VLASTIVĚDA MORAVSKÁ.

Vydává Musejní spolek v Brně.

REDAKCE:
Dr. Frant. Dvorský a Dr. Frant. Kameníček, hlavní redaktoři. — Odborní redaktoři: Josef Hladík, Fr. J. Rypáček, Dr. Fr. Šujan.

II.

MÍSTOPIS MORAVY.

Díl II. místopisu.

HRADIŠTSKÝ KRAJ.

Rediguje Dr. Fr. Dvorský.

VIZOVSKÝ OKRES.

Čís. 72.

V BRNĚ 1907.

Nákladem Musejního spolku v Brně. — Tiskem Moravské akciové knihtiskárny.

VLASTIVĚDA MORAVSKÁ.

II. Místopis.

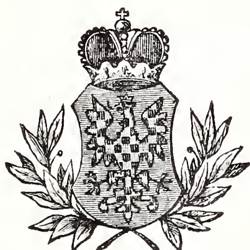
VIZOVSKÝ OKRES.

Napsal

Václav Peřinka.

Za vydání odpovídá Dr. František Dvorský.

Cena K

V BRNĚ 1907.

Nákladem Musejního spolku v Brně. — Tiskem Moravské akciové knihtiskárny.

Předmluva.

Podávajíce páté své dílo ve „Vlastivědě Moravské“ uveřejněné do rukou vlastenecké veřejnosti, nutným považujeme předeslati několik slov díkův a zároveň vysvětlivek jakožto úvodu.

Pravili jsme již v předmluvě k okresu Val.-Klobuckému, že odložili jsme na čas zamýšlené větší práce jiné, abychom ten okres zpracovati mohli. To platí také o této naší nynější knize ve „Vlastivědě“. Během ne méně než čtrnáctileté práce o obšírné moravské monasteriologii nahromadilo se nám pod rukama tolik dějepisných podrobností o zaniklém klášteře cisterciáckém ve Vizovicích a jeho poddanských osadách, že veškeré této látky, sebrané stejně pilně jako pracně, nemůžeme ani v zamýšleném díle zužitkovati. Také ustavičnou prací o genealogii moravských rodův rytířských a panských, ač zatím bez jistého a určitého plánu, sebrali jsme řadu zpráv o poddanských osadách Lukovských. Jelikož pak na vydání dějin moravských klášterův na ten čas dosud ještě ani pomýšleti nesmíme, dokud nevyčerpáme vší látky archivní, a s výpisky pro moravskou genealogii dosud ani plánu nemáme, rozhodli jsme se výpisků těchto zužitkovati sepsáním místopisu a dějin soudního okresu Vizovského pro „Vlastivědu Moravskou“. Bylo nám ovšem podniknouti ještě mnohou námahu, která vybočovala z původního plánu našeho — a tak vznikla tato kniha. Kdyby bylo zvykem věnovati jednotlivé svazky „Vlastivědy“, která je celá „naší milé Moravě“ posvěcena, jednotlivým osobám, napsali bychom na první bílý list za titulem asi tato slova: „Všem, kdož pracovali a budoucně pracovati budou o mravní a hmotné povznesení našeho drahého Valašska a jeho lidu“. Neboť toto Valašsko a jeho zdravý rázovitý lid přirostly nám za osmiletého pobytu na moravském východě, pod horami Karpatskými, úzce k srdci.

Když byl vydán okres Klobucký, vyskytly se ve vědeckých časopisech českých a moravských věcné posudky, které něco chválily, něco vytýkaly. I v soukromých dopisech napsali nám naši literární přátelé upřímně, co o dosavadní práci naší soudí. Jsme z té duše vděčni všem, kdož na chyby a nedostatky nás dobrotivě upozornili, jsouce si dobře vědomi, že pod sluncem nic dokonalého. Na jedinou, a to dosti častou výtku pouze odpovídáme. Některým pánům kritikům nezamlouvalo se, že zhusta užíváme moravských rčení a moravských, v lidové mluvě v Čechách neběžných slov i obratův. Činili jsme tak uvědoměle, tedy úmyslně, ale také s jistým cílem. Zvláště v okrese Klobuckém je veliká síla slov valašských. Ač okres Vizovský byl napsán a vytříběn až po těchto veřejných i soukromých posudcích, přece zase úmyslně užili jsme slušné řady jen valašskému nářečí vlastních slov a rčení. Jednak jsme si toho vědomi, že všecky tyto obraty jsou ryze slovanské, tedy čisté, a také i Čechu z království srozumitelné, jednak chtěli jsme se co nejvíce přiblížiti čtenáři valašskému. Ale konečný cíl tohoto našeho uvědomělého, nikoli nahodilého způsobu psaní byl přece jen obohatiti spisovnou mluvu českou novými slovy a novými úslovími.

R. 1892 na oslavu Komenského vydal holešovský učitel a spisovatel Eduard Peck knihu „Okresní hejtmanství Holešovské“, cenného to předchůdce našeho nynějšího díla. Po Peckovi bylo vůbec těžko psáti nové dílo místopisné o Vizovsku; neboť o některých osadách posbíral tolik látky před ním neznámé, že více dnes vůbec najiti nelze. Práci ovšem ulehčil nám Peck sám tím, že věnoval více pozornosti stránce národopisné než historické; ale přes to čerpali jsme z jeho díla mnoho, že ani nebylo lze všude pod čarou na to upozorňovati. Čtenář věci znalý věc pozná, a tomu pak, komu záleží jen na poznání své osady, citace pod čarou chybovati nebude. Připomínáme však výslovně, že Pecka užili jsme jen jako pramene a že hlavně většina zpráv lidopisných je vzata z jeho díla, opsavše slovně jen jediný odstavec odnášející se k poddanským poměrům Vizovjanův. Pro poznání lidu na Vizovsku vykonal Peck vůbec veliký kus poctivé práce.

Na konec prosíme, aby přijali náš povinný dík: ředitel měšť. školy v Prostějově p. Frant. Krist, jenž nás po všecka léta s líbeznou ochotností ve studii podporoval, učitel a předseda učitelské jednoty Vizovské p. Vinc. Horáček za všemožnou pomoc,

dp. P. Vinc. Černoch, kaplan ve Val. Kloboucích, za mnoho zdařilých fotografií a učitelka v Lačnově sl. Anna Vrtalová, jež nejen celý rukopis ochotně pro tisk přepsala, ale také o revisi jeho, doplňky a celkové vytříbení nemálo se zasloužila. Také neustala dodávati nám mysli, když mučeni těžkou duševní chorobou již péro jsme odkládali na vždy. Zasloužila se o přítomné dílo tolik, že vlastně její jméno patřilo by na titulní list.

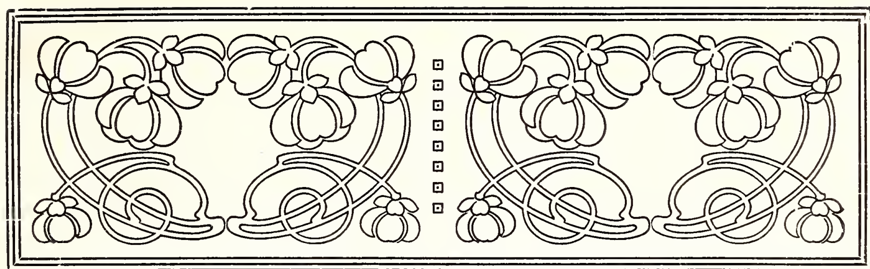
Dotazníky ochotně poslali mi pánové: o Vizovicích Ant. Kratochvil, učitel; o Hvozdné dp. P. Innocenc Filip, farář; o Jaroslavicích a Přílukách Rudolf Jadrníček, učitel; o Jasené dp. Otmar Hrejsa, ev. farář; o Kudlově Rud. Mikulík, učitel; o Horní Lhotě Jan Kalla, nadučitel a dp. P. Vinc. Doležel, farář; o Lípě Fr. Žila, nadučitel; o Loučce a Újezdě Fr. Mikulec, učitel; o Ostratě Fr. Konečný, učitel; o Prlově a Pozděchově dp. Jos. V. Lukášek, ev. farář a P. Vinc. Pecháček, kat. farář; o Všemině a Deštné P. Jos. Chlápek, farář; o Slušovicích Frt. Mackovík, nadučitel; o Želechovicích Cyril Horák, nadučitel, a dp. P. Vinc. Černoch, kaplan; o Sehradicích Frt. Doležel, učitel; o Zádveřicích Frt. Pokora, ev. farář.

Fotografie pořídili laskavě pánové: P. Vinc. Černoch, kaplan ve Val. Kloboucích; Frant. Rolčík, nadučitel v Pozděchově, a Navrátil, přednosta stanice ve Vizovicích. Po jedné, po dvou někteří jiní pánové.

Děkujeme dále p. škol. radovi Fr. A. Slavíkovi za pomůcky k dějinám poddanským, p. řediteli Jos. Klvaňovi za náčrtek o geologickém složení půdy, p. odb. učiteli Jos. Kudělkovi za články o zvířeně a květeně, a na konec všem, kdož kdy k prosbám našim měli sluch ochotný a pomoci nám rádi nabízeli.

Psáno v Lovraně istrijské dne 11. července 1906.

Frant. Václ. Peřinka.

I. Všeobecný pohled.

1. Přehled zeměpisný a přírodovědecký.

Poloha a velikost.

Soudní okres Vizovský leží mezi 35⁰ 20′ až 35⁰ 40·6′ východní délky a mezi 49⁰ 6·7′ až 49⁰ 22′ sev. zeměpisné šířky. Polohou svou jest ve výběžcích Bílých Karpat, čímž jest jeden z nejchudších okresův moravských. Hraničí na východě na okres Vsatský, na jihu na okres Val.-Klobucký, na západě na Napajedelský a na severozápadě na okres Holešovský. Uzavírá v sobě 36 osad, jež jsou všecky samostatnými obcemi katastrálními i politickými. Při všech skoro jsou velmi četné paseky. Nejsevernější osadou je Trnava, nejvýchodnější Prlov, nejjižnější Dolní Lhota, nejzápadnější Kudlov. Na západě okresu, v osadách bývalého panství Zlínského, stýkají se moravští Slováci s Valachy. Celý okres až na nepatrnou pohraniční část proti okresu Klobuckému leží v úvodí řeky Moravy.

Rozloha okresu měří 29.752 ha.

Útvar a povrch půdy.[1])

Útvar geologický okresu Vizovského jest totožný s útvarem sousedního okresu Valašsko-Klobuckého.

Celý okres Vizovský zaujímá vrstvy staršího útvaru třetihorního či eocénu. Pouze hřbet mezi Bratřejovem

[1]) Napsal ředitel Josef Klvaňa.

a Jasenou k Léskovci a k Polance na Vsatsku směřující, patří k onomu pásmu *křídových*, tedy starších, pískovců, které se pak dále táhnou na severovýchod ke hranicím Moravsko-Uherským, k Javorníku nad Mlynaříkem a Jablunkovské hory skládají. Na jihozápad od Vizovic vystupují tyže pískovce, jež po Javorníku i Javornickými vrstvami nazýváme, nad silnicí a táhnou se přes tak zv. Končiny a Hrubý vrch k silnici zádveřicko-lhotské. V sousedním okrese Klobuckém vystupují, jak tam uvedeno, kolem Vlárského průsmyku. Jsou to rovněž i na Vizovsku hnědavé a žlutavé, někdy šedé pískovce, žilkami vápence protkané, kteréž obsahují také vložky břidlic pískovcových, světlých slínů a slínitých vápenců.

Ostatní vrstvy vizovské patří eocénu, a to jen *spodním* jeho vrstvám moravským, t. zv. vrstvám *hieroglyfovým svrchním* (na rozdíl od spodních hieroglyfových, křídovému útvaru patřících). Vyšších vrstev moravského eocénu, tak zv. magurských, na Vizovsku není. Vrstvy hieroglyfové jsou tu tak jako na Klobucku dílem břidličnaté, dílem vápenitě pískovcovité, měkké, obsahující ony zvláštní červovité otisky nevysvětleného dosud původu (hieroglyfy), dílem pískovce tvrdé křemenité, jemnozrnné, hrubozrnné, ba až i slepencovité, bez hieroglyfů a vůbec beze zkamenělin. To jsou Paulovy „*pískovce vrchních vrstev hieroglyfových*", které svou tvrdostí v porovnání k sousedním břidličnatým a měkkým vrstvám, vlivu vod více odolávají a proto buď nápadné útvary zďovité (čertovy stěny) nebo vynikající skaliska (čertovy kameny) anebo vůbec vynikající zajímavý relief tvoří.

Na Vizovsko přecházejí od *Kamenné* (480 m) jižně od Březůvek, od níž zvedají se k severovýchodu přes *Čertův kámen* (530 m) na daleko viditelný *Komonec* (673 m), pokračujíce pak přes *Sehrad* (553 m), *Vrch Láze* (595 m), *Klokočí* (626 m) a *Suchý Vrch* (696 m) do sousedního Klobucka přes *Sviradov* (736 m) a *Vrch Kopce* (699 m) nad Lidečkem, kdež tvoří známé „Čertovy stěny", které u Pulčin své pokračování mají. Pískovce svrchních vrstev hieroglyfových bývají většinou světlejší než ostatní měkčí hieroglyfové vrstvy. Tam, kde přecházejí do slepenců, obsahují oblázky všech možných útvarů starších, hlavně jurských vápenců a prahorního kamení. Často bývají poblíž nich štěrky, vzniklé jejich rozpadnutím se.

Na úbočí potokův a říček vyskytují se naplaveniny a vrstvy naváté z doby diluviální, především žluté hlíny cihlářské (žlutnice); ve žlebech samých a v údolích širších naplaveniny novější a nejnovější (alluvium). I na návrších bývají někdy hlíny různé (hlíny návršní), které povstaly v době diluvialní snad i starší, rozpadnutím se měkkých vrstev hieroglyfových. Z těchto měkších vrstev mají původ svůj i modravé slíny, kteréž tu a tam při kopání studní při Lutonince a Dřevnici se narážejí. Mohly by ovšem patřiti i slínitým usazeninám neogénu či mladšího moře třetihorního, tak zv. téglu. Ale to nutno vždy podrobnějším, hlavně drobnohledným zkoumáním plaveného zbytku slínů těch (na foraminifery obsažené ve vrstvách neogénových) zjistiti, alespoň tehdy, když šedomodré slíny takové vyskytují se v oboru eocénových vrstev tak všeobecně rozšířených, jako na Vizovsku.

Se slíny těmi šedomodrými mohly by souviseti i smrduté prameny sírnaté (sírovodíkové), které nedaleko od Vizovic na jih se vyskytují a lázním Vizovským za základy slouží. Bývá totiž ve slínech těch vtroušený kyz železný (pyrit) a ten větráním pak poskytuje nejen železité prameny, ale i sírovodík plodí, který právě vody smradlavé způsobuje. Kyselka provodovská (slanice) druhdy více v okolí známá má původ asi v takové vrstvě jako v Luhačovicích a Nezdenicích, Záhorovicích a Suché Loze — vrstvě starším třetihorám patřící.

Na konec poznamenáno budiž, že zvětralé vrstvy eocénových pískovcův a břidlic poskytují dobrou půdu pro lesy listnaté a ovšem i jehličnaté, i pro dobré palouky.

Horopis.

Severní část Bílých Karpat tvoří v okrese samostatnou skupinu zvanou Vizovskými horami, odříznutou údolím divoké Senice od pohraniční skupiny Makytiny, prostupující sousední okres Val.-Klobucký.

Vizovské hory prostírají se od Senice na západě k Vizovicům a odtud ke Zlínu a Uh. Hradišti, kde nížiny Moravské dosahují. Na severu ohraničeny jsou údolím Dřevnice, na jihu údolím Olšavy. Hory Vizovské jsou nejmohutnější v končinách vrchů Svěradova a Klášťova, kde hřbet na 15 místech nad 700 m vystupuje (Javorník 721 m jižně od Lužné, Svěradov 736 m v.

od Bratřejova, Klášťov 754 m, Rovné 700 m j. od Bratřejova, Suchý Vrch 696 m, Dúbrava 678 m a Klokočí 626 m j. od Vizovic). Mezi Doubravou a Suchým vrchem vede silnice do Val. Klobouk přes Barák. Jižně od Vizovic klesá hřbet pod 600 m (Spálený vrch 570 m jz. od Vizovic) a prohýbá se v sedle Tutkovském (Tutková 456 m), kudy vede silnice z Horní Lhoty do Zádveřic pod 500 m. Na severním svahu této části hřbetu Vizovských hor sedí mezi jinými Vizovice, na jižním Újezd 438 m. Západně od sedla Tutkovského mohutní hřbet mezi Horní Lhotou a Provodovem do výše nad 600 m a slove „Brda" (Komonec △ 673 m z. od Horní Lhoty, ssutiny Starého Světlova 611 m záp. od Horní Lhoty). Brda klesají do okresu Brodského značně pod 400 m.

Na sever odbočuje od Brd větev Drdolská, rozložená mezi potoky Vítovkou a Zádveřským. Pne se nejvýše na Drdole (Drdol △ 543 m j. od Lípy) a klesá pozvolně do údolí Dřevnice pod 300 m (Želechovice 254 m).

Směrem na západ sklánějí se Brda u Provodova jednou částí do údolí Ludkovského potoka pod 400 m, druhou vyvíjejí se dále na západ ve hřbet pod 500 m, jenž Zlínský les a Kříby se nazývá. Uvedený hřbet je na několika místech nad 500 m vzdut (Klencov 539 m sz. od Provodova, Kříb 521 m v. od Březnice), svažuje se v končinách Březnice a Bohuslavic do údolí potoka Březnice, na severozápad ke Zlínu větev Kudlovskou, jež zvedá se v sousedství Kudlova nad 400 m (Za humny 462 m jv. od Kudlova) a má do údolí Dřevnice dosti ostrý sklon. Na severním svahu větve Kudlovské leží mezi jinými Zlín 233 m.

Jižní končiny Kříbů jsou hmota pod 400 m svážená a dme se na ní nejvýše Čertův Kámen 536 m (j. od Provodova).

S východní částí hor Vizovských souvisí sedlem Pozděchovským (524 m), jímž vede silnice z Vizovic do Polanky, skupina Liptálská. Hory Liptálské táhnou se mírným obloukem od Pozděchova k Liptálu a k Drštkové a dají se ohraničiti údolím potoka Bratřejovského (pobočky Lutoninky), Pozděchovského (pobočky Senice, Horní Bečvy), Ratiboře (pobočky Bečvy) a Dřevnice. Hory Liptálské dmou se hřbetem nad 500 m, jenž místy nad 600 m vystupuje a ve dvou bodech i nad 700 m vyniká (Vartovňa △ 652 m j. od Liptála, Humenec △ 704 m sz od Lhoty Podkopné). Přes hřbet skupiny Liptálské vedou z okresu

tři silnice se značným stoupáním, a to z Bratřejova (394 m) přes Pozděchov (524 m) do Polanky (396 m), z Jasené (386 m) přes vrch Sirákov (528 m) do Liptálu (424 m) a ze Všeminy (360 m) přes trať „Pod hranicú“ (507 m) do Liptálu.

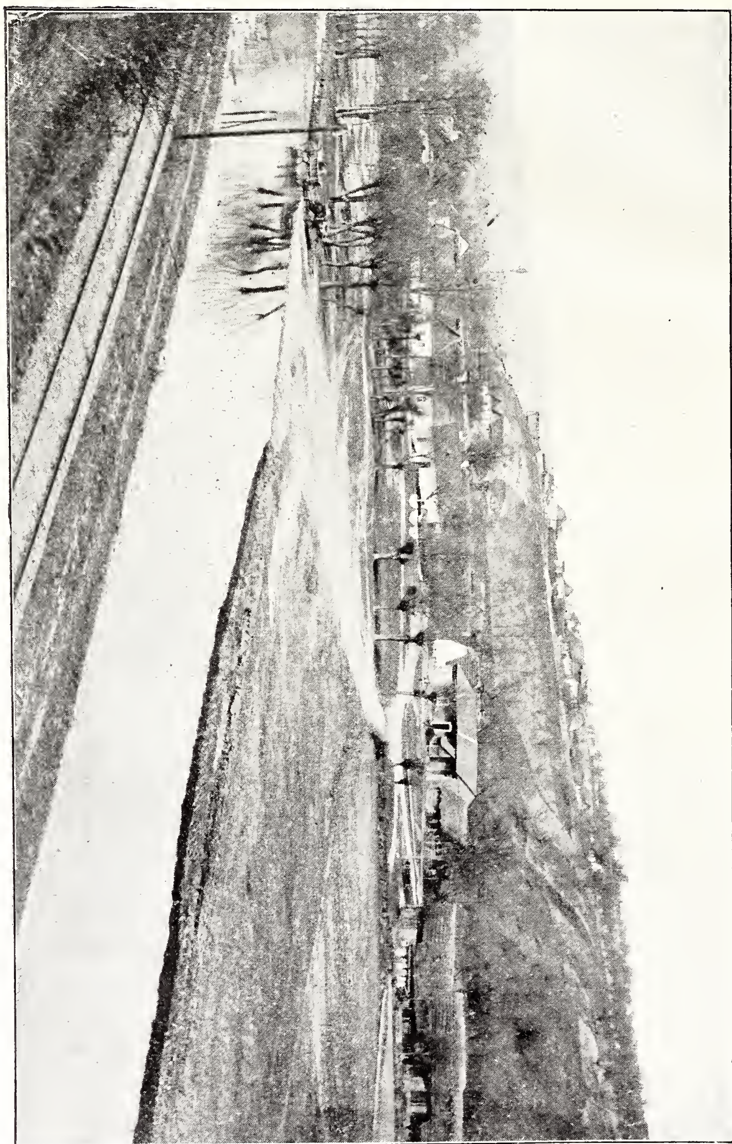
Mezi potokem Prlovským (pobočkou Senice) a Senicí pne se větev Prlovská, odnož to hor Liptálských, jediná ze tří mohutnějších východních větví hor Liptálských v okrese Vizovském. Směrem na západ nemá hřbet hor Liptálských mocnějších větví, nýbrž klesá ve hmotu pod 500 m, jež pobočkami Dřevnice jsouc rozryta, v nedlouhé hřbety se vyvíjí. Značnější z nich jsou Ubelský, Chrastěšovský, Trnavský a Kašavský. Hřbet Ubelský směřuje od Ubla na západ k Vizovicům (Ubelská hora 493 m j. od Ubla) a hostí na západním svahu v kotlině nad Lutoninkou Vizovice (305 m). Chrastěšovský rozkládá se mezi Lutoninkou a Všeminou (Rohozná 488 m s. od Chrastěšov) a vysílá na jih čtyři haluze, z nichž nejzápadnější, k Rakovám směřující, je nejdelší (Příska △ 414 m jv. od Rakov). Trnavský hřbet prostírá se mezi potoky Všeminou a Trnavou (Miluchov 508 m j. od Trnavy) od Trnavy k Slušovicům.

K Hvozdné, Hrobicům a Slušovicům zasahují výběžky Lukovské větve skupiny Bystřické, jež tu končí vrchem Díly (368 m jv. od Hvozdné). Na svahu jejím leží Slušovice (272 m).

Vodopis.

Největší řekou v okrese je Dřevnice, která sbírá vodu pod vrchem Kopřivnou západně Liptála majíc hlavní směr jihozápadní. Od pramenů teče hlubokým žlebem na jihozápad k Slušovicům, kde sesiluje se s pravého břehu mocným potokem od Holého vrchu přitékajícím a spěchá rozlehlým údolím k Lípě, přijímajíc s levého břehu Lutoninku, tekoucí od Vizovic. Od stoku s Lutoninkou obrací se na západ a širokým údolím spěchajíc ke Zlínu opouští okres. Pod Otrokovicemi vlévá se do Moravy. Po obou březích vtékají do Dřevnice četné přítoky, tak po pravém Vlčkovský potok, Ostrata, Fryštačka a Svodnice, po levém břehu kromě jmenované již Lutoninky Černý potok, Trnava, Všemina, Oborka a Kudlovský potok. Na Dřevnici leží Slušovice a Lípa, při ní leží jejím žlebem od sebe jsouce odděleny osady Želechovice a Lužkovice. Na Lutonince leží Jasená, Lutonina, Vizovice a Zádveřice. Celý tok Dřevnice

má 38 km délky, přímá vzdálenost 28 km délky, poříčí měří 429·6 km², z čehož největší díl připadá na okres Vizovský.

Obr. 1. Výpusta (řeka Dřevnice) u Přiluk.

Poněvadž v horním toku říčním až po Lípu lid neužívá názvu Dřevnica, nýbrž podle osad buď Huťský, neb Drštkovský, neb Kašavský potok, a protože u L'py dvě stejně mohutné vody,

jedna od Slušovic a druhá od Vizovic se stékají, způsobili naši místopiscové zmatek, nazvavše ten tu, onen onu vodu Dřevnicí. Poněvadž však v zákládací listině kláštera vizovského r. 1261 jmenuje se voda na Slušovice tekoucí Dřevnicí a po té ještě několikráte v pramenech tak se nazývá, jest tuto vodu jmenovati Dřevnicí. (Obr. 1.)

Jelikož Dřevnice vyvíjí se jako horská bystřina a má rychlý spád, rozvodníc se z jara, bývá prudkou i dravou, trhá břehy, vylévá se, štěrkem zaplavuje pole i luka. Byla by dosti rybnou, kdyby máčením konopí za letních měsíců ryby v ní se neotravovaly. Ale v přítocích jejích je hojnost raků v a dosti pstruhův.

Pod horou Klášťovem, ještě na půdě okresu Vizovského, vyvěrají některé potoky, které jsou přítoky pramenů Vlářiných.

Krajinný ráz.

Pohlédneme-li s kteréhokoli kopce na kotlinu vizovskou, pokaždé překvapí nás malebné věnce a hřbety horské s hlubokými, věčně zelenými údolími. Tyto pískovcové hřbety porostly jsou dílem bukovými, dílem smrkovými lesy. Jedlí, habrů, borů a březoví méně hojně se vyskytá.

Některé holé stráně hostí pouze jalovec. Nižší polohy svahů jsou pole obilná a bramborová, též louky. Co však každého cizince překvapí, jsou naše sady švestkové, jabloňové a hruškové. Celé okolí je učiněná zahrada, sad vedle sadu; těžko loučiti se s krajem takovým. (Obr. 2.)

Nápadné jsou na stráních mezi jednotlivými poli vysoké křoviny, mezi nimiž tu i tam vysoké kmeny strmí. Tyto hráze jsou velmi dobrým útulkem ptactvu zpěvnému a menší zvěři. Jednotlivá hospodářská stavení, roztroušená po úbočích kopců — paseky zvaná — obveselují ráz celého kraje. (Obr. 3. a 4.)

Kraj vizovský občerství unaveného cestovatele, rozesměje ústa mrzoutova svou zelení, keři, lesy, loukami, sady a poli. Vše mile se střídá, nikde jednotvárnosti, všude změna přírodních krás.

Podnebí

a poměry meteorologické vůbec valně se neliší od podnebí sousedního okresu Klobuckého; pozorovacích stanic meteorologických v okrese Vizovském není.

Obr. 2. Janova hora u Vizovic.

Květena.[1])

Květena okolí Vizovic, náležejíc ku botanickému okresu baltickému, sousedí s květenou pontickou, po níž zřejmě tu a tam stopy se vyskytují. Něco málo jižněji na Slovácku setkáváme se dosti často s některými zástupci květeny pontické. Na větších rozlohách vidíš tu lesy jehličnaté, bukové, též tu a tam habry a jasany. Hustý podrost tvoří téměř všude borůvka a v okolí vesnice Lhotska

Obr. 3. Paseka u Želechovic.

sporadicky brusinka. Holé stráně hostí četné keře jalovce. Písčité stráně, ba celé kopce v době podzimní oblékají se nachově vřesem obecným. Keřů lísky je všude hojnost. V nižších polohách hojný hořec brvitý (Gentiana ciliata) s některými ještě jinými druhy. Jako vzácnost nalezneme na kopci u Trnavy jihoevropské a uherské květeně náležející útrobník řepíkovitý či řepíček trojlistý (Aremonia agrimonioides), na pasekách Želechovských jaterník (Anemone

[1]) Napsal p. Josef Kudělka, odb. učitel ve Vizovicích.

Obr. 4. Samoty „na Pasekách“ u Polova.

hepatica). Ve stinných lesích okolo potůčků pořídku roste sklenobýl bezlistý (Epipogon aphyllus). Též několik druhův kyčelnic (Dentaria) budí naši pozornost. Zejména spatříš ve vlhkých lesích bukových kyčelnici devítilistou, kyčelnici žlaznatou a cibulkonosnou. Tyto hoví si tu na setlívajícím listí bukovém. Nerozlučnou družkou jejich je věsenka nachová (Prenanthes purpurea). Kol Újezda počíná se objevovati kavyl pernatý (Stipa pennata), jenž rozšířen je pak po celém Slovácku, hojně u Lípova, Velké a j. U Příluk kvete vzácná bílá vonná fialka.

Ve vyšších polohách okolí Pozděchova a Prlova nemalou ozdobou kamenitých strání poblíže silnic je pcháč bělohlavý (Cirsium eriophorum). Vzácný je hulevník rakouský (Sisymbrium austriacum) a devaterník skalní (Helianthemum oelandicum). Za to hojně potoky lemuje kuklík potoční (Geum rivale) s velkými nícími květy. Na vlhkých lukách dosti zhusta vyskytuje se puškvorec. Na rašelinných lukách bělají se zdaleka hlavičky suchopýru a červenají se některé druhy všivců.

Na rumištích velmi řídkým je blín černý; našel jsem jej pouze na jediném místě, poblíž školy košíkářské ve Vizovicích. V hájích a řídkých porostlinách vyšších poloh je hojný rulík zlomocný. Na lukách poblíž potokův kvete jarmanka (Astrantia major). Ve stinných lesích hornatějších poloh hledána bývá na rány žindava evropská či žanykl. Tamže hojný je čarovník (Circaea lutetiana). Na okraji hájův a lesův bují různé druhy černýšův. Ve vlhčích lesích hojná je hruštička okrouhlolistá (Pirola rotundifolia) a jednokvítek velekvětý (Monesis grandiflora). Zvláštností vlhkých zákoutí lesních je velkokvětá šalvěj lepkavá. V suchých polohách horských dosti vzácný je náprstník hlínožlutý (Digitalis ambigua). Na stráních kamenitých u cest hojně nacházíme janovec, jehož upotřebuje lid na košťata.

Z tajnosnubných honosí se okolí naše bohatým výběrem. Zcela obyčejnými jsou tu osladič obecný, hasivka orličí (Pteris aquilina), kapraď samec (Aspidium filix mas) a slezinníky (Asplenium). Též plavuň je častá. Bukové a jehličnaté lesy chovají množství hub všech možných skupin. Chudí lidé sbíráním těchto nabývají výživné potravy a slušného výdělku.

Z plodin na polích pěstovaných dlužno uvésti brambor, jímž velká část našich pozemků se osazuje. Neurodí-li se u nás

brambory, cítí to chudý lid nejvíce. Z obilin proso zřídka uvidíš. Z pícních rostlin nejvíce vysévá se jetel, vojtěška a různé směsky. Málokde najdeš úročník.

Vinné révě se u nás nedaří. Kdysi však před dávnými časy pěstovala se asi hojně vinná réva, o čemž svědčí název stráně u Vizovic k jihu obrácené „Vinohrádek". Ba jsou tu pamětníci bývalých vinohradů na zmíněném kopci.

Ku konci budiž ještě zmínka o ovocnictví v kraji našem. Sejdi s kterékoliv strany do naší kotliny, odevšad otevře se oku pohled utěšený. Sad za sadem, učiněná ovocná zahrada. Zejména sadův švestkových je tu hojnost. V poslední době zavádí se též na vyzkoušení švestky bosenské a italské. Přibývá očividně sadův jabloňových a hruškových. Přihlíží se též k volbě odrud cenných. Ve vyšších polohách pěstí se ořech a třešně. Kotlina tato, chráněna jsouc před mrazivými severáky, opravňuje nás k nejlepším nadějím, že kdysi, až vědomosti v oboru ovocnářství se prohloubí, až rozumně sázeti a ošetřovati se bude ovocné stromoví, až zastaralé předsudky neuvědomělých dosud jednotlivcův se shroutí před výsledky mladších generací, kraj ten bude učiněnou zahradou ušlechtilých druhův a cenných stromův, která bude základem blahobytu a zámožnosti chudého lidu valašského.

Zvířena.[1])

Hornatá krajina našeho okolí, svěží zeleň luk, sadův a pastvin, dále hojnost vláhy podmiňuje bohatost zvířeny kraje zdejšího.

Šelmy nalézají dost bezpečných útulků v lesích a sadech. Jsou to hlavně liška, lasička, tchoř a kuna skalní. Nezřídka střeleni bývají jezevec a vydra. Že v dřívějších dobách i vlci a medvědi zde domovem bývali, o tom svědčí jména dvou údolí za městskými lázněmi „Vlčinky" a „Medvědí". Za tuhé zimy zatoulají se někdy vlci sem z Karpat uherských.

Z hlodavců uvésti sluší veverku, divoké králíky a hraboše, kteří někdy citelných škod nadělají. O zajíce, potkany a křečky není nouze. V horách zdržuje se plch obecný (Myoxis glis), jehož velmi zřídka možno spatřiti, poněvadž pouze v noci vylézá, aby hledal potravy.

---

[1]) Napsal odb. učitel Jos. Kudělka z Vizovic.

Z letounů a hmyzožravců četně se vyskytují netopýr obecný a netopýr ušatý, pak krtek a rejsek obecný.

V lesích potuluje se vepř divoký.

Hojnější a rozmanitější jsou tu ptáci. Dravce denní zastupují jestřáb (Astur palumbarius), krahujec (Astur nisus), káně, ostříž a poštolka (Tinunculus alaudarius). Před několika lety zastřelen byl hajným vizovským sup hnědý (Vultur monachus), zatoulavší se sem bezpochyby z jižní Evropy. Dosud zdobí schodiště v zámku vizovském.

Z četných sov uvedeme výra, sovu pálenou, sýce obecného, sýce nejmenšího (Glaucidium passerinum).

V sadech a lesích neustále slyšeti klepot ve větvích a na kmenech — toť práce čističů šplhavců, v nichž sadaři, lesníci a rolníci vydatné nalézají spojence v hubení škodného hmyzu. Jsou to datel černý, strakapouni (Picus major a minor), žluna, krutihlav (Jynx torquilla) a kukačka obecná.

Mezi křikavci zasluhuje zmínky mandelík (Coracias garula), ledňáček (Alcedo ispida), rorejs a pouze v letních měsících lelek kozodoj.

Pěvcův je tak velký výběr, že pro nedostatek místa možno zmíniti se pouze o jedincích nejčetnějších a nejzajímavějších. V údolích často slycháš mistra slavíka ob. Hojní jsou kos a drozd zpěvný. Zcela obyčejným zjevem v zimě je kvíčala. Vyšší budovy obletují velká hejna jiřiček. V zahradách a sadech užitečni jsou ničením hmyzu brhlík (Sitta caesia) a šplhánek neb dřevolezka (Certhia familiaris). Nezřídka možno spatřiti ťuhýka obec. a též šedého. Skoro z jara nápadna jsou u nás četná hejna špačků. Kol hájův a lesův potuluje se hojně sojek a strak. Z ostatních hrubozobcův stůjtež zde kavka. Pro nedostatek potravy opouští severní kraje ořešník (Nucifraga caryocatactes), jíž hojnost u nás nalézá a se tu zdržuje. Okolí oživují dále sýkora mlynářík (Acredula caudata), modřinka (Parus coeruleus), střízlík (Troglodytes parvulus), červenka, jíž zde v okolí „muchár“ zovou, brkoslav (Bombycilla garula) sem ze severu v zimě zhusta zalétající, rehek zahradní (Ruticilla phoenicurus), zvonohlík (Serinus hortulanus), bramborníček hnědý (Pratincola rubetra) a bramborníček černohlavý (P. rubicola).

V houštinách lesních hojně hnízdí hrdlička divoká.

Z kurovitých kromě koroptví, křepelek a bažantů zmínky zasluhuje jeřábek, jehož maso pokládá se za nejlepší všech opeřenců.

Z brodivých kromě dosti hojné sluky uvésti dlužno chřástala polního (Crex pratensis), lysku černou (Fulica atra), čejku, kulíka ob. (Charadrius auratus), bukače velkého a bukače nočního (Nycticorax griseus), dva poslední k nám jen ojediněle na tahu přicházejí a nějakou dobu se pozdržují. Před několika lety střelen byl tu též čáp černý.

Mezi vodním ptactvem přední místo zaujímají racek chechtavý (Larus ridibundus), rybák ob. (Sterna hirundo), kterýž sem od severu zalétá, kachna divoká, roháč velký (Podiceps cristatus) a potápka malá.

Z plazů nejčastěji spatříme kromě ještěrek slepýše ob., užovku ob., užovku hladkou (Coronella austriaca). Vzácnou jest zmije ob.

Vlhký náš kraj hostí zejména mnoho obojživelníků. Je zde hojnost rosniček (Hyla arborea), skokanů, kuněk ohnivých. Zvláště pak četné jsou ropuchy a mloci zemní.

Na ryby je kraj náš chudý. V několika málo rybnících chová se kapr, uměle chová se pstruh. Na dně potokův hemží se množství mřenek (Cobbitis barbatula).

Mezi četným hmyzem jsou hojní škůdcové našich ovocných sadův, jež však pěvci a šplhavci vydatně pomáhají hubiti. Jsou to na jabloních a hruškách kromě chroustův hlavně květopas jabloňový (Anthonomus pomorum), jenž některá léta většinu květů zničí, zobonoska jabloňová (Rhynchites Bacchus), na švestkách křovák švestkový (Magdalis pruni), zobonoska kuželovitá (Rhynchites conicus) a měděná (Rh. cupreus). Z ostatních broukův zmínky zasluhuje krasec lipový (Poecilonota rutilans), hojní roháči ob., lýkožrouti, kteří před několika lety poblíž vesnice Kašavy povážlivě kus lesa napadli, takže musel býti vykácen, aby se jich postupu zabránilo. Největší z tesaříků tesař velký poškozuje duby, páchník samotářský (Osmoderma eremita) za obydlí si volí černou hlínu ve starých vrbách. Střevlíkův máme výběr velký, mezi nimi též střevlík zahradní (Carabus hortulanus) a kožitý (C. coriaceus) dosti často, střevlík zlatý (C. auratus vzácně se objevuje. Na pokáceném dřevě hojně se zdržuje tesařík domácí.

Ze škodlivých motýlů napadají naše ovocné sady hlavně zavíječ švestkový (Tortrix pruniana), obaleč švestkový (Grapholitha funebrana), bělásek ovocný, bourovec prstýnčivý, bekyně velkohlavá, bekyně zlatořitná (Liparis chrysorhoea), mol jabloňový (Hyponomeuta malinella), píďalka podzimní (Cheimatobia brumata), zavíječ jablečný (Carpocapsa pomonella), bourovec švestkový (Gastropacha pruni). Uvedeni buďte dále otakárek ovocný (Papilio Podalirius), hojný smrtihlav, lyšaj pryšcový, lyšaj svlačcový, martináč velký a bukový (Aglia Tau), bourovec toulavý (Gastropacha processionea), drvopleň vrbový (Cossus ligniperda) a bekyně sosnová (Liparis monacha).

Z ostatních skupin hmyzu jsou hojní pilořitka velká, krtonožka ob., drvodělka fialová (Xylocopa violacea). Vos, lumků, sršňů atd. hojně.

Z domácích zvířat chová se všeobecně skot domácí, kozy a ovce, koní celkem málo. V době nejposlednější počíná se hojně šířiti chov králíků v odrůdách ušlechtilých, zejména obr belgický, králík stříbřitý, vídeňský modrý, beranovitý atd.; dbá se však málo na výměnu krve a šetření králic.

---

2. Osazování krajiny.

Místní jména

soudního okresu Vizovského jsou jako na celé Moravě trojího druhu: vzatá od osob a značící obyčejně jejich majetek, jež zoveme přisvojovacími, pak jména, která se dávala obyvatelům, jež zoveme čeledními (patronymickými) a konečně jména v užším smyslu místní (topická).[1])

Přisvojovací jsou: Bratřejov, Chrastešov, Kudlov, Lutonina, Pozděchov, Prlov, Provodov, Raková (původně Rakova ves), Ublo (původně Ublov), Veliková (Velikova ves) a Neobuza (pův. Neobuz). U některých těchto místních jmen přimysliti sluší obecné dvůr nebo hrad (Pozděchův, Provodův dvůr), u jiných obecné ves (Lutonina, Chrastěšova ves), abychom domyslili se vzniku jména.

---

[1]) Tohoto rozdělení užívá Aug. Sedláček v „Časop. Mat. Mor.“ 1905 ve článku: „Rozvržení místních pojmenování na Moravě“.

Čelední či patronymická jsou: Hrobice, Jaroslavice, Lužkovice (původně Dlužkovice), Sehradice, Slušovice, Vizovice, Želechovice (původně Želichovice). Jsou to všecko jména po osobách, s nimiž obyvatelé jako členové rodin a ratajové činili čeleď. —

Místní či topická jsou: Oujezd, Březová (po březových hájích nazvaná), Dešná (původně Deštná), Jasená (nazvaná po háji jasanovém), Klečůvka (slove tak po klečích či kosodřevinách), Loučky (po hojných lukách podobně jako Příluky), Hvozdná (po lesích či hvozdech pojmenovaná), Lípa, Slopné (původně Slopna od stlъpъ = sloup). Dle potoků jmenují se Ostrata, Trnava a Všemina. Sem řadíme Oujezd a také Lhoty, nazvané po založení na lehotě, totiž na úlevě berní a dávek na určitou lhůtu.

Německých jmen v okrese není, také žádné místní jméno nemá německého překladu, než jen přizpůsobené koncovky.

Hrady, zámky, tvrze a městečka.

Hrady bývaly: Sehrad na bývalém lenním statku biskupův olomuckých Sehradicích, jehož ssutiny dosud spatřují se na výšině mezi osadami Sehradicemi a Horní Lhotou. (Obr. 5.) U Provodova připomínají se pusté hrady Rysov a Tetov již r. 1516. Neznámo, kdy byly pobořeny a zpustly.

Tvrz bývala ještě r. 1373 ve Všemině, ale zanikla, když samostatný deskový statek Všeminský spojen byl s velikým statkem Lukovským. Dle domněnky bývala také v Lužkovicích tvrz, ale přímých zpráv pramenných o ní nemáme.

Zámek vznikl ve Vizovicích teprve po zániku smilheimského kláštera a slul původně Nový Smilheim. Viz o něm více při Vizovicích.

Městečkem jsou již od r. 1407 Slušovice. Listina výsadní se nezachovala, ale není pochyby, že povýšeny byly na městečko na přímluvu některého z prelátův vizovských.

Valašské paseky, jakých je při valašských dědinách hojně, vznikly teprve ve století XVIII. První připomínají se r. 1654 při dědině Prlově. Mnohé jsou teprve nejnovějšího původu.

Panství.

V okrese Vizovském jsou jen dvě celá panství, a to Vizovské a Klečůvské, obě alodní.

Kromě toho mají tu osady: hraběcí Seilernský fideikomis Lukovský (statek svěřenský), alodní panství Zlínské, alodní panství Brumovské (díly I. a II.) a Luhačovice (s jedinou osadou — Provodovem) a alod Světlovský ve spojení s lenním statkem Vasilsko-Sehradickým.

Obr. 5. Sehrad.

Které osady patřily ke kterému panství, viz ve článku o poměrech poddanských.

Samoty

jsou ve Vizovském okrese velmi četné. Jsou to jako ve všech valašských okresích „paseky", jak jsme je popisovali v soudním okrese Val.-Klobuckém, ponejvíce bezejmenné nebo nazývané jmény tratí, v nichž jsou zbudovány. Paseky tyto jsou novějšího

původu, neboť nejstarší pocházejí teprve ze století XVIII. Před tou dobou pasek nebylo. Nejvíce jest jich u Trnavy, Želechovic, Jaroslavic, Lípy, Provodova a Zádveřic. Jaroslavic jest polovice, Želechovic čtvrtina na pasekách.

---

3. Obyvatelstvo.

Národnost a nářečí.

Obyvatelstvo celého okresu jest a bylo vždy české. Statistika dle sčítání obyvatelstva z r. 1900 vykazuje jen 12 Němců v — a to jsou skoro jen rodiny velkostatkářské, jelikož všech v okrese stále žijících 144 židů přihlásilo se k obcovací řeči české, kromě židů v Trnavě. Okres tedy náleží k nejčistším českým okresům v zemi, což také dokázaly loni volební katastry k volbám do sněmu zemského.

Nářečím čítá se okres ke kmeni valašskému, leč nikoliv celý, neboť několik osad leží na rozhraní nářečí valašského a slovenského. Na základě dialektických rozdílů jest však nesnadno přesně určiti hranice kmenové, a jediný rozhodný znak v tomto ohledě, totiž kroj, již dávno zaniklý, správného vysvětlení více nedává. Jistě správně počítá Fr. Bartoš také osady na bývalém panství Zlínském, totiž Kudlov, Příluky a Želechovice k Valašsku ač tu již slovenský živel je patrný a Zlínsko samo je ryze slovenské.

Hranice valašsko-slovenské tvoří dle Bartoše farnosti: Újezd, Zádveřice, Hvozdná, Štípa a Fryšták. Bartoš sám však praví, že nářečí pohraničných osad valašských, roztroušených v dolinách a po návrších předhoří valašského na Slušovsku, Všeminsku, Hvozdensku, Štípsku, Fryštácku a Lukovsku může se pokládati za stejné s nářečím zlínským.[1]) Krojově však vykazují osady v těchto farnostech více prvků valašských než slovenských — nutno ovšem přihlížeti ke kroji zaniklému, jehož některé součástky zachovaly naše stařenky ve svých starodávných malovaných truhlách.

---

[1]) Bartoš, Dialektologie Moravská, 1886, I., 59.

Nářečí vizovské nejlépe charakterisuje pohádka, kterou z Vizovic vypravuje učitel Ed. Peck:

Čért nad čérta.

Była jedna vdova. Ḿeła mynářa kmotra. Ḿeła od něho vzitého ḿeřicu žita bes peňez. Mynář ju napoḿínáł deň ze dňa za tú ḿěřicu oƀiľé. Ju to veľice mrzeło, že kmotr nepotřebuje a tag na ňu uľéhá.

Jednúc šła na drva do ľesa. Navázała si nošku pňíků a prubovała, ešče-ji ṽec unese. Sa í to zdáło ešče lechké. Uhľédła nedaľeko ohňitý peň a šła ho vyvaľit. Po tým pňem było z łátku dukátů. Vzaľa dukáty z radosťú a chvátała dóm.

Ḿeła ďevčicu desítiľetú. Dała í jeden dukát, aby donésła kmocháčkovi za to oƀiľé. Aľe kmotr, jag uhľédł dukát, ptáł sa ďevčice, de ho nabraľi. Ona praṽiła, že byľi i v ľesi na drva, a že maḿenka vykopaľi peň a po tým pňem było z łátku dukátů.

Mynář kmotr sa začérňíł a spraṽíł za čérta. Šéł nočního času ke kmotřence pro ty dukáty. Příďa tam praṽíł, že to sú jeho dukáty, že aby ych po dobroťi dała; jag ych nedá, že na druhú noc přídú pro ňe dvá. — Druhý deň přišél vandrovňí k téj istéj vdoṽe a ptáł nocľeha. Ona mu praṽiła, že by nebýł za pokojem, že tam choďí čért. On ý praṽíł, že sa ho nebojí a enom ptáł nocľeha.

Tak potem večér, dyž sa zetmjelo, příde čért a začne třiskat na dveři, aby dała ty dukáty. Vandrovňí í pravił, aby šła otevřít, že sa í ňic nestane. Toš šła otevřít a honem utékla do izby. Vandrovňí šeł do síně a ptáł sa ho: „Kdo si ty?“ Ten odpověďél: „Já su čert.“ „A já su druhý,“ řekl vandrovní, uchyťil mynářa a do dnešního dňa ich néňi obúch dvúch.[1])

Kroj.

V okrese Vizovském právě jako v sousedním Klobuckém stýkají se dva národní kmeny moravské, valašský a slovenský. Jelikož naši přední badatelé národopisní pokládají moravské Slováky, Valachy a uherské Slováky za jediný kmen, jen nepa-

[1]) Fr. Bartoš, Dialektologie Moravská, I., 344.

trnými odstíny tkvícími v rozlehlosti obydleného území se poněkud lišící, musíme i my na základě studia jazykového i krojového toto mínění za správné považovati. Nářečí neliší se hrubě (vyjímaje ovšem uherské Slovensko, jež samo lze na několik podřečí rozděliti), ale ani kroj není tak odlišný, abychom původního společného prvku neviděli, třeba rozdíly mezi svrchním úborem valašským a slovenským bijí přímo do očí.

Panství Zlínské patřilo skoro celé k moravskému Valašsku. Kroj, jaký býval na tomto panství, popsal zevrubně Fr. Bartoš, i budiž nám dovoleno uvésti jeho popis.

Kroj lidu selského byl nad míru vkusný, svěčný a praktický. V neděli obul si „chlap“ nohavice úzké, barvy blankytné, vyšívané po uhersku šňůrami temnomodrými, zadrhnuté na řemen, který pak z prava na levo ještě jednou otočen byl dokola a na zadku do polovic kyčle obloukem splýval. Pak oblékl si kordułu buď „višňovicu“ (ze sukna barvy višňové) nebo zelenou. Korduła byla všecka soukenná, i záda, obojek (límec) měla krátký, stojatý, u kapes „patky“ a jednu řadu knoflíků mosazných; okolo krku byla však značně vystřižena. Nohavice obul v čižmy vysoké po kolena. Čižmy měly holénky dole nabírané, zpředu šly do špice, pod opatkem okuty byly krajačkami, želízky tří prstů širokými, s vrchu visela kyta (třapec) modrá do půl holénky. Svrchním šatem byla župica po kolena dlouhá ze sukna modrého. V bocích klíny byly „na fald“ přehnuty, takže od těla odestávaly; obojek byl stojatý, uprostřed zašpičatělý. Na rukávech shora přišity byly červené výložky na způsob srdce. Po pravé straně byla hustá řada drobných olověných bombíků (kulatých knoflíků), jež se zapínaly na přišité, třapečky zdobené přasky (šlingličky); obyčejně však župica, jakož i korduła bývaly nezapjaty. Hlavu pokryl buď vydrovicou nebo klobúkem prostřední velikosti, velmi tuhým, nepromokavým, jenž ozdoben byl válcovitými vlněnými tkalounky červenobílými, housenkami zvanými, později širokou tkaničkou z černého aksamitu se dvěma žlutými pruhy uprostřed, tak řečeným „šmukem“.

V den všední nosil široké gatě plátěné přes boty hovězí, silnými podkovicemi okuté, kordułu modrou a halenu z bílé huně téhož střihu jako župica, s výložky zelenými nebo červenými a velikými knoflíky mosaznými. Na zimu měl dubský kožuch. Košula byla na neděli tenká „komrtúška“, na

všední den hrubá konopná. U rukou se zavazovala na šňůrky, pod krkem byl obojek stojatý sepjat dvěma špendlíky. Ostatek byl krk v zimě v létě prostý. Župicu oblékal toliko do kostela, sice byl v létě „bez obleku“ (bez šatu svrchního) a tak chodil i k muzice v zimě v létě.

Přední však ozdoba každého chłapa byl kožený pás, tří dlaní široký, jejž pod kordułou okolo těla opásaný nosil. V páse měl všecky své potřeby uschovány: tabák, fajku, křesivo, peníze. Při těžké práci konal pás služby neocenitelné.

Hlavní částí kroje ženského byly: rubáč, rukávce, letnica, kordůłka a zástěra neboli fěrtoch.

Rubáč (spodní to část košile, avšak od rukávců, horní horní části, oddělená) byl z hrubého plátna konopného, na něm přišito bylo opléčko pod paže sahající, na prsou uprostřed přestřižené. Na opléčku přišity byly dva prorámky, kšandy plátěné, na něž rubáč zavěšen byl na ramenou. Na to oblekly se rukávce, na neděli tenké, na všední den konopné. Rukávy měly rukávce úzké a dlouhé, s „okružím“ u rukou; obojek, žlutým hedvábím vyšívaný, zapínal se pod krkem špendlíkem. Letnica byla bílá sukně z tenkého plátna s opléčkem (životem), na němž náramky vyšity byly žlutým hedvábím. Později místo opléčka nosila se soukenná kordúłka višňová, zelená nebo modrá, zpředu vystřižená, v zadu nabíraná. Na všední den opásala se zástěra modrá, na neděli fěrtoch jemnější. Střívě měly vysoké špalíky dřevěné, koží obšité a plechem pobité; punčochy byly modré, nabírané.

Vlasy ženských svobodných byly na hladko učesány, na předku rovným pútcem rozděleny, v zadu v dlouhý lelík spleteny, k němuž na konci připleteny byly „na mašlu“ dlouhé pentle. Vdané a „závitky“ měly vlasy ve šnůrku spleteny, okolo hlavy otočeny, kterémužto spletení se říkalo obalena. Šátek na neděli červený („vídeňský“), na všední den modrý, ženštiny svobodné zavazovaly pod bradu, vdané a závitky do tylu „na babku“. (Obr. 6.)

Bylo-li počasí deštivé nebo sychravé, oblekla si ženská ještě marýnku (bílý flanelový živůtek s rukávy) nebo soukenný kabátek a oděla se bílou plachtou nebo vlňákem. Na

zimu i ženské měly dubský kožuch, jehož klíny v zad na ruby obráceny byly tam v kloubech přišity.[1])

Srovnej k tomu, co na základě vlastního studia napsali jsme o kroji valašském v místopise soudního okresu Val.-Klobuckého a poznáš, že původní prvky byly tytéž, ba že ani jména neliší se hrubě.

Obr. 6. Děvče z Provodova v starém kroji.

Valašský kroj na Vizovsku byl ve mnohém podoben kroji popsanému a jeho názvy byly tytéž. Rozdíly byly jen nepatrné, neboť původně každá skoro farnost na moravském Valašsku libovala si v některých maličkých zvláštnostech krojových, lišících

[1]) F. Bartoš, „Lid a národ", I., 32—36.

se obyčejně jen barvou na kroj volených látek. Jen Provodov měl kroj poněkud zvláštní, jako několik dědinek na panství Luhačovském. Starší muži chodí dosud v bílých halenách s límcem a modročervenými výložkami, pod krkem spjatých pouze řetízkem (t. zv. halena s cymbálem), anebo v halenách upjatých bez límce a bez výložek, zapínajících se na knoflíky (halena mlsná). Gatě byly kúdelné, ale záhy ustoupily modrým soukenným

Obr. 7. Rodina v Pozděchově (v nynějším kroji).

nohavicím, černě premovaným a řemenem upjatým. Ostatní kroj mužský i ženský celý podobal se výše popsanému.

Tento vkusný, ladný a svěčný kroj národní nyní už pokládati se může za vyhynulý. Moderní doba s moderní vzdělaností snaží se vtisknouti celé Evropě stejnou tvářnost a vplýváním nové vzdělanosti mizí kmenové zvláštnosti. Nové pokolení oblíbilo se na obleky špatné látky tovární, jež sluncem, deštěm a prachem brzy vyrudnou a vyblednou a v takovém obleku činí potom náš lid dojem smutný. (Obr. 7.)

Poddanské poměry.

V nynějším okrese Vizovském bývaly: na panství Vizovském 12 osad, statek Klečůvka se 2 osadami, a díly okolních panství: z Brumovského Loučky, Slopné a Újezd, z Luhačovského Provodov, z Lukovského 10 obcí se dvory, v Trnavě a Všemině: Březová, Dešná, Hrobice, Hvozdná, Neobuza, Ostrata, Slušovice, Trnava, Velikova, Všemina; z Vasilského Dolní a Horní Lhota, Sehradice; ze Zlínského 4 osady: Jaroslavice, Kudlov, Lužkovice a díl Želechovic.

Na panství Vizovském dávali r. 1585 platy o sv. Jiří a o sv. Václavě za hlásku a za poňůcku, o sv. Šimonovi a Judě za odúmrť, platy robotní o vánocích, kromě toho k setí osypy režné, pšeničné a ovesné, vejce, slepice, husy; platili také z nově vzdělaných kopanic, chodili na hony vrchnostenské, robotovali k zámku a k rybníkům, vozili na zámek víno, každý usedlý napředl za zimu dva lokte příze, k čemuž len, koudel nebo konopí dávala vrchnost. Ženy všech poddaných pracovaly při konopí: plely, trhaly, třely, potíraly, hachlovaly. O vánocích každý poddaný dovezl k zámku vůz dřeva. Týdně robotovali potahem 2 dny, pěší 4 dny.

R. 1750 mělo panství 6 dvorů, největší Vizovský 504$^{3}/_{8}$ měr polí a luk po 183 vozů sena, Těchlovský 432 měr polí orných a 134 měr ladem ležících, luk po 34 vozů sena; Chrastěšovský 311 měr polí orných a 49$^{4}/_{8}$ měr ladem ležících a luk po 19 vozů sena, Pozděchovský 232$^{4}/_{8}$ měr rolí orných a 73 měr ladem ležících, menší Neratovský a Prokopský; mlýny: Vizovský s valchou, Dubovský, Lipský a Želechovský; pivovar ve Vizovicích na 634 sudů piva ročně, rybníky žádné, lesů 4101$^{2}/_{8}$ měr, u Pozděchova 1353$^{4}/_{8}$ měr, u Jasené lesy Hodín a Závrat 924$^{6}/_{8}$ měr, u Chrastěšovského dvora dubový les 684$^{4}/_{8}$ měr, u Zádveřic les Tlustou 634$^{4}/_{8}$ měr. Od poddaných měla vrchnost rozličné platy: úhrnem domovního úroku o sv. Jiří 1226 zl. 46 kr., o sv. Václavě tolikéž, za přástku 71 zl. 22 kr., za čižbu a j. v. 47 zl., úroku „z valašských ovec a včel“ 377 zl. 17 kr., z obcí vyjma Seninku 1598 slepic a 4541 vajec, pšenice o vánocích 245 měr, ovsa 505 měr. Chmele dávali z Vizovic 54 měr, z Lutoniny 13$^{4}/_{8}$ míry a ze Zádveřic 27 měr. Za robotu platili r. 1750 z Vizovic 163 zl. 10 kr., ze Seninky 86 zl. 5 kr. Robotovali ostatní týdně

na panství: sedláci dvojspřežně 3 dni, „podsedkové velcí“ buď dvojspřežně 2 dni nebo pěšky: v Rakovách po 3 dnech a ve Lhotsku po 4 dnech, „malí podsedkové“ po 3 dnech, několik dle pozemků také méně, 2 dni, a několik více, 4 dni.[1])

V Březové a jiných osadách panství Lukovského platili poddaní domovní úrok o sv. Jiří a o sv. Václavě, jiný o sv. Janě a Martině, o vánocích, na vosk (Březová 5 zl., Dešná 4 zl., Hrobice $7^1/_2$ zl., Neobuza 8 zl. 15 kr., Slušovice 20, Trnava $17^1/_2$, Všemina 15 zl. a j.), dávali slepice, vejce, oves, předivo, též kmín, lískové ořechy a houby, když byly; za robotu platili: v Březové mlynář 7 zl. a sousedé v Slušovicích 12 zl., ostatní robotovali $^3/_4$ roku týdně od sv. Václava do sv. Jana: z lánu s koni 3 dni a z pololánu s voly 2 dni dvojspřežně, z podsedku pěšky 3 dni, se čtvrtlánu 2, chalupníci $1^1/_2$ dne; od sv. Jana do sv. Václava chalupníci 2 dni, ostatní dvojnásobně.[2])

V Jaroslavicích a jiných osadách panství Zlínského platili poddaní kromě úroků o sv. Jiří, Václavě, Janě a o vánocích také úrok z pasek: z Jaroslavic 15 zl. 26 kr., z Kudlova 11 zl. 15 kr., z Lužkovic 6 zl. 38 kr. a z dílu Želechovic 14 osedlých 14 zl. 58 kr.; slepic, vajec a obilí nedávali. Robotovali: v Jaroslavicích 13 velkých podsedků týdně pěšky 3 dni, v Kudlově a Želechovicích ze $^1/_4$ lánu 2 dni dvojspřežně a 1 den pěšky, z velkého podsedku 1 den dvojspřežně a 2 dni pěšky, z malého 3 dni pěšky; v Lužkovicích taktéž a 2 sedláci z lánu po 3 dnech dvojspřežně s koni.[3])

Roboty na panství Zlínském, jak byly krátce před r. 1848, popsal dle starých pamětníků rodák z tohoto panství, znamenitý náš národopisec Fr. Bartoš.[4])

V Klečůvce měla vrchnost poplužní dvůr z poddanských polí, chmelnici, pivovar na $54^1/_4$ sudu piva ročně, 3 mlýny panské: Dřevnický, Prostřední a Kněžkutský. Poddaní měli rozličné platy: kromě domovního úroku o sv. Jiří a Václavě, o sv. Janě, Martině a vánocích též na vosk (ročně z Klečůvky 14 osedlých 3 zl. 48 kr. a z Veselé 25 osedlých 8 zl. 54 kr.); dávali slepice, vejce, pak lískové ořechy, kmín a houby (těchto tří věcí z Klečůvky po 5 mázích a Veselé po $12^1/_2$ mázu); přástky z Klečůvky 57 a

---

[1]) Registratura zemská, podd. odd. č. 4.

[2]) Reg. zem., podd. odd. č. 119; [3]) č. 1.

[4]) „Lid a národ“, sv. I., 1891, ve Vel. Meziříčí.

z Veselé 83 liber příze. Robotovali $^{3}/_{4}$ roku od sv. Václava do sv. Jana týdně: sedláci dvojspřežně 3 dni, podsedkové pěšky 3 dni, domkaři v Klečůvce 1 den, ve Veselé 7 po dvou dnech a 4 po 1 dni pěšky, od sv. Jana do sv. Václava dvojnásobně.[1])

V Provodově měla vrchnost Luhačovská dvůr s 215 měrami polí, luk po 16 vozů sena a 5 lesů (nad Lhoty, Komonec 490 měr, Konské 116 měr, Malenisko 68 měr a Stodůliska). Poddaní (39 osedlých bez rychtáře) platili jen domovní úrok pololetně 11 zl. 38 kr., o sv. Jiří 1 zl. 5 kr., o sv. Martině 1 zl. 53 kr., dávali 8 hus, 40 slepic, 240 vajec, 12 měřic pšenice, 24 měřic ovsa a robotovali: sedláci dvojspřežně 3 dni, ze čtvrtlánu pěšky 3 dni, chalupníci 2 dni.[2])

Újezd patřil k I. dílu Brumovského panství a měl značné povinnosti k vrchnosti: 41 osedlých bez rychtáře platilo úroky o sv. Jiří, Václavě, Martině, o vánocích, hromnicích a o sv. Janě, úhrnem 20 zl. 20 kr. až 24 zl. 35 kr.; dávalo přástky ne podle váhy, nýbrž na kusy po 12 loktech, dohromady $15^{1}/_{12}$ kusu, 28 klad na prkna, 291 slepic, 1092 vajec, pšenice $27^{2}/_{8}$ míry, ovsa $147^{7}/_{8}$ míry, kmínu $3^{3}/_{4}$ mázu a robotovali $^{3}/_{4}$ roku od sv. Václava do sv. Jana týdně: dva z lánu, 4 z $^{3}/_{4}$lánu a 13 z pololánů dvojspřežně po 3 dnech, dva z půldruhé čtvrti lánu po $2^{1}/_{2}$ dni, 10 ze čtvrtlánů $1^{1}/_{2}$ dne dvojspřežně, 7 osminuláníků pěšky po 3 dnech, 3 chalupníci po 1 dni; od sv. Jana do sv. Václava: z lánu a tříčtvrtilánu ještě 3 dni pěšky, z pololánů a ze čtvrtlánů po 2 dnech dvojspřežně a 2 dnech pěšky, z $^{1}/_{8}$ lánu 4 dni a chalupníci po 1 dni pěšky.[3])

Loučky patřily k II. dílu Brumovského panství; z 23 usedlostí platili vrchnosti domovního úroku o sv. Jiří 18 zl. 41 kr., o sv. Václavě 18 zl. 17 kr., jiného na hromnice 16 zl. 4 kr., o sv. Janě 15 zl. 51 kr, o sv. Martině 11 zl. 54 kr., za přástku 1 zl. 14 kr. včelného 2 zl. 36 kr., dávali 162 slepic, 721 vajec, $10^{5}/_{8}$ míry pšenice, $82^{3}/_{8}$ míry ovsa a robotovali: sedláci týdně dvojspřežně 3 dni a ze čtvrtlánu 3 dni pěšky.[4])

Slopné patřilo k II. dílu Brumovského panství a mělo k vrchnosti podobné povinnosti, jako poddaní v Loučkách.

---

[1]) Reg. zem. podd. odd. č. 125; [2]) č. 126; [3]) č. 100; [4]) č. 99.

Život lidu.

O životě lidu valašského na Vizovsku dalo by se s malými obměnami říci totéž, co napsali jsme o životě lidu na Klobucku. Odkazujíce proto k obšírnější studii své v knize věnované okresu Klobuckému, tuto jen stručněji pro úplnost o lecčems zajímavém se zmíníme.

Při narození dítěte bývaly některé zvyky, které se zachovaly dosud u našeho lidu. Šestinedělka, zastřena jsouc plachtou koutnou, úplných šest neděl vyležela; měla při sobě svěcenou vodu, svěcenou křídu a svěcený růženec, aby k ní zlí duchové neměli přístupu. Nesměla ani nahlas mluviti nebo na někoho volati. Po úvodě mohla už po domě choditi a všecky práce konati, ale po slunce západu nesměla prahu překročiti a ukázati se prostovlasá. Novorozené děti kradou rády divíženky podvrhujíce za ně svoje netvory. Proti tomu jsou různé pomocné prostředky, ponejvíce věci svěcené. Křtiny se obyčejně neslavívají; nyní je odbývají jen buchtou a kávou. Za to dosud jsou ve zvyku bohaté „krmaše“, hostiny po úvodech šestinedělek.

Svatební obřady a zvyky jsou na Vizovsku pěkné. Svatba tu má ráz veselý, národní a při tom i vážný, nábožensky a nepřeháníme, díme-li, že dosavadní způsob, jakým se tu svatby slaví, jest pěkným odkazem po bývalých písmácích. O tom svědčí zvláště četná říkadla a biblické proslovy.

Chasa ženívá se tu poměrně brzy, jak si jen odbude vojnu. Zasnoubení odbývá se krátce výměnou prsténků. Věno a poměry majetkové vůbec domluví mezi sebou rodiče snoubenců. Začasté se provede i zápis gruntovní aneb učiní svatební smlouva.

Po vyjití třetí ohlášky zve se na svatbu. Svatby se konají z pravidla v úterý. Zvaní obstará starosvat s mládenci. V den svatby sejdou se hosté v domě ženichově, kde je odpros ženicha od rodičů. S hudbou a zpěvem jde se pak do domu nevěsty na „zásedku“. Zde se střídají řeči družbovy s otázkami řečníka (zásedky), které jsou rázu biblického, zejména v domech evangelických. Po vydání nevěsty a dobré snídani a požehnání rodičů jde se do kostela.

Družky jsou často v kroji. Ženský kroj se tu a tam zachovává. Mládenci mají prostý šat černý, sváteční. Za kloboukem mají

voničky (kytice) a rozmarýn, v ruce hůlky s fábory, rovněž starosvat je tak vyšňořen. Starosvatka sprovází nevěstu až k oltáři.

Po zdávce jde se na oběd. K obědu se strojí polévka s lokšemi (nudlemi), zelí, plúčková máčka, maso kolikerého druhu, koláče. Za nápoj slouží pivo i kořalka.

Před jídlem a po jídle se zpívá nábožná píseň a družba se modlí.

Při jídle střídají se zpěvy družiček, nové léto, sbírá se na nevěstu, na družbu i na kuchařky.

Když jde nevěšta za ženichem do jeho domu, veze se na voze vše, co jí patří: peřiny, přeslice, truhla a různé domácí i hospodářské náčiní; starosvatka s družkami sedí na voze a zpívají.

Poctivá nevěsta mívá koláč, který všelijak ozdobený v hospodě o půlnoci se kolem nosí za hlučného zpěvu a hudby, načež po družbově řeči následuje „čepení". Koláč se pak rozkrájí a starosvatka rozdává hostům.

Svatby se slaví hlučně; trvají jen jeden den, dříve třeba 2—3 dny. Mládež se při tom baví i tancem. Taneční rej zahájí mládenci.

Tance se tančí kolové; čtverylka a beseda na venkově známa není. Sem tam pro obveselení i nějaký pár dá si sólo a zatančí čardáš. Muzika bývá domácí. Bitky při svatebních muzikách nebývají; aspoň nynější mládež baví se slušnějším způsobem.

Závitky ve věnci k oltáři nejdou; u evangelíkův ani družky závitku k oltáři nevyprovázejí. Svatba je jednodušší, nebývá při tom tolik říkadel.

Z v y k y p ř i ú m r t í. Umřelo-li dítě, nesmělo se jeho jméno dáti následujícímu přírůstku do rodiny: umřelo by i druhé. Po posledním dechu nebožtíkově otvírají okna, aby dušička mohla odletět. Při výnosu rakve dospělého nebožtíka klepnou třikráte o práh nebo o věřeje dveří: nebožtík loučí se se svým dosavadním obydlím.

V n e m o c i volá lid málokdy lékaře; pomáhá si sám, jak rozumí a jak mu dobří lidé poradí. Od smrti beztak léku není

a mladý musí, kdežto starý může. Proto má lid množství pověrečných léků, z nichž některé, pokud zakládají se na silách přírodních a na zkušenosti sta příklady osvědčené, jsou dobré, jiné pověrečné a škodlivé. Na našich dědinách žijí zažehnávači a zažehnávačky, zaklínači a zaklínačky, ale ženské se tajnému umění lékařskému více věnují. Nejlépe daří se těm, kdož zabývají se léčením „statku“, protože náš rolník svému dobytku a jeho zdraví věnuje mnohdy větší péči, než zdraví vlastnímu. Ale i při lidském životě, volá-li se lékař a nepomůže — a volají ho vždy až na poslední chvíli, kdy má nemocný již duši na jazyku, kdy pomoci již obyčejně není — věří lid, že zaklínač nebo při pohmožděních a zlomeninách „napravjač“ byl by jistě pomohl; nepomůže-li napravjač, pomoci nemocnému nebylo, byl to jeho cíl a konec a od smrti léku nedá ani doktor! Ale náš lid má pevné zdraví, je otužilý, silný a statný a nemoci se tak brzy nepoddá. Z domácích léčivých prostředků jsou známy podmáslí při zimnici, vařená sláma při kašli, „brabencový špiritus“ (líh s rozpuštěnou kyselinou mravenčí) proti štípání v hlavě, na bolačky přikládá se zaječí sádlo (rozhání otoky), stolařský klih, „mast z praseči škraně“, lišeje potírají se šumem z hovězího masa, čemer roztírá se slinami; bolení zubů nakuřuje se hadím línem, zelinami ze hřbitova, žlutou jetelinkou, zaječím zelím a p. To vše děje se za výkonů pověrečných. Léků čistě pověrečných ani neuvádíme.

O dožínce, jak se slaví v Uble, píše učitel Peck: „Ublo je chudobná, zapomenutá dědinka v horské debři, kam ani cesta odnikud nevede. Ale „na prostřed světa“ je přece! Starodávné zvyky a obyčeje se tu dosud zachovávají, čemuž rádi uvěříme, zvíme-li, že v Uble do dneška „všeci ija prstama, enem fojt třískú“. Je tedy i dožínka ubelská starobylá a proto tím vzácnější. Všecka slavnost odbude se zpěvem a kratičkým říkáním; přítažlivým bodem je arciť dobrá večeře a nějaká ta zavdaná. Ký div, že se ženci a žnečky na dožínky těší! Běda hospodáři, kdyby někoho pominul! Víckráť by už k němu nešel.“ Peck sebral 18 dožínkových písní. Popsal při tom stručně, ale výstižně celý obřad.[1])

Výroční obyčeje. Přástky (zde slovou přástvy) začínají se na podzim, jakmile se na lukách zamodrá první naháček (ocún). Místem přede se celou zimu, při čemž vypravují

[1]) Časop. vlast. spolku muz. v Olom. 1895, 136.

se pohádky a pověsti, strašidelné historie, pějí národni písně. Při přástvě scházela se chasa obého pohlaví a zapřádaly se venkovské lásky, tyto milounké venkovské idylly: květ lidského mládí. Na sv. Ondřeje slévala děvčata olovo, aby se dověděla, jakého řemeslníka dostanou za muže. Po několik večerů před sv. Duchem chlapci róchají bičem. Po klekání chodí po domech Mikuláš s andělem a čertem, s nimi chodí místem také smrt, husar a turek. Večer před sv. Lucií chodí po domech Luca. Je to ženská spravená v bíle a bosky. Na ruce má košík, v něm koudel, v ruce vřeteno, jímž točí a svobodnou chasu všelijak pokouší. Jinak ale mlčky přijde, mlčky odejde. Na štědrý den a štědrý večer bylo mnoho pověr, z nichž mnohé dosud se zachovaly, neboť štědrovečerní zvyky mají „železnou košili“ nesvleknou se tak snadno. Na sv. Štěpána pacholci dosloužili; dostávaji výslužkou koláč. Na tři krále chodíval pan rechtor s ostatními kostelními služebníky psat tři krále a dostával koledu. Dosud chodí za tři krále přestrojení chlapci. Na sv. Blažeje chodívali chlapci školní po koledě pro pana rechtora, zač paní rechtorka chlapce počastovala. Podobně na sv. Řehoře mívali školáci zábavu. Zachovala se dosud slušná řada zvyklostí ve svatém témdni. Před sv. Duchem chlapci róchají.

Hody slaví se jak kde, někde císařské, jinde Václavské, nejpozději Martinské a Kateřinské. Bývá při nich veselo, ale zřídka obejdou se bez bitky. Náš Valach je právě tak horkokrevný jako moravský Slovák a věří, že „nic po hodoch, dyž chlapa nezabijú“. Hrávalo se při hodech na housle, basu a cimbál.

Pije se místem dosud mnoho. Valach sice ví a zpívá si:

„O skleničko skleněná,
jak si ty túfarová,
kdo sa tebe přidrží,
žádný nic nezachová“ (ze Všeminy),

ale drží se skleničky přece a nedovede odvyknouti kořalce, „tej otravě“. Zpívají si posměšně třeba o řeznickém řemesle:

„Nejsú řemesníci
jako řezníci.
Ešče kůže na býku,
už ju má propitú,
ešče kůže na teleti,
pije žena, pijú děti“ (z Vizovic).

Že pijí také ženské, svědčí písnička:

„Ráda přadu, ráda len,
který teče z bečky ven,
ráda přadu tenučko,
až je v bečce malučko“ (z Vizovic).

Přece však pomalu děje se v této věci náprava.

Na konec zmíniti se dlužno o místních posměšcích. Veselané mají kostel. „Na Veselej na kopečku cosi se tam svítí. Kostel nový, smetanový, podmáslím oblitý, zvony sú tam papírové, provazy sú tvarohové, a kdo se tam modlívá, Bohu se lúbivá. Kdo nevěří, nechť tam běží, spatří kostelníka z kyselého mlíka“. Veselá jmenovala prý se původně Sviňoryja. — Ublané sú dopoledňa múdří, odpoledňa hlúpí. — Co Jaseňan to zbojník. — Ublané rádi íja drobky v mléce, až z toho pozbudou rozum. Ublana proto nejvíce dopálíš, optáš-li se ho: „Už sa's najedl drobků?“ — Zádveřan je pán, lehl si ke dveřám. Trnovjan je také pán, ale jenom po žňách. Když sa ho optáš, odkáď je, odpoví ti zhurta „z Trnavy“ a že jde do Vizovic na hybadla (kvasnice). Přede žňama už je chudák jenom „z Trnávky“ a jde do Vizovic na šrot. V Trnavě je aspoň po žňách dobře, ale u Uble, tam je po celý rok dycky tři dni zle, až čtvrtý jaksi. „Ublo je Ublo, škaredá dědina, není v něm kostela ani toho mlýna“, ale naprostřed světa je přece a maže se tam osa. — Vizovice jsou po jarmaku čisté.

Obecní záležitosti

spravuje nyní starosta (říkají mu na dědinách také představený, místem fojt, nejobyčejněji rychtář) s radními volenými dle volebního řádu pro obce markrabství moravského z obecního výboru. Úřadování kancelářské vyřizuje obecní písař, ve městě mají tajemníka. Velmi zhusta na našem venkově vyhledávají starostu sporní sousedé, aby svádu jejich skoncoval, a zhusta se rozsudku jeho podrobují, zemezujíce tak hned v začátcích nákladné spory soudní.

Soudní právo měly jediné Vizovice, jak o tom při dějinách města obšírněji vyloženo. V ostatních osadách vykonávaly spravedlnost úřady patrimonialní.

Na znamení vlastní správy mívaly obce své pečeti a v nich znaky, kterých nesměly ze své moci měniti, ať již jim byly dány a ztvrzeny zeměpány čili nic. Teprve v poslední době některé obce své pečetní znaky změnily, „vylepšily“, některé úplně odvrhly, davše tak na jevo nepochopení pro právní zvyklosti svých předkův.

Nejvíce bývalo ve znacích hospodářského nářadí, tak měly

radlici: Jasená, Pozděchov, Rakova;

krojidlo: Lípa a Ublo.

Osoby lidské měly: Hvozdná postavu ženskou, Zádveřice jezdce na koni.

Svaté a světice: Slušovice sv. Jana Křt., Újezd sv. Mikuláše, obé po patronu kostelním. Také některé přifařené osady: Neobuza sv. Barboru, Veselá Ježíše Krista na kříži, Klečůvka sv. Jana Nep.

Provodov měl ruku ve štítě držící kříž, nad fafrnochy s přilbou svítí půlměsíc a hvězda.

Zvířata: jelena Trnava.

Rostliny: strom Březová, Hrobice.

Kostel: Želechovice. (Obr. 8.)

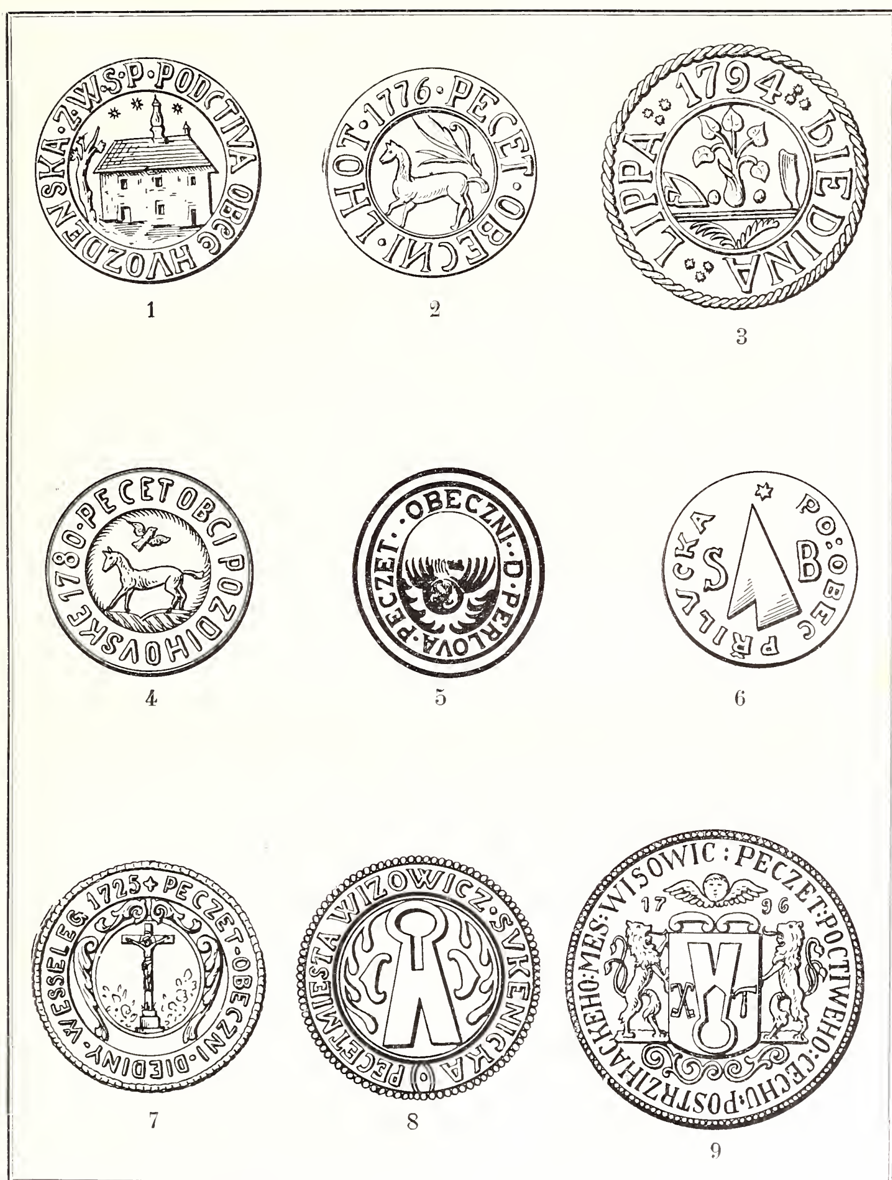
4. Duchovní správa a školy.

Náboženství.

Po slovanském pohanství přišlo na Moravu po předchozích marných pokusích z Frank náboženství Kristovo z východu. Jisto, že v našich krajinách záhy pevně se zakotvilo, ba v některých osadách (Hvozdné, Horní Lhotě) jsou pověsti že na jich místech sv. Cyril a Metoděj kázali.

Až do doby německé reformace bylo Vizovsko čistě katolické. Nemáme nijakých zpráv, že by se v těchto končinách ujalo náboženství Husovo, jako v některých krajinách západní a jihozápadní Moravy. Bylyť naše horské krajiny Čech příliš vzdáleny.

Teprve Jednota českých bratří zapustila pevněji kořeny na panstvích a farách nynějšího Vizovska, ale nikoli hned ve svých

Obr. 8. Obecní a cechovní pečeti.
1. Hvozdná, 2. Lhoty, 3. Lípa, 4. Pozděchov, 5. Prlov, 6. Příluky, 7. Veselá, 8. Soukenníci ve Vizovicích, 9. Postřihači ve Vizovicích.

začátcích, nýbrž až v dobách svého největšího rozkvětu, kdy ušlechtilým kvasem jejím prostoupeny byly již Čechy a Morava celé. Ve Vizovicích a ve Slušovicích byly jistě sbory bratrské a při nich zajisté i školy pro mládež, ale zprávy o nich máme až k dobám prvního bratrského vyhnanství, okolo roku 1550. Tou dobou však počínalo se tu šířiti již protestantství Lutherovo, které, jako v mnohých jiných krajinách, rozpínavostí a výbojností svou záhy zaujalo místa povahově mírnější Jednoty bratrské. Kolem r. 1600 nebylo již na Vizovsku bratrských sborů, neboť skoro všecky fary byly obsazeny kněžstvem svěcení wittemberského. Katolický kněz byl asi jen ve Vizovicích, kde ještě shovívavá vrchnost trpěla, aby ve farním kostele sv. Vavřince u jednoho oltáře slavila se bohoslužba katolická, u druhého protestantská.

Na panství Vizovském a jeho patronátních farách počala se katolická protireformace už po r. 1600, kdy panství koupil uherský šlechtic Emerich hrabě Dóczy z Nagy Luczie. Nový pán již v adventě r. 1601 povolal na panství jezuity, kteří působili nejprve ve Vizovicích samých. Potom však na čas misie přerušeny, až obnoveny byly zase r. 1614. Působili v těchto končinách jako také na nedalekém panství Brumovském jezuitští kazatelé z koleje olomucké. Ale nedařilo se jim. Ani nepomohlo hraběti Dóczymu, že hned na začátku svého panování na Vizovicích vzdal se k panství již od založení kláštera příslušného práva podacího ke kostelům vizovskému, jasenskému a pozděchovskému ve prospěch biskupa olomuckého, kardinála Dietrichštejna, doufaje, že tento bude spíše s to čeliti nekatolickému náboženství. Měšťané vizovští stěžovali si u práva zemského do hraběte, že mají kněze jiného, kterýž se náboženstvím evangelickým nespravuje, proti nadání, kteréž od pana Jana ml. z Žerotína a paní Anny Kropáčky z Nevědomí mají. R. 1610 uveden zase ke kostelu vizovskému kněz nekatolický, a nyní nastal již výše zmíněný stav, že v témže farním kostele slavil se Bůh u jednoho oltáře po katolicku, u druhého po evangelicku. Poddaní vesničtí však odbyli si věc bez žaloby: jednoduše neposlechli, což bylo tím snazší, že kardinál neměl s dostatek kněžstva, aby všecky uprázdněné fary vždy hned nebo včas mohl obsaditi.

Horlivěji počalo se pracovati o převratu náboženském po bitvě bělohorské, kdy vítězný Ferdinand II. chtěl, aby všichni obyvatelé jeho zemí s ním ve víře se srovnali. Přicházeli na Vizovsko jezuité nejprvé z koleje olomucké, potom ponejvíce z koleje hradišťské. Jak se jim dařilo ve Vizovicích, na svém místě vyložíme.

Podotýkáme při tom výslovně, že nedá se mluviti o násilném obracení nekatolíků na Vizovsku ani mocí duchovní ani mocí světskou. Dálo-li se kdy po bitvě bělohorské poddaným Valachům na Vizovsku příkoří na těle nebo na statku, nebylo to pro vyznání náboženské. Nechceme nikterak hájiti jezuitův, ale musíme dáti průchod pravdě. Valaši přece již r. 1621 povstali se zbraní v ruce proti katolickým vrchnostem a brannou rukou hubili statky katolických pánův a biskupa olomuckého. Ještě r. 1623 mysli nebyly uklidněny, a Valaši znova se vzbouřili. Mezi povstalci byli mnozí poddaní z panství Vizovského a Brumovského, a není tedy čemu se diviti, že snad při generální exekuci r. 1627 také na ně se sáhlo. V posledních letech války třicetileté neměli Svédi nikde horlivějších stranníkův, kteří i se zbraní v ruce v řadách jejich bojovali, nežli na Valašsku. Vypsal-li zemský sněm r. 1638 na hlavu živého Valacha 30 zl. a na hlavu mrtvého 15 zl., bylo to namířeno jen proti valašským povstalcům a za přestupnictví věrnosti zeměpánu. Na klidné poddané posíláni jezuité s prosbami, kázáními a hrozbami peklem, ale nikdo rozumný nebude tvrditi, že při takových výstupcích trestáni byli Valaši za své náboženství, a nikdo nesmí žádati, aby tomu rozumný člověk uvěřil.

Ale jezuitské misie výsledku neměly. Jezuité sice pobrali lidu knihy, starali se, aby vrchnosti zamezovaly tajnému příchodu evangelických kazatelů z Uher, aby poddané nutkaly na jejich kázání, ale výsledek byl asi opačný. Lid zakrněl ve svém svědomí, kazatelů jezuitských neposlouchal upřímně, svátosti přijímal sice po katolicku, ale jen k vůli klidu a aby ušel nemilému vyšetřování vrchnostenskému i jezuitskému. Českobratrská biblí byla lidu vzata a v biblí katolické lid nečetl, právě jako vážil si lid svých knih bratrských a luterských, tak v nevážnosti měl knihy rozdávané jezuity. Zanikla nábožnost, vnitřní posvěcení ducha vzalo za své, v lidu rozmohla se povrchnost a formálnost náboženská a mnohé nepěkné necnosti a neřesti.

Katolické obřady nedovedly lidu nadchnout, neboť srdce jeho bylo proti katolicismu hrubě předpojato. Na obřady evangelické dávno zapomněl, ba mnohý tajný luterán jich ani neviděl a rozdílů si vědom nebyl: pouze v duši cítil vychovaný odpor proti katolicismu. Kde se tajně lid shromažďoval, zapomínal již svých bývalých bohoslužeb a upadal do nového sektářství. Ještě kolem r. 1750 si stěžovali jezuité, že nemohou s lidem ničeho poříditi.

Když byl vyhlášen toleranční patent josefinský, hned některé celé osady přihlásily se k nově uznaným náboženstvím, a tu teprve se ukázalo, kolik bylo v našem lidu náboženské neupřímnosti, povrchnosti, jak vratkými výsledky mohla se vykázati skoro 160 let trvající činnost protireformační. Ale ukázalo se také, že lid si již není ani vědom, patří-li k protestantům nebo k helvétům.

O jednotlivých farnostech nekatolických viz v části podrobné.

Podle posledního sčítání je v okrese 4745 evangelíkův.

Fary.

Fary patří k Holešovskému arcikněžství a ke třem děkanstvím. K děkanství Val.-Klobuckému Oujezd, k děkanství Pozlovskému Provodov a k děkanství Vizovskému Bratřejov, Hvozdná (dosud jen lokální kuracie), Horní Lhota, Pozděchov, Slušovice, Vizovice, Všemina a Želechovice.

Do cizích okresů jsou přifařeny: Kudlov a Jaroslavice do Zlína (okres Napajedelský), Veliková do Lukova, Lhota Podkopná do Kašavy (okres Holešovský).

Evangelické fary jsou tři, a to v Jasené a Pozděchově vyznání augsburského a třetí v Zádveřicích vyznání helvetského. Farní okrsky všech těchto tří far jsou veliké a přesahují daleko za hranice sousedních okresů, pojímajíce v sebe evangelíky roztroušené po osadách ryze katolických.

Židé nemají ani synagog ani hřbitovů, pouze modlitebnu ve Vizovicích.

Hřbitovy jsou ve všech farních osadách. V Želechovicích, Pozděchově a Jasené po dvou, katolický a evangelický. Evangelické hřbitovy jsou pohřebišti obou vyznání, augsburského i reformovaného.

Školy.

Dějiny stávajících škol v okrese jsou vypsány u jednotlivých osad. Školy jsou v okrese vesměs české. Škol středních není. Měšťanské, chlapecká i dívčí, jsou ve Vizovicích, kde jest kromě toho i průmyslová škola pokračovací od r. 1883, odborná škola košikářská a zřizuje se zemská škola ovocnářská.

Obecné školy jsou nyní: jednotřídní v Březové, v Hrobicích v Jasené (soukromá), na Kudlově, v Dolní Lhotě, v Horní Lhotě, v Loučkách, v Neobuzi, v Ostratě, v Sehradicích, ve Slopné, v Uble, na Veselé a na Velikové; dvojtřídní: v Bratřejově, ve Hvozdné, v Lípě, v Provodově, v Přílukách, v Újezdě, ve Všemině; trojtřídní: v Trnavě, v Pozděchově a v Zádveřicích; čtyřtřídní ve Slušovicích a v Jasené, pětitřídní v Želechovicích a osmitřídní ve Vizovicích.

---

5. Živnosti.

Hospodářské poměry.[1])

Soudní okres Vizovský jest jako veškeren kraj Valašský protkán odnožemi moravských Karpat. Jest krajem hornatým, úrodné země jest málo, toliko v údolích bystřin a jich přítoků jest půda úrodná. Půda Valašská neuživí svého obyvatelstva. Proto chápou se Valaši domácího průmyslu dřevařského, jako výroby košíků, opálek, šindelů, putének, hrabí a j. drobného hospodářského nářadí. Malý rolník vyhledává výživy v úrodnějších krajinách Moravy, ve Vídni a v Uhrách, odkudž vracívá se s grošem ušetřeným do své domoviny.

Zemědělství tohoto okresu není na takovém stupni vývoje, jakého bylo by si přáti. Půda, která poměrně nemá velké ceny a které jest zde dostatek, obdělává se často špatně a neracionelně. Oře se mnohdy pouze jednou, po většině se ještě úhoří, při čemž zapomíná se jak na hnůj, tak na orbu. Úprava zoraného pole nebývá nejlepší, pýr a drn ze špatně zavláčeného pole se neodstraňuje. Hroudovaté pole málokdy válem se zpracuje. Nářadí hospodářské se teprve v poslední době zavádí; secích strojů, zlepšených pluhů, bran a pod. náš rolník ještě neužívá.

---

[1]) Napsal p. Innocenc Horák, zvěrolékař ve Vizovicích.

Obilí rodí se poměrně málo. Pěstuje se ponejvíce réž (žito), súržice (míšenina žita a pšenice), polovník (míšenina ječmene a žita), pšenice ozimá a jará (žito), oves, zemáky. Ječmen v nepatrnéni množství. Dobře daří se jeteli a vojtěšce. Z okopanin vedle bramborů pěstuje se kravská řepa a kvak (tuřín). Dosti často spatřujeme na našich polích pohanku.

Řádné úpravě polí nejvíce vadí jich vysoká poloha, prudké lijavce, které úrodnou prsť, často i ornici vůbec spláchnou a odnesou. Větší péče věnuje se lukám a senu vůbec. Meliorace půdy jest neznáma. Zavodňovati zpravidla není třeba; odvodňování mokrých pozemků bylo by žádoucí.

Hnůj vrství se často na neupraveném místě a věnuje se jemu malá pozornost. Nepolévá se, nezabraňuje se prchavým látkám unikati a často ponechává se takto po celý rok. Steliva bývá nedostatek, stele se pak lesním listem. Strojená hnojiva se posledním časem všude zavádějí. Zjevný pokrok ve zpracování půdy a hospodaření vůbec vidíme ve Vizovicích a v údolí řeky Dřevnice.

Ovocného stromoví jest hojnost. Ze 614.820 ovocných stromů, které se zhruba napočítaly v polit. okrese Holešovském, připadá veliká většina na soudní okres Vizovský. Ve Vizovicích samých jest 77.541 ovocných stromů a sice 68.278 švestek 5.846 jabloní a 3417 hrušní. Ovocnictví jest také vedle dobytkářství nejdůležitějším odvětvím našeho zemědělství. Jsouc jedním z hlavních zdrojů malých příjmů našeho rolníka, může se státi pramenem jeho blahobytu. Kraj Vizovský jest svou polohou a mírným podnebím jako stvořený pro ovocnictví. Dvojí pásmo velebného horstva věnčí kotlinu Vizovskou a chrání ji před drsnými severními větry. Naše ovocné stromoví překvapuje svým vzrůstem, bujnou, svěží zelení, lahodí krásně vyvinutými a zbarvenými plody a občerstvuje svou výtečnou chutí. Daří se všechny druhy ovoce: trnky, jabloně, hrušky a třešně; převládají však švestky a jabloně.

Čerstvé ovoce vyváží se ponejvíce do Pruska a Vídně. Ovoce suší se v sušírnách, které jsou zřízeny při každém větším sadě, tak že čítáme na Vizovském okresu 1150 sušíren. Obchodu se sušeným ovocem nedaří se valně; ztěží dovede čeliti soutěži bosenské, kdež ovocnictví těší se všemožné podpoře tamější vlády. V novější době přestavují se sušírny na bosensko-francouzské.

Největšího rozsahu doznalo pěstování švestek, které se zpracují většinou na slivovici; není vesničky, kde by nebylo

pálenice. Ve Vizovicích jest 6 větších pálenic, jež vypálí ročně téměř 5.000 q švestek. V okrese Vizovském jest 86 pálenic, při prostřední úrodě napálí se dle úředních záznamů 2500 hl slivovice.

Okres Vizovský má na 11.000 kusů hovězího dobytka, který jest normálně rostlý, zušlechtěný ponejvíce plemenem kravařským a bernským. K tahu užívá se téměř výhradně hovězího dobytka. Dobytek tento jest otužilý; tuberkolusa jest u něho řídkostí. Příčinou toho jest okolnost, že dobytek chová se po celý půlrok na pastvinách, kterých zde v hojnosti skýtají úbočí hor. V obchodu s hovězím dobytkem jeví se veliká záliba. Ač lichva s hovězím dobytkem znenáhla mizí, přece shledáváme se ještě se způsobem, kde dobytek dává se na „chování“ méně majetnému rolníku. Zdárnému vývoji našeho skotu vadí velice otevření uherských hranic.

Ač chov koní nemá pro náš okres takového významu jako chov skotu, přece shledáváme v údolí řeky Dřevnice těžký, chladnokrevný ráz koně belgického, který působením hřebčí stanice Vizovské dodělal se pěkných výsledků. Chovem koní vynikají obce Zádveřice, Lípa, Lužkovice, Želechovice, Jasená, Bratřejov. Chov prasat se v celém okrese utěšeně vzmáhá. Domácí plemeno ušlechťuje se nejvíce velkým plemenem anglickým. Ovčáctví, kteréž bývalo zde velmi vyvinuto, upadá. Drůbežnictví se vzmáhá, ježto hlavně masité druhy drůbeže nalézají hojného odbytu v blízkých Luhačovicích a okolních městech. Rovněž kralikářství jest na celém okrese značně rozšířeno. Ve Vizovicích těší se racionelnímu chovu. Včelařství pěstuje se, ač ojediněle, přece ve všech obcích. Chov koz jest nejrozšířenější v Uble a Rakovách.

Strmé, těžko přístupné stráně, jakož i vzdálená pole se zalesňují.

O odborné vzdělání, jakož i hmotnou podporu našeho rolnictva stará se „hospodářský spolek ve Vizovicích“ (od r. 1875), hospodářské družstvo a družstvo pro chov hovězího dobytka ve Vizovicích. Příštím rokem má býti ve Vizovicích zřízena zemská ovocnicko-rolnická škola hospodářská.

Řemesla a průmysl.

Starodávná výsada městská, tak zvané právo mílové, které chránilo řemeslníky městské před soutěží venkovskou, nedovolujíc žádnému řemeslníkovi kromě kováře, aby se usadil na

míli v okrsku městském, vyhovovala dobře svým dobám. Obyvatelstva bylo proti nynějšku poměrně málo, tak že venkovské obyvatelstvo nejen dobře se vyživovalo výnosem své půdy, nýbrž mohlo také platiti vysoké dávky urbární svým vrchnostem ve způsobě sypaného obilí a snopů, a rovněž v téže způsobě značné desátky správcům duchovním. Kromě toho náš venkovan všecko, čeho do hospodářství potřeboval, urobil si sám vlastní rukou a zhusta velmi uměle. Starodávné dřevěné pluhy, práce rukou selských, nikoli vyučených kolářů, které spisovateli této knihy ukazovali jako pravou vzácnost v některých dědinách okresu Val.-Klobuckého a jakých užívali zajisté také sedláci na Vizovsku, zasluhují, aby byly vystaveny v museích. Náš valašský sedlák v minulých dobách nebyl mnoho odkázán na městského řemeslníka, ba dosud obejde se, kromě kováře, beze všech řemeslníkův. Oblek utkal mu z ovčí vlny venkovský soukeník a ušil dědinský krejčí, prádla našily ženy z hrubého, ale trvanlivého domácího plátna konopného, od dřeva zhotovil si sedlák všecko sám od kolébky až po umrlčí truhlu. To se udrželo do dneška. Leč časem se obyvatelstvo rozmnožilo a zvýšené vzdělání venkovského lidu přineslo s sebou zvýšené požadavky. Půda dnes není s to, aby své obdělavatele vyživila a proto i venkov byl přinucen chopiti se jiných pramenů výživy. Když bylo zrušeno nevolnictví a pominuly křiklavé rozdíly stavovské, čímž také výsady městských řemeslníků vzaly za své a pominulo starodávné pěkné zřízení cechovní, tato pevná a také přísná organisace stavovská, našel se nový pramen výživy v řemesle i pro venkovana, obyvatele dosavad poddanských dědin. Náš venkov se způsobem své výživy tím přiblížil k obyvatelstvu venkovských měst, neboť v dědinách a městečkách poskytují nyní řemesla vyšší měrou výživy, než v dobách minulých. Ale ani řemesla zvláště nekvetou. Ve valašských dědinách je právě tak málo sedláků, kteří by pro sebe nepřikupovali obilí, jako není dědinských řemeslníků mnoho, kteří by nebyli nuceni přiživovati se prací nádenickou.

Druhdy bývalo hojně panských rybníkův, ale časem zanikly, jako zanikl chov ušlechtilých ryb v horských řekách.

Bývalé vizovské soukenictví časem pokleslo hrubě, davši se zastíniti blízkými Kloboukami, klesá a zaniká neustále, blížíc se neodvratnému konci.

Všecky hospody bývaly druhdy panské. R. 1726 připomínají se na panství vizovském vrchnostenské hospody Vinné a Vaňharov ve Vizovicích, a v dědinách poddanských v Lutonině, v Jasené, v Uble, v Pozděchově, v Bratřejově, v Lhotsku, v Zádvěřicích, v Želechovicích, v Rakovách, v Senince. Tyto venkovské hospody, které časem byly prodány poddaným, již svým stavebním rázem a svou výstavností připomínají, že jsou dílem vrchnostenským, jsouce pravými olbřímy proti dřevěným chaloupkám dědinským.

Také všecky mlýny a vodní pily byly panské. R. 1726 byly na panství Vizovském vrchnostenské mlýny ve Vizovicích, na Dubovsku, v Lípě, v Zádveřicích s pilou a dřevěný mlýnec s pilou v Neratově.

Téhož roku uvádějí se dvě vápenné pece ve Vizovicích, cihelna u Vizovic, tři valchy ve Vizovicích, a to nad Říčany přední, pod panskou zahradou prostřední, pod zádveřským rybníkem dolní. Vše panské.

V Želechovicích bývala papírna se 12 stupami, v Klečůvce bývala papírna, která r. 1840 vyráběla 700 rysů papíru. Obě zanikly.

Cihelny panské a obecní jsou dosud v několika osadách.

Koncem minulého století vznikl ve Vizovicích akciový závod pro zpracování a zužitkování ovoce; zabýval se hlavně sušením ovoce a výrobou slivovice i borovičky. Zpracoval do roka za kolik tisíc zlatých ovoce, ale pro nedbalé vedení ocitl se v konkursu a přešel do soukromého majetku.

V některých osadách dosud pěstuje se v zimní době tkalcovství a šindelářství, ale ne již tak velice, jako v horských dědinách sousedního Klobucka.

Cechy bývaly ve Vizovicích a v blízkých Slušovicích. Z počtu cechů, jak u těchto osad jest udán, zřejmo, která řemesla nejvíce kvetla. Ve Vizovicích kvetlo druhdy hrnčířství, ale vizovská hlína nedopřála mu nikdy zdárného rozkvětu.

Trhy mají Vizovice a Slušovice, ale nekvetou příliš. Spíše vizovští soukeníci navštěvují dosud četně cizé trhy moravské i v pohraničních tržních městech a městečkách na uherském Slovensku.

Větší i menší, selské i židovské pálenice slivovice, kterých je v okrese hojně, sluší považovati spíše za domácí průmysl

hospodářský, tedy za zpracování hospodářských výrobků doma, než za průmysl vůbec.

Obchodní styky jsou čilejší hlavně od doby, kdy vystavěna dráha z Vizovic do Otrokovic, která je ve správě severní dráhy císaře Ferdinanda.

Na konec zmíniti se dlužno o „světových l'udech". Mají-li okresy Klobucký a Brodský svoje miškáře a semenáře, kteří se po způsobu slovenských drotarův rozcházejí za výdělkem do světa, má Vizovsko svoje „užičníčkáře" a „křiváčkáře". Ale je tu značný rozdíl. Bohatnou-li nunváři z okresu Klobuckého a rozcházejí-li se tu do světa lidé zámožní, jejichž blahobyt se pochůzkami po světě zvětšuje a zvelebuje, rozcházejí se do světa z okresu Vizovského jen lidé nejchudší. Obyvatelé chudé horské dědiny Trnavy roznášejí nebo rozvážejí lžičníky (lžíce po valašsku = užice, tedy „užičníky"), říčice (řešeta), hrábě, podávky, „praskáče" (dřevěné a lýkové „chaises-longues"), jalovcové dýmky, troubele k dýmkám a podobné věci. Z rovněž chudé dědiny Hrobic roznášejí křiváky (kudly), kterých však obyčejně sami nevyrábějí, nýbrž nakupují na trzích na Vsetíně „na Prostředním šenku". Více o tom viz v kapitolách o Hrobicích a Trnavě.

Spojovací prostředky.

Dráha. Okresem vede místní dráha Otrokovice—Zlín—Vizovice ve správě severní dráhy císaře Ferdinanda. Má v okrese stanice nebo zástavky: ve Vizovicích, v Zádveřicích, v Lípě (Lípa—Slušovice) a v Želechovicích.

O silnice pečuje okresní silniční výbor vizovský. V poslední době bylo vystavěno mnoho silnic za značné podpory zemské jako stavby z nouze.

Z Vizovic jdou silnice Lutoninou a Jasenou do Liptálu, Lhotskem, Bratřejovem, Pozděchovem a Prlovem na Vsetín, Loučkami a Újezdem do Valašských Klobouk, Zádveřicemi, Lipou a Želechovicemi do Zlína, Rakovami a Slušovicemi do Fryštáku. Silnicemi jsou spojeny osady: Loučky, Slopné, Sehradice, Dolní Lhota, Horní Lhota a Zádveřice. Provodov s osadami v okr. Uh.-Brodském, Lípa, Slušovice a Trnava, Slušovice a Hrobice, Kudlov se Zlínem. Je v okrese však slušný počet osad, které leží mimo silnice, spojeny se světem jen vozovými cestami, o které pečují obce samy.

Pošty jsou ve Vizovicích, v Horní Lhotě, v Pozděchově, ve Slušovicích, v Želechovicích. V některých osadách jsou poštovny. Telegrafní úřad ve Vizovicích a na všech nádražích a zastávkách železničních.

---

6. Zdravotnictví.

V okrese jsou pouze dva zdravotní obvody: Vizovský a Trnavsko-Slušovský.

K obvodu Vizovskému příslušejí osady: Vizovice, Bratřejov, Chrastěšova, Jasená, Lhotsko, Loučka, Lutonina, Horní Lhota, Pozděchov, Prlov, Sehradice, Slopné, Ublo, Dolní Lhota, Zádveřice.

K obvodu Trnavsko-Slušovskému: Březová, Deštná, Hrobice, Hvozdná, Klečůvka, Lípa, Lužkovice, Neobuza, Ostrata, Provodov, Raková, Slušovice, Trnava, Veliková, Veselá, Všemina a Želechovice.

Oba obvody jsou značné a lékaře v jednotlivých osadách, kromě sídel obvodů, zastupují při přehlídce mrtvol tak zvaní „přehlížeči", sedláci z osad samých úředně k tomu oprávněni a potvrzeni.

Ze sousedních okresů přesahují na Vizovsko obvody Zlínský a Fryštácký. K Fryštáckému patří jen Podkopná Lhota, ke Zlínskému Jaroslavice, Kudlov a Příluky.

Lékárna je jen ve Vizovicích.

Porodní báby jsou ve všech skoro osadách, v některých i více než jedna. R. 1900 napočetlo se jich v celém okrese 25. Chudší obce dostávají na pomocnice při porodech podpory ze zemských peněz.

---

7. Statistický přehled.

R. 1880 bylo v celém okrese 3853, r. 1890 3964 a r. 1900 4119 domů, přibylo tedy za posledních 10 let 155 domů, čili 3·91%. Obyvatelstva bylo r. 1880 21.160, r. 1890 21.000 a r. 1900 již 22.359 duší. Připočteme-li k r. 1890 ještě osadu Lhotu Podkopnou, jejíž obyvatelstvo v oněch 21.000 není obsaženo, přibylo za posledních deset let (1890 21.481) 878 obyvatel čili 4%.

Domů nejvíce měly Vizovice: r. 1880 523, r. 1890 516, r. 1900 528. Úbytek v letech 1880--1890 vysvětluje se požárem r. 1887, po němž některé domy vystavěny nebyly. Nejméně měly r. 1900: Deštná 25 a Chrastěšova 21 domův.

Obyvatelstva r. 1900 nejvíce měly Vizovice 2706, nejméně Deštná a Chrastěšova po 136.

Náboženstvím bylo r. 1890 katolíků 16.182, evangelíkův obou vyznání 4669, židů 149 duší. R. 1900 bylo katolíků 17.469, evangelíků 4745 a židů 144 duší.

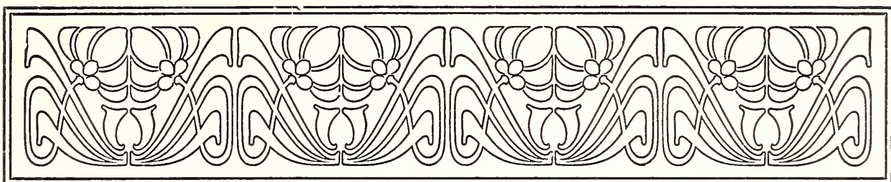
Co do národnosti bylo r. 1890 Čechů 20.800, Němců 115, r. 1900 Čechů 22.187, Němců 12. Zajímavo je při tom, že při posledním sčítání lidu skoro všichni Židé přihlásili se k obcovací řeči české, takže vlastně o nějakém úbytku Němců a přírůstku Čechů řeči býti nemůže.

Rozlohou jsou největší (nad $1/4$ čtverečné míle či nad 14 km²) osady: Zádveřice 15·51 km², Želechovice 15·99 km², Trnava 18·80 km², Vizovice 25·85 km². Nejmenší rozlohu mají: Lhotsko 3 km², Chrastěšov 2·73 km², Klečůvka 2·67 km², Raková 2·55 km². Deštná 2·16 km². V okrese je více malých osad než větších.

Plodné půdy bylo v okrese r. 1900 289·29 km², z čehož bylo rolí 137·76 km², luk 16·83 km², zahrad 3·98 km², pastvin 35·46 km², lesa 95·26 km².

Hospodářského dobytka se načítalo: koní 884, hovězího 10.854, ovcí 1801, prasat 3231 kusův.

II. Jednotlivé obce.

Vizovice.

Jméno, poloha a původ města.

Vizovice, chybně Vyzovice, německy Wisowitz zvané, leží v kotlině, na stoku dvou potoků, z nichž Lutoninka přichází od Lutoniny, druhý od Bratřejova. Tomuto říkají Říka, nebo Dubovský potok (od Dubovského mlýna). Nad Vizovicemi vypíná se Janova hora, původně les (po valašsku hora), na jejímž úpatí je kostel, fara a stará škola.

Jméno města vykládali beze všeho důvodu od ryb vyz, z čehož soudili a přeli se, že má se psáti Vyzovice. Zastánci tvaru Vizovice chtěli místní jméno vykládati ze kmene slovesa viděti. Sluší však jméno považovati za patronymické od jména osobního odvozené, třeba tvaru Vizovici (srov. Vizov v kraji Jičínském v Čechách). Osob. jméno místní Viz povstalo zajisté z nějakého zkráceného jména osobního, na př. z Vitovid, Nebovid nebo podobného, z něhož první polovice složky se jednoduše odsula, takže bychom výklad ze kmene slovesa viděti připustiti mohli. Rovněž nesprávný je výklad, jako by místní jméno pocházelo od výzvy. Také konečně není osobního jména staročeského s kmenem vyd. R. 1496 čte se skutečně Viz, lovčí rožmberský na Třeboni, což však vydavatelé Českého Archivu přepisují Vyz.[1]

---

[1]) Archiv Český XXII., 42.

O původu města nevíme ničeho, ani v lidu se pověsti o tom nezachovalo, ač k mnohým místům moravským lidové pověsti, někdy dosti vtipné, někdy více méně nejapné, se odnášejí.

První zmínka o osadě děje se teprve r. 1261 v zakládací listině kláštera Smilheima, kterou zakladatel cisterciáckého kláštera Smil ze Střílek a na Brumově, člen později velmi rozšířené a zámožné rodiny panské z Kunštátu, daruje novému klášteru výtěžky z každého třetího trhu v osadě Bysowicz. Z toho plyne, že osada stávala již před založením kláštera, byla vsí trhovou; městečkem po prvé jmenují se Vizovice teprve za krále Jiřího z Poděbrad r. 1466.[1])

Popis města.

Vizovice rozkládají se na dně široké kotliny, ověnčené kolkolem kopci a horami. (Obr. 9.) Uprostřed města je veliké náměstí Dolní, podobné nepravidelnému trojúhelníku, nerovné a jen podél domů vydlážděné. Zdobí je pozlacená socha Panny Marie na vysokém štíhlém sloupě, na jehož podstavci týčí se sochy čtyř světců. V letech 1690 dal ji zde postaviti svob. pán Gollen. Nejmohutnější budovou na tomto náměstí je dvojpatrová měšťanská a obecná škola chlapecká i dívčí, dostavěná r. 1892 nákladem 52.000 zl. Mimo ni vyniká na Dolním náměstí hostinec zaniklé občanské záložny s největším sálem ve městě a stálým úpravným jevištěm a stará jednopatrová radnice. Před velkým požárem r. 1887 stávala radnice na místě nynější školy. Naproti nové škole je hostinec Vaňharov, nazvaný po Václavu Vaňharovi; na jeho místě stával dle pověsti první dům ve Vizovicích. Později přešel hostinec do majetku panského, načež koupila jej obec r. 1725 za 100 zl. na dům radní, kterým byl do r. 1761. — Domy na náměstí jsou z většiny přízemní, neboť po zmíněném požáru jen málo budov změnilo podobu. (Obr. 10.) Nedaleko sochy Panny Marie stával pranýř. Byl to kamenný sloup na zděném podstavci, jejž postaviti dala vrchnost kolem r. 1700. Ještě r. 1787 stál člověk pro falešný podpis hodinu na pranýři. Na náměstí bývalo také obecní vězení zvané šerhovnou, v níž bydlíval také šerha — vězeňský dozorce. Starší domy na náměstí i v ulicích byly stavěny svislemi (štíty) do ulice; do stavení vcházelo se

[1]) C. d. M. III., 313 č. 324. Peck, Holešovsko, 1892, pg. 87.

Obr. 9. Pohled na Vizovice.

Obr. 10. Dolní náměstí ve Vizovicích.

dvorem. Nad svislemi pod makovicí býval zhusta biblický verš. R. 1585 bylo v rynku 36 usedlých, mezi nimi 13 soukeníků. Všichni sluli na rozdíl od uličanův měšťany, měli právo na měšťanský pivovar a nemálo si zakládali na právě várečném.

Mostem od Dolního náměstí odděleno je náměstí Horní čili náměstí Palackého se sochami sv. Floriana a sv. Jana Nep. Náměstí toto je rovněž trojúhelníkové podoby, jehož základna obrácena je k jihu. Náměstí dosud říká se „před horou", protože dle pověsti Janova hora (les) sáhala kdysi až k těmto místům. Takořka na úpatí Janovy hory vypíná se farní chrám sv. Vavřince z r. 1792 ve slohu románském. Před kostelem v levo je fara, v pravo stará škola. Severozápadní stranu tohoto náměstí zaujímá táhlá budova panská, v níž jsou s jedné strany byty a kanceláře panských úředníků, s druhé strany okresní soud. Dalším pokračováním této skupiny budov v ulici Štěpi je bývalý panský pivovar s přiléhajícím k němu nyní vyhořelým mlýnem. Za zmíněnými budovami uprostřed rozkošného parku je krásný zámek barona Stillfrieda z Ratenic se skvostnou barokovou zámeckou kaplí. (Obr. 11.) Zámek, budova dvojpatrová, byl vystavěn kolem r. 1760 nákladem hraběte Hannibala z Blümeg, kanovníka olomuckého a později biskupa královéhradeckého. Je to budova nádherná; jmenovitě kapli považují znalci za dílo mistrovské. Veřejné služby boží koná v ní každodenně kněz z kláštera milosrdných bratří. V zámku chová se mimo jiné starožitnosti sbírka vykládaných skříní, klekátek, koutnic, truhel a jiného nábytku, posbíraného po valašských dědinách. Jsou to vzácné výrobky dědinských stolařů. Největší památností zámeckou však je sbírka obrazův, olejomaleb a mědirytin, které jsou nyní rozvěšeny po chodbách a komnatách. (Obr. 12.) Jsou tu vzácná díla Albrechta Dürera (1471—1528), Lukáše Kranacha (1472—1553), kopie i originály děl Michel Angellových-Buonarottových, originaly Jana (1568—1625) i Pietra (1525 - 1569) Brueghelů, Giulia Romana (1492—1546), Jana Huysuma (1682—1749), jednou kopií zastoupen je tu také Antonio Correggio Allegri (1494—1534), slavný malíř pohanských mythů řeckých a římských. Sbírky vizovské pořídil bohatým uměleckým vkusem nadaný Petr hrabě z Blümeg, president mor.-sl. apelačního soudu († 1813). Když tyto sbírky zakládal, byl právě smyslný Correggio Allegri v modě, tento nejsmyslnější malíř cinquecenta, miláček

XVIII. věku, byv nazýván „knížetem rokoka“, proto nedivno, že také hrabě Blümegen získal si kopii. Před průčelím zámku z ozdobného trávníku vypínají se mohutné postavy dvou zápasníků hotovících se k zápasu. V bráně před zámkem býval do r. 1784 panský šenk zvaný Vrátnica, který toho roku přeložen byl do nynější Vrátnice proti zámku, do té doby panské bednárny. Z jiných pamětihodných budov sluší jmenovati klášter milosrdných bratří s lékárnou a s nemocnicí z r. 1781.

Obr. 11. Zámek ve Vizovicích.

Z Dolního náměstí vedou ulice: Chrastěšovská k Chrastěšovám a Lutonině, Slušovská k Slušovicům a Rakovám, Krňáčky k chodníku do Bratřejova a Pardubice podél Dubovského potoka, čili jak zde říkají Říky. Z této ulice vybíhá úzká ulice Růžová, k níž připojuje se nad Pardubicemi Nová ulice. Z náměstí Palackého vybíhá krátká ulice Klášterská, jíž ukončuje rozsáhlý panský dvůr, přiléhající ke klášteru milosrdných bratří, ulice Štěp pod zámeckým parkem a nejdelší

ulice Ř í č a n y, nazvaná po bývalém majiteli Vizovic Kavkovi Říčanském z Říčan, k níž druží se K o p a n i c e, ukončené H u s l é n k a m i při cestě do lázní a G a r a ž í k a, krátká ulička při silnici k Loučkám.

Ve městě je také košikářská škola (dnes již zrušená) a klášteřík milosrdných sester sv. kříže z mateřského domu v Ingenbohlu ve Švýcařích. Milosrdné sestry mají dětskou zahrádku a věnují se vyučování ženských ručních prací.

Obr. 12. Vnitřek velké dvorany zámecké ve Vizovicích.

R. 1585 jmenují se ulice: K l á š t e r s k á po bývalém klášteru cisterciáckém; měla tehdy 17 sousedů (mezi nimi 12 soukeníků); r. 1639 sluje Z á m e c k o u ulicí. Š t ě p s k á ulice čili Štěp, měla 21 sousedů (14 soukeníků); S l u š o v s k á (Žabská) ulice, měla 19 sousedů (15 soukeníků); K r ň o v s k á, nynější Krňáčky, měla 19 sousedů (pouze 3 soukeníci, sluje asi po rodině K r ň ů, druhdy ve Vizovicích velmi rozšířené); P a r d u b s k á měla 25 usedlých (15 soukeníků), Ř í č a n s k á nynější Říčany

se 7 usedlíky (6 soukeníků). R. 1726 jmenuje se nynější Nová ulice Novou ulicí Dóczyovskou, asi na počest bývalých držitelů Vizovského panství.

Rozloha obce měří 2585 ha, z čehož plodné půdy bylo 2485 ha, a to rolí 1368 ha, luk 147 ha, zahrad 56 ha, pastvin 143 ha, lesa 771 ha. Hospodářského dobytka načítalo se r. 1900: koní 69, hovězího 828, ovec 339 a vepřového 329 kusů. Poměrně k obdělatelné půdě jest chov domácích zvířat přiměřený.

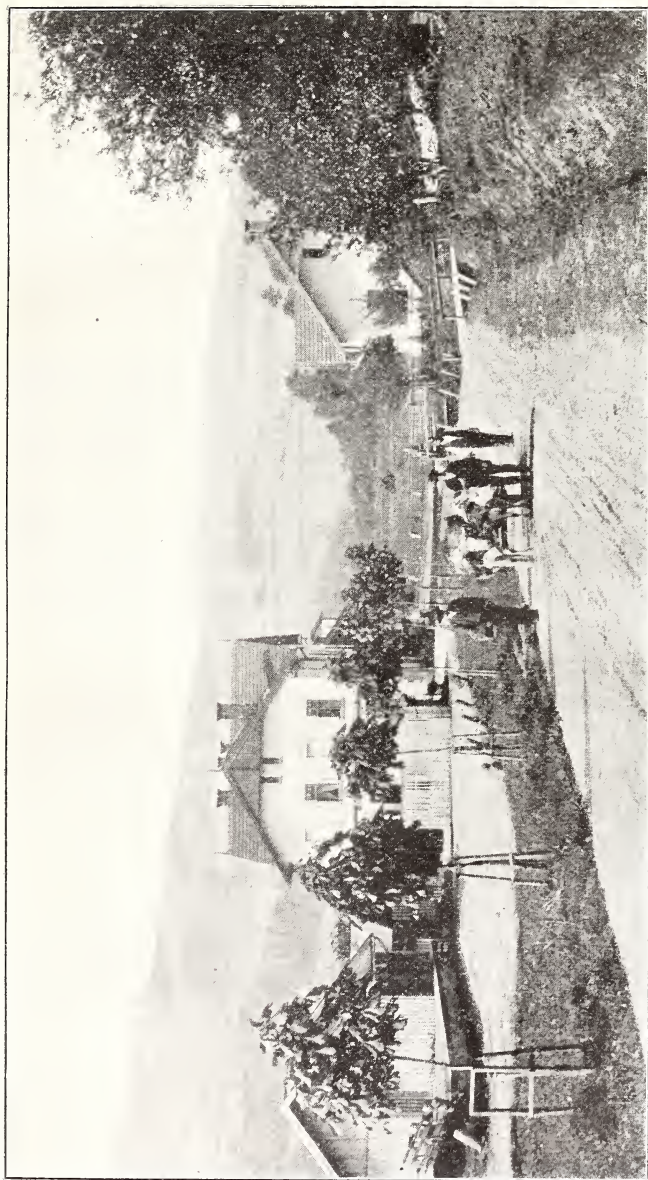
Obyvatelstva bylo r. 1788 2459 duší, r. 1834 v 523 domech 2713 duší, r. 1880 v 523 domech 2668 a r. 1900 v 528 domech 2706 duší, a to dle posledního počítání (1900) 1262 mužů, 1443 žen, 2256 katolíků, 375 evangelíků, 74 židů; národností 2670 Čechů, 2 Němci.

Úřady a instituce: c. k. okresní soud, berní úřad, fara, notář, okresní nemocenská pokladna, evang. kazatelská stanice, konvent milosrdných bratří, měšťanské školy chlapecká a dívčí, pětitřídní obecná škola, průmyslová škola pokračovací, špitál milosrdných bratří, dětská zahrádka, lékárna, četnické stanoviště, okresní a městská spořitelna, pošta s telegrafním úřadem, nádraží, hospodářský spolek okresní.

Od r. 1898 spojeny jsou Vizovice s ostatním světem lokální drahou Vizovice—Otrokovice. Nádraží za Slušovskou ulicí spojuje s městem pohodlná silnice, při níž v poslední době vznikla řada slušných domů ve slohu vilovém. (Obr. 13.) Průmyslovému a obchodnímu ruchu kromě několika velikých pálenic slivovice železniční spojení dosud neprospělo. Ještě před 30 lety byly zde na př. dva pivovary, panský a městský, které oba zanikly. Soukenictví, kdysi tak kvetoucí, je nyní rovněž v úpadku.

Spolky: hasičský spolek od r. 1886, krejcarový podpůrný spolek školní od r. 1898, hospodářský spolek od r. 1875, učitelská jednota „Komenský“ okresu Vizovského od r. 1873, tělocvičná jednota „Sokol“, spolek okrašlovací od r. 1895, pěvecký spolek „Křížkovský“ od r. 1897, spolek „Mír“ pro šíření zásad mírových založený r. 1896, Ruský kroužek pro učení se ruštině od r. 1894, Družstvo nákupní od r. 1900, Družstvo dobytkářské, založené r. 1899.

Peněžní ústavy: okresní spořitelna a záložna od r. 1877, spořitelna města Vizovic (vznikla po zániku občanské záložny r. 1900), kontribučenský fond.

Obr. 13. Nádraží ve Vizovicích.

Společenstva: řemeslníkův a soukeníků; svobodných a koncesovavých živností, společenstvo mlynářů, spolek střelecký a spolek rybářský.

Samoty: skupiny chalup na Janově Hoře, samoty v Těchlovách a Menšikách, osamělé domy: Dubovský mlýn, Janova Hora, na Lukách, Pařenica, Podhoří, Sirkové lázně. Na Janově Hoře jsou zbytky panského dvora založeného kolem r. 1700, v jehož chlévích chovají se dosud panské ovce. Z dálky působí dvůr dojem hradních ssutin; Těchlov je panský dvůr nad hájem Žebráčkem. Z Klášterské ulice vozovou cestou přijdeme na vrch Kalvarii, část to Janovy hory, malým sedlem od ní oddělenou. Stávala tam kdysi kaple, k níž od kostela vedla křížová cesta.

Rody přes sto let na gruntech: Pšenčíkův (vulgo dolních Kruťů), Pšenčíkův (či Svačinův), Čižmářův, Svačinův (v ulici Štěpi),

Znak městský má ve štítě tři břevna v horním poli, nad štítem hlavu andělovu.

Obecní archiv shořel r. 1878, kdy padla veliká část města požáru za oběť. Některé listiny z archivu ještě před ohněm opsal učitel E. Peck a prodal je nyní zemskému archivu v Brně. Listiny a knihy cechovní chovají se dosud u posledních cechmistrů. Za to dosti bohatý je archiv zámecký. Listiny bývalého kláštera Smilheima se ztratily hned v dobách bouřlivého století XV., jen některé uchovány byly ve Františkově museu v Brně, odkudž je nově utvořená zemská „Moravská musejní společnost“ v poslední době s ostatními listinami darovala zemskému archivu moravskému.

Živelní pohromy: Požáry r. 1878 a 1887, povodeň r. 1890. Požárem dne 28. srpna r. 1887 zničeno bylo 129 obydlí, 84 stodol a 104 stáje. Povodní r. 1891 stíženo bylo nejen město, nýbrž i v okolí široko daleko lidé přišli o jmění. Jen vydatné sbírky v celé říši a subvence pomohly z bídy. Menší požár r. 1894 ztrávil 38 stavení.

Epidemie cholerová zle řádila ve městě v letech 1831, 1836 a 1866.

Špitál je nyní v držení milosrdných bratří. Bývalý obecní špitál připomíná se již r. 1670, ale záhy asi zanikl, protože již r. 1710 zdejší měšťan Jan Smýkal zřídil nový, který měl r. 1839 3901 zl. kapitálu.

Jižně města v utěšeném údolíčku Želechově jsou lázničky s pramenem sírkovým. (Obr. 14). Jsou nyní v obecní správě. Postavila je vrchnost pro své poddané, kteří za to jistý poplatek odváděli. Lazebník r. 1796 neměl stálého platu, ale dostával od vrchnosti deputátem 4 bečky piva, $2^1/_4$ míry pšenice a 9 měr rži. V lázni měl byt a šenk, od města měl dva kousky rolí; také směl choditi do městského lesa na dříví. Za koupel platily se 3 kr. a za donášku vody 1 kr. Lázně byly ještě v XVI. století všeobecnou potřebou jak pánů tak poddaných. Čelední řád z r. 1549 nařizuje zkrácenou dobu pracovní v sobotu odpoledne, „by se všichni podle obyčeje svého vykoupati mohli“. Ale doby se změnily. R, 1782 zpříkali se už Vizovští odvézti pšenici z lázně pravíce, „že jim netřeba ani lazebníka ani felčara“. R. 1885 přešly Sírkové lázně v majetek obecní. O lázních těchto napsal své doby provinciál milosrdných bratří Jan z Boha Sobel: „Vizovice jsou velmi doporučitelným léčebným místem v pozdním jaře, v létě i na podzim při vznikající nemoci jater nebo i po chrlení krve pro čerstvý vzduch svůj, jak zkušenosti po každé rozhodně potvrzují.“

Znamenití rodáci: R. 1799 narodil se ve Vizovicích Eugen Veselý, jenž zemřel jako profesor v Jihlavě dne 11. září r. 1828. Byl profesorem ve Vinkovcích a později v Jihlavě. Byl to talentovaný básník, sběratel srbských národpísní, jež vydal r. 1826 v Pešti pod názvem „Serbische Hochzeitslieder“. (Srbské písně svatební.)

Josef Čižmář, magistr farmacie, nyní majitel továrny na zpracování ovoce ve Vizovicích, jenž jako lékárenský provisor ve Slavonii a na Uh. Slovensku pilně si všímal života i podání lidového. Napsal „O lidovém lékařství na Moravě“, „O domácím lékařství lidu slovenského“ a „Čáry a pověry lidu moravsko-slovenského“, vesměs v „Časop. Matice Moravské“, kromě toho drobnější pojednání lidopisná v „Českém Lidu“.

Učitel Antonín Kratochvil, básník a pedagogický spisovatel. Narodil se ve Vizovicích l. 1865, nyní učitel měšťanské školy ve Vizovicích. Uveřejnil pod pseudonymem Jaroslav Bodrý v letech 1885—1892 řadu básní v brněnských časop. „Obzoru“ a „Vesně“ některé humoresky ve „Veselém čtení“ a v „Komenském“ řadu feuilletonů a několik článků vychovatelských pod pseudonymem Filip Kavka.

Obr. 14. Vizovské městské lázně.

Roku 1683 narodil se ve Vizovicích Josef Malý, český spisovatel theologický. Byl farářem ve Zpytinově, v červnu r. 1724 zvolen a v září potvrzen opatem Velehradským, v kteréž vynikající hodnosti zemřel v lázních Trenčansko-Teplických dne 16. června r. 1748.[1])

Kostel a fara.

Farní kostel je zasvěcen sv. Vavřinci. Byl zbudován r. 1792 nákladem náboženského fondu na místě starého kostela, kolem něhož stával druhdy hřbitov. Ze starého kostela zbyla pouze věž, která je mnohem starší nynějšího kostela a v níž je nad vazbou světnička, kde měli své obydlí kostelní trubači nebo městští požární hlídači. (Obr. 15.)

Na věži je pět zvonů, z nichž jeden pocházející z r. 1587 byl r. 1703 přelit, jiný pochází z r. 1601.

R. 1800 zřízeny kůry. R. 1799 pořízeny varhany. Dne 20. června r. 1800 posvětil světící biskup olomucký hrabě z Kolovrat nové tři oltáře. (Obr. 16.)

Hlavní oltář sv. Vavřince a poboční oltáře Matky Boži a sv. Jana Křtitele byly r. 1856 úplně opraveny. Celý kostel opraven r. 1858.

Budova farní jednopatrová byla zbudována r. 1765. R. 1844 a 1845 stavěny hospodářské budovy, r. 1858 opravena celá budova značným nákladem.

V zámeckém nádvoří stojí zámecký kostel Matky Boží dobré rady, kterému zde vůbec zámecká kaple říkají. Konají v ní milosrdní bratří veřejné bohoslužby.

Zámecká kaple Panny Marie vzpomíná se už r. 1670. Když v létech 1748—1770 byl stavěn nynější zámek, byla také nynější kaple vystavěna. Zda na původním místě či na jiném, nepovědomo. Kaple má tři oltáře, hlavní oltář Matky Boží dobré rady a poboční sv. Františka Seraf. a sv. Jana Nep. Kaple má také mnoho ostatků svatých, prý na každý den v roce jiného svatého, ba dokonce i dva vlasy z hlavy Matky Boží. Paramenty jsou vzácné i látkami svými i uměleckým provedením.[2]) (Obr. 17.)

---

[1]) Viz Volný, Kirchl. Topogr. I. Abt. II. Bd., pag. 261.

[2]) Volný, Kirchl. Topogr. I. 3. pag. 420—421.

Farní kostel má některé staré fundace, jako Ladislava hraběte Dóczyho z r. 1755 na 1100 zl., Kateřiny Neuwerthové z r. 1756 na 300 zl. a biskupa královéhradeckého Hannibala Heřmana hraběte z Blümeg z r. 1774 na 1000 zl., vše na mše sv.

Při kostele jsou bratrstva srdce Ježíšova, živého růžence, sv. Josefa a sesterstvo sv. Terezie.

Patronem byl až do r. 1601 původně klášter cisterciácký a potom majitel velkostatku, v létech 1601—1789 biskup (od r. 1777

Obr. 15. Farní kostel ve Vizovicích.

arcibiskup) olomucký, od r. 1789 je patronem náboženská matice moravská.

Přifařeny jsou osady: Lhotsko, Rakova a Zádveřice.

V bouřlivých dobách století XVII., kdy nebylo s dostatek katolického kněžstva, byly s Vizovskou farou spojeny nynější farnosti Jasená, Pozděchov a Polanka, takže farní obvod byl obšírný.

Matriky počínají se r. 1667.

Děkanství vizovské je ze starších na Moravě. R. 1667 obsahovalo jen tři fary — následky války třicetileté[1]) — nyní jich má 11. Pravděpodobně byla ve Vizovicích fara již před r. 1261, kdy založen byl klášter Smilheim, a kterou opatové jako patronové vždy obsazovali kněžími světskými. První kněz připomíná se až r. 1373 — ale jménem se neuvádí. R. 1455 zemřel vizovský farář Jakub. R. 1584 připomíná se fara znova — ale tentokráte byla již luterská.

Obr. 16. Vnitřek kostela Vizovského.

Sotva že r. 1600 panství koupil Emerich hrabě Dóczy de Nagy Luczie, počalo se ve Vizovicích úsilně obnovovati náboženství katolické a ke kostelu sv. Vavřince dosazen katolický kněz, ač měšťané měli privilej, že ke kostelu jejich mají se dosazovati jen kněží wittemberské ordinace. Byli tedy tou dobou již i čeští bratří zatlačeni luterány.

---

1) Slavík, Morava, 206.

První katolické misie dály se r. 1601 od jesuitských kněží z koleje olomucké. Začaly se v adventě a pokračovalo se v nich r. 1602. Luteránskému kazateli nařízeno, aby se dostavil do Kroměříže před kardinála Dietrichštejna, k čemuž jej také Dóczy

Obr. 17. Vnitřek zámecké kaple ve Vizovicích.

nutkal. Kazatel však odešel, z čehož vznikl nepokoj mezi měšťany. Kardinál ustanovil farářem kněze Pachtu, o jehož náboženské horlivosti se vypravuje, že na večer obcházel s druhem svým dědiny, poučoval o víře a k ránu se vracel. Docílil sice, že ne-

přátelství proti katolicismu se zmírnilo, ale nedosáhl, aby poddaní se zpovídali a pod jednou přijímali. Přece však obrátil 80 osob.[1])

Po té na čas jezuitské misie zastaveny. Obnoveny byly teprve r. 1617 a 1618. R. 1633 však byl lid již zase tak zaujat proti jesuitům, že těmto řádovým misionářům stěží se podařilo docíliti, aby lid se jim aspoň jen nevyhýbal a aby se dal s nimi do řeči. Ale roku následujícího již obrátili 62 osob a vyzpovídali několik set Valachů. R. 1635 načítali jezuité ještě přes 300 osob, které nechtěly vrátiti se k náboženství katolickému. R. 1642 působili na panství kněží z koleje kroměřížské, ale neví se, s jakým výsledkem.[2])

Leč ještě v létech 1661 a 1662 konaly se na panství misie z koleje hradišťské a každý rok docílilo se několika obratův. Že obraty tyto byly jen na oko, ukázalo se teprve 1781.

R. 1663 vpádem tureckým byl kostel úplně zkažen. I byl tehdejším farářem Chybičem a městskou radou vypraven do světa člověk, Jiřík Brada, aby almužny svaté mezi vzácnými pány a lidmi pobožnými na chrám Páně žádal. Týž farář Tomáš Chybič Bavorovský založil r. 1664 fundaci, uloživ 12 zl. rýn. 30 kr. na spravedlivý interess 45 kr., z kterýchžto peněz vizovský farář dostávati měl na budoucí věky za mši sv. 30 kr. a rektor 15 kr. „Taková pak mše sv. s Božím tělem a s procesím okolo kostela sloužiti se má ten čtvrtek před slavností narození nejsvětější Panny Marie na památku a za poděkování Pánu Bohu, že v hrozném vpádu pohana tureckého do moravské země učiněném r. 1663 ten den Vizovice jedna strana v rynku a ulice Klášterská zapálena byla, kostel pak . . . od spálení zachován, a po vylámání téhož kostela, po sebrání některých ornátův a prostěradel s oltáře, po sházení obrazův oltářních, velebná svátost od potupy a porušení se zachránila.“[3])

R. 1683 při novém vpádu byla sice fara úplně vypálena, ale kostel neporušen.

---

[1]) Schmidl, Historia Soc. Jesu, II, 301—306.

[2]) Schmidl, o. c. II., 721; III., 68, 78; IV., 157, 263, 779.

[3]) Peck, Holešovsko, 101.

Klášter milosrdných bratří.

Dne 16. května r. 1781 podepsala šlechetná a lidumilná paní Marie Antonie, choť Krištofa hraběte z Blümegen, zakládací listinu pro konvent milosrdných bratří čili bratří řádu sv. Jana z Boha. Vidouc, že kraj je lidnatý a od světa jako odloučený, že široko daleko není ani lékárny ani pomoci pro nemocné, dala budovu na jižní straně zámku řádu bonifratrů, zavázivši čtyři bratry řádové, aby konali v zámecké kapli služby boží, aby budovu v dobrém pořádku udržovali a nemocným i chuďasům pomoci poskytovali.

Budova konventní stojí při hlavní ulici, jest jednopatrová, dobře stavěná a má v přízemí nemocnici, lékárnu, refektář, kuchyni a jiné nezbytně potřebné místnosti; v prvním patře pokoje bratří, modlitebnu a knihovnu. Malý dvůr a přilehlá zahrada ovocná jsou majetkem konventním; dvířka spojují klášter se zámeckým parkem, v němž je zámecká kaple, ve které konají kněží milosrdní služby boží. (Obr. 17.)

Nadání původní bylo velmi chudé, proto byl klášter také po celých padesát let v trudných poměrech. Také prý v prvních dobách nebývala klášterní kázeň nejvzornější.

Od r. 1781 až do r. 1850 spravovali klášter pouzí vikářové. Prvním vikářem byl Alipius Haník (1781—1799), posledním Pankrác Polívka, jenž r. 1850 byl potvrzen prvním převorem.

Finanční patent ze dne 20. února r. 1811 přivedl klášter do veliké nouze. Byla-li původní dotace chudičká, bylo po té další trvání konventu přímo ohroženo. Klášter byl vydržován pokladnou provincie česko-rakouské a byl osvobozen všech podpor na úhradu všeobecných výdajů a na vydržování studujících. Teprve dne 19. března r. 1835 udělila hraběnka z Blümeg jakožto zakladatelka konventu sustentaci a nyní teprve mohla se otevříti řádová nemocnice — tedy až po 50 letech od založení kláštera. Po její smrti stal se dne 30. března r. 1838 majitelem panství synovec její Filip svob. pán Stillfried z Ratenic, jenž se zapletl s konventem do nekonečného téměř sporu, aniž rozumnou domluvou dal se ve svém jednání obměkčiti. Byla snad vina také na řeholnících, kteří nejevili vůči vrchnosti dostatek ochoty, neboť velkostatkář jim vytýkal neskromnost. Dnes ovšem je již těžko o tom rozhodovati. Teprve dne 23. května r. 1887 podařilo

se pražskému advokátovi dru. Krásovi zjednati narovnání mezi panstvím Vizovským a klášterem.

Mezitím dostalo se klášteru některých značnějších legátův a darů, také zemský výbor povolil podporu, čímž příjmy klášterní se zlepšily a lidumilná činnost kláštera stoupla.

Z převorů vynikal kněz Makar Rutha, jenž r. 1891 poslán řádem do Těšína. Byl znamenitým botanikem.[1])

Obr. 18. Klášter milosrdných bratří ve Vizovicích.

Škola.

Není nejmenší pochybnosti, že ve Vizovicích bývala škola městská v době, kdy tu panovalo učení Jednoty českobratrské. Pro nedostatek archivních zpráv nemůžeme však ničeho říci ani o škole, ani o její učitelích. Právě tak je jisto, že za doby katolické protireformace i škola byla pokatoličena.

---

[1]) Čti více: Jan de Deo Sobel: „Dějiny a slavnostní spis Milosrdných bratří“, 1892, pag. 169—173.

Teprve k r. 1667 čteme, že učitel vizovský bydlil ve špatném obydlí. Bylo-li to špatné obydlí škola nebo co jiného, těžko souditi, protože o budově školní se ve zprávě nedí nic. Za to víme, že r. 1671 měl učitel od obce 16 zl. ročních. Jiné příjmy jeho se nevypočítávají, ač by bylo zajímavo zvěděti, v čem spočíval učitelský plat ve Vizovicích v druhé polovici století XVII. Budova školní však v městě stávala, neboť se dí výslovně, že vpádem tureckým r. 1683 zničena byla také škola.

Pokud pamět sahá, byla ve Vizovicích škola v domě č. 366 u kostela. R. 1856 byla stará škola prodána a postavena v sousedství pod č. 367 škola nová, trojtřídní, nákladem 12.000 zl., které uhradil z třetiny náboženský fond jako patron a ostatek Vizovice s přiškolenými osadami Lhotskem a Rakovami. Dle fase z r. 1856 obnášely veškery příjmy vizovské školy za službu učitelskou i varhanickou 505 zl. 20 kr., z toho náleželo učiteli 341 zl. 20 kr., podučiteli 140 zl., na čištění školy 24 zl. a k tomu 16½ sáhu bukového dřeva. Do těchto příjmů zahrnut i výnos dvou kousků rolí a zahrádky. Ke službě varhanické, kterou povinen byl každý učitel při farní škole, patřilo role s lučinou o 1½ měřici, nazvané Huslénky a Rybníček. Za nových školních zákonů dostával naďučitel od kostelního konkurenčního výboru za varhanictví 80 zl., oba učitelé jemu vypomáhající po 60 zl.

Do r. 1870 vyučovalo se ve dvou třídách, třetí třída byla školou industriální pod protektorátem baronky Herminy Stillfriedové. R. 1870 byla škola rozšířena na trojtřídní a vyučování industriální zaniklo. Toho roku zvýšila obec služné podučitelům, prvnímu na 230 zl., druhému na 200 zl. r. m., nikoli však naďučiteli.

R. 1871 vstoupily v život nové školní zákony. Název „farní škola“ proměněn v název „škola národní“ a zdejší škola přišla dle roztřídění do třídy první s platem 600 zl. r. m. pro učitele.

První místní školní rada skládala se z těchto členů: předsedy Petra Klečky, místopředsedy Josefa Zabranského, Viléma Holého, Aloise Samka, Vincence Dujky a Jiřího Veverky.

Správcové školy této, pokud jest známo, byli tito: Eliáš Enoch Gajdošík, který byl ustanoven r. 1773 a zemřel zde r. 1810; po něm na krátký čas ale jen jako provisor působil zde jeho syn Augustin Gajdošík; druhým správcem byl Cyril

Kuchyňka, který zde působil do r. 1837, načež stal se správcem školy v Uh. Hradišti; třetím byl Josef Halíř od r. 1837 do r. 1866, kdy zemřel na choleru; čtvrtým pak Alois Samek z Bojkovic, do té doby učitel při farní hlavní škole v Uh. Brodě, kde dosud žije na odpočinku. Působil zde od r. 1867 do r. 1888, byv 1871 jmenován nadučitelem.

Po Aloisu Samkovi stal se zde nadučitelem Tomáš Šamánek (do r. 1899), jenž zemřel jako nadučitel v Troubkách u Přerova.

Obr. 18. Škola ve Vizovicích.

R. 1899 zřízena byla ve Vizovicích chlapecká škola měšťanská (Obr. 18.) a prvním ředitelem jejím stal se Eduard Prosek, do té doby učitel měšťanské školy v Holešově. Po odchodu jeho do Příbora, kde byl jmenován professorem c. k. pedagogia, ustanoven ředitelem zdejší měšťanské a obecné školy Eugen Polívka, za něhož zřízena i měšťanská škola dívčí pod správou téhož ředitele.

Kroniku školní a knihovnu založil Alois Samek.

Živnosti městské.

Ještě před 30 lety byly ve městě dva pivovary, městský a panský, ale oba zanikly, jako časem zaniknou všecky malé pivovary moravské. Oba mohly se vykázati ctihodným stářím. Již r. 1531 Jan Kuna z Kunštátu a na Lukově, na ten čas držitel klášterství vizovského, na prospěch pivných várek městských zakazuje várky fojtům dědinským. Měšťané vizovští stěžovali si mu do fojtův, kteří fojtství zákupní mají, piva vaří a v těch vsích, kdež sedí, šenkují, i jinam prodávati chtí. Poněvadž mimo fojty ubelského a pozděchovského v žádné listině nestojí, že se jim pouští a vysazuje krčma vařící, aby mohli na tom fojtství a v těch vsech svobodně piva vařiti a šenkovati i jinam prodávati, proto se jim to zakazuje. Než poněvadž krčmy k šenkům svobodné výsadní mají, chtějí-li piva šenkovati, mají a povinni jsou piva z městečka Vizovic bráti. „A jestliže by se který z nich přes takovú výpověď naši toho dopustil a doma pivo vařil aneb odjinad krom městečka Vizovic vozil bez našeho aneb potomkův našich držitelův kláštera zvláštního povolení, ten v trestání naše a budoucích potomkův našich upadnouti jmá."

Do městského pivovaru měli jen měšťané podíl, totiž sousedé sousedící na Dolním a Horním rynku; „uličané" podílu neměli. Chmel pěstovali si měšťané sami nejen pro měšťanský pivovar, ale odváděli z něho také vrchnosti povinné dávky. R. 1585 dávali sousedé vrchnosti chmele 59 měřic a za slepice a chmel hotově 14 zl. 6 gr. V „Rejstrech důchodních panství vizovského" k r. 1585 praví se: „Chmelnice panská nemalá v nově udělána jest, z níž chmele s potřebu bývá."[1]) Také na jiných poddanských vsech Vizovského panství pěstovali chmel a vrchnosti chmelné dávky odváděli.

Dle těchže Rejster důchodních bylo na panství Vizovském r. 1585 jedenácte rybníkův, z nichž v chotáru městském sedm. Rybník Štěpský, do něhož se vsadí plodů 33 kop — rukou písaře kolem r. 1616 připsáno: „jest již louka z něho"; rybník Želichov, rybníček na Dubovsku pstruhový, rybníček pod ním, též na Dubovsku, v nově udělaný, do něhož se plod na odrost dává, rybníček nad Říčany plodový, rybníček nad

---

[1]) Selský Archiv, 1903, č. 72.

Pardubci plodový, rybníček nový, v lúce udělaný, za Slušovskou ulicí, do něhož se kapři na tření dávají. Rybníky ty všecky zanikly. V poslední době byly teprve zřízeny dva nebo tři malounké pokusné rybníčky pstruží, které vlastně ani nestojí za zmínku.[1])

Ve Vizovicích byly cechy: soukenický, postřihačský, ševcovský, řeznický, medařský, kovářsko-kolářský, krejčovský, mlynářský a kožešnický.

Z řemesel kvetlo již v XVI. století hlavně soukenictví. Soukenický cech byl ze všech nejmohutnější. Kdy založen byl, nevíme, jisto však, že kolem r. 1550 trval. V době té dostalo se mu významného obdarování od pana Jetřicha Dobše z Bozkovic. V nálezu soudu olomuckého z r. 1569 udává se přibližně jeho obsah. Měli tehdy lidé z městečka Vizovic i z vesnic k panství vizovskému přináležejících spor s panem Zdeňkem Říčanským Kavkou z Říčan, jenž poddaným svým všemožně škoditi hleděl, že si až k císaři do jednáni jeho stěžovali. Zmíněným soudním nálezem dáno poddaným za pravdu a p. Zdeněk byl nucen obdarování panem Jetřichem Bozkovským, soukeníkům dané, v platnosti zachovati. Nalezeno: „Co se robot dotýče, kteréžby pan z Říčan po nich podle stížností, kteréž sobě klade, jmíti chtěl, poněvadž se to z obdarování pana Jetřicha Dobše z Bozkovic nachází, že cechmistři a mistři a všeci tovaryši řemesla soukenického, nynější i budoucí, ze všech robot, kteréž jsou povinni činiti byli, je propouští, toliko sobě a budoucím pánóm pozůstavuje k valchám potoky cíditi a je opravovati tolikrát, kolikrát toho potřeba bude, a na hony všelijaké chodění propouští, tak jak to obdarování šířeji v sobě obsahuje a zavírá, má Vizovské soukeníky týž pán z Říčan zanechati a v jiné roboty jich nepotahovati. Než jiní lidé z Vizovic a vesnic k tomu panství příslušející, ty roboty vozní i pěší spravedlivě, jakž od starodávna činívali, pánu z Říčan tolikéž činiti mají a povinni budou.“

Obdarováním takovým byl cech soukenický zajisté nad ostatní cechy vizovské povznesen. Pod takovou svobodou cech soukenický rozkvétal. Platilo, že co Vizovjan — to soukeník. R. 1585 bylo ve Vizovicích 81 usedlých mistrův.

---

[1]) Peck, Holešovsko, 93—95.

Zachovaly se tovaryšské artikule („Knapský pořádek“ z r. 1641), které potvrdili dědiční páni na Vizovicích, Melichar, Ladislav a Zigmund Dócziové z Nagy Luczie. Obsahují 51 článků, které jsou pro dějiny řemesel ve století XVII. velmi zajímavy a důležity.[1])

Sukna svá váleli vizovští soukeníci v panských valchách. V urbáři z r. 1585 čteme, jaké poplatky za to milostivé vrchnosti odváděli: „Při témž městě jsou valchovně, v nichž se sukna válejí. Válejte se tu neb přes pole, povinni pánu z každého postavu od té valchovně po groši bílém dáti.“ Valchy tyto původně opravovala vrchnost vlastním nákladem, ale později byli nuceni opravovati je cechmistři soukeničtí na náklad svůj. R. 1690 vystavěna byla panská valcha za ulicí zvanou Říčany. Vrchnost platila každoročně z důchodů panských majitelce louky, kterou voda k valše vedena jest, 3 rýnské buď hotově nebo odčítávala jí je z platu robotního.

Soukeníkům vizovským dařilo se znamenitě. Dokud soukenictví kvetlo, ležely dvě třetiny půdy, nyní vzdělané, ladem; polní hospodářství bylo Vizovjanům věcí vedlejší. Řemeslo podporováno bylo též velikými trhy na vlnu, které se konaly ve Vizovicích za stol. XVIII. Jest nepravdou, že výsadu na trhy vlnou mělo jen pět měst na Moravě, jak tvrdí Peck a po něm Janovský,[2]) totiž Olomúc, Brno, Jihlava, Nový Jičín a Vizovice — trhy vlnou konaly se také v nepatrném Slavičíně a snad i jinde. Leč koncem století XVIII. chopila se obchodu vlnou vrchnost, která již r. 1772 začala soukeníkům vlnu opatřovati, a trhy seslábly, až konečně zanikly.

Sukna vizovská mívala v té době tak dobrou pověst, jako sukna klobucká, která daleko široko, až hluboko v Uhrách, považována byla za nejlepší, a šla na trzích dobře na odbyt. Erár objednával každoročně ve Vizovicích 1000 postavů sukna pro vojsko R. 1848 někteří soukeníci vizovští spojili se s Klobučany a pilně dodávali sukna pro povstalecké vojsko Košutovo. Ale mnozí mistři Vizovští pracovali pro soukeníky klobucké, kteří měli s Košutem přímé spojení. Rakouské úřady nedovedly tomuto podloudnictví zabrániti.

[1]) Celý otiskl Rud. Janovský v Časop. Mat. Mor. 1899, pg. 270—275.
[2]) Časop. Mat. Mor. 1899, 276.

Vzrůstající výroba tovární podlomila soukenictví vizovské a s ním poklesl i blahobyt měšťanův, kteří jsou proto nuceni, aby si více hleděli polního hospodářství.[1])

Po cechu postřihačském zbyly pouze veliké ocelové nůžky, chované nyní v musei olomuckém a ozdobná cechovní truhlice s umělým zámkem pro dva klíče.

Cech ševcovský byl zřízen teprve r. 1650. Spravoval se artykuly cechu hradišťského. Máme však o vizovských ševcích zprávy ještě z doby, kdy neměli cechu. R. 1573 čteme, že mohou v lesích panských kůry k potřebám svým vlastním bez uplacování sobě loupati. V urbáři z r. 1585 zapsáno, že ševci k velikonoci dávají čtvrt hovězího masa a že v pondělí a v trhový den na roboty nejdou. To byla obvyklá výsada ševcovských cechů, jež dala vznik příslovečnému ševcovskému „modrému pondělku“. R. 1689 žádali mistři svou vrchnost za nové artikule cechovní udávajíce, že staré „pro ty nepokojné časy na díle porušené a zvětšelé“ jsou. Marie Polyxena z Gollen potvrdila jim nové od hradišťských odchylné artikule obsahující 28 článkův.

Řeznický cech spravoval se artikulemi, které r. 1681 potvrdil pan Gervas Vilém z Gollena. Mají 34 článků. Řeznické jatky na svůj náklad vystavěla a opravovala vrchnost. R. 1585 dávali řezníci z každé jatky půl jeřábku, dohromady všichni 9 jeřábků (bylo tedy 18 jatek). Též vycházely od řezníků z každé jatky dva kameny loje přepouštěného; když všecky drží, sejde se loje 36 kamenův.

Kolářský a kovářský cech zřízen byl r. 1689 a spravoval se artikuly, jež obdržel od cechu hradišťského. Paní Marie Polyxena Kateřina z Gollena potvrdila je zvláštním listem r. 1693, „poněvadž v nich, co by na škodu vrchnosti anebo proti dobrému obyčeji čelilo, nic se nenachází.“ Dle nálezu z r. 1573 směli zámečníci a kováři vizovští v horách milíře páliti a platili z každého milíře po půl osmi groši bílých.

Všichni medaři (včelaři) na panství vizovském tvořili zvláštní společnost, která se jako jiné cechy spravovala artikuly jí od vrchnosti danými, a nad to měla i své medařské právo. Medařský řád vizovský má 11 článkův a srovnává se podstatně

---

[1]) Časop. Mat. Mor. 1899, 268—277.

s pořádkem, jejž r. 1591 vydal Bernard z Žerotína a na Meziříčí medařům na panství meziříčském a rožnovském. Vizovský řád medařský vydal Prokop Gervas z Gollena.[1])

Trhy konají se nyní: 1. v druhé úterý po třech králích, 2. v druhé úterý po velikonoci, 3. v druhé úterý po sv. Petru a Pavlu, 4. ve středu po císařských hodech, 5. v úterý po všech svatých. Dobytčí trhy konají se nyní o druhém pondělku každého měsíce, tedy dvanáctkráte do roka. Týdenní trhy dobytčí v postě zanikly. Kromě toho tak zvané velké trhy v druhé úterý po sv. Duchu a v první úterý po sv. Vavřinci. Týdenní trh každý úterek. Zachovaly se pouze tržní výsady krále Jiřího z Poděbrad ze dne 17. února r. 1466 na trh osm dní trvající v první pondělí po posvěcení chrámu (nynější trh Vavřincový), a výsada královny Marie Terezie na dva trhy na vlnu po letnicích a po Všech Svatých.

Dějiny města a kláštera.

Města Vizovic nevzpomíná se dříve než kláštera, takže můžeme tvrditi, že vzniklo teprve kolem kláštera cisterciáckého, jako některá jiná města moravská, na př. Třebíč při klášteře benediktinském, Žďár při cisterciáckém, Tišnov při panenském cisterciáckém a j., ač osada Vizovice, asi ves, stávala již před klášterem.

Území nynějšího velkostatku náleželo před založením kláštera pánům z Kunštátu.

Předkové slavné šlechtické rodiny moravské pánův z Kunštátu vynikali vzácnou nábožností.

Jeden z nich, Boček z Obřan, založil r. 1251 slavný později klášter cisterciácký ve Žďáře, který ležel sice na Moravě, ale čítal se k diecési pražské. Bratr jeho Smil ze Střílek založil a bohatě nadal o deset let později (r. 1261) cisterciácký klášter ve Vizovicích, nepatrné tehdy horské osadě karpatské, v diecési olomucké. Smil byl zeměpanským kastelánem na hradě Brumovském a nejvyšším úředníkem v Brumovské župě, ale pod správu jeho náležela také župa Přerovská. Po plenu tatarském (r. 1241) vyprosil městu Přerovu na králi Václavovi I. značných výsad, aby město Tatary zničené záhy zase zotavilo se z úhon váleč-

---

[1]) Peck, Holešovsko, 103—107.

ných a vzmohlo se k bývalému blahobytu.[1]) Hlas jeho u krále Václava I. Jednookého mnoho platil. K manželství měl Bohuvlastu z neznámého rodu, s níž mu dětí nevzešlo. Smil ze Střílek připomíná se v listinách naposledy k r. 1272.

O založení kláštera dochovala se zbožná pověst, jejíhož původu neznáme. V zakládací listině klášterní řeči o zázračné události není. Vypravuje se, že kdysi jel pan Smil koňmo v myšlenkách pohřížen hlubokými karpatskými hvozdy. Na cestě uzřel šípkový keř s růží nevídané krásy. Utrhnuv tuto, schoval ji do brašny, aby ji milené choti své na hrad Brumovský dovezl. Doma chtěl růži dáti manželce, ale růže v brašně nebylo. Druhého dne vypravil se znova na koni, ale růži našel na keři, kde ji den před tím utrhl. To považovali on i choť jeho Bohuvlasta za pokyn nebes a založili na místě, kde byl šípkový keř, svatyni a klášter, který byl odevzdán řádu cisterciáckému, postaven pod vrchní dozor opata velehradského a nazván „Rosa Mariae“ — růží Mariinou.

Pověst tato čte se tuším po prvé v zábavně poučném časopisu „Brünner Wochenblatt“ z r. 1825, odkud převzal ji i ctihodný benediktin dr. Řehoř Volný do obou svých místopisných děl a také Mgr. Fr. S. Pluskal do dějin Brumova. Moravský básník P. Vladimír Šťastný pověst zbásnil. Jsme toho mínění, že pověstí tou mělo býti vysvětleno latinské jméno klášterní „Rosa Mariae“ a že pověst vznikla asi hodně pozdě po skutečném založení klášterním. Jména podobná nejsou však vzácností; tak jmenoval se klášter cisterciánek v Tišnově „Porta coeli“ (brána nebeská), cisterciánek v Oslavanech „Vallis Mariae“ (údolí Mariino), benediktinek v Pustiměři „ad infantiam Salvatoris et Beatae Mariae“ (po česku psal se „klášter boží mladosti“) a klášter premonstrátek v D. Kounicích „Rosa coeli“.

Smil nazval klášter po svém jméně Smilheim, pod kterým se v historických pramenech zhusta bez udání Vizovic připomíná.[2])

V pečeti konventní byla matka Boží s Ježíškem na ruce, jak zachovala se do dneška na listině z r. 1399, v pečeti opatské

[1]) Listina o tom považuje se za podvrženou.

[2]) „Brünner Wochenblatt“, 1825, čís. 62. Volný, Mähren, IV., pg. 471, Pluskal „Památky hradu, města a panství Brumova“, 1878, pg. 13. Vl. Šťastný. „Obzor“, ročník V., str. 151.

byla postava opatská oděná v pontifikalie s legendou „S(igillum) abbatis de Smilh(eim)“, jak ji popisuje r. 1364 biskupem olomuckým Janem pořízený přepis smíru o ves Plešovec, uzavřeného r. 1306 mezi opaty velehradským a vizovským.[1])

Klášter zanikl svým časem tak zcela, že ani nevíme, kde stál. Máme však za to, že v místech nynějšího zámku a zámecké kaple ve Vizovicích, ježto již r. 1585 jmenuje se v panském urbáři vizovském mimo zámek jdoucí ulice klášterskou.[2])

V erbu měl klášter na modrém štítě dva zlaté klíče, znak to velmi vzácný, který samému papeži přísluší. Nevíme, který papež dovolil klášteru erbu takového užívati, kterého užívaly jen ještě v Čechách kláštery Strahovský a Želivský.[3])

Zakládací listina byla vydána Smilem ze Střílek v Olomúci dne 20. srpna 1261. Volný omylem kladl ji v prvním svém díle k roku 1264, což v církevní topografii moravské již opravil.[4]) Zakládací listina byla vydána za přítomnosti krále českého Přemysla II. Otakara a za svědectví biskupa olomuckého Brunona. Svědky byli také přední páni zemští, jako Boreš z Rýzmburka, Smil z Lichtemburka, Vilím z Hustopeče, maršálek moravský (zemský hejtman) Kuna z Veveří (z rodu Kunštátského), Kunštátovci Smil a Gerard, synové Bočkovi z Obřan, komorník břeclavské župy Sudomír, Vojtěch z Raškovic a jiní.

Smil praví v ní, že všichni zemřeme a jako voda nevrativá v zemi zmizíme; proto nutno jest, abychom podle napomenutí Kristova evangelia tím horlivěji poklady si skládali v nebi, kde ani rez ani mol nekazí, nec fures effodiunt nec furantur, abychom sobě z mamony nepravosti přátele činili. O tom uvažoval Smil, kastelán brumovský, s přemilou manželkou svou Bohuvlastou a, aby dítek nemajíce, hříchy své vykoupili, ke cti Boha všemohoucího a nejblaženější Panny Marie, jeho slavné rodičky, a ke cti svatých z řádu cisterciáckého, zakládají na vlastním dědictví svém ve Vizovicích za souhlasu krále a markrabí Přemysla II. opatství, kterému dává se jméno Zmilenheim po jméně zakladatelově, kteréž opatství má býti pod vrchním dozorem opata

[1]) „Cod. d. Mor.“, XV., pg. 81, čís. 99.

[2]) Edv. Peck, „Okr. hejtm. Holešovské“, 1892, str. 88.

[3]) Kovář, Českomoravská heraldika, I. 22.

[4]) Volný, Mähren, IV., pg. 471; Kirchl. Top., I. Abt., 3. Bd., pag. 426.

velehradského Mikuláše a jeho nástupců. Mniši řádu cisterciáckého mají v něm ve dne i v noci Bohu sloužiti, a aby měli nutné věci k výživě, dává se jim: ve Vizovicích týdenní trh připadající na každý úterek (totiž z trhu plynoucí užitky, jako cla a j.); z osad mají držeti: Chrastěšovou, Lutoninu, Zádveřice, Drnovice, Vysokou Lhotu (nyní Vysoképole), Wilperk neboli Újezd, ves to s trhem týdenním na čtvrtek připadajícím, ves Luč nebo Ludč (nyní neznámou[1]), Haluzice, Zmilonov (zaniklý Milenov již r. 1460 jmenuje se osadou pustou),[2]) aby osady tyto v mezích a hranicích stávajících na vždy drželi. Aby však nikdy o hranice nebylo omylu nebo sporu, vypisují se takto: Počínají se proti Slušovicům, kde vtéká říčka Ostrata do Dřevnice a přes poslední úval, který jest proti Slušovicům, přestupují na vrchol hory a na onom vrcholku pokračují k prameni řeky zvané Všeminou a jdou k prameni Roketnice po pravé a k prameni Trnavy po levé ruce, kteréž potůčky minuvše pokračují k Těšíkovskému potoku[3]), po jehož spádu sestupují k Bečvě a odtud přes bystřinu dešťovou k Senici a k Mamině hoře i k Polumnému (obě místa na ten čas neurčena) a ke vtoku Blatné Seninky, která na téže hoře vzniká, kde i dvě Smolín zvané vody berou počátek. Přes Smolíny přestupují hranice rovně ke Kamenci[4]), který sesílen Višňovou a Bojetínem ukazuje hranice až k místu, kde ústí Schwework. Do Švevorku vtéká potůček, který vzniká na vrchu nad Vlachovicemi; od toho potůčku jdou přes Močedné přes horu za Milenovem k vodě řečené Nevšová, přes kterou vstupují na horu naproti ležící, pod kterou teče potok Milenov, a spadají se svahem hory k Lipovskému Záhumní, od jehož pramene k prameni Lipovského potoka a k ústí Lukšínky[5]), odkud přecházejí k Studničnému a za Šťávnicí k prvním počátkům Olešnice (Oschniezi), a za horou přicházejí k potůčku a podél něho, ač přijímá z obou stran četné přítoky, jdou pod hrad Engelsperk a dále mezi kopci, z nichž

[1]) Ač není-li to nynější osada Loučka, čemuž by hranice zboží klášterského nasvědčovaly.

[2]) Brandl, „Knihy půhonné", IV., str. 319, čís. 334

[3]) Dosud trať polní Těšice u Jasené.

[4]) Tratí toho jména jest v hejtmanství holešovském několik, místa tohoto jsem přesně neurčil.

[5]) Slavičínem tekoucí řeka dosud slove Lukšínkou.

jeden slove Březí a druhý Tlustá hora k Suché Oselné.[1]) Pod Tlustou horou tři potoky vyvěrají, které všecky slovou Oselná, ale Suchá Oselná jediná tvoří hranici, která sestupuje přes Želechovice k Dřevnici; tím hranice přicházejí zase k místu blíže Slušovic, kde vyšly. Ale v těchto hranicích ležící ves Lípa a části Zádveřic a Želechovic nebyly majetkem Smilovým, proto, aby celý takto ohraničený újezd byl majetkem klášterním, zavázal se majitel této enklavy, Vilím z Hustopečí, po zralé úvaze, aby po jeho smrti i tyto části připadly klášteru. V újezdě tom také ležela ves Slopné, majetek vladyky Petra ze Slopného, jenž tolikéž se zavázal, že on sám i bratří jeho, pokud na Slopné nároky mají, po smrti ves tuto klášteru darují. Připomíná se také, že ve Wilperku (Újezdě) je farní kostel, k němuž Slopné je přifařeno.

Kromě toho daroval Smil novému klášteru ves Vysokou Lhotu na potoce Hrozenkovském a vsi Šanov, Nivnici, díl Březolup, polovici Lovčic, Přestavlk, Vyškovec, Plešovec, Lhotku, Chropyň, Zářičí, Líšeň u Brna, Prusy a Jiříkovice u Břeclavy. Všecky hranice se v listině zakládací velmi přesně dle hor a řek vypisují, aby klášteru nikdy o hranice spory vzniknouti nemohly. Také mají mniši právo ve všech řekách ryby loviti a na nich mlýny stavěti.[2])

Listinu tuto otiskl již Dobner,[3]) ale datuje ji na hradě Oboří (Obřanech u Brna) tu neděli po nanebevzetí Panny Marie r. 1264. Odtud jen převzal omylné vročení Volný.

Pro starý místopis moravský jest listina tato veledůležita, neboť sotva najde se druhá listina moravská, která by s takovou přesností udávala nejen hranice několika starodávných újezdův, nýbrž také uváděla jména místní, která dnes jen při dokonalé znalosti jmen tratí nynějších i bývalých a za pomoci nemnohých zachovaných urbářův panských dají se do mapy nakresliti. Original listiny této se nezachoval; v arcibiskupském archivu kroměřížském jest však její opis, který pochází z počátku století XIV.

---

[1]) Trať „v Tlustej“ a potok Oslna jmenují se u Zádveřic ještě v urbáři z r. 1585. Hrádek Engelsperk stával u Slavičína. Dnes po něm není ani stopy. Viz o něm z. d. olom. I., 976 a Manské desky biskupů olom. v archivě krom. kvat. II. fol. 3., kv. III. fol. 112. Štávnice jmenuje se dosud trať ve Slopném.

[2]) Cod. d. Mor., III., str. 313, čís. 324.

[3]) Dobner, Monumenta, IV., pg. 270.

Podle zřízení řádu cisterciensk ého jen takové kláštery mohly zakládati a svými mnichy osazovati kláštery nové, v nichž žilo a působilo nejméně 60 mnichů. Z okolnosti pak, že klášter velehradský již r. 1261 mohl míti dceru ve Vizovicích, vysvítá jasně, jak v několika letech přízní panovníkův i vůkolní šlechty vzrostl klášter velehradský, založený pravděpodobně r. 1202 markrabím moravským Vladislavem III. Jindřichem.[1])

Úmysl Smilův ze Střílek, že založí klášter, byl znám zajisté dříve, než k založení skutečně došlo, neboť papež Alexandr již dne 30. ledna r. 1261, tedy skoro tři čtvrtě roku před hotovou událostí, potvrzuje klášteru velehradskému državy, které mu k založení cuiusdam monasterii (jakéhosi kláštera) daroval Smil Zdrilke (= z Střílek).[2])

R. 1270 jmenuje se nejstarší jménem známý opat vizovský Albert.[3])

R. 1275 měl klášter první spor, a to s minority brněnskými.

Předmět sporu jest neznám. Zachovala se pouze rozhodčí listina vydaná děkanem olomuckým Alexejem a proboštem téhož kostela Albertem, která je bohužel tak malomluvná, že se nedovídáme ani, oč se jednalo, ani kdo z pře této vyšel vítězem.[4]) Ani opat vizovský není uveden jménem. Za to víme, že r. 1287 opatoval Šimon[5]) a k r. 1293 a 1294 připomíná se opat Walter[6]) a r. 1306 kromě opata Waltra také kněží: převor Theodorich, sklepný Vilím, kustos Frýdrych, subprior Otto, Štěpán, Jan, Niklas de Crepnia (?).[7])

Prvního rozmnožení statků pozemských dostalo se Smilheimu r. 1298, kdy dne 21. března Petr ze Slopného daroval klášteru svou polovičku vsi Slopného.[8])

R. 1306 měl klášter vizovský spor s mateřským klášterem velehradským o ves Plešovec u Kroměříže, který urovnán byl tak, že sporný statek přikázán papežskými rozhodčími klášteru vele-

---

[1]) Sr. Dudík, Geschichte Mährens, V., pg. 45. Trautenberger, Chronik der Landeshauptstadt Brünn, I., pg. 149.

[2]) Cod. d. Mor. III., 298, č. 307, [3]) IV. č. 34, [4]) IV. č. 101, [6]) IV. č. 320, [7]) V. č. 188, [8]) V., 83.

[3]) Volný, Mähren, IV., 472.

[5]) Volný, Kirchl. Topogr., I. Abt., 3. Bd., S. 430.

hradskému a také o tom dne 20. r. 1306 sepsána listina rozhodčí,[1]) která však asi konce všem sporům a hořkostem o tuto ves mezi oběma kláštery neučinila. Dne 3. listopadu r. 1364 předstoupil totiž z nařízení opatova velehradský klášterní nadsklepný Jan s prosbou před biskupa olomuckého Jana, aby klášteru velehradskému tuto listinu pro klášter veledůležitou dal přepsati a opis ověřiti, jelikož jí při mnoha jednáních v diecési u římské kurie potřebuje a obává se, aby se někdy neztratila. Biskup shledav, že listina je pravá a neporušená, kázal veřejnému notáři Petrovi z Jevíčka, aby prosbě velehradských mnichů vyhověl.[2])

Dne 4. září r. 1309 ustanovil papež Klement V. benediktinskému opatovi v Erfurtě v Mohučské diecési, aby byl ochráncem opatů, kněží, abatyší, sester a konventů řádu cisterciáckého na Moravě.[3]) Mezi chráněnci opata od sv. Petra v Erfurtě byl také klášter vizovský, jak vyznává biskup olomucký Konrad I. dne 27. února r. 1320, kdy bulu papeže Klementa V. z r. 1309 přepisuje a opis vidimuje.[4])

Když bývalý palatin uherský Matouš hrabě Trenčanský zpychal a s hradu svého Trenčanského celému hornímu Pováží a krajinám uherským až po Dunaj sahajícím jako neodvislý a nepodlehlý král panovati se usiloval, a tím nejen králi Karlovi uherskému nebezpečným se stal, nýbrž i do Rakous a do Moravy s vojsky svými vpadal, došlo na klášter Smilheim veliké neštěstí. Matoušova vojska nejen že zplenila a zpustošila klášterní statky, nýbrž zničila a zkazila r. 1314 také klášterní budovy a město. Klášter utrpěl tím značnou škodu a byl uvalen do citelné bídy. Byly dokonce obavy, že Matouš Trenčanský, jenž brannou mocí byl již obsadil některé pomezné hrady moravské, také Vizovice obsadí a mnichy z jich državy vypudí. Ale tu v květnu r. 1315 stal se Matouš nepohodlným českému králi Janovi Lucemburskému, jenž spojiv se s Jindřichem z Lipého a s moravským pánem Bočkem z Kunštátu, vtrhl na Moravu a Matouše zatlačil a v Holiči oblehl. Vizovicům tím ovšem škody nahrazeny nebyly, ale aspoň pro budoucnost byla nová nebezpečí odvrácena.[5])

---

[1]) Cod. d. Mor., V. č. 188. [2]) XV. č. 99. [3]) VI. č. 20; tam chybně klade se listina k r. 1308. [4]) XV. č. 33.

[5]) „Scriptores rerum bohemicarum", II., pg. 96, 228.

Ale dosti záhy po této ráně vzešli klášteru dobrodinci. R. 1321 Jaroslav z Částkova daroval opatu a konventu šest lánů v Újezdě se vším příslušenstvím, jak jich sám užíval neb užívati mohl. Vymínil si při tom, aby v klášteře byl pohřben. Listinu podepsali jako svědkové Vlček z Dobrotic, Mikuláš z Malenovic a Vítek ze Slušovic.[1])

R. 1325 královna Hradecká Eliška Rejčka zabývala se myšlenkou, aby klášter vizovský byl přenesen na místo výhodnější. O myšlenku tuto sdělila se s maršálkem království českého Jindřichem z Lipého, příznivcem svým, žádajíc jej, aby se o věci této doradil s generálem řádu cisterciáckého, sídlícím v Cistercii. Generál řádový opat Vilém předložil tuto prosbu řádové kapitule, která rozhodla, aby cisterciácký opat z Ebry místo shlédl a stav vpády uherskými zpleněného a vypáleného kláštera Smilheimského na místě samém vyšetřil a co zařídí, schvaluje se předem.[2])

Dne 25. listopadu r. 1327 udělil klášternímu kostelu pasovský biskup Enoch čtyřicetidenní odpustky pro oltáře nejsv. Trojice, sv. Michala a všech andělův.[3]) Od té doby počaly se konati do klášterního kostela pouti z okolí, které však zanikly se zánikem kláštera.[4])

O tom, jak středověké kněžstvo řeholní i světské bylo nositelem, udržovatelem a rozšiřovatelem současného písemnictví náboženského i profánního, svědčí nejlépe listina ze dne 21. března r. 1341, kterou Bedřich Sulz, probošt kroměřížský, doktor dekretů, daruje opatovi a konventu in Zmylnhaym všecky své knihy, vyjímaje pouze několik. Ať už opat vizovský knihy darované pro klášterní knihovnu podrží nebo je prodá nebo jen k prodeji určí, má za ně na všecky budoucí časy dávati každoročně klášteru a konventu svému z klášterní vsi Chropyně 3 hřivny k pitanci čili na zlepšení stravy konventuálův (pro pytancia, id est pro speciali refectione conventus). Tohoto platu nemá pro budoucnost k ničemu jinému užito býti, než k pitanci. Smluvil se při tom probošt s opatem, že klášter dá zase jemu některé knihy, bez nichž nelze proboštovi studovati, ale tak, aby klášter vizovský knihy ony buď za života proboštova, buď po jeho smrti zase dostal zpět. Také se zavázali opat i mniši, že v modlitbách budou vzpomínati rodičů, bratří

---

[1]) Cod. d. Mor. VI., str. 133, čís. 174. [2]) VI. č. 270. [3]) II. č. 358.
[4]) Eichler, Poutní místa, díl II., 119.

a sester Frydrychových a že po jeho smrti každoročně v den jeho úmrtní slaviti budou zaň slavné záduší s onou obvyklou okázalostí, se kterou slaví klášter výročí za ostatní své zemřelé dobrodince.[1])

R. 1341 jmenuje se opat Jan I.[2]) Co však k r. 1350 vypravuje Volný, že klášter celý shořel a že po velikých klášteru požárem způsobených škodách na budovách chtěla královna Eliška mnichy přestěhovati do kláštera králové na Starém Brně, jest omyl vzniklý zmatenim skutečné události z r. 1325, o níž jsme výše vypravovali. R. 1350 již královna Hradecká Rejčka patnácte roků spala věčný sen a jiné královny Elišky domýšleti se nemůžeme, kdyžtě Eliška, poslední Přemyslovna, zemřela již r. 1330, tedy pět let před Eliškou Rejčkou, a císař Karel zasnoubil se s Eliškou Pomořanskou teprve r. 1363.[3])

R. 1355 Martin Šenk daroval klášteru mlýn v Čepanovicích s krčmou ve 4 hřivnách, které se otec jeho posledním pořízením zavázal dáti klášteru na zlepšení stravy mnišské. Za tyto 4 hřivny měl klášter vystrojiti pohřeb Mikuláši Šenkovi a jeho ženě Marketě, rodičům to Martinovým, Martinovi samému a jeho tchyni Hedvice. Ves Čepánovice je dnes neznámé polohy, ač nejsou-li to Štěpánovice v kraji Znojemském.

Záhy však vznikli klášteru noví nepřátelé. Listinou, danou dne 16. března 1361, vyznává papežská kurie, že klášter Panny Marie ve Smilheimu až dosud klidně držel a užíval pozemských statků svých, totiž vsí Zářičí, Liptálu, dvojí Roketnice, Leštné, Polánky, Pozděchova, Prlova, Vysokého Pole, Hrozenkova a Šanova a polovice vsí Želechovic a Lípy se vším, co k nim příslušelo, jak s rolemi a loukami, s pastvami, mlýny, háji a lesy, s bařinami, horami a budovami, s vodami a rybníky i potoky, se všemi plody a užitky. Nyní však klášteru v tom překážejí biskup zvěřínský Albert ze Šternberka s bratrancem svým Alšem a páni Jan z Kravař, Beneš ze Strážnice, Oneš z Lípy (u Vizovic), Jašek

---

[1]) Cod. d. Mor. VII., 225, čís. 310. Ed. Peck tvrdí, že darování knihovny stalo se až r. 1350, ale přibásnil k tomu, že Smilheimu daroval Sulz knihovnu, v níž vzdělával se kazatel Milič a Frydrych sám knihy žáky svými dával opisovat a v knihách opsaných obchody konal. Peck „Hejtmanstvi Holešovské“, 1892, pg. 93.

[2]) Volný, Mähren, IV., 473; týž, Kirchl. Topogr. I., 3., str. 430.

[3]) Volný, Mähren, IV., 473; Kirchl. Topogr. I., 3, pg. 427.

a Stašek ze Sehradic. Aby mezi těmito šlechtici a klášterem vzniklý spor byl urovnán, nařizuje papežský dvůr rozhodčí soud, do něhož volá biskupa, děkana a probošta olomuckého, faráře a kustoda od sv. Petra v Brně a opaty hradišťského a strahovského a celou řadu jiných. Tenkráte byl ve Vizovicích opatem Petr.[1])

Ustanovením rozhodčích nebyly křivdy odčiněny, ale ke škůdcům klášterním přidali se ještě Vilím ze Šternberka a na Zlíně a Frydrych ze Štulbacha. Papežský rozhodčí sporu, škotský opat Klement z Vídně, dal proto r. 1363 všecky škůdce klášterní do církevní klatby a dne 12. srpna nařídil, aby veškery klášteru proti právu odňaté statky byly vráceny a škody odčiněny. Znova se připomíná, že pánové Alšík a Vilím ze Šternberka nejvíce škod popáchali na dědinách klášterních Vysokém Poli, Hrozenkově, Šanově, Lípě, Léskovci, Polánce, Prlově, Pozděchově a na polovici Želechovic. R. 1364 konečně prohlášen rozsudek, který zněl, aby lenník Ondřej z Lípy vrátil les Bošonov klášteru a nahradil 40 hř. odškodného; lenníci Vojslav a Stanislav ze Sehradic vrátí les Studnu, ležící mezi Slopným a hradem Engelswaldem a nahradí 100 hř. škodného, lenník Vojslav z Rájce vrátí les Cetechovice a složí 200 hř. hotově a konečně Jan z Kravař vrátí půl vsi Záříčí nad Moravou a zaplatí 130 hř.[2]) Ale ani tento rozsudek nepomohl. Spory se šlechtickými škůdci nevedly ke koncům. Proto učiněno dne 15. července r. 1367 prostřednictvím litomyšlského biskupa Alše ze Šternberka narovnání v ten smysl, aby sousední šlechtici osm a půl klášteru odňatých osad na dožití si podrželi a když bratří Aleš a Vilím ze Šternberka se zavázali, že klášteru již na statcích jeho škoditi nebudou, smluveno také, aby útraty tohoto dlouhotrvajícího sporu zaplatily obě sporné strany na polovic.[3])

Mezitím dne 25. března r. 1363 markrabí moravský Jan osvobodil klášter Vizovský vší právomoci zemských soudův a úředníkův[4]) s tím doložením, aby nikdo nevkládal se do odmrtí po poddaných klášterských, neboť ty mají náležeti klášteru.

Z těchto ustavičných sporů vznikly klášteru záhy zlé doby. Již asi r. 1370 bylo klášterství nuceno zastaviti brněnskému

---

[1]) Cod. d. Mor. IX., 173—176, č. 237, VII., 237 č. 292.

[2]) Cod. dipl. Mor. IX., 239, čís. 319.

[3]) Volný. Mähren, IV., 474; Kirchl Topogr. I., 3 Bd., 427.

[4]) „Archiv Český“, díl XIV., str. 506, čís. 15, XXII., str. 6, č. 7.

mincmistrovi Arnoltovi ves Líšeň u Brna na dobu života jeho a jeho manželky, ač ještě téhož roku dne 12. března koupil klášter od Vlčka z Březolup jeho zboží v Březolupech.[1])

Tou dobou však žilo již v klášteře dosti kněží, ale přece ne dosud tolik, aby mohly býti řeholníky obsazovány všecky fary na klášterním patronátě. K r. 1373 po prvé připomíná se fara ve Vizovicích, a tu se výslovně praví, že Smilheim obsazoval ji kněžími světskými.[2])

Dne 10. května r. 1388 prodal klášter svoje zboží ve vsi Přestavlkách se svolením opata velehradského a markrabí moravského Jošta a za vědomí Heralta z Kunštátu, potomka rodiny zakladatelovy, Pavlíkovi z Lovčic a mladšímu synu jeho Václavovi na dobu životů jich dvou. Kupní cena v listině udána není. Jako příslušenství prodaného statku jmenují se potoky a potůčky, vody běhuté i stojaté, cesty a stezky, zalesněná hora počínající u vsi Koryčan a jdoucí až k hranicím Bohuslavským zvaným Jelení rohy, louky pod oním lesem, pastvy a honby. Kupitelé mohou daně a poplatky z lidí poddaných v této vsi pro sebe vybírati, neboť berně zeměpanské zavazuje se klášter za ně platiti. Také mají kupitelé právo v lesích koupených zvěř honiti a dřevo stavební káceti, ale jen kolik dřeva pro dvůr panský budou potřebovati. Kdyby Pavlík z Lovčic nebo syn Václav na Přestavlkách udržeti se nemohli, nebo kdyby se jim naskytla příležitost kupu výhodnějšího, mohou s povolením opatovým koupený statek za stejných podmínek dále prodati. Po smrti Václavově mají se Přestavlky bez lsti a bez podvodu vrátiti klášteru.[3]) Na této kupní listině jmenují se opat Mikuláš, subprior Jan, nadsklepní Jan a celý konvent.

Prodej tento potvrdil markrabí moravský Jošt listem daným v Brně na den sv. Marka (25. dubna) r. 1389.[4]) Ale týž markrabí listinou danou v Hodoníně feria III. proxima post festum sancti Sixti papae (dne 7. srpna) r. 1397 nařizuje, aby mincmistr brněnský Arnold nebo rod jeho statek Líšenský již po smrti Arnoldovy ženy bez překážky klášteru Vizovskému vrátil. V listině této kromě Líšně jmenuje se ještě statek Vichent, po kterém se nyní

---

[1]) Volný, Kirchl. Topogr., I. Abt., 3. Bd., S. 427.
[2]) Peck, Hejtmanství Holešovské, 1892, pg. 89.
[3]) Cod. d. Mor. XV., 243, čís. 279; [4]) XV., č. 289.

v místopise marně ohlížíme. Listina tato opravuje, jak se zdá, znění listu kupního v ten smysl, že klášter prodává Líšen nikoli na dožití Arnoldovo a syna jeho Václava, nýbrž na dva životy sice, ale jen na dobu vitae Arnoldis et uxoris suae.[1])

R. 1399 měly jeptišky řádu sv. Benedikta v Pustiměři spor se Smilheimem o patronát farního kostela v Lovčicích (v okrese Ždánském). Dne 19. března jmenovaly panny jeptišky se své strany rozhodčími faráře pustiměřského Bertranda a faráře mělnického Jakše.[2]) Vizovští cisterciáci jmenovali dne 8. dubna se své strany rozhodčími Smila, úředníka dvorního u biskupa olomuckého, a kanovníka olomuckého Sandera, který byl právníkem (juris peritus).[3]) Dne 10. dubna r. 1399 sešli se: Vít z Lomnice, notář diecése pražské a Ondřej z Přízřenic, notář diecése olomucké, a za Vizovice opat Mikuláš a nadsklepní Matěj, za panny pustiměřské farář Bertrand, pak rozhodčí kanovník olomucký Sander a olomucký vikář Smil z Víckova. Sporné strany slíbily dodržeti nález a rozhodčí ustanovili pokutu 30 hř. pražských grošů moravské váhy za jeho nedodržení. Patronát přiřknut pannám pustiměřským, ale zároveň ustanoveno, aby oba kláštery byly nadále upřímnými přátely, aby z tohoto nálezu nebylo odvolání a aby opat vizovský Mikuláš se o právo patronátní v Lovčicích nadále nijak nepokoušel a sporu neobnovoval. Strany nemají práva žádati restitutionem in integrum.[4])

Asi r. 1407 zastavil klášter, neznámo k čemu, peněz potřebný polovici vsi Bochoře (u Přerova) Kunovi z Drahotuš.[5])

Arnold, měštěnín brněnský, neměl v držení vsi Líšně pokoje. Dne 1. dubna r. 1407 pohoní Václava Herynka z Kobylnik, že jemu právní mocí vpadl jest v meze a potoky, ježto slušejí k Lestinu, k tej vsi, jakož on ji kúpil jest od kláštera z Vizovic do života a toho drží a toho požívá již od desíti let a ty meze a potoci příslušejí od starodávna k té vsi Lestnu a toho klášter dřév řečený vždy byl v držení. Chce to ukázati listem dobrým klášterským, že ty meze a potoci sluší od starodávna k té vsi.[6]) Nález zapsán není.

---

[1]) Cod. d. Mor. XII., č. 411; [2]) XII., č. 526.

[3]) Ibid. XII., 466, čís. 527; [4]) X. č. 530.

[5]) Volný, Mähren, IV., 474.

[6]) Brandl, Půhony, II., str. 81, čís. 313.

K r. 1413 připomíná Volný, že dne 1. prosince odsouzen byl Bušek z Vlachovic vrátiti klášteru neprávem odňaté vsi Milenov a Rybník a 100 hř. nahraditi ušlý desátek.[1]) V knihách půhonných marně jsme nálezu podobného hledali; v pozdějších však letech měli o tyto vsi opatové vizovští spory s vládyky vlachovskými.

Tou dobou jmenuje se opat Mikuláš. R. 1415 v sobotu před nedělí Jubilate (20. dubna) pohnal jej Soběn ze Zborovic ze 350 hř. gr., že mu překáží na jeho dědictví v Cetechovicích a kupce mu odhání svou řečí, skrze to zmatky na jeho dědictví činí. Soběnova chce dskami dokázati, že Cetochovice (nyní Cetechovice u Zdounek) jsou jeho vlastní dědictví.[2]) Ale opat před pány stavy provedl, že Soběnov nic nedrží, a proto páni nalezli, že Soběnovu póhonu odpovídati nemá. Ale škodí-li mu jinak, má Soběn toho hleděti právem přede pány.[3])

Nepokojná šlechta okolní, vesměs přívrženci učení Husova, zplenili r. 1418 klášter, zničili kostel a zkazili veškerá bohoslužebná roucha i náboženské knihy a klášterní poklady. Papežský legát Mikuláš dal proto klášteru odpustky na kolik dní v roce, aby za ně aspoň svícny, knihy a kalichy zjednány býti mohly.[4]) R. 1420 připomíná se již opat Martin. Při volbě opata velehradského byli přítomni z vizovského kláštera: opat Martin, bývalý opat (abbas antiquus) Mikuláš, který ještě r. 1421 v klášteře žil, převor Niklas, subprior Martin a kněží řádoví Petr, Oldřich, Kristian a Prokop. Tenkráte přišly na klášter zlé doby. R. 1420 král Zikmund zastavil klášterní statky Chropyň, Bochoř a polovici Zářiči Petrovi ze Sovince za půjčku 600 kop. gr.[5]) Císař Zikmund však již dne 23. srpna (v neděli před sv. Bartolomějem) zástavu tu odvolal, ale jest ovšem otázka, zda zástavní držitelé skutečně poslechli a vesnice klášteru vrátili. Podle dalších zpráv zdá se nám, že se tak nestalo.[6])

Za války husitské vojska Žižkova klášteru neuškodila. Zachovala se dosavade lidová pověst, že Žižka na Vizovice táhl, ale před sebe neviděl; když se obrátil v zad, viděl dobře: a to

---

[1]) Volný, Mähren, IV., 474; Kirchl. Topogr., I. Abt., 3. Bd., str. 428.

[2]) Brandl, Libri citationum, II., pg., 433; [3]) II. č. 69.

[4]) Volný, Mähren, IV., 474; Kirchl. Topogr. I. 3., pg. 428. Eichler, Poutní místa, II., 119.

[5]) Volný, Kirchl. Topogr., I. Abt., 3. Bd., pg. 428.

[6]) Regesta imperii. Altmann, „Urkunden Kaiser Sigmunds“ I., 354 č. 5028.

mu bylo znamením a výstrahou a proto kázal svému lidu, aby se bral zpět.[1]) Tím hůře však postiženy byly Vizovice s klášterem r. 1424. Tou dobou seděl na nedalekém hradě Brumově Boček z Kunštátu, horlivý přívrženec strany husitské. Biskup olomucký Jan Železný oblehl jej r. 1422 na hradě brumovském, ale ačkoli jej tři neděle obléhal, ani hrad ani Boček Kuna nepovolil, a biskup odtáhl s nepořízenou. Nyní čekal biskup jen vhodné příležitosti, co by se s Bočkem v otevřeném poli utkati mohl. R. 1424 se tato naskytla u Slušovic, nedaleko Vizovic, kde Boček Kuna z Kunštátu na hlavu vojskem biskupovým poražen. Poražený utekl se s vojskem svým do Vizovic a skryl se v pevném klášteře Smilheimském, ale tam jej biskup pronásledoval a v klášteře oblehl. Vida pak Kunštátovec, že v nepříliš prostorném klášteře se neudrží, prchl v příhodné chvíli na hrad Brumovský, kde jej zase po nějakou dobu biskup marně obléhal.

Tímto obležením utrpěl klášter nesmírně; zasazena mu byla rána, z níž se nikdy už nezotavil; obležení toto považujeme za začátek klášterního úpadku. Po odchodu vojsk Bočkových obsadila klášter vojska biskupova a počínala si na klášteře s vojenskou bezohledností.

Na klášter přišly trudné doby. Již r. 1425 zastavil opat Martin ves Jiříkovice Divišovi z Lilče a r. 1442 ves Šanov „na uherské hranici, protože ves velice je zpustošena, tak že by snad obyvatelstvo se vystěhovalo, za 40 zl. uh. panoši Janovi z Popovakře (u Val. Klobouk) a jeho dědicům až do výplaty s podmínkou, že Jan panoše ves a obyvatele její při dosavadních právech ponechá, jejich dávek ani nezvýší, ani nezmenší a zpustošené území znova obsadí. Berně zemská, bude-li kdy jaká předepsána, má v této vsi býti vybírána úředníkem královským.[2]) Listina o tom chovala se ve Františkově museu v Brně, (nyní v zemském archivu) je česká, datovaná 30. prosince r. 1442 (tu neděli před novým létem); připomínají se v ní opat Martin, převor Matyáš, klíčník Prokop.

Na počátku válek husitských vynikl bojovný kněz Tomáš z Vizovic; r. 1421 spolu s knězem Bedřichem ze Strážnice zřídil na Moravě „Nový Tábor“ na ostrově řeky Moravy nad městem

---

[1]) Ed. Peck, Hejtmanství Holešovské, pg. 132.
[2]) Palacký, Dějiny, III., pag. 274.

Uh. Ostrohem u vsi Nedakunic. Tam shlukše se sedláci z blízka i z daleka s několika kněžími a vládykami obořili se na Velehrad, kláštera dobyli a spálili jej i s bohatou knihovnou. Biskup olomucký Jan Železný ve spolku s Rakušany udeřil na Nový Tábor, ale byv odražen, s krvavými hlavami odtáhl. Ale když vojsko Zikmundovo celé okolí plenilo, Nový Tábor sám se rozešel.[1])

R. 1448 byl klášter nucen odpustiti poddaným v Líšni u Brna desátky z obilné žně, neboť osada byla husity zcela zničena a zkažena. R. 1452 opat Matěj vypůjčil pro klášter u kroměřížského měšťana Petříka a jeho ženy Doroty 40 uherských zl. a zastavil za to třetinu platů z Chropyně a z lesů, luk a pastvišť u této dědiny.[2]) Měšťan kroměřížský Petřík ze Zlína postoupil dne 13. prosince roku 1457 svého práva na plat třetího groše z Chropyně, které mu klášter r. 1452 zastavil, Janovi z Roketnice.[3]) Ale r. 1455 zastavil již opat Matěj ves Březolupy a Oujezd za 500 dukátů Petrovi Romanovi z Vítovic. A tak to šlo dále. Dne 1. května r. 1455 opat Matyáš, převor a klíčník Prokop a celý konvent zastavují pro chudobu kláštera pustou ves Chrastěšov s příslušenstvím Janovi Koberkovi a jeho ženě Káči a matce Dorně k rukám téhož kněze Prokopa a bratří Petra a Pavla z Kroměříže za 30 zl. uh. Zastavují celý užitek kromě honby a chytání ptáků, což si klášter vyhrazuje, vyhradiv si také právo výkupu.[4])

R. 1450 ve čtvrtek před sv. Janem Křtitelem opat Matěj prodal také fojtství v Uble za 4 hř. Bartoňovi z Ubla.[5])

Ve středu den sv. Alžběty (19. listopadu) r. 1460 opat Matyáš, Mikuláš buršnéř, Matúš klíčník kláštera Smilheimu, také Vizovicemi nazývaného, potvrzují, že na výkup vsi Újezda 30 zl. uh. od Jana, lazebníka ve Vizovicích, obdrželi a za tyto peníze jemu a jeho ženě Káči, jakož i jednomu každému, kdož by se stal majitelem toho dlužního úpisu, dluhují. Za to zastavují mu 2 hř. ročního platu na lázni ve Vizovicích, kterého měl on před tím odváděti polovici na sv. Jiří a druhou na sv. Václava každoročně. Vyhrazují si však výkup při čtvrtletní výpovědi.[6]) Klášter i město

[1]) Palacký, Dějiny, III., pag. 274.
[2]) K. a. archiv kroměřížský F. I. a 20, [3]) F. I. b 5.
[4]) Bretholz, Mus. franc. Annales, 1896, str. 151; [6]) str. 152.
[5]) Listinář „Selského Archivu“, 1903, č. 106.

utrpěly také r. 1460 lupičským vpádem z Uher.[1]) Ve středu den sv. Doroty (6. února) r. 1465 vydali opat Jan a konvent dlužní list, kterým potvrzují, že hradišťskému měšťanu Anderlovi, jeho ženě Dorotě a jich synu Václavovi a jednomu každému, kdo by se majitelem tohoto dlužního úpisu stal, 10 hřiven po 64 groších počítaných dlužni jsou a zastavují jim za to louku v Nivnici s výhradou výkupu po smrti těchto tří osob za týž obnos.[2]) S klášterem došlo tak daleko, že r. 1466 (dne 12. října) byl opat Jan nucen vypůjčiti od vlastního mnicha 10 dukátů, zač mu dal na deset let užitky fary v Líšni u Brna.[3])

R. 1466 dne 17. února dal král Jiří městu trh osm dní trvající na první pondělí po posvěcení chrámu.

Když šlechtičtí sousedé klášterní viděli, kterak opat a konvent tone v dluzích, zabředaje do nich hloub a hloub, že sotva zbývá na výživu mnichů, dovolovali si proti klášteru různých přehmatů na jeho statcích, takže opatové nestačili poháněti nepokojné sousedy před šraňky zemského práva.

Asi r. 1436 pohnal opat Martin Petra z Konice a ze Slavkova ze 700 kop gr., že drží klášteru v pravém landfrýdě ves klášterskú Lovčice se vším příslušenstvím, nemaje k tomu žádného práva. Opat chce právo své listy a držením pokázati.[4]) Nález zapsán není, ale spory o Lovčice vlekly se dlouho.

R. 1447 (19. dubna) opat Martin a konvent pohoní Michala řečeného Rota, sedláka z Slatiny, ze 100 hř. gr., že jim drží jejich vlastní nivu, kteráž sluší k tomu zboží toho kláštera, a té požívá k své vuoli mnoho let, nemaje k tomu nižádného práva.[5]) A tu páni mezi opatem a Rothmichalem, měštěnínem brněnským, rok položili, aby k tomu obě strany měly lidi starožitné, a páni chtí tam úředníky vyslati, aby to ohledali podle výpisu listu, kterak ta niva leží a jak je vyměřena.[6]) Konečný výsledek tohoto sporu není zapsán.

Téhož dne pohnal opat Martin také pana Kunu z Kunštátu a z Bolehradic ze 400 hřiven grošů dobrých stříbrných peněz, že

---

[1]) Bretholz, Mus. franc. Annales, 1895, str. 152.
[2]) Volný, Mähren, IV., 486.
[3]) Volný, Mähren, IV., 475; Kirchl. Topogr. I., 3, 428.
[4]) Brandl, knihy půhonné, díl III., str. 144, čís. 653.
[5]) Ibid III., 281, čís. 8; [6]) str. 330, č. 70.

drží klášterskou ves Velké Lovčice se vším příslušenstvím, a toho požívá k své vuoli, nemaje k tomu nižádného práva, ale opat listy na své lepší právo má a jimi pokázati může.[1]) Tentokráte opat se svým půhonem nepochodil. Když zasedal zemský soud, který o půhonu měl rozhodovati, opat se nedostavil, a proto páni nalezli: ponižďť na puohonu napřed stojí psán kněz Martin opat a osobně nebyl tu, když jest puohon dáván protiv panu Kunovi, pan Kuna nemá tomu puohonu odpovídati.[2])

Byla to formální chyba, která však nevylučovala nového půhonu, ale kterou přece byl opat vyučen, aby příště k soudům stál. Byla to asi radost pro nekatolické pány stavy, mohli-li pro opominutí formality opata odsouditi. Ale české právo bylo již takové, že stejně jako proti katolickému prelátovi také proti nekatolickému šlechtici hájilo od starodávna ustálených zevnějších forem a zvyklostí. Opat vizovský však již 22. září r. 1447 pohnal pana Kunu z Bolehradic o touž věc znova.[3]) Konečný výsledek této rozepře není znám, ale domníváme se, že Kuna Lovčice klášteru a konventu vrátil v dobrém.

Dlouhotrvající spory měl klášter s Ondřejem z Kobylník a z Horákova, jemuž přezdívali Herynk.

Dne 15. prosince r. 1447 pohoní převor Matyáš Ondřeje Herynka z 50 hř. gr., že drží klášterní řeku Telnici, louky, lesy a jiné kteréžkoli věci k ní slušející.[4]) Před soudem zemským tvrdil Herynk, že řeka i příslušenství je jeho zbožím a nabídl důkaz svědomím lidí starožitných, což učiniti chtěl také převor. Klášter ohlásil osm svědkův a Ondřej z Kobylník vedl 19 svědkův, vesměs lidí z Ochoze, Šlapánic, Podolí, Bílovic, Bedřichovic, Horákova, Veletic, Podnětovic a Tvarožné, tedy z osad ležících na říčce Telnici (nyní slove Zlatým potokem) a jejích pramenech. Páni však chtěli míti nejen svědomí, ale také výpis z desk a jiné listiny, podle čehož budú súditi páni.[5]) Konečný nález zase není zaznamenán, ale domníváme se, že zavilý spor nebyl hladce urovnán, kdyžtě ještě k r. 1464 čteme, že dne 20. dubna (v pátek před sv. Jiřím) Jan Herynk a Ondřej z Kobylník a z Horákova

---

[1]) Ibid III., str. 282, č. 16; [2]) str. 321, č. 12; [3]) str. 343, č. 230; [4]) str. 365, č. 358.

[5]) Brandl, Půhony, III., str. 375, str. 383, čís. 166, str. 388, čís. 195.

dali pomocné na kněze opata a konvent vizovský.[2]) Pomocným nazýval se poplatek, který platil žalovaný, když buďto žalobce práva svého nedokázal nebo spor prohrál.[1]) Z okolnosti, že tuto platí pomocné vládykové z Kobylník a z Horákova, soudíme, že opat asi se žalobou nepořídil, a snad nezmýlíme se tvrzením, že převor Matyáš žaloval pouze pro horní tok říčky Telnice, ježto vedl svědky jen z Ochoze, který blízko pramene říčního leží, kdežto vládykové vedli svědomí z osad na dolním toku položených — Líseň pak sama, která byla majetkem klášterním hned od jeho založení, v horním poříčí tohoto potoka leží.

R. 1460 dne 13. prosince pohoní opat Matyáš Bernarta z Cimburka a na Brumově ze 100 hř. gr., že bezprávně drží ves klášterní Drnovice.[2]) Ale téhož dne pohoní také Miroslava z Cimburka ze 100 hř. gr., že drží klášterní ves Slopnou, nemaje k tomu práva.[3])

Bušek z Vlachovic zmocnil se pustých vsí klášterních Milenova a Rybnicka. Za to byl pohnán r. 1460 ze 100 hř.[4]) Zároveň pohnán Janovský ze Strábenic z puol čtvrta sta hřiven grošů dobrých stříbrných peněz, že drží klášterní ves Cetechovice,[5]) a Onšík ze Zástřizl z puol druhého sta hřiven, že drží puol vsi Želechovic s jejím příslušenstvím a dvuor, nemaje k tomu práva.[6])

K témuž dni a roku čteme také půhon v tato slova: Matyáš opat i veškeren konvent pohoníme paní Mikolášovú z Veselé a to proto, ježto drží nápad muže svého jakožto poručnice ze 300 hř. gr., a tu vinu k tomu máme, že nám drží lesy naše, kteříž sluší k Nivnici a k klášteru vizovskému, aneb jest nám rozkázáno ode pana Jiříka, abychme toho právem hleděli, a to se nám vše bezprávně dálo a děje, a to chceme vše listy pokázati.[7]) V půhonu zmíněný pan Jiřík byl asi z Kunštátu. Pánové z Kunštátu, jakožto vzdálení příbuzní zakladatele kláštera vizovského, Smila ze Střílek, když pozorovali, že klášter upadá, často se ho ujímali a byli mu záštitou. To by byla první a nejstarší zmínka o takovéto ochraně.

Nepoháněli však pouze opatové, bývali také sami pohnáni. R. 1464 dne 14. dubna Vilém z Miličína pohoní kněze Jana opata

---

[1]) Brandl, Půhony, IV., str. 93; [2]) IV. 319, č. 332; [3]) č. 333; [4]) č. 334; [5]) č. 335; [6]) č. 336.
[7]) Ibid. čís. 337.

i konvent z 40 zl., „že klášterští lidé z Nivnice úředníka mého z Brodu jménem Jakuba Kočku odtiskli od vozuov se zbožím, kteréžto mýto v Brodě projeli a k tomu jej ranili a zbili a kuoň muoj pod ním zabili a všecku zbroji pobrali a toho mi první opat ani tento opraviti nechtěli podnes."[1]) S jakým výsledkem potkal se tento zajímavý půhon, v knihách půhonních marně jsme hledali.

R. 1464 měl opat Jan také spor s Rackem ze Zborovic a z Lísek o vrácení zastavené vsi Cetechovic, kterou druhdy právem zástavním držívali pánové ze Šternberka a na Lukově a Soběnovi, otci Rackovu, prodali. Racek hledal proto ochrany u Lukovských, ale ti nechtěli ho zastoupiti. Proto dne 12. května r. 1464 pohnal Racek ze Zborovic jedním půhonem Matúše z Šternberka a z Lukova a druhým bratra jeho Jiříka z Lukova, že ho nechtí zastúpiti.[2]) Po dvou letech (1466), kdyžtě Racek na dsky se odvolával, páni rozkázali, výpis z desk aby vzat byl a do Brna přinešen, a jiné potřeby své kněz opat i Racek aby tu měli a kníže milost se pány to slyše podle toho súditi chtí.[3]) Ale konec konců Racek ze Zborovic ještě téhož roku 1466 dal ustalé na kněze opata a konvent kláštera vizovského o ves Cetechovice,[4]) což znova znamená, že opat se k soudu nedostavil, neboť stanné byl poplatek, který platil žalobce, když žalovaný se před právo nedostavil a proto in contumaciam odsouzen byl.[5])

R. 1464 dne 14. dubna opat Jan znova pohnal Buška z Vlachovic ze 100 hř. gr. rázu pražského, že drží bez práva a bez Boha klášterní pusté vsi Milenov a Rybnicko.[6]) Ale také tento spor prohrál, jelikož páni nalezli, poněvadž Bušek tak dávné časy ty vsi Rybník a Milenov držel a práva zemská šla a není z toho právem zemským vyveden, že Bušek půhonu odpovídati nemá. Právo bylo promlčeno.[7])

Současně pohnal opat Jan také Mikuláše z Vojslavic a z Veselé ze dvú stú hř. gr. dobrých stříbrných peněz rázu pražského, že drží klášterský les náležitý k Nivnici.[8])

---

[1]) Brandl, Půhony, IV., 375, čís. 445.

[2]) Brandl, Libri citationum, IV., 413, č. 683, 684; [3]) IV., č. 171; [4]) IV. č. 48.

[5]) Brandl, Glossarium, pag. 321.

[6]) Brandl, Půhony, IV., 385, čís. 508; [7]) IV., str. 468, č. 196; [8]) IV., str. 385, č. 509.

Klášter stihly nové ještě úhony. V červenci r. 1466 vpadl do Moravy nepokojný šlechtic uherský Bělík z Lednice a zplenil i zpustošil statky klášterní.[1]) Je to táž asi událost, kterou Volný klade k roku 1470, že Uhři vyloupili klášter, budovy pobořili a kněžím ani na živobytí nenechali.[2])

Zástavní držitelé dědin klášterních považovali se za jejich vlastníky a jako s majetkem vlastním s nimi nakládali. Dne 28. května r. 1472 Petr Roman z Vítovic a na Zlíně postupuje zástavní právo, které od opata Matyáše, převora Prokopa a konventu za 535 uh. zl. mince Křemnické na vsi Březolupech a pozemcích ve vsi Újezdě obdržel, panoši Jindřichovi z Ostrova a Tusic a jeho dědicům za tutéž sumu.[3]) Konvent nebyl dotázán ani od jednoho ani od druhého kontrahenta, svoluje-li k tomu. Asi r. 1480 však klášter ves vyplatil a r. 1481 opat Benedikt znova zastavil Březolupy se šesti lány ve Zlámaném Oujezdě za 600 dukátův, a to bratřím Markvartovi, Václavovi a Janovi z Honbic a na Ořechově, což kníže Viktorin Mynsterberský jakožto nejstarší zakladatel a fundátor kláštera potvrdil.[4])

V letech 1480—1483 opatoval Beneš, muž rázný a nového rozkvětu klášterního vyhledávající Snažil se, aby získal statků, které klášteru protiprávně odcizeny byly, a proto všecky škůdce klášterní poháněl druhdy i bez výsledku před právo zemské.

R. 1481 pohnal Václava z Ludanic a z Dlouhévsi ze 100 hř. gr. dobr. stř., že drží ves klášterní pustú a kláštera dědictví Jiříkovice (u Brna), „ježto my k té vsi Jiříkovicím mámy lepší právo než on; chcem to listy pokázati“.[5]) Ale pan Václav z Ludanic před právem zemským provedl, že Jiříkovic nedrží a proto páni r. 1482 nalezli, ře póhonu tomu odpovídati nemá.[6]) Nyní teprve shledal opat Beneš, že Jiříkovice drží Jindřich z Tvorkova, proto r. 1482 pohnal jej ze 100 zl.[7])

R. 1481 pohnal opat Beneš téhož Václava z Ludanic a z Dlouhévsi ze 100 zl., že drží ves pustú a klášterní dědictví Prusy. Učinil poručníkem před právem zemským Jana Kunu

---

[1]) Palacký, Dějiny vydání Riegrovo, díl IV., pag. 474.
[2]) Volný, Kirchl. Topogr. I. Abt., 3 Bd., S. 429.
[3]) Bretholz, Annales, 1896, pg. 153, [4]) pg. 153.
[4]) Volný, Mähren, IV., 476.
[5]) Brandl, Půhony, V., 372 čís. 598. [6]) V. 451 č. 294. [7]) VI. 207 č. 1222.

z Kunštátu a na Hodoníně.[1]) Leč na soudě zemském r. 1482 Václav z Ludanic provedl, že otec jeho Jan z Ludanic za své živnosti 60 zl. na to půjčil knězi opatovi, Benešovu předku. Rozhodnutí vyznělo tedy v ten smysl, aby opat, chce-li Prusy míti, peníze ty Ludanickému dal a v své se uvázal.[2]) Také skutečně úředník klášterský Džbeřík dne 24. května r. 1482 na místě kněze opata vizovského položil u úřadu 30 zl. pro pana Václava z Ludanic podle nálezu panského.[3]) Z toho nejlépe vidno, že opatovi Benešovi na opětném získání vsí pustých Jiříkovic a Prus u Brna záleželo. Také vyvrací se tím domněnka Volného, že opat pohnal Ludanického bezvýsledně.[4])

Ba také sám statek vizovský byl klášteru odňat. R. 1481 pohoní opat Beneš Václava z Morkovic a Bařic z 5000 zl. uh., že drží klášter Vizovice, městečko a jiné vesnice s příslušenstvím.[5]) Tento Václav z Morkovic psal se také po Vizovicích, jakoby klášterské zboží spravedlivě držel. Když jej nyní opat pohnal, pohnal Václav Jana Heralta z Kunštátu ze 3000 zl. uh. dobrých stříbrných peněz, že jest mu rukojmí za zástavu zboží vizovského. Tolikéž týmž půhonem a o túž věc pohnal Ctibora z Cimburka a z Tovačova.[6]) Z toho jasně vysvítá, že klášterství vizovské bylo mu zastaveno.

Asi r. 1480 král Vladislav II. připojil klášterní osady Líšeň a Obec u Brna k hradu Špílberku,[7]) ale zůstavil je Dobšovi z Bozkovic. Beneš opat neohlížeje se na to, pohnal r. 1481 Dobše z Bozkovic a z Černé Hory ze 300 hř. grošů, že drží ves Lešnú dědičnú kláštera vizovského, a toho postúpiti nechce.[8]) S tím půhonem pochodil opat zle. Páni nalezli r. 1482: poněvadž od královy milosti pan Dobeš to drží jako úředník, že nemá odpovídati za královu milost pána svého.[9])

Dne 7. prosince r. 1481 pohnal kněz Beneš i vešken konvent pana Ctibora z Cimburka a z Tovačova z 5000 zl. uh. dobrých stříbrných peněz, že drží klášter a městečko Vizovice s jeho se vším příslušenstvím i jiné vsi k témuž klášteru od jeho prvního

[1]) Brandl, Půhony, V. 372 č. 598. [2]) V. 451 č. 295. [3]) V. str. 462. [5]) VI. str. 112 č. 660. [6]) VI. 116 č. 685 a 686.
[4]) Volný, Mähren, IV., str. 476.
[7]) Volný, ibid. 476.
[8]) Brandl, Lib. cit., VI. 112, čís. 661; 173, čís. 1009. [9]) V. str. 455 č. 331.

založení spravedlivě příslušné, zejména Lutoninu, Jasenú, Léskovec, Polanku, Prlov, Pozdichov, Ublo, Bratřejov, Závořice, puol Želichovic, Nivnici, Slopné, Lúčky, Újezd, Vysoké Pole, Drnovice se vším příslušenstvím, „ježto my k tomu klášteru vizovskému i městečku Vizovicům i k těm všem vsem první spravedlnost i plné právo máme. Chceme listy pokázati. Poručníka činíme osvícené kníže Viktorina kníže Mynsterberské."[1]) Místo Závořic mají se čísti v půhonu Zádveřice, jak správně se čtou r. 1482, kdy opat Beneš celý tento půhon opakuje.[2])

Současně pohnal opat Hynka z Valdštejna a z Židlochovic z 56 zl. uh., že drží ves řečenú Obec (u Brna);[3]) také Ctibora z Landštejna a z Světlova z 60 zl. uh., že drží ves pustú Hrozenkov.[4]) Půhon o pustý Hrozenkov opakuje se r. 1482,[5]) kdy opat pohoní také Elšku z Lilče ze 100 zl. uh., že drží klášterní ves pustú Jiříkovice.[6])

Všecky tyto půhony a veškery rekonstruční snahy rázného opata Beneše byly však bezvýsledny: na blahobyt, jemuž se klášter po celou dobu svého trvání jen na krátko těšil, nebylo již ani pomyšlení. Klášterní zboží bylo tenkráte zastaveno, snad Václavovi z Morkovic, jenž r. 1481 pohoní Viléma z Pernštejna a Jana Heralta z Kunštátu, že jsou mu rukojmí za zástavu vizovského zboží za p. Ctibora z Cimburka a z Tovačova. Pohoní je z 3000 zl. uh.[7]) Václav z Morkovic a z Bařic psal se začasté po Vizovicích, jak již dříve řečeno a jak zapsáno jest nejednou v knihách půhonův olomuckých. Jím pohnaný Jan Heralt z Kunštátu hojil se na svém klientovi panu Ctiborovi z Cimburku, pohnav jej hned r. 1481 ze 3000 zl. uh., že jej z rukojemství vyvoditi nedbá[8]).

Asi r. 1484—1485 klášter zanikl. R. 1482 král Vladislav II. postoupil všecky statky klášterní potomkům zakladatelovým, totiž pánům z Kunštátu Janu Kunovi, Čeňkovi, Heraltovi, Janu Bočkovi a Bočkovi Kunovi, kteří r. 1484 celý statek tento prodali za 2561 dukátů Janovi Puklicovi z Pozořic a bratřím Artlebovi a Filipovi z Víckova. Statek psal se nadále v deskách i listinách klášterem Smilheimem, ale kláštera již nebylo.

---

[1]) Brandl, Lib. cit., VI. 172 č. 1008, [2]) VI. 205 č. 1223, [3]) VI. 173 č. 1010, [4]) VI. 173 č. 1011, [5]) VI. 204 č. 1220, [6]) VI. 205 č. 1221.

[7]) Brandl, Půhony, VI., 116 č. 685 a 686. [8]) VI., 121 č. 723.

Ve středu po sv. Františku (7. října) r. 1484 Jan Puklice z Pozořic postupuje všecka práva, kteráž jemu a panoším Artlebovi a Filipovi z Víckova a z Prusinovic od pánů z Kunštátu na klášter vizovský propůjčena byla, oběma bratřím Artlebovi a Filipovi z Víckova[1]). Těmže panoším postoupila r. 1488 listem daným v Hradišti Uh. v sobotu před nedělí Judica (22. března) také Dorota Andrlka, vdova po měšténínovi Hradišťském Andrlovi pozůstalá, zástavní list, který obdržel její nebožec muž od kláštera vizovského na louku v Nivnici[2]).

Cisterciácký klášter velehradský však choval v dobré paměti, že Smilheim byl dcerou velehradskou, a činil si proto po zániku vizovského kláštera opat velehradský nároky na statky, které drželi nyní Kunštátové a Prusinovští z Víckova. Hlavně proti Kunštátům byl vznesen půhon. Leč stavové zemští chtěli dříve zjednati si jasno v této při, proto r. 1489 rozkázali, aby kněz opat velehradský listy před panem hejtmanem položil, kteréž na vizovský klášter jsú, a kdož k nim spravedlnost míti bude, pan hejtman a páni spravedlivě rozeznati ráčí na prvním sjezdu panském, když listy viděti budú; a ti listové konečně do sv. Jana aby položeni byli na Tovačově[3]). Ale klášter ani pánové z Kunštátu listův nepoložili. Proto r. 1490 v pondělí po neděli Laetare (dne 22. března) na sněmu hlavním v Brně na žádost pánů Kunštátů proti panu podkomořímu na místě krále Jeho Milosti, což se Vizovic dotýče, páni té věci odkládají do prvního sněmu panského, aby páni Kunštáti bez dalších odtahuov s svými se všemi potřebami dostatečně stáli a odpovídali. A ti listové mají přece ležeti u pana hejtmana do toho času[4]).

Rozhodnuto bylo konečně ve prospěch klášterních fundátorův, pánů z Kunštáta, proti opatovi velehradskému, neboť r. 1492 kněz opat a konvent kláštera vizovského a páni z Kunštátu připovídají se ke vsem Kučerovu a Hrušovanóm, kteréž se k Špílberku drží, že oni k nim mají právo a ten klášter. Tíž páni z Kunštátu připovídají se k Leštnému (Líšni u Brna) a k jiným vsem klášteru vizovskému příslušejícím, kteréž se k Šilberku

[1]) Bretholz, Annales mus. Franc., 1896, str. 152. [2]) str. 154.

[3]) Brandl, Knihy půhonné, V., str. 196, čís. 781. Ctibor Tovačovský z Cimburka byl tou dobou hejtmanem zemským — proto se listy klásti měly na Tovačově.

[4]) Ibid. V., 216, čís. 846.

(k Špílberku) a jinam drží, že to k tomu klášteru sluší.[1]) Špílberk byl hrad královský a výše jsme zmínili, že král Ladislav vsi Líšeň a Obec s hradem tím spojil. Z připovědi této vysvítá, že Kunštátovci i proti jeho milosti králi svého a klášterního práva se domáhali.[2])

Že touto připovědí nebyl všem sporům učiněn konec, vysvítá z nové dané na den sv. Prokopa (4. července) r. 1493, kdy Jan a Boček Kunové z Kunštátu a pan Jan Boček na místě všech jiných pánův z Kunštátu a tudíž na místě opata i konventu budúcího kláštera vizovského připovídají se ke všem zástavám, neb jinak, kdož co drží od toho kláštera, a to pro přejití práva, k němuž by spravedlivost měli, aby tím přejitím práv nic jim k spravedlivostem ke škodě nebylo.[3])

Ze slov „budúcího kláštera vizovského", jak se v připovědi čtou, dovídáme se, že pánové z Kunštátu nedomáhali se vlastně zastavených statků vizovských pro sebe, ale že hodlali klášter obnoviti, což se později také skutečně stalo — leč klášter zase netrval dlouho.

Klášter velehradský, domáhavší se statků zaniklého Smilheima pro sebe, neopíral se však asi jedině o původní svůj otcovský a šosovní poměr k němu, ale také o všeobecně již dávno platné mínění, že statky vizovské jsou vlastně statky velehradskými. Že mínění takové bylo, vysvítá z listin, kde píše se často „zboží vizovské nebo velehradské", ač jmenují se osady náležité skutečně Smilheimu. Z několika takových zmínek uvádíme pouze jedinou. R. 1489 moravský zemský hejtman pan Ctibor z Cimburka a na Tovačově, té doby nejlepší moravský právník, dal učiniti na žádost urozeného pána Vilíma z Pernštejna, nejvyššího maršálka království českého, vypsání z knih přerovských městských, což se robot k zámku Přerovu dotýče. Jsou tam i svědectví od staroživotných lidí z r. 1431, a tu čteme o osadách Říkovicích, Skašticích, Kyselovicích, Záříčí, Chropyni a puol Bochoři „jakož sluší

[1]) Ibid. V., str. 493.

[2]) Co je připověď, čti v Brandlově „Glossaři", str. 274.

[3]) Brandl, Půhony, V., 252, čís. 940. Brandl v „Glossaři" neuvádí, že připovědí mohlo býti zabráněno promlčení práv vlastnických, což z této připovědi jasno vysvítá. V „Glossaři" jsou ovšem ještě i některé jiné nedostatky.

k Velehradu neb k Vizovicím k klášteru“, ač to byly statky z původního r. 1261 učiněného nadání kláštera Smilheima.[1])

Klášter byl asi r. 1490 obnoven, ale bratří Prusinovští z Víckova, kteří polovici statků drželi, nemnohé v něm sídlící mnichy vyhnali. Proto dosáhl Boček Kuna z Kunštátu dne 24. března (to pondělí po květnej neděli) r. 1494, že bratří Artleb a Filip z Víckova postoupili mu zástavní list, který od Jana Kuny z Kunštátu na Hodoníně, Čeňka Kuny z Kunštátu, Heralta z Kunštátu a na Plumlově, Jana Bočka z Kunštátu na Polné a Bočka Kuny z Kunštátu na klášter vizovský obdrželi a za nějž Jan Puklice z Pozořic byl ručitelem, nevyhradivše sobě na ten klášter nižádného práva.[2]) Ale již v sobotu v ochtáb sv. Jana apoštola a evangelisty (3. ledna) r. 1495 Boček Kuna z Kunštátu postupuje listiny zástavní, které od bratří Viktorina a Jindřicha, knížat Mynsterberských a hrabat Kladských a pánů z Kunštátu a z Poděbrad, od Jana Kuny z Kunštátu a na Hodoníně, Jana Bočka z Kunštátu a na Polné na 2561 zl. na klášter vizovský obdržel, v téže ceně pro případ svého dřívějšího úmrtí své manželce paní Elšce. Na listině postupní podepsali se jako svědkové: Jan Berka z Dubé a na Šternberce, Albrecht starší ze Šternberka a na Holešově, Hynek z Ludanic na Rokytnici, Petr Greisenegger z Greisenberka, Záviše Bítovský ze Slavíkovic a Jan ze Železného.[3])

R. 1498 daroval Jan Kuna měšťanům Vizovským právo odúmrtní na místě svých bratří a na radu své matky Elšky z Kamenné Hory, „aby každý za zdravého života neb na smrtelné posteli mohl statky své poručiti komukoliv“. Obdarování toto obnovil měšťanům r. 1563 Jetřich Dobeš z Bozkovic a na Smilheimu, ale nedovolil, aby se co odkazovalo osobám duchovním.[4])

Boček Kuna z Kunštátu chtěl býti druhým zakladatelem kláštera. R. 1495 celý klášter znova (po druhé již) opravil a v dobrý stav uvedl, shromažďoval rozprchlé řeholníky a přestavil kostel sv. Vavřince, který ostřehomský arcibiskup Hippolyt z Este (arcibiskupem 1486—1497) mnohými výsadami církevními nadal.

---

1) Brandl, Půhony, V., str. 197, čís. 783.

2) Bretholz, Annales, 1896, pg. 154.; Volný, Kirchl. Topogr., I. Abt., 3. Bd., pg. 429.

3) Bretholz, Annales, 1896, str. 155.; Brünner Wochenblatt, 1827, str. 62.

4) Ed. Peck, Holešovsko, 94. — Volný, Mähren, IV., 486.

Boček z Kunštátu zemřel r. 1497; po něm skonal (dne 20. prosince r. 1497) také ostřehomský arcibiskup Hippolyt z Este, čímž klášter ztratil dva největší své dobrodince.[1]) Klášter tím úplně opuštěn nebyl, neboť rod pánů z Kunštátu podržel si nadále právo i povinnost klášterní ochrany. Klášter měl jen několik málo kněží, kterým v čele stál asi jen převor, neboť opatův se již nepřipomíná. Statek byl neustále ve světských rukou a držitelé jeho psali se po něm „na klášteře Smilheimu", podobně jako držitelé benediktinského kláštera Sázavského, větev téhož rodu Kunštátského, páni Zajímačové z Kunštátu a na Jevišovicích, psali se „na klášteře sv. Prokopa."[2])

Po Bočkovi zůstali čtyři synové, Smil, Vilím, Zikmund a Jindřich. Celý rod Kunštátský učinil r. 1502 dne 3. září (tu sobotu po sv. Jiljí) úmluvu, že klášter vizovský má vždy chrániti jeden z těchto Bočkových synův.[3]) Ale klášterské druhdy vsi Chropyň, Záříčí a půl Bohoře byly na vždy od kláštera odtrženy. R. 1502 král Vladislav potvrzuje Hynkovi z Ludanic na Rokytnici zápisy na doživotní držení těchto vsí. Hynek Ludanický byl povinen dávati ze vsi Chropyně třetí peníz užitku z lesa řečeného Příseka majitelům zboží tovačovského.

Dne 13. února r. 1503 učinil smlouvu s pánem tovačovským Janem z Šelnberka a na kosti, kterou utvrzeny byly starší úmluvy mezi Hynkem z Ludanic a panem Ctiborem z Tovačova učiněné, aby Ludanický nevydával třetího peníze, než podvolil se panu Ctiborovi a budoucím pánům Tovačovským na každý rok vydávati duby k stavení na Tovačov, od desíti dubův až do polukopí. Než kdyby ten les zase na pána dědičného, totiž to na opata Vizovského a ten konvent přišel, má se zase pánům Tovačovským vydávati třetí peníz.[4])

V pátek po sv. Tiburcí (15. dubna) téhož r. 1502 vyznávají sestry Anna a Zuzana, dcery nebožtíka Jana Koberky z Vizovic, že sdědily po Janu Koberkovi otci pergamenovou listinu, vy-

---

[1]) Dobner, Monumente inedita, IV., 472; Catalogus cleri archidioecesos Strigoniensis; Brandl, Kniha pro každého Moravana, 1892, str. 386; Volný, Kirchl. Topogr. I. Abt., 3. Bd., S. 486.

[2]) Viz F. V. Peřinka: „Klášter sv. Prokopa v Jevišovicích?" „v Hlídce" 1901. —

[3]) Bretholz, Annales, 1896, str. 155.

[4]) Archiv Český VI. str. 542 č. 373, str. 590 č. 469, XVII. str. 26 č. 792.

danou opatem Matyášem, převorem Prokopem a konventem kláštera vizovského, kterou Janu Koberkovi, jeho ženě Káči a jich dětem obého pohlaví pustá ves Chrastěšov u Vizovic za 30 zl. uh. zastavena byla, a že tuto listinu se všemi právy Janu Michkovi z Vizovic, jeho matce Káči a jeho sestrám Máři, Dorotě a Ance za tutéž sumu postoupily. Svědkové podepsali se v této listině přiznávací: Petr Grajznekgar a Grajzenberka, biskupův manský hofrychtéř, Filip Fichný z Pačlavic, Jiří Prosenický z Melic, Zdeňko z Počenic, Jan Sulovský z Třebule a Martin z Nové Plzně.[1])

Nebyly tedy dosud všecky bývalé statky klášterské v jedněch rukou, jak dovídáme se také z listiny ze dne 19. ledna r. 1502, kterou král Vladislav II. Hynkovi z Ludanic na Rokytnici potvrzuje zápisy na životy ve vsech Chropyni, Záříčí a puol Bochaři, statku to klášteruov velehradského neb vizovského.[2])

Ve Vídni ve středu den sv. Jakuba apoštola Většího (25. července) r. 1515 učiněna byla úmluva, kterou Karel vévoda Mynsterberský a Olešnický, hrabí Kladské a pán z Kunštátu a z Poděbrad, Jan Zajímač z Kunštátu a na klášteře sv. Prokopa (na zboží zaniklého slovanského benediktinského kláštera na Sázavě), bratří Jan a Smil Kunové z Kunštátu a na Rožnově, Hynek Boček z Kunštátu na Polné, bratří Zikmund a Jindřich Kunové z Kunštátu, Jan a Jiří Zajímačové z Kunštátu na Jevišovicích ve vlastním jméně a svých mladších bratří postupují svému strýci a bratru Vilímovi z Kunštátu a na Lukově nároků na svá zboží jako fundátorů kláštera Smilheima, tomuto klášteru již delší dobu odcizená, totiž Líšeň, Obec, Chropyni, Plešovec a polovici vsi Záříčí se vším příslušenstvím.[3])

R. 1526 listinou danou na Rožnově v neděli, jež slove Smrtná (18. března) Jan Kuna z Kunštátu na Rožnově postupuje Vilímovi z Kunštátu svých práv na městečko Nivnici, která obdržel od Karla vévody Mynsterberského a Olešnického, Jana Zajímače z Kunštátu a na klášteře sv. Prokopa, Heralta Kuny z Kunštátu, a z Polehradic a od ostatních pánů z Kunštátu, svých strýcův a bratří.[4])

---

[1]) Bretholz, Annales, 1896, str. 156 a „Brünner Wochenblatt", 1827, pg. 26.

[2]) Palacký, Archiv český, VI., 590 um. 469.

[3]) Bretholz, Mus. franc. Annales, 1896, str. 157, č. 14.; „Brünner Wochenblatt", 1827, str. 63.; Volný omylem klade smlouvu tuto k r. 1517. Volný, Mähren, IV., 477. Originál je ve Františkově musei v Brně.

[4]) Bretholz, Annales, 1896, pg. 158.

R. 1531 v pondělí před pamatováním nanebevstoupení Páně Jan Kuna z Kunštátu a na Lukově na prospěch vinných várek městských zakazuje várky fojtům dědinským, poněvadž v žádném listu kromě fojta ubelského a pozděchovského zejména nestojí, že se jim pouští a vysazuje krčma várečná, aby mohli na tom fojtství a v těch vsích svobodně piva vařiti a šenkovati. Ale poněvadž krčmy k šenkům svobodné výsadní mají, chtějí-li piva šenkovati, mají a povinni jsou piva z městečka Vizovic bráti.[1]) Až do r. 1539 náleželo městečko pod právo Zlínské. Toho roku král Ferdinand připojil je k vrchnímu právu města Hradiště, „poněvadž Zlín práva svého ztvrzeného nemá, než také jinam pro ortele a naučení posílati musí". Po válce třicetileté sobila si vrchnost právo vynášeti ortele na zločince. Na rubu majestátu Ferdinandova z r. 1539 jest zápis: L. P. 1678 dne 3. novembris pan Gervasi Vilím z Gollen, pán na Vizovicích, o tomto listu mluviti a naříditi ráčil, že žádné nemá více platnosti míti, protože ty věci pán jakožto vrchnost sám na sebe bráti a na zločince ortele vynášeti moc a právo míti ráčí.[2])

Mezitím, co statky klášterní šly z ruky do ruky, klášter neustále živořil spravován převorem, ochuzen a na podporu svých ochráncův odkázán.

Po Kunštátech přešly Vizovice r. 1549 na Václava z Bozkovic až r. 1568 Jan, Vilím, Johanka a Eliška z Dubé a Lipého, jejichž matka Zuzana byla rozená Černohorská z Bozkovic, prodali[3]) celé obšírné zboží horlivému příznivci „augsburského papeže" Pavla Kyrmezera, panu Zdeňkovi Říčanskému Kavkovi z Říčan, držiteli velikého druhdy zeměpanského zboží brumovského. Příslušenstvím Smilheima jmenují se k r. 1568: klášter Smilheim s městem Vizovicemi, s farou a dvorem, Pozděchov s farou, Prlov, Bratřejov, Zádveřice, Lípa, půl Želechovic, Lutonina, Jasená s farou, Ublo, Léskovec, Polanka, Drnovice, Vysoké Pole, Újezd s farou, Loučky, Slopné a pusté osady Rakova, Chrastěšov, Lhotsko, Svěradov a Haluzice.

Za Bozkoviců dostalo se městu r. 1565 na den sv. Matouše od Dětřicha Jiřího Černohorského výsady, že sirotci a vdovy nemají býti nuceny k službě panské v klášteře nebo ve dvorech,

---

[1]) Peck, Holešovsko, 95.

[2]) Prasek, Organisace 226. Peck, Holešovsko, 103.

[3]) Z. d. olom. XXV., 68.

začež má každý měšťan, jak kdo sedí do důchodův panských 3 gr. bílé ročně platiti.[1])

Zdeněk Kavka psal se nadále jako jeho předchůdcové v držení zboží Smilheimského ochráncem klášterním (Schirmvogt),[2]) ale byl to divný ochránce statku církevního a kláštera katolického, když vlastní jeho kněží luterští z Klobouk, Brumova, Vsetína, Fryštáku, z Oujezda a ze Slušovic viděli se r. 1578 nuceni mu psáti, aby „nařídil pro Boha, by lidé poddaní měli je za kněze a tím jménem aby jej jmenovali, a ne aby spílali jim chlapy, lotry a jinými ohavnými jmény", prosíce jej při tom, aby jim důchod vycházel spravedlivě, sice že musejí pro hlad pryč, konečně aby pán je poctivě propouštěl a nevyháněl. Dal-li k tomuto zdvořilému psaní pán odpověď surovou, že totiž nikoho z kněží nevyhání, leč zoumyslné lotry ku . . . . . ., ožralce nebo zlostníky, aby jen na svém důchodu, což jim přichází, přestávali a obchodů Bohu nemilých a lidem ošklivých dokonce aby zanechali,[3]) jakž teprve zacházel s kněžstvem řehole katolické, jemuž se psal a také měl býti ochráncem?!

Zdeněk Říčanský zbudoval blízko kláštera zámek Nový Smilheim, po němž se již po r. 1570 píše. Zdeněk Kavka držel Vizovice jen do r. 1578, ale pouhých deset let jeho vlády stačilo, aby jej učinilo u poddaných vizovských neoblíbeným. Ač na svém panství Brumovském poddaným ve mnohém ohledu ulevil, přece i tu rád se s nimi přel. Nemáme sice přímých zpráv, že s poddanými vizovskými zle nakládal, ale soudíme tak z pověstí, které ve městě dosud o něm kolují. Vizovští dosud vypravují, že jezdívá pan Kavka na ohnivém kočáře Kavkovými cestami v horách. Vizovjané pohnali jej již r. 1569 k olomuckému soudu, že jim brání z hor a lesů vizovských dřevo stavební a palební bráti, zámečníkům a kovářům milíře páliti, ševcům kůry loupati, že jim dal pivovary rozbořiti, že od nich z rolí a lesů větší platy vynucuje a soukeníky k robotám potahuje. Spor urovnán byl teprve r. 1573 dílem ve prospěch poddaných, dílem ve prospěch Kavkův. Co se pivovarů dotýče, poněvadž se to nachází, že jsou vizovští od starodávna pivovary.

---

[1]) Volný, Mähren, IV., 486. Peck, Holešovsko, 95.

[2]) Volný, Mähren, IV., 476, 478.

[3]) Viz F. V. Peřinka „Okres Val.-Klobucký" str. 130 v „Moravské Vlastivědě".

své majíce, v nich piva ku potřebám svým vařiti svobodu měli, a pan z Říčan jim takové pivovary zbořiti dal, povinen jest jim to 100 kopami gr. českých napraviti a jich při té várce zanechati. Za to fojtům z vesnic uloženo, aby pivo jen z panského pivovaru šenkovali. Jelikož však poddaní pominuli při tomto půhoně ouřad hejtmanský a přímo supplikací Jeho Milosti císařské zaslali, vzati jsou i s písařem radním do panského vězení.[1]) Ostatní body stížnosti měšťanské rozhodl zemský soud již r. 1569 na prospěch města. Městečko bylo uznáno za svobodné všech služeb a robot při panských honech, cech soukenický uznán za svobodný a prázdný všech panských robot, že obec má bez překážky vrchnosti dřevo palební a stavební z hor a lesů k své potřebě bráti, ale že ani z rolí a luk vrchnost nesmí více žádati aniž větších robot ukládati než od Dětřicha Dobše z Bozkovic a na Černé Hoře ustanoveno bylo. Z nálezu shledáváme, že do jednání pana Kavky stěžovali si nejen měšťané než také poddanské dědiny. Nález o cechu soukenickém zní v tato slova: „Poněvadž se to z obdarování pana Jetřicha Dobše z Bozkovic nachází, že cechmistři a mistři a všecci tovaryši řemesla soukenického nynější i budoucí ze všech robot, kteréž jsou povinni činiti byli, se propouštějí (toliko aby k valchám potoky cúditi a je opravovati povinni byli, kolikrát toho potřeba se ukáže), má vizovské soukeníky týž pán z Říčan při tom zanechati a v jiné roboty jich nepotahovati. Než lidé jim z Vizovic a vesnic k tomu panství příslušející ty roboty vozné i pěší spravedlivě, jakž od starodávna činívali, pánu z Říčan tolikéž činiti mají a povinni budou.[2])

Avšak pan Kavka kolem r. 1570 pro sebe vykořisťoval také vizovské fojtství, ač bylo zřízeno na útraty klášterní.[3]) Také nutil měšťany, aby mleli v jeho mlýně, leč i proto měl spor, který prohrál.[4]) Avšak již r. 1578 prodal celé zboží klášterní se všemi příslušnými dědinami a statky, pivovary, valchou a chmelnicemi Anně z Nevědomí, majitelce Hranic,[5]) manželce Jana ml. ze Žerotína. Oba manželé obnovili r. 1584 městu svobodu práva odúmrtního a povolili měšťanům, že na faru vizovskou jen kněží

[1]) Peck, Holešovsko, 96.
[2]) Časopis Mat. Mor., 1889, pg. 270.
[3]) Volný, Kirchl. Topogr., I. Abt., III. Bd., 429.
[4]) Dr. Kameníček, Zemské Sněmy, III., 160.
[5]) Z. d. olom. XXIX., 28.

náboženství evangelického a konfese augsburské mají dosazováni býti.[1]) Za jejich vlády založen pro celé panství urbář čili „Rejstra důchodní“, který dosud chová se v panském archivě. Zápisy obsažené v tomto urbáři jsou pro poznání poddanských povinností měšťanův i vesničanů k vrchnosti velmi důležity, proto neváháme sumární výtah z nich podati do slova dle Peckovy knihy o hejtmanství Holešovském: Jaké platy Vizovští na penězích dávali, jaké naturální dávky odváděli a kolik dní úhrnem robotovali, poznáme z následujícího „Summarium platů, co jich z města i z ulic vychází:

o sv. Jiří činže (z domů a gruntů)	40 R.	12 gb.
o témž čase za hlásky (každý, jak kdo sedí, po 2 gb.)	10 „	26 „
o témž čase za neopravování stavu	13 „	10 „
o sv. Markétě za hon (od soukeníků)	20 „	06 „
o sv. Václavě činže	40 „	12 „
o témž čase za hlásky	10 „	26 „
za dříví k pivovaru (městskému, které směli svobodně v panských horách rubati)	4 „	20 „
o Vánocích od soukeníků za vykoupené roboty .	52 „	16 „
od nich za slepice a chmel	14 „	06 „
od sedláků za roboty	9 „	17 „
za koňské roboty	3 „	6 „
za odmrť	10 „	26 „
z lázně	24 „	20 „
z tyků	— „	20 „
z rolí, luk a kopanic i od hoferů	73 „	10 „
o sv. Matěji za vykoupené sirotky (které milostivá vrchnost neráčí násilně bráti ke službě panské)	16 „	6 „
pšenice ospové		46 měřic
žita z lázně		20 „
ovsa		48 „
chmele		59 „
slepic	8 kop	5 kusů
vajec	26 „	45 „
robot pěších		190 dní
robot s koňmi		60 „

[1]) Volný, Kirchl. Topogr., I. Abt., III. Bd., S. 422.

Mimo to „tyto roboty povinni jsou činiti: Měšťané všecka vína do panských sklepů povinni spouštěti i zase ven vytahovati. Sedláci ti, kteří koňmi robotují, povinni k zámku každé dvě neděle vůz jeden drév nahoru přivézti k pivovaru. Sejde se každému v roce 26 vozů. Též jsou povinni rolníci k tarasům rybničním dříví, kamení i k opravě stavení, zámku, dvorů voziti, kteří v robotách krom soukeníků jsou. Též sedláci, kteří koňmi robotují, povinni jsou po 6 dnech s koňmi robotovati a pěší po 4 dnech. Pěší roboty, jak kdo sedí, povinni jsou kromě soukeníků po 4 dnech robotovati. Též jsou povinni na hon všickni jíti kromě soukeníků. Též jsou povinni na zámek se zbrojí všickni jíti. I soukeníci podle jiných se postaviti mají. Řezníci všelijaké dobytky malé i velké nahoru bez úplatku zabíjeti i odpraviti jak náleží povinni jsou. Mlynáři na panství jsou povinni k zámku a dvoru řemeslem tesařským robotovati. Též rolníci jsou povinni fůrami pro vína, kolikrátkoli se jim káže, a dává se jim od té fůry po zlatém a po jedné měřici ovsa."

V urbáři zaznamenáni jsou „důchodové běžní k zámku Novosmilheimskému," jež pro všeobecnou důležitost podáváme též v doslovném znění. V městě má pán šenk vinný od sv. Jiří až do dne sv. Václava, a měšťané od sv. Václava mají frejunk do sv. Martina. Potom na pořádku až do Velikonoci šenkují. Od Velikonoci mají druhý frejunk. Též může pán na domě svém na pořádku městskou dvě bečky vína vyšenkovati. Na frejunk též může pán víno šenkovati. Pokud šenk městský trvá, povinni jsou páni z každé bečky vína dva groše bílé dáti. V ratúzi městském, kolikrátkoli sůl krušcovou sekají, povinni nahoru měrku soli dáti. Kdokoli na trh hrnce do města přiveze neb domácí hrnčíři vynesou, povinen každý dáti na zámek do kuchyně za dva groše bílé hrnců. Mlynář ve mlýně panském povinen do města slady mleti lidem. Od jednoho sladu dává se pánu osm groší bílých. Při témž městě jsou valchovně, v nichž se válejí. Válejte tu neb přes pole, povinni pánu z každého postavu od té valchovně po 1 gb. dáti. A ty valchovně panskou opravou se vzdělávají. (Později připsáno: Již se opravují nákladem cechmistrův soukenických.") Též jsou povinni v dědinách, krom Rakov (Lhotsk ještě nebylo), v každé hody dvě bečky vína vyšenkovati. Pivovar panský jest v zámku postavený, v němž se piva k výstavě vaří, z něhož jsou povinni fojtové z dědin i ti, kteří krčmy

zákupné mají, piva k šenku bráti. Při zámku jest dvůr panský, dobře vystavěný, ke kterémuž je rolí a luk s dostatkem. A druhý dvůr na Těchlovách, k němu rolí a luk bez nedostatku. Mlýn panský pod zámkem o čtyrech kolách, páté stupeční, do něhož jsou obyvatelé vizovští povinni všelijaká meliva svá voziti a nositi. Druhý mlýn na Dubovsku. Třetí mlýn nad Zádveřici, do něhož jsou povinni lidi z dolních dědin všecka meliva svá voziti a nositi. Dostává se z těch tří mlýnů mýta do roku drahně měřic. Řezníci z každého hovada hovězího drščky a osrdí nésti nahoru povinni jsou vcele a za ně se jim dává 3 alb. Každý, kdo s sítkami neb s lepem, buď na tyky na ptáky chodí, povinni jsou po 4 gb. dáti. Fojtové zákupných rychet při prodaji povinni aufunku desátý zlatý pánu dáti...... Cihelna pode dvorem při roli panské jest postavena, v ní se cihly k potřebě panské ku prodaji dělají. Pila pode mlýnem zadverským v nově postavena, v níž se desky řeží k potřebě panské, tak že kupovati potřebí není, ještě časem i prodati se může. Štěpnice při zámku dvě vysázené štípím výborným, v nichž jablek, když se obrodí, drahně bývá. Zahrada při dvoře, v níž se mrkevné, cibulné a jiné kuchyňské věci síti mohou. Chmelnice panská nemalá v nově udělána jest, v níž chmele s potřebu bývá. Krevného na témž panství ze všech dědin spravovati povinni jsou. Pokud kteří knapi podle obdarování se nechovají, co se koli toho v roce sběhne, povinni jsou k ruce panské polovici dáti. Do všech dědin semena cibulná, mrkevná i jiná k setí ku potřebě zámku se jim dávají, a ženy jejich i hofeři povinni jsou pleti, konopě lny trhati, tříti, hachlovati. Též jsou povinni z vesnic z každého úle včel při sv. Jiří po 2 denárech dávati a vosky na zámek nositi, a za 1 funt dává se jim po $4\frac{1}{2}$ gb. Hory, lesy, háje jsou velké: dubové, bukové, jedlové a jiného dříví s dostatek.

Po Anně z Nevědomí dělily děti její Jan Jetřich a Anna Marie z Kunovic. Jan Jetřich koupil r. 1591 podíl, ale záhy prodal Vizovice celé Václavu Tetourovi z Tetova, který se již r. 1593 píše po Vizovicích.[1])

R. 1594 koupil statek vizovský uherský šlechtic Emerich Dóczy z Netlučí, jenž byl hned r. 1594 v pondělí po sv. Šťastným (17. ledna) na sněmě obecném olomuckém přijat od stavův mo-

---

[1]) Z. d. olom. XXX., 106, 137.

ravských za obyvatele zemského (udělen mu inkolát).[1]) V Uhřích psal se rod tento asi „de Nagy Lucsie", z čehož vzniklo počeštěním „z Netlučí".

Pán tento byl sice upřímným katolíkem, ale k jinověrcům nadobyčej snášenlivý. Vysvítá tak z toho, že po r. 1594 určil klášterní kostel pro bohoslužby katolické, které vykonávati měli cisterciáci, ale farní kostel měl býti otevřen bohoslužbám katolickým i nekatolickým.[2]) Přece však r. 1597 pokoušel se o sesílení a zmohutnění kláštera.

R. 1594 zemřela paní Anna z Kunštátu, manželka Václava Tetoura z Vchynic a Tetova a na Vizovicích. Ona půjčila muži svému 16.000 zl., o kteréž po smrti její pře se strhla, když rukojmě k svým penězům přijíti chtěli a je na Dóczym, jenž od Tetoura statek vizovský koupil, soudně vymáhali[3]).

Emerich Dóczy, aby poddané své tím spíše ke katolictví přivedl, vzdal se r. 1600 patronátního práva nad kostely vizovským, jasenským a pozděchovským ve prospěch biskupa Dietrichštejna, jenž hned poslal do Vizovic na katolické misie jesuity, kteří však narazili na tuhý odpor obyvatelstva. Lid, sousedi a všecka obec města Vizovic obžalovali svou vrchnost, že jim kněze jiného, kterýž se náboženstvím evangelickým nespravuje, proti nadání Jana ml. z Žerotína a paní Anny Kropáčky z Nevědomí z r. 1584, by se jím řídili a spravovali, vnutil. Soud zemský rozhodl r. 1610, aby na faru dosazen byl kněz evangelický a měšťanům aby se svoboda jejich nekrátila.[4]) Vnucený kněz katolický slul (r. 1602 dne 4. května) Jiří Galas, a měl v obci těžké chvíle, neboť bylo proti němu pravé vzbouření.[5]) Vizovští pobrali mu z kostela ornáty, kalichy, monstrance, a chovali je v radnici, až je kardinál pomocí zemského hejtmana přinutil, aby vrátili ty předměty, poněvadž jest jich potřebí k službám božím. Biskup Ditrichštejn žádal zemského hejtmana o pomoc a když nebylo vyhnutí a vnucený farář katolický nemohl ve městě obstáti, svěřil duchovní zprávu zámeckému kaplanovi hraběte Dóczyho.

[1]) Dr. Fr. Kameníček „Zemské sněmy moravské," díl III., str. 98.
[2]) Volný, Kirchl. Typogr., I. 3., str. 430.
[3]) Brandl, Listové Karla st. z Žerotína, I., 101 č. 32.
[4]) Časop. Mat. Mor. 1892.
[5]) Volný, Kirchl. Typogr. I. 3, S. 422. Kameníček, Sněmy III., 351, 509.

Jesuita P. Vít Pachta se sice r. 1602 chlubil, že sám obrátil ke katolictví v krátce 800 lidí, což asi pravda nebylo.

Když r. 1610 rozhodl zemský sněm ve prospěch měšťanů a hr. Dóczy nemohl se s poddanými srovnati, aby faráře katolického na faře trpěli, sám dne 15. května r. 1613 žádal kardinála Ditrichštejna, aby dosadil buď faráře helvetského nebo aukšburského. Biskup vida nezbytí povolil pastora luterského, ač při tom hraběti dal na srozumènou, že jest proti každému predikantovi, ale přece že jest snesitelnější predikant aukšpurský než helvetský. R. 1614 však znova začaly se jesuitské misie, ale byly bez výsledku. Město zůstalo až asi do r. 1630 luteránské.

Avšak měšťané a Emerich Dóczy ještě v jiných věcech nemohli se shodnouti. Do r. 1610 vlekl se mezi nimi spor. Hrabě pobral některým osobám med, k tomu je potahoval, aby jemu po 26 vozech dříví k palivu a klad k pilám dováželi. Nutil je, aby jemu pivo a víno šenkovali a fůry z jedné každé dědiny pro vína vypravovali, melivo pouze do jeho mlýnů dováželi, místo dvou šest dnů na panském orali. Také ryby své do dědin vysazoval a je draho cenil, a poddaným mladé koně, aby je krotili, pod pokutou jednoho sta zlatých, kdyby se na nich jaká škoda stala, dával. Tento spor urovnán na prospěch a k uspokojení obou stran r. 1610, a obě sporné strany si narovnání bedlivě opatrovaly.[1])

Třeba že statek nebyl již v rukou pánův z Kunštátu, tito přece osudův jeho nepustili se zřetele. Vypravuje Bohuslav Balbín, že r. 1616 Boček z Kunštátu napomínal vdovu Emerichovu Dóczyho, Helenu z Révay, aby kláštera neopouštěla. Paní tato byla však churava a nemohla pro klášter mnoho vykonati. Její syn, rovněž horlivý katolík, Melichar Dóczy, jenž Vizovice sdědil, byl nekatolickými stavy zemskými pronásledován a přinucen odejíti do Uher.[2])

Za bouří náboženských v první čtvrtině věku XVII. až dosud živořící klášter zanikl úplně. Asi roku 1630 chtěla jej Zuzana, rozená Dóczyová, vdaná Maytenová ze Šarfenštejna, obnoviti, ale úmysl zůstal předsevzetím jen. Sesutý kostel klášterní byl r. 1635 obnoven a r. 1636 vysvěcen. Při té příležitosti pronesena prý

[1]) Peck, Holešovsko, pg. 99.

[2]) Balbín, Miscellanea, decas I., lib. II.. pg. 231.

zachovaná dosud řeč „Rosa Smilheimensis, quae mirabiliter nata ter marcuit, ter refloruit,“ (t. j. „Růže Vizovská, která zázračně zrozená třikráte uvadla, třikráte znova rozkvetla“) které však jsme v rukou neměli.

Zuzana zemřela r. 1676. Pešinův „Prodromus Moravographiae“ píše již r. 1667 o klášteře jako docela zaniklém.

Příčiny zániku jeho označuje Dudík krátce těmito slovy: „(Das Kloster) konnte es jedoch, trotz des groszen Besitzes, doch nie zu irgend einer Bedeutung bringen. Dreimal völlig aufgelöst und wieder erstanden, verschwindet es 1636 gänzlich aus der Geschichte. Das ausgeartete Vogteiwesen und die unverzehliche Sorglosigkeit bei Verpachtungen der Klostergüter hatten dasselbe umgebracht.“ (Klášter přes veliký svůj majetek nemohl nikdy nabýti jakési důležitosti. Třikráte úplně rozpuštěn a opět zdvižen zanikl zcela r. 1636. Zničen byl zvrhlým úřadem tak zv. ochránců a neomluvitelnou ledabylostí při pronajímání statkův klášterských.) Musíme ovšem míti na paměti také nepřátelské vpády z Uher a plenění husitská, kterým klášter, ležící blízko zemských hranic a uprostřed statků nekatolických pánův, vyhnouti se nemohl, jichž ani, nemaje žádné obrany, odvrátiti nebyl s to.

Z bohatého archivu jeho uchovaly se některé listiny, které jsou nyní dílem v archivě rajhradském, dílem v zemském archivě v Brně.

O mužích znamenitých, kteří by v něm byli žili a působili, zpráv se nezachovalo. Snad časem více se shledá.

Emerich hrabě Dóczy zemřel r. 1615 a po něm dělila zboží vizovské vdova Helena, uherská šlechtična z Révay, a po ní r. 1618 syn Melichar Dóczy, jenž zemřel r. 1630 zůstaviv dědicem blbého bratra Ladislava, za kterého statek spravovala sestra Zuzana. Dne 12. května r. 1660 zemřel hrabě Ladislav. Mezi dědici uzavřena r. 1662 dne 24. června úmluva, dle které má zůstavitelova sestra Zuzana požívati až do své smrti tří čtvrtin panství, po její pak smrti má Zikmund Mayteny ke své čtvrté čtvrtině její tři děditi, 2000 zl. jesuitskému semináři v Olomouci a 3000 zl. jesuitské koleji v Uh. Hradišti vyplatiti.[2])

---

[1]) Dudík „Allg. Mährens-Geschichte“, V., 466, 467, X., 329; katalog arcidiecése olom. vede při faře Vizovské poznámku, že opatství ve Vizovicích zaniklo bouřemi husitskými, což nesprávno.

[2]) Volný, Mähren, IV., 479.

V té době různé osudy dotkly se trpce města. K letům 1621 a 1622 zaznamenáno jest v gruntovní knize vizovské: „Práva v končinách těch v příčině války stavena byla, pročež peněz gruntovních se nepokládalo aniž také co jinšího požadováno bylo, však poněvadž nemožná věc spravedlnost konati bylo, to se vše prominulo. Také značná část živností selských z dopuštění božího od lidu vojenského k spálení přišla."

Jesuité konali hned záhy po bitvě ve městě i v okolí misie, a sice jak z koleje hradišťské tak z olomucké. Ale nedařilo se jim. Na škole vizovské byl evangelický rektor Pavel Prusinovský, a ten lid proti náboženství katolickému a proti vrchnosti popouzel. R. 1623 žaloval naň majitel panství Melichar Dóczy u práva olomuckého, že by poddané proti vrchnosti pozdvihl.[1]) Ale přece do r. 1630 nabylo ve městě katolictví vrchu, ale nekatolictví tím zmařeno nebylo ani ve městě ani v okolí. Obraty náboženské se dály po té ještě dlouho. Jesuité obrátili ještě r. 1663 ve městě 15 osob, r. 1667 8 osob, r. 1669 zase 15 osob a r. 1675 znova 6 osob. Výsledky tyto byly dosti značné a ukazují, kolik tu bylo ještě nekatolíků, třeba proti dřívějším letům jest těchto obratů málo. R. 1631 na př. jesuitské misie obrátily 496 farníků. R. 1632 dosazen katolický farář Martin Skalný, ale již r. 1633 žaloval, že mu měšťané mnohé obvyklé dávky farní odpírají.[2]) R. 1641 také jsou stížnosti do cechů, že přese všecky misie trpí se v nich zřejmí nekatolíci,[3]) následkem čehož r. 1649 vysláni byli do města na misie jesuité z koleje v Uh. Hradišti.[4])

Po válce třicetileté byla ve městě veliká bída. R. 1649 neměli měšťané čím platiti kontribuci, i utekli se k milostivé vrchnosti, aby je v takových těžkostech opouštěti neráčila a jim potřebný obnos 3127 zl. půjčila, připovídajíce svú dobrú ctí a věrou, že je brzo oplatí. „Pán Bůh všemohúcí na nás skrz mnohé durchcuky a kvartyrování vojenské, kontribucí a jiné rozličné těžké výpravy chudobu dopustiti ráčil".[5])

R. 1656 měřeno na celém panství rolí třetí třídy 8201 $\frac{7}{24}$ měr, r. 1667 domův osedlých 418, lhotních 2 a pustých 38,

1) Prasek, Organisace práv Magdeburských, 226.
2) Volný, Kirchl. Topogr. pg. 423
3) Časop. Mat. Mor. 1899, str. 271. 4) 1894 str. 263.
5) Peck, Holešovsko, 100.

r. 1673 domův osedlých 352, nově osedlých 25, nově pustých 31 a starých pustých 42 načítáno. Toho roho rolí vzdělaných III. třídy $307^{1}/_{8}$ a pustých 436 měr.[1]) Ve městě samém bylo r. 1656 domův osedlých 150, nových osedlých 14, nových pustých 17, starých pustých 20, dohromady 201.[2]) R. 1660 bylo tedy něco přes 200 domů, ale r. 1880 již 532. Z toho lze souditi, jak se město za 220 let zmohlo. R. 1662 byla tedy skoro celá třetina domů pusta, ale již r. 1663 přikvapilo na město nové neštěstí vpádem tatarským, kterým zabito bylo 13 lidí a spáleno 15 domů. Byly však způsobeny ještě jiné těžké škody.[3]) Také kostel tímto vpádem byl zkažen, ale vypálen nebyl. Na úhradu škod vypraven byl r. 1664 tehdejším farářem Tomášem Chybičem Bavorovským a městskou radou do světa člověk spolehlivý Jiří Brada, který „almužny svaté mezi vzácnými pány a lidmi pobožnými na tenž chrám Páně žádati má". Téhož roku učiněna byla také zbožná nadace na mši svatou za poděkování, že vpádem tatarským kostel vypálen nebyl. „Taková pak mše svatá s Božím tělem a procesím okolo kostela sloužiti se má ten čtvrtek před narozením Panny Marie. Kostel pak nepochybně na přímluvu sv. Vavřince od spálení zachován, a po vylámání téhož kostela, po sebrání všelikých věcí, ornátův a prostěradel s oltáře, po sházení obrazův oltářních, velebná svátost ne z nedbanlivosti, než z velkého strachu v tabernakulum zanechaná, divně a zázračně od potupy a porušení se zachránila".[4])

K r. 1665 připomíná Volný druhý vpád turecký, ale o tom nic udati neumíme.[5])

R. 1669 bylo ve městě 164 domův osedlých, ve kterých bydlilo 1100 obyvatel. R. 1890 bylo již 2634 obyvatel.[6])

Výše zmíněná dědická smlouva ze dne 24. června r. 1662 byla protiprávní a neplatná. Kdysi totiž Urban Dóczy a Vavřinec Hédérváry se svolením císaře Rudolfa II. učinili smlouvu, že po vymření mužského potomstva obou rodů má statky jejich děditi zeměpán. Později za svolení krále Matyášova byla tato smlouva obnovena mezi Emerichem Dóczym a Vavřincem Hédérvárym.

---

[1]) Slavík, Morava, 87, [2]) 143, [3]) Slovensko 43.
[4]) Peck, Holešovsko, 101.
[5]) Volný, Mähren, IV., 486.
[6]) Slavík, Morava, 146.

Blbý Ladislav Dóczy byl poslední mužský potomek obou rodů. Proto dne 12. října r. 1677 učinila dvorní kommise se Zuzanou úmluvu: pravým dědicem je jen císař jako zeměpán, ale Zuzaně povoluje se doživotní užívání statku a zajišťuje se jí v zemských deskách 10.000 zl. požadavků, které si počítá za panstvím. Bratří Maytinové však vedli s fiskem po smrti Zuzanině (r. 1678) proces až do r. 1693, kdy dne 24. července dostali od nové majitelky Vizovic svob. paní Gollenové 8000 zl., za který obnos vzdali se svých nároků na panství. Král Leopold II. totiž dne 22. ledna r. 1678 prodal Vizovice dvornímu radě a království českého dvornímu sekretáři Gervasovi Vilemovi z Gollena za 60.642 zl. rýn. Po smrti jeho převzala statek vdova a odkázala synovi Prokopovi Gervasovi z Gollena, který koupil také Seninku od panství vsatského a r. 1729 dne 3. dubna celý statek svůj posledním pořízením poručil dcerám Marii Polyxeně vdané za hraběte z Nostic a svobodné ještě Marii Teresii z Gollena. Statek převzala dne 15. března r. 1731 od dcer matka Marie Anna rozená svob. paní z Löwenthurma, po druhé vdaná za Ferdinanda Josefa svob. p. Minckwitze z Minckwitzburka, za 190.000 zl. Statek vizovský byl tehdy předlužen.[1])

Gervas Vilém z Gollena daroval dne 25. ledna r. 1683 obci, která měla radnici na spadnutí, světnici v domě Vajnharovském ve městě.[2])

R. 1683 utrpěly Vizovice novým vpádem z Uher. Zabito Turky 21 poddaných vizovských, spáleny město, zámek, fara, škola, čímž škody způsobeno 30.428 zl. 36 kr.[3]) Majitelům 24 spálených domů vrchnost odpustila polovici kupní ceny. Roku pak 1690 na podporu řemesla soukenického vystavěna byla k panské ruce valcha v Říčanech (městské ulici) a majitelka louky, kterou voda k valše vedena jest, dostávala ročně 3 rýnské buď v hotovosti nebo se jí odčítaly z platu robotního.[4])

R. 1707 počátkem září vypálili Vizovice zase vzbouřenci Rákóczovští, kteří celý kraj podkarpatský dlouho znepokojovali. Zabito bylo 15, zraněno 13, do zajetí odvlečeno 12 osob. Škody na dobytku a movitostech učiněno poddaným za 15.271 zl. 22 kr.,

---

[1]) Volný, Mähren, IV., 480.

[2]) Volný, ibid. 487.

[3]) Peck, Holešovsko, 101.

[4]) Časop. Mat. Mor. 1899, str. 275.

vrchnosti za 1021 zl. 35 kr. Za vpádů tureckých zdržovali se Vizovjané po několik let v horách, zejména ve žlebě Čertoryji a soukeníci měli prý tam i stativa. „Byli to časové velmi nesnadní a úskobní.“

Když r. 1726 byly všecky panské budovy na celém velkostatku opravovány, byly ve Vizovicích: panský pivovar, lihová pálenice, 14 nových panských jatek pro řezníky, mlýn, dvě vápenné pece, cihelna u města, lázeň, dvě hospody (Vinné a Vaňharov), tři valchy (přední nad Říčany, prostřední za panskou zahradou, dolní pod Zádveřským rybníkem), vše panské.

Dne 19. července r. 1732 Marie Anna z Minckwitzburka prodala Vizovice v téže sumě 190.000 zl. rýn. svému manželovi, který silně zadlužen zemřel 21. listopadu 1733. Příslušenstvím Vizovic jmenují se tehdy zámek a město, zboží Seninka, poddanské vsi druhdy klášterní, dvory, mlýny, pily, valchy, papírny a ovčíny. Dne 13. července r. 1746 statek přešel v licitaci na nejvíce podávajícího kanovníka olomuckého a pozdějšího biskupa králové-hradeckého Heřmana Hamiltona svob. p. (později hraběte) z Blümeg za nejvyšší podání 176.000 zl. rýn. Blümegen byl r. 1763 jmenován biskupem v Králové Hradci v naději, že bujícímu tam nekatolictví postaví se rázně na odpor. Byl však stále neduživ a když za krátko byl též mrtvicí raněn, žil až do své smrti v Brně, kdež býval druhdy proboštem při kolegiátním chramě sv. Petra a Pavla. Zemřel v Brně dne 17. října 1774 a tam také pohřben jest.[1]) Posledním pořízením ze dne 7. června r. 1769 prohlášeným dne 17. října r. 1774 odkázal Vizovice druhorozenému synovi svého bratra Krištofa, Petrovi z Alkantary hraběti z Blümeg, ale vyhradil užívání statku jeho otci. Po smrti Krištofově nastoupil skutečně Petr v držení statku a zemřel jako tajný rada a president mor.-sl. apelačního soudu a poslední potomek svého rodu dne 6. července 1813. Po něm dědila vdova Františka hrab. z Blümeg.

Za jeho vlády na Vizovicích udály se pro město i okolí důležité převraty.

Jelikož neustávala vrchnost podporovati misionářskou činnost na svém panství a obyvatelstvo pevně lnulo k víře evangelické,

---

[1]) Jos. Svátek, Dějiny Čech a Moravy, VI., 148.

kromě toho snad misionáři také nepočínali si ve všem mírně, počalo již r. 1777 na celém panství jitření a vznikly náboženské nepokoje, které tím více vzníceny byly, jelikož o císaři Josefovi II. šla pověst, že přeje náboženské svobodě. Když pak na počátku r. 1780 císař Josef ubíral se Moravou do Ruska, podali mu na Vsetíně, kde byl hospodou, tři sousedi jménem 35 obcí evangelických žádost, aby se jim dostalo náboženské svobody. Císař slíbil, že se jim brzy stane po přání, a tak již v krátce po odjezdu císařovu ze Vsetína povolali tam slibem císařovým rozradostnění nekatolíci evangelického kazatele z Uher, který v den narozenin Marie Terezie dne 13. května na poli u Vizovic velkou církevní slavnost protestantskou uspořádal, ale za to od úřadu ve vazbu vzat byl. Obyvatelstvo však vymohlo, že byl propuštěn.[1])

Dne 16. května r. 1781 založila Marie Antonie z Blümeg klášter milosrdných bratří pro čtyři mnichy, při kterém zřízena lékárna a nemocnice. Mniši měli býti povinni konati služby boží v zámecké kapli, budovu v dobrém pořádku udržovati a nemocným i chuďasům pomoci poskytovati. Budova klášterní vystavěna v sousedství nového nádherného zámku zbudovaného v letech 1750—1770 nákladem Hamiltona z Blümeg brněnským stavitelem Františkem Grimmem.

Téhož r. 1781 před sochou Panny Marie na náměstí prohlášen a shromážděnému lidu přečten toleranční patent nábobožensk ý císaře Josefa II., zde také hned přihlašovali se poddaní k víře evangelické.

R. 1790 rozpuštěn panský dvůr na Janově hoře mezi poddané, a budovy vydány na pospas zubu času. Dvůr ten, zvaný Prokopovský, založila vrchnost r. 1700.

Dne 30. března r. 1793 František II. dal městu dva trhy výroční a dobytčí trh na den před trhem výročním a potvrdil starší čtyři trhy povolené r. 1785 Josefem II. i s trhem dobytčím konaným den před nimi, dva veliké trhy na úterý po sv. Duchu a na sv. Vavřince, také týdenní trh na každý outerek. Tyto tržní výsady rozmnoženy byly r. 1838 týdenním dobytčím trhem připadajícím na každý postní úterek.

---

[1]) Svátek, Dějiny Čech a Moravy, VI., 161.

R. 1838 dne 30. března nastoupil na panství Filip sv. p. Stillfried z Ratenic po své tétě Františce hrab. z Blümeg, rozené Stillfriedové. Tento držel je až do r. 1887, kdy po něm dědil syn Rudolf sv. p. Stillfried, nynější majetník.

Bratřejov,

samostatná katastrální a politická obec, 6 km východně od Vizovic, v horském úžlabí, v krajince v létě velmi malebné položená. Jihozápadně od osady vypíná se právě na hranicích soudních okresů Vizovského a Val.-Klobuckého 754 m vysoká hora Klášťov, o níž již v okrese Klobuckém jsme se zmínili. Na Vizovsku vypravují o ní některé pověsti v uvedeném našem spise vynechané, které podáváme tuto. Na temeně hory je 4 m vysoké skalisko zvané „Čertův Kameň“. Na vrcholku býval prý zámek, také vypravuje lid o klášteře, pročež chtěli někteří novější spisovatelé tomu, že vizovský klášter cisterciácký stával na této hoře; neprávem ovšem. Uvnitř hory jsou prý sklepy s ohromnými poklady, kterých hlídají černý býk a černý pes. Na skále stávala „jedla, že ju ledvá štyřé chlapi občíhli“, na jedli bylo vídati o poledni zlatý čagan (hůl). Ale kdo se tam v tu chvíli odvážil, zabloudil a nemohl se dostati z hor. Také tu bylo v noci slýchati hrčení jedoucího vozu a hlasy „Říme, Říme, stůj při mně.“ Onu 4 m vysokou skálu nechal tam čert stavící most přes řeku Senici u Lidečka, jakmile kohout, kterého měla baba v Lidečku schovaného pod devaterými neckami a pod novým hrncem, zakokrhal. Odtud kámen nazván „Čertovým kameněm“. Sedával na něm černokněžník říkající z knihy. Do „Kobylí studánky“ na kopci chodí bílý kůň z hradu na vodu. Studánku obletují a do ní se ponořují zlaté kačeny. Edv. Peck míní, že tu pohanští předkové vykonávali náboženské obřady.[1])

Rozloha obce měří 11·93 km^2, ponejvíce dosti špatné horské půdy.

Obyvatelstva bylo r. 1790 v 79 domech 481 duší, r. 1834 v 101 domě 362, r. 1890 ve 122 domech 628 a r. 1900 ve 122 domech 681 duší, Čechů, zemědělců, z polovice katolíkův a z polovice evangelíkův aukšpurského vyznání.

---

[1]) Peck, Holešovsko, 1893, pg. 108.

Panstvím náležel Bratřejov vždy celý k Vizovicům.

Farní kostel zasvěcený sv. Cyrilu a Metoději je nová úhledná stavba gotická. Vystavěl jej zemřelý děkan a farář vizovský P. Jan Bartoš. Před r. 1870 začal na stavbu sbírati mezi dobrodinci příspěvky, dne 5. května r. 1871 položil základní kámen, ale teprve dne 22. října r. 1890 byl kostel slavnostně vysvěcen brněnským biskupem drem. Frant. Sal. Baurem. Nebylo však ještě dostatečných jistin, aby v Bratřejově mohla býti zřízena samostatná katolická duchovní správa. Teprve r. 1898 sešlo se s dostatek peněz, místodržitelství schválilo dotační listinu a dne 23. února r. 1899 uveden do Bratřejova první farář, k nemalé radosti staričkého zakladatele, P. Jana Bartoše, jenž záhy na to dne 13. června r. 1899 život svůj dokonal. P. Bartoš byl duše obětivá, ven a ven prodchnutá úctou k apoštolům slovanským, sv. Cyrilu a Metoději. Již za svých kaplanských let ve Val. Kloboucích zbudoval nedaleko tohoto města úhlednou gotickou kapli slovanským apoštolům zasvěcenou, na oněch místech, kde dle pověsti lidové svatí bratři, krajinami těmito z nynějších Uher se ubírající, kázali. Také ke stavbě kostelíku bratřejovského pohnula jej nábožná pověst, že osada stojí v místech, kde sv. bratři kázali Moravanům pravého Boha a že po sv. bratřích nazvána osada Bratřejovem. Nábožný kněz, plný úcty ke sv. Cyrilu a Metoději netušil ovšem, že pověst ta je naprosto moderní, sotva 15 let stará, když položil základní kámen ke kostelu bratřejovskému.

Farní kostel je stavba velmi úhledná, přesně slohová, až do nejmenší ozdoby gotická. Na stěnách je šest velikých na plátně malovaných obrazů ze života sv. Cyrila a Metoděje, v presbytáři obrazy českých patronův a dva oltáře: hlavní sv. Cyrila a Metoděje a poboční sv. Anděla Strážného.

Fara byla zřízena r. 1898, patronem je olomucký arcibiskup. Od r. 1899 počínají se matriky a farní pamětní kniha. Před tím byl Bratřejov přifařen do Vizovic. Školou patřil Bratřejov původně do Vizovic, nyní má svou dvojtřídní obecnou školu. Hřbitov je od r. 1898; evangelíci zdejší jsou přifařeni do Pozděchova, kde mají také hřbitov. Pošta a nádraží jsou ve Vizovicích. Spolek: r. 1901 zřízena záložna dle vzoru Raiffeisenova.

Epidemie cholerová r. 1831 se Bratřejova nedotkla. Vypravuje o tom pověst, že r. 1831 vizovský vrchní Kozelka rozdával při správě rychtářům koleru nařídiv, aby ji doma vypustili. Všichni starostové poslechli, toliko bratřejovský ji zakopal ve Vrchhůře. Kolera zuřila ve všech osadách, lidé mřeli, jen v Bratřejově nikdo ani neonemocněl. Při následující správě dotazoval se pan vrchní, jak se kde daří. „Všude zle, jenom v Bratřejově dobře", odpovídali starostové. Pan vrchní: „Vy tam máte zajisté dobrou vodu." Bratřejovský rychtář hlasitě: „Ano, pane vrchní, máme dobrú voděnku", ale v duchu si myslil: „E, dybys ty věděl....". Vrchní Kozelka věděl, ve kterém stavení kolera začne, ve kterém domě přestane a kolik jich na ni zemře.[1]) Hlavnička zuřila r. 1847 a cholera se dostavila přece r. 1866.

Samota: paseka Chramečné blízko bývalých farních pozemků vizovských.

Jména tratí: Brti, v Bezedných (jsou prý tam bezedné jámy), Diviženská studánka (zjevovaly se tam diviženky, které berou šestinedělkám děti, své ohyzdné jim podvrhujice), Chrámečné (jsou tam farská pole fary vizovské), Klášterské (kdysi pozemky vizovského kláštera), Košařiska, Mořiženky, Mořiženkový žlébek (jistě památka nějakých báječných bytostí), Popelky, Popelkový žlébek, Snozek, Škaredý potok, Tresné (asi původně Trestné, od trsť = třtina), Uvezliska, Zápač (asi od slova zápač = stín, na uherském Slovensku dosud běžného). R. 1599 jmenují se nové kopanice: v Stráni, v Hlubokém, na Žlebě, při Březí, na Jedlovině, na Podhoří, v Černičném, v Krásné skalce, v Bukovině, v Kladném, v Končinách, v Mezném, v Tycích, v Ráji.[2])

Nábožnou pověst o založení osady jsme již připomněli. Bratřejov byl zajisté od prvního založení majetkem vizovského kláštera, ač v zakládací listině o něm zmínky není. (Obr. 19.) Při klášteře se osada tato poprvé připomíná r. 1481, kdy opat Beneš pohoní pana Ctibora z Cimburka a z Tovačova z 5000 zl. uh., že drží klášter Vizovice i městečko Vizovice se vším příslušenstvím, mezi nimž uvádí se také dědina Bratřejov.[3]) Podobně r. 1482, kdy opat Beneš svůj půhon na pana Ctibora opakuje.[4])

---

[1]) Peck, Holešovsko, 1897, pg. 145.; [2]) 1892, pg. 108.

[3]) Brandl, Půhony VI., 172 č. 1008.

[4]) Ibid. VI., 205, č. 1223.

Po té čte se teprve r. 1548, kdy Zikmund Kuna z Kunštátu dal jej v zemských deskách jako příslušenství zboží klášterního připsati Václavovi z Bozkovic.[1]) Při zboží vizovském připomíná se znovu r. 1568, 1578 a 1600.

R. 1585 bylo v Bratřejově 32 usedlostí selských, a to rychta zákupní, 5 pololánů, 13 čtvrtlánů, 10 podsedkův a 3 mlýny.[2])

Když r. 1623 Bethlen Gábor vpadl z Uher do Moravy a pohraniční kraje poplenil, byla spálena také větší část Bratřejova nepřítelem, jenž odehnal také všechen dobytek.[3])

Obr. 19. Pohled na Bratřejov.

Vpádem tatarským r. 1663 zabito bylo 50 lidí, spáleno 7 domův a odehnáno 37 koní.[4]) R. 1702 dala vizovská vrchnost opraviti vpády kuruckými zpustlou panskou hospodu v Bratřejově nákladem 92 zl. 55 kr.[5]) R. 1739 dne 15. dubna majitel Vizovic Frant. Karel Minckwitz z Minckwitzburka prodal Jiříkovi Dubčákovi grunt Durbalkovský za dědičnou zákupní rychtu.[6])

[1]) Volný, Mähren, IV., 477.
[2]) Peck, o. c., pg. 109. [3]) týž, o. c., pg. 110. [4]) týž, o. c., pg. 102.
[5]) Slavík, Slovensko, 43.
[6]) Listinář „Selského Archivu", 1902, č. 59.

R. 1775 bylo dědičné fojtství na čísle 22., držel je zase Jiří Dubčák. Patřilo k němu přes 100 měr rolí, na 5 měřic zahrad a 36 měr úlehlí. Fojtství nerobotovalo, jen dováželo vrchnosti ročně 10 věder vína. Později vznikly z něho usedlosti čís. 22„ 24. a 27· Mimo ně bylo r. 1775 v Bratřejově 13 sedláků, 7 velkých podsedků, 9 malých podsedků a 22 chalupníků. V obci chovalo se průměrně 30 krav a ovcí 180 matek a 130 jalových (r. 1900 jen 13 kusů skop. dobytka!), včel jen 28 klátů. Mlynář

Obr. 20. Kostel v Bratřejově.

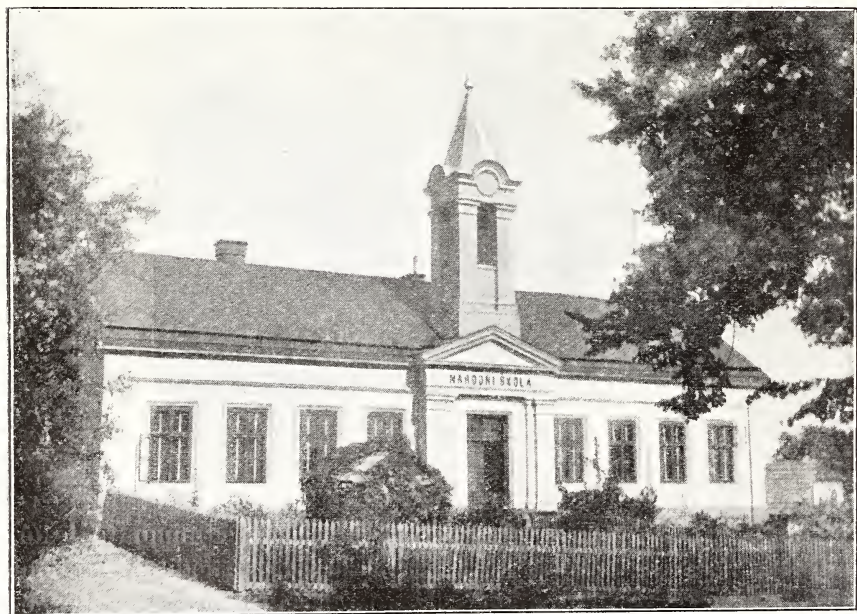
na čís. 24. čítal se mezi chalupníky. Sedláci robotovali bez rozdílu po celý rok párem koní 3 dny potahem a mimo to ještě v době od sv. Jana do sv. Václava 3 dny týdně jednou osobou pěšky. Velcí podsedkové po celý rok párem koní 2 dny týdně a mimo to pěšky od sv. Jana do sv. Václava 4 dny jednou osobou. Malí podsedkové měli jen pěší roboty jednou osobou, od sv. Jana do sv. Václava 6 dnů, ostatek 3 dny v témdni. Chalupníci měli 104 dny, podruzi 52 dní do roka. — Všichni poddaní byli i přes robotní patent značně stíženi. Osepy dávali vrchnosti ovesné a pšeničné. Sedlák sypal ovsa i pšenice po 2 měrách, velcí pod-

sedkové dle velikosti svých živností buď po 2 nebo po 1 míře každého, malí podsedkové dle velikosti po 1 měřici až i jen po $^1/_4$ míře. Chalupníci platili jen po 14 kr. vojenské daně z chalupy, víc nic. (Vše z urbáře z roku 1775.).

První zdejší farář P. Ant. Sopúch, jenž tu dosud působí, vydal r. 1902 spisek „Bratřejov“, který se rozdává poutníkům, kteří dosti četně navštěvují úhledný nový kostelík sv. Cyrila a Metoděje. (Obr. 20.)

Březová,

samostatná katastrální a politická obec, na stráni $6^1/_2$ km severozápadně od Vizovic; tvoří jedinou ulici s mezerami mezi většinou štítem do ulice stojícími domy, stavěnými z nepálených cihel

Obr. 21. Škola v Březové

a zomítanými. Jméno má zajisté po březovém háji. Bříza je i v obecní pečeti.

R o z l o h a o b c e měří 3·20 km^2, z čehož plodné půdy 307 ha.

Obyvatelstva bylo vždy vesměs českého r. 1790 v 37 domech 42 rodin o 216 duších, r. 1834 v 49 domech 336, r. 1890 v 64 domech 326, r. 1900 v 64 domech 359 duší, katolíků.

Škola založena byla r. 1890; (obr. 21.) školní kronika počíná se r. 1891, téhož roku založila obec školní knihovnu, která má nyní 220 svazků. Farou přísluší osada do Slušovic, kde je i pošta. Nejbližší nádraží v Lípě-Slušovicích.

Obr. 22. Kříž u Březové.

Přes 100 let na gruntech jsou rody: Salíkův na čísle 53., Trunkátův 17., Macíkův 38.

Spolek hasičský od roku 1900. Má nepatrnou dosud knihovnu.

Epidemií cholerovou asi z r. 1833 připomíná votivní pouť „na Vichtorinka“ (5. září) do Štípy, která zavedena byla na poděkování, že tato strašná nemoc minula.

Samoty: Mlýn na Hamroch, hospoda na Lapači, dvůr Nové Dvory. Poblíž osady jest na návrší starožitný dřevěný kříž. (Obr. 22.)

Jména tratí: Kruhy, Záhumení, Díla, Dilca, Bojková, Padělka, Potoka, Rybník, nad Rybníkem, Panštica, Újezd, Ostratek.

Poddanské poměry: Sedláci mívali roboty jeté, domkaři pěší. Šest katastrovaných chalup mělo roboty po 25 dnech, ostatní po 13. Výkup platili jen sedláci, neboť při chalupách nebylo ani za dlaň rolí. V osadě byly jen podsedky a čtvrtlány; podsedky byly po 60, čtvrtlány po 30 měrách rolí.

Dějiny. Březová na panství Lukovském čte se s vesnicemi Ostratou, Veselou, Lužkovicemi a se Zlínem a Kaňovicemi poprvé r. 1407 v knihách půhonných jako majetek Ješka z Lukova.[1]) Znova připomíná se Březová ve spojení s Kaňovicemi v sobotu vigilní před sv. Tomášem r. 1410.[2]) Od r. 1453 byla nepochybně až do dneška příslušenstvím zboží Lukovského, při němž připomíná se výslovně r. 1480, kdy Aleš ze Šternberka a na Lukově postoupil celé zboží Lukovské Alšovi mladšímu ze Šternberka.[3]) Dcera ml. Ludmila ze Šternberka vložila do desk zemských r. 1516 Březovou s ostatním příslušenstvím Lukovským Vilímovi Kuně z Kunštátu.[4])

Válkou třicetiletou byla osada dosti bolestně zastižena. R. 1656 měla $2^6/_{64}$ lánu, domův osedlých 9, nově osedlé 3, nově pustý 1, starý pustý 1; rolí nově vzdělaných bylo II. třídy $26^5/_8$ měr, III. třídy $53^3/_8$ míry, rolí starých pustých II. třídy 5, III. tř. 10 měr.[5])

Téhož roku však byla v Březové česká škola podřízená faře slušovské, která zhoubnou válku přetrvala.[6])

Na čís. 1. bývalo dědičné fojtství, které nerobotovalo, ale za to bylo vrchnosti k ruce chytáním chasy na vojnu a nařizujíc poddaným robotu dle přání ze zámku. Také odvádělo vrchnosti jeřábky.

Dešná,

druhdy Deštné, správně Deštná, vesnice, samostatná a katastrální politická obec, 5 km na sever od Vizovic, v horské kotlině na bývalém panství Lukovském.

Rozloha obce měří 2·16 km², z toho plodné půdy 209 ha.

---

[1]) Brandl, Půhony, II., 218. [2]) I., 365, č. 1111.

[3]) Volný, Mähren, IV., 270.

[4]) Z. d. XVII., 27.

[5]) Slavík, Morava, pg 90.

[6]) Ibid. pg. 213.

Obyvatelstva bylo r. 1790 v 11 domech 84, r. 1834 v 23 domech 127, r. 1890 v 25 domech 136 a r. 1900 v 25 domech 136 duší, Čechů, většinou katolíků, zemědělcův.

Farou náleží Deštná do Všeminy, kde je i škola.

Rod Manďákův přes sto let na usedlosti čís. 4.

Epidemie cholerová r. 1836 byla značně zuřivá, jindy osada nakažlivých nemocí ušetřena.

Samota: paseka na Zadkoch.

Jména tratí: Zlatnica, Solnica, Křtí, Šance, Borky, Žleb, Kříb, Žihlica, Strážná, Žlebska. Na Zlatnici prý nalezly se zlaté mince. O Šancích vypravují, že tam stával hrad. Kdysi prý přitáhlo nepřátelské vojsko a dobývalo hrádku. Ale pán je zaskočil a pobil. Proto se také přichází při práci na šachty plné lidských a koňských kostí. Také se tu nalézají podkovy.

O Deštné čte se r. 1373, že ji bratří Ondřej, Vojtěch a Vlk ze Šerova prodali spolu se Slušovicemi, Všeminou a Neobuzou Zdeňkovi ze Šternberka a na Lukově ke zboží hradu Lukovského, při němž již zůstala.[1]) Dědic Zdeňkův Jan ze Šternberka, nejvyšší komorník cúdy brněnské, zapsal r. 1376 své manželce Hyzle věnem 1000 kop na Starých a Nových Slušovicích, Všemině, Neobuze a Deštné.[2])

Nevíme, jaký spor měl r. 1407 Ješek ze Šternberka a z Lukova s Janem Pardusem ze Žiranovic o vsi Neobuzu a Deštnou, ježto zaznamenán jest pouze nález, kterým páni spor jejich v ten smysl skoncovali, že Ješek má Pardusovi vložiti ve dsky na Neobuzi čtyři hřivny platu ve 40 hřivnách, pakli by se tu co nedostalo, na Deštném aby skonáno bylo.[3]) Ač-li se k tomu neodnáší půhon z r. 1406, kterým Pardus z Žiranovic pana Ješka naříká, že mu slíbil za Jeníka z Zop a jeho ženu paní Elšku za 100 hř. gr.[4]) Ale pan Ješek z Lukova nálezu dosti neučinil, proto r. 1407 (dne 31. ledna ? feria III. ante carnisprivium) zveden jest Pardus z Žiranovic na zboží jeho v Deštném a v Neobuze na 40 hř. gr.[5])

---

[1]) Z. d. olom., II., 352.

[2]) Z. d., III., 193.

[3]) Brandl, Půhony, I., 206, č. 116.

[4]) Ibid. I., 166, č. 257; [5]) II. 217.

R. 1437 píše se po Deštné nějaký Hanuš, osoba asi vládycká. Pohání Oldřicha Stoše z Dřevohostic z 500 kop gr. a Albrechta z Postoupek z 30 kop gr., že mu slíbili za peníze za pana Jiříka z Lukova, a nechtějí mu plniti.[3]) Jedná se tu pravdě podobně o naši Deštnou, ač Dle Volného Aleš ze Šternberka daroval r. 1437 Všeminu, Deštnou, Hvozdnou, Hrobice a Lužkovice bratrovi svému Lackovi ze Šternberka,[4]) jehož syn Aleš ze Šternberka postoupil r. 1480 Deštné jako příslušenství hradu Lukovského strýci svému Albrechtovi ml. ze Šternberka a na Lukově.

K r. 1606 připomíná se výslovně, že Deštná patřila k právu do Fryštáku, které hledalo naučení v Olomouci.[5])

Dolní Lhota viz Lhota Dolní.

Horní Lhota viz Lhota Horní.

Hrobice,

samostatná politická a katastrální obec, nazvaná buď po osobním, ale nikde nečteném jméně Hrob, nebo po poloze místní (od jam a výmolů). Osada leží na kopci, na silnici ze Slušovic do Lukova, obklopena je se dvou stran lesem Lukovského panství, 8 km severozápadně od Vizovic. Má podobu na obou stranách otevřeného obdélníku; domy stojí v chomáčích, jsou odděleny průchody, do ulice stavěny štítem. Sedláci jsou od domkařův odděleni; sedláci jsou pod silnicí, která přetíná obec v horním konci, nad ní jsou domkaři. Domy jsou stavěny většinou ze dřeva, mají vyřezávané štíty a na nich velmi zhusta letopočty.

Rozloha obce měří 4·36 km^2. Plodné půdy je 424 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1790 ve 23 domech 183, r. 1834 v 50 domech 327, r. 1890 v 76 domech 426, r. 1900 v 77 domech

---

[1]) Brandl Půhony, III. 512, č. 391 a 392.

[2]) Volný, IV., 270.

[3]) Prasek, Organisace práv Magdeburských, pg. 77.

445 duší, vesměs Čechův a katolíkův. Největší část obyvatelstva jsou tak zvaní „křiváčkáři“, kteří roznášejí po světě křiváčky (kudly) v nošáčkách. Sami jich nedělají, ale kupují je na Vsetíně na „prostředním šenku“ na kopy, kam je Valaši přinášejí na prodej. Po městech a městečkách moravských o každém trhu výročním i týhodním a na poutních místech o každé pouti vždy některý křiváčkář své zboží rozloženo má na plachtě na zemi prostřené, ve Vídni a v Brně po celý rok jich několik chodí po domech a po hospodách s košíkem nožů a křiváků a jalovcových dýmek. Roznášejí také „žebérka“ (dřevěné trysky k dýmkám jalovcovým tak zvaným „kokoškám“), která platí kopu po 6—10 kr.[1])

Hrobice jsou přifařeny do Slušovic, ale mají svou novou (r. 1890 zřízenou) jednotřídní školu. R. 1890 založena školní kronika. Školní knihovna má 118 svazků.

Rod Řezníkův čís. 34 je přes sto let na tomtéž gruntě.

Epidemie. Asi v roce 1835—36 zuřila zde i v okolí cholera; 17 úmrtí.

Živelní pohromy. V roce 1844 a 1848 kroupy zpustošily veškeru úrodu.

Samoty: „Na Dolině“ a část skupiny chalup Nových Dvorů mezi Hrobicemi a Březovou.

Jména tratí: Strážníky, ve Zboře, na Zahradiskoch, ve Vráblové, na Skalce, Padělky, ve Žlébku, Slatiniska, na Rybníku, na Stráni, Nivy, na Janůvce.

Dějiny: Hrobice byly vždy příslušenstvím zboží Lukovského. Po prvé připomínají se při něm r. 1437, kdy je s osadami Všeminou, Neobuzou, Deštnou, Hvozdnou a Lužkovicemi Aleš ze Šternberka daroval bratrovi svému Lackovi ze Šternberka.[2]) Znova připomínají se při něm r. 1480, když Aleš ze Šternberka postoupil celého zboží strýci svému Alšovi mladšímu ze Šternberka a podobně r. 1516, kdy Ludmila ze Šternberka, dcera Alše mladšího, vložila statek Lukovský do desk Vilímovi Kuně z Kunštáta.[3])

---

[1]) Bartoš, Lid a národ, I., 210.
[2]) Volný, Mähren, IV., 270.
[3]) Z. d. XVII., 27.

Ve století XVI. byla celá osada vyznání českobratrského. R. 1564 koupili čeští bratří v Hrobicích zahradu, aby si na ní zbudovali sbor. Ve čtvrtek před sv. Šimonem a Judou (dne 25. října) téhož roku jim majitel Lukova Jan Nekeš Mladší z Landeka kup potvrdil a sbor všech platův a dávek osvobodil. Zároveň dovolil správci sboru, aby jakoukolvěk živnost svobodně provozovati směl. Pamět tohoto bratrského sboru dosud žije ve jméně trati Zboru, což jsou pole nade vsí.[1])

Robotovalo se z gruntu 300 dní, z podsedku 130 dní, chalupníci (4) měli 26 a ostatní 13 dní robot. Platy byly dle jmen: Jurský, Janský, Václavský a vánočni a osyp (réž a oves). Výměr půdy při usedlostech nebyl stejný. Po zrušení poddanství zůstaly pozemky sedlákům; chtěl-li se však kdo na majetek ten oženiti, musil se u vrchnosti vykoupiti „zákupem“ (peníze). Teprve v r. 1855 se už neplatilo.

Lán měl 200 měřic, pololán 100, čtvrtlán 50; podsedky nebyly stejné.

Hvozdná,

samostatná katastrální a politická obec, leží v dosti hlubokém žlebě, 8 km severozápadně od Vizovic. Jméno má po poloze místní mezi hvozdy. Má podobu delšího obdélníku. Žlebem teče potůček pramenící ze studně na horním konci dědiny. Horní konec dědiny „Osmekem“ nazývaný leží na rovině, z níž je krásný rozhled na celý věnec okolních hor. Od „Osmeku“ vede cesta celou dědinou k Želechovicům, po jejíž obou stranách jsou roztroušeni domkaři. Obyvatelům chalup při potůčku říkají tu „Žlebáci“. Nad chalupami domkařů ve dvou řadách jsou usedlosti selské, každá zvlášť, prostřed zahrady. Každý sedlák má svůj majetek v jednom kuse: pole, louky, les a z každého stavení vede vlastní cesta do polí. Tyto cesty na straně ke Štípě protíná na silnici vedoucí cesta „příčnou“ zvaná, za níž je druhý žleb, o němž se vypravuje, že v něm ležela původní dědina Hvozdná, dříve než založena byla v nynějších místech. Nejstarší domy byly dřevěné, jakož jsou až dosud některé chalupy. Novější stavení jsou z ka-

---

[1]) Volný, Kirchl. Topogr., I. Abt., III. Bd., S. 437.

mene a z nepálených cihel. Stavení jsou do cesty štítem, některá průčelím.

Rozloha obce měří 7·2 km², z čehož je plodné půdy 7 km², obecní jmění čítá 176 ha 48 a, nejvíce lesů (127 ha 68 a).

Obyvatelstva bylo r. 1790 v 64 domech 358, r. 1834 v 91 domech 531, r. 1890 ve 128 domech 767, r. 1900 ve 140 domech 800 duší, Čechů, katolíků. Obyvatelstvo živí se nejvíce rolnictvím a chovem dobytka, též ovocnictví se tu daří. Chudobnější v létě chodí do světa na práci; jsou hledanými zedníky, v zimě prošívají podešve ke známým valašským papučím. Někteří Hvozdňané roznášejí po světě papír „na hárkách“ (dřevěných nosidlech); navykli tomu v době, kdy v želechovské papírně pilně se pracovalo.

Kostel farní jest zasvěcen Všem Svatým. Vystavěn byl r. 1784. Podle všeho jest nynější hvozdenský kostel již třetí v osadě. Nejstarší byl zničen ve válkách náboženských a po něm zřízen dřevěný kostel na místě nynější farské zahrady vedle staré školy. Obraz jeho byl na staré obecní pečeti, které však nelze nalézti. Kostel jest neveliký, má jediný oltář. Roku 1845 byl uvnitř vyzdoben, r. 1846 pořízeny nové varhany a r. 1901 a 1902 uvnitř i z venku úplně opraven. Zvony jsou čtyři, největší z r. 1598, druhý r. 1846 přelitý z r. 1642 a dva menší, jeden z r. 1905. Stříbrné nádobí kostelní bylo r. 1808 odevzdáno fisku, který za ně vyplatil 56 zl. 15 kr.

Fara připomíná se již jako podřízená patronátu panství Lukovského r. 1480. Byla asi jako celé okolí a celé panství nekatolická a zanikla kolem r. 1630, kdy Hvozdná přifařena do Fryštáku. Později spojena byla nynější farnost hvozdenská se Štípou, až dekretem ze dne 23. června r. 1785 zřízena byla lokální kuracie na patronátě náboženské matice. Původně byly do Hvozdné přifařeny osady Hvozdná, Ostrata, Veliková a část Veselé, r. 1858 Veliková přidělena k faře Lukovské. R. 1902 opravena farní budova.

Při kostele jsou bratrstva sv. růžence a ustavičného uctívání nejsvětější svátosti.

Hřbitovy katolický i helvetský jsou za osadou oba vedle sebe. R. 1900 bylo v osadě 21 obyvatel vyznání helvetského, kteří jsou přifařeni do Zádveřic.

V „Osmeku“ při osadě je starobylý kamenný kříž, podobný úplně domnělým křížům cyrilo-metodějským, jaké jsou v hejtmanství holešovském ještě u Martinic a u Horní Lhoty. Hořejší rameno kříže jest uraženo. Lid o tom kříži vypravuje, „že tudy šel kdysi v noci fryštácký panáček s Pánem Bohem na Březovú, a strážní na Lukově, uviďa světlo, vystřelili z kuše a milého panáčka zabili. Mysleli, že to idú zbóníci. A tož potom pochovali panáčka a na hrob mu postavili tento kříž.“[1])

Škola. Před r. 1790 vyučoval děti zběhlejší řemeslník „na fojtství,“ za co dostával z dítěte po 2 groších čtvrtletně, kterýž plat vybíraly ouřady přiškolených osad Hvozdné, Ostraty a Veselé. Kolem r. 1790 zbudovala obec školu, nynější hostinec, za pomoci nábož. fondu jako patrona. R. 1825 byla školní světnice přístavbou zvětšena. R. 1879 zřídila si osada Veselá vlastní školu, r. 1896 i obec Ostrata, takže Hvozdná tvoří nyní sama školní obec. Nynější úhledná škola dvojtřídní byla vystavěna nákladem obce r. 1896.

Školní kroniku založil správce školy Vincenc Sigmund r. 1884. Školní knihovnu založil tentýž r. 1875. Nyní má 90 čísel. Druhdy platívalo se 32 kr. stříbra z dítka čtvrtletně; plat tento vybíral starosta obce.

Pošta je v Slušovicích, nádraží v Želechovicích.

Rody přes sto let na gruntě jsou: Vrlův, Julinův, Bednáříkův, Lukešův, Juříkův, Poláchův.

Epidemie cholerová zuřila hlavně r. 1836 (73 mrtvých), kdy mnozí protestanti přestupovali na víru katolickou, aby mohli býti zaopatřeni. Toho roku vznikla pouť, která se koná nyní každoročně v první neděli říjnovou do Štípy.

Samota: paseka „Na Lúkách“.

Jména tratí: za Mikulkovým, za Humny, Rybníček, za Příčnou, na Kopánkách, Vrchy, Široká, Nivky, Rozepře, Hony; jména luk: za Hlubokým, Loučka, na Výpustě: jména lesů: za Širokou, za Vrlovou ohradou, Hájky, v Hlubokém, ve Skalkách, Bohonojsko, za Bránkou. O trati Rozepřích vypravuje se, že to byl druhdy les, o který se soudili Hvozdňané a Veselané,

---

[1]) E. Peck, Okr. hejtm. Holešovské, 1892, pg. 115; Sborník Velehradský, IV., 85.

až se konečně rozdělili. V Rybníčku býval rybník, jehož hráze jsou dosud znatelny.

Fojtství bývalo na čísle 9.; fojt měl soudní moc a vykonával ji dle pověsti „jako včil pan súdní ve Vizovicích". Hvozdná patřila k panství Lukovskému a byla stížena podobnými poddanskými povinnostmi jako ostatní osady na tomto panství.

O Hvozdné děje se první zmínka k r. 1437, kdy Albert ze Šternberka daroval Všeminu, Neobuzu, Dešnou, Hvozdnou, Hrobice a Lužkovice svému bratru Rackovi ze Šternberka.[1]) R. 1480 postoupil Aleš ze Šternberka Hvozdnou s farou jako příslušenství Lukovské strýci svému rovněž Alšovi.[2])

R. 1516 Ludmila ze Šternberka vložila ves Hvozdnou do desk jako příslušenství hradu Lukova Vilímovi Kunovi z Kunštátu.[3])

Za rozmíšek náboženských zakotvilo se ve Hvozdné učení nekatolické, které tu bylo pevně až do doby pobělohorské.

R. 1656 měla obec $3^{52}/_{64}$ lánu, domův osedlých 11, nově pustý 1, starých pustých 8, rolí starých pustých III. tř. 355 měr.[4])

Lán míval zde 160 měr, půllán 80, čtvrtlán 45, podsedek 35, půlpodsedek 8 měr rolí.

Robotovalo se z lánu 1 den, z podsedku půl dne týdně — jízdně; domkaři 13 dní ročně pěší. Panu hraběti do Lukova odváděl sedlák 4 kuřata, podsedník 2 kuřata ročně. Panu děkanovi do Fryštáku každá hospodyně žejdlík másla ročně.

Za desátky zaplatil podsedník 10 zl. 1 kr.; za robotu týž podsedník 80 zl. výkupu.

Chrastěšov,

nyní Chrastěšova (mn. č.), druhdy zaniklá, později obnovená osada na panství kláštera Smilheimského, samostatná, politická a katastrální obec, rozložená na kopci, $3^1/_2$ km severně Vizovic.

Rozloha obce měří 2·73 km², z čehož plodné půdy 2·69 ha.

---

[1]) Volný, Mähren, IV., 270.
[2]) Z. d. olom. XII., 19.; [3]) XVII. 27.
[4]) Slavík, Morava, pg. 90.

Obyvatelstva bylo r. 1880 ve 20 domech 116, r. 1890 v 21 domech 123, r. 1900 v 21 domech 136 duší, ze tří čtvrtin vyznání augšburského, ze čtvrtiny katolického.

Chrastěšov jest přifařen do Jasené, a sice obojím vyznáním, neboť v Jasené je katolická i evangelická fara. Tamtéž patří školou.

Pošta je ve Vizovicích.

Rody přes sto let na rodném gruntě: Malý, Lukáš, Řeha, Štalmach, Sláčík a Dorazim.

Epidemie: hlavnička r. 1847 a cholera r. 1866 (36 úmrtí).

Živelní pohromy: neúroda r. 1847, povodeň r. 1855 a krupobití r. 1896.

Samoty: paseka Oblúky a myslivna pod vizovským obecním lesem.

Jména tratí: Košařiska, u Košára, na Zimovském, na Padělkoch, ve Smolině, na Nivě, v Pagáčkoch, na Oklukoch, na Zadních, les Žiblica, Pinkéska, Pěkný vrch, na Ohrádkách, u Drábového duba.

Po znovuzřízení osady dáno každému familiantovi 23 měr půdy, takže panství zůstalo r. 1848 $329\frac{1}{2}$ jitra, sedlákům 145 jiter půdy. Fojtství nebylo.

Chrastěšov jest stará osada, neboť již r. 1261 zapisuje ji Smil ze Střílek a na Brumově v zakládací listině novému klášteru Smilheimu ve Vizovicích.[1]) Tou dobou neležela osada na kopci, nýbrž asi v údolí blíže k Vizovicům.[2])

R. 1455 byla již osada pustá, lidem neosedlá, neboť vizovský opat Matěj zastavil ji jako pustinu Janovi Koberkovi za 30 dukátů.[3]) Klášter však měl v této pusté osadě panský dvůr, jehož r. 1502 dne 15. dubna Anna a Zuzana, dcery Jana Koberka z Vizovic, postoupily spolu s pustou osadou Janu Michlovi, měšťanovi z Vizovic.[4])

R. 1549 dal ves pustou Zikmund Kuna z Kunštátu jako držitel mnichy opuštěného kláštera Smilheimského v deskách

---

[1]) Cod. M. III., 313, č. 324. Dobner, Monumenta, IV., 270.

[2]) Peck, Holešovsko, pag. 115.

[3]) Volný, Kirchl. Topogr. I. Abt., III. Bd., pg. 428.

[4]) Volný, Mähren, IV., 476. Bretholz, Musei franc. Annales, 1896, 156. Brünner Wochenblatt, 1827, pg. 62.

zemských zapsati Václavovi z Bozkovic.[1]) Volný klade zápis tento omylem již k r. 1548.[2]) Po Václavovi z Bozkovic dědil Tobiáš z Bozkovic, po něm jeho sestra Zuzana Černohorská z Bozkovic, manželka Jana z Dubé a Lipého, která odkázala celý statek vizovský svým dětem Janovi, Vilímovi, Johaně a Elišce, a ti r. 1568 vše prodali Zdeňkovi Kavkovi z Říčan, majiteli obšírného zboží brumovského.[3]) Při všech těchto převodech jmenuje se pustá ves Chrastěšov výslovně příslušenstvím statku klášterského.

R. 1569 jmenuje se tu někde Smolný potok a nad ním les u Rohozné. Pole nad Smolným potokem (nynější trať „ve Smolíně") uvádí se r. 1750 jako slušící ke dvoru panskému v místech zaniklé osady ležícímu.[4])

Když r. 1578 Zdeněk Říčanský prodal Vizovice Anně z Nevědomí, majitelce Hranic, připomíná se zase pustá ves Chrastěšov jmenovitě.[5]) Tolikéž r. 1600 výslovně zapisuje se Václavovi Tetourovi z Tetova a r. 1602 připomíná se v jeho pozůstalosti.[6])

R. 1726 opravila vrchnost panský dvůr v Chrastěšovách nákladem 925 zl. 14 kr.[7])

Koncem století XVIII. byl dvůr pro nedostatek robotníků zrušen a pozemky k němu náležité poddaným puštěny, aby si zde vystavěli příbytky. Tím obnovena byla osada pustá, ale obnovené nepřipomínají moravské místopisy ani Švojův, ani Volného, ač ji Volný jako pustou k r. 1580 a jako panský dvůr k r. 1770 jmenovitě uvádí.[8])

Až do r. 1876 byla obnovená osada kolonií Jasené, t. r. však stala se samostatnou obcí politickou.

Původně slula Chrastěšov, ale od nového založení sluje Chrastěšova (množné číslo středního rodu).

---

[1]) Z. d. olom. XXV., 68.
[2]) Volný, Mähren, IV., 477.
[3]) Volný, Mähren, IV., 478.
[4]) Peck, Holešovsko, pag. 115.
[5]) Z. d. XXIX., 28.
[6]) Z. d. XXXI., 18.
[7]) Peck, Holešovsko, 101.
[8]) Volný, Mähren, IV., 489.

Jaroslavice,

samostatná katastrální a politická obec, rozložená na výšince, skoro 12 km západně od Vizovic, na panství Zlínském. Náves je dlouhá, na obou koncích otevřená, nepravidelná, chalupy jsou podél cesty, od sebe odděleny a často vzdáleny; do návsí obráceny jsou různě: štítem, průčelím nebo pokosmo. Chalupníci jsou prostřed návsí a na pasekách, grunty jsou roztroušeny. Před domy není zahrádek, za to jsou rozsáhlé zahrady za chalupami a kolem nich. Obytné budovy jsou ponejvíce z nepálených cihel, hospodářské budovy ze dřeva. (Obr. 23.)

Rozloha obce měří 4·32 km², z čehož plodné půdy 4·18 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1790 v 65 domech 358, r. 1834 v 84 domech 439, r. 1890 v 97 domech 510 a r. 1900 v 98 domech 528 duší, Čechů, katolíků, nepatrnou menšinou evangelíků, zemědělců. V minulých dobách živilo se obyvatelstvo pálením dřevěného uhlí v milířích, po nichž dosti četně nalézají se zbytky. Zmínky zasluhuje, že osada sama má jen 52 domů, kdežto 46 čísel stojí na pasekách. V osadě jest stará dřevěná zvonice. (Obr. 24.)

Osada jest přifařena do Zlína, paseky do Želechovic. Přiškolena bývala do Želechovic, nyní patří školou do Příluk. Rektor želechovský na sv. Blažeje posílal své žáky koledou dům od domu, kteří zpívali při tom asi jím samým složenou koledu, která začínala:

„Na svatého Blažeje ten obyčej bývá,
že každý rechtor žáky po domech posílá“ — — —

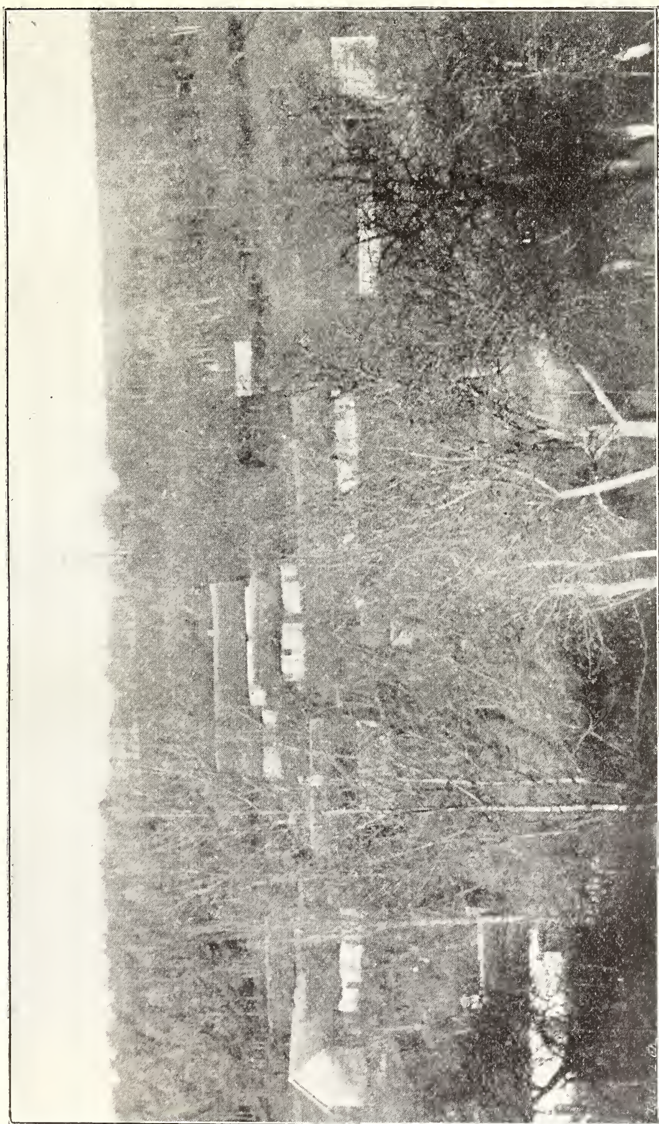
Pošta a nádraží jsou v Želechovicích.

Rody přes 100 let na gruntech: Pivodův, (obr. 25.) Čelustkův, Šenkéříkův, Krajčův, Čechův, Dlabačův. R. 1667 bylo 13 osedlých, z těch do r. 1749 jediný rod udržel svůj rodný grunt.

Samoty: Jaroslavské paseky, Pod vrškem, Lázy.

Jména tratí: Vrch, Příčky, nad Skalú, u Kadlbka, Zážlebí, Zadka, Hony, Skalky, Tabula, Plaščina, Kúsek, Kráčina, Jamy, Kúta, Stráně, Břeh, Žleby, Lúčky, Paseky, Zádrviští, Vavrušky, Uhliska, Zdúrna, u Tihelny, na Týčku, Hranice, Záplotí, Zelnice, Dolina, Dubovina, Boněcka, Dražky, na Hrázi, Kamence, Súmezky, Milenov, Včelín, Zajačí, Chrástka, u Hrabu, Pasíčky, Příční,

Drviska (les), Jalovčí a Březiny (lesy). Potoky slují: Milenov, Valach, Švambovec, Rakovník. V trati Boněckách bývala skelná huť.

Obr. 23. Jaroslavice (vých. část).

Poddanské poměry: Z podsedsku se robotovalo půl dne pěšky, 3 dni vozmo. Lánů nikdy nebylo. Farář zlínský dostával z podsedku kuře a 6 vajec.

Živelní pohromy: neúroda r. 1848 a veliké sucho r. 1863. Místní jméno jest patronymické od osobního Jaroslav odvozené.

Obr. 24. Zvonice v Jaroslavicích.

Vypravuje stará pověst o zbojnících, kteří zdržovali se v lesích stávavších na místech nynější osady. Ještě do nedávna stávala tu hruška, na níž zavěšovali ukradené slaniny. Zbojníky pochytali, jediný Jaroslav unikl a zanechav zbojstva, vystavěl si

Obr. 25. Podsedek (Pivodův) v Jaroslavicích.

tu chaloupku a živil se prací poctivou. Kolem chalupy vznikla osada Jaroslavice.[1]) Třeba pověst vykládá místní jméno, přece pokud zmiňuje se o zbojstvu, není bez podkladu. R. 1638 poddaní z Jaroslavic byli ve spolku s Ondruškem, synem fojta Léskovského u Vsetína, s nímž jako hejtmanem lupičským dopouštěli se zboje.[2])

Jaroslavice náležely ve XIV. století vládykám z Prusinovic. R. 1358 zapsal Dětřich z Prusinovic své manželce Ofce z Kateřinic na nich a na Prusinovicích 50 hř. věna,[3]) kterýž zápis se v deskách zemských v roku 1265 opakuje.[4]) R. 1373 zapsal týž Dětřich Valentínovi z Přestavlk a jeho manželce 3 hřivny ročního platu věnného na Jaroslavicích,[5]) kteréž věno Valentín z Přestavlk r. 1374 prodal za 30 hřiven gr. Zdeňkovi ze Šternberka a na Lukově.[6]) Později přešly Jaroslavice na Tasa z Prusinovic, jenž r. 1382 všel na spolek s Heršem z Rokytnic na všecka svá zboží, totiž na Prusinovice, Jaroslavice, Lhotu a Kolkov (zaniklý stával mezi Prusinovicemi a Bystřici p. Host.).[7]) Spolek tento byl asi záhy odvolán, neboť již po dvou letech (1384) bere Tas z Prusinovic na tyto statky na spolek Jana a Lidka, bratry z Huštěnovic. K tomuto vkladu poznamenal písař deskový, že Jan z Huštěnovic ihned Tasa se spolku vyvázal a propustil.[8]) Konečně r. 1385 týž Tas zapsal své ženě Marketě na celé vsi Jaroslavicích 60 hřiven věna k ruce jejích bratří Mikuláše a Alšíka.[9])

R. 1588 dala majitelka panství Zlínského Bohunka z Žerotína a na Zlíně obci dvě důležité listiny. Jednou pustila poddaným Jaroslavským kus hor, aby je na role a loučky vzdělali a ke gruntům přitrhli, začež jí, jak kdo sedí, po 10 gr. bílých dávati má. Druhou listinou jim některé roboty mění v stálé platy, aby ti, kteří na syrových kořenech živnosti své vystavěné mají, své živnosti tím snázeji polepšovati mohli. Má list tento asi význam pro Jaroslavské paseky, které asi krátce před tím rokem vznikly.[10])

Na čísle 36. bývalo fojtství. Fojt dohlížel na robotníky a chodil ke správě pro rozkazy. Za to z jeho gruntu se neroboto-

---

[1]) Peck, Holešovsko, pg. 116.

[2]) Prasek, Organisace práv Magdeburských, pg. 54.

[3]) Z. d. I., 608, [4]) I., 868, [5]) II., 218, [6]) II., 494, [7]) IV., 322, [8]) IV. 368, [9]) IV., 598.

[10]) Obě listiny chovají se u obce a byly otištěny v „Selském Archivě“.

valo. Na Jaroslavicích jsou jen podsedky o 74 měrách a chalupníci o 10—15—20 měrách, jak který, jinakých usedlostí nikdy nebylo. Dokud se tam chovaly ovce, měl každý hospodář vlastního pasáka, který mu pásal 10—35 ovcí. Pastviska byla společná ve výměře asi 20 měr na Občinách. Valašského košiarování nebylo.

Jasená,

druhdy Jesená, samostatná, katastrální a politická obec, 5·2 km na severovýchod od Vizovic, v údolí pod horou Vartovní (647 m), která chrání osadu před nepříznivými severními větry. Na Vartovni stávala prý v nepokojných dobách stráž, dávající pozor na vpády kurucké a včas je oznamující, aby lid mohl prchnouti do hor. Návsí není; domy jsou roztroušeny, chalupy jsou blíže silnice, grunty dále od silnice, obklíčeny kolkolem zahradami. K obci patří 18 pasek, z nichž některé jsou až hodinu vzdáleny. Před domy jsou zahrádky, některé od pradávna, ale stály na obecním pozemku a teprve r. 1883 při zakládání nových pozemkových knih byly vykoupeny. (Obr. 26.)

Rozloha obce měří 12·36 km^2, z čehož plodné půdy 1203 ha, a to: rolí 611 ha, luk 66 ha, zahrad 18 ha, pastvin 178 ha a lesů 330 ha.

R. 1783 bylo 108 domů; obyvatelstva bylo r. 1790 ve 101 domě 593, r. 1834 ve 124 domech 704, r. 1890 ve 157 domech 785, r. 1900 ve 156 domech 822 duší, a to evangelíkův augšburského vyznání 639, katolíků 107 (r. 1880 107), evang. helvetského vyznání 69 a 7 židů. Obyvatelstvo jest vesměs české; živí se zemědělstvím a ovocnictvím. Sadařství je v Jasené velmi vyvinuto, v úrodných letech vyveze se z této jediné osady až za 10.000 zl. ovoce čerstvého i sušeného. Z napadeného ovoce pálí se slivovice a lisuje se burčák. Také tu dosud kvete ovčáctví a mnohé sousední osady dávaji do Jasené na léto svůj dobytek „na pašu“.

Farní kostel katolický je zasvěcen sv. Maří Magdaleně. Zbudovala jej r. 1672 majitelka Vizovic Zuzana Maytenová, rozená hrab. Dóczyová; vysvěcen byl na den sv. Maří Magdaleny r. 1676. Kostel má dva zvony, jeden z r. 1583. Věž vystavěna byla r. 1732

nákladem Ferdinanda sv. pána z Minckwitzburka, r. 1853 hrom ji poškodil, r. 1854 byla opravena. V kostele jsou tři oltáře, hlavní sv. Maří Magdaleny, poboční sv. kříže a sv. Jana Nepomuckého. Ke kostelu patříval domek, který r. 1797 byl prodán. Při založení (hned po r. 1676) měl kostel jediný oltář, pozlacený stříbrný kalich, 2 ornáty a 3 zvony; každou čtvrtou neděli sloužila se v něm mše svatá, také o druhém svátku hlavních ročních svátků.

Obr. 26. Jasená.

Už před r. 1672 býval na místě nynějšího kostela kostelík, který od r. 1597 byl filiálním do Vizovic.

Fara byla v Jasené již r. 1548, ale zanikla za války třicetileté. R. 1777 byla zřízena farní expositura podřízená faráři vizovskému, neboť dály se tu četné obraty nekatolíků k víře katolické. Tato expositura povýšena r. 1784 na samostatnou lokální kuracii, k níž přifařeny katolické menšiny z dědin Ubla a Lutoniny. Budova farní dne 24. června r. 1822 vyhořela, ale opravena až r. 1828.[1])

---

[1]) Volný, IV., 488; Kirchl. Topogr. I. Abt. III. Bd. 446.

Protestantství zmohlo se v Jasené po roce 1550, kdy také fara luteránskou se stala. Přese všecky snahy jesuitských misionářů, kteří sem byli vysíláni hlavně z koleje hradišťské, nepodařilo se nikdy náboženství katolické úplně obnoviti a ještě před vydáním patentu tolerančního, již r. 1778, přihlásilo se veřejně 139 osob k vyznání augšburskému. Když pak dne 13. října r. 1781 vydán byl toleranční patent císaře Josefa II., přihlásila se celá osada až na rodinu fojta Mikuláštíka k vyznání augšburskému a již r. 1782 zřízena v Jasené evangelická církev, která konala s počátku služby boží ve stodole fojta Mikuláštíka, kterýž, ač sám jediný zůstal katolíkem, přece ochotně své stodoly k evang. službám božím propůjčil. R. 1782 vystavěna dřevěná modlitebna na obecním pozemku vedle mlýnského potoka a r. 1783 zděná fara. Dvou světnic ve faře užívalo se po dlouhou dobu za učírnu školní, až r. 1796 vystavěna škola. Hřbitov byl s počátku s katolíky společný, ale záhy zřídili si evangelíci čtyř obcí Jasené, Lutoniny, Ubla a Bratřejova vlastní hřbitov v Jasené, na němž se dosud pochovává. Nová modlitebna vystavěna r. 1833, k níž po vydání t. zv. protestantského patentu ze dne 8. dubna r. 1861, jímž evangelickým církvím byla zaručena úplná rovnoprávnost, svoboda a veřejnost vyznání a samospráva, přistavěna r. 1861 a 1862 pěkná štíhlá věž, na níž jsou tři zvony. R. 1892 zvětšena kostelní okna, r. 1894 zjednány věžové hodiny, r. 1900 pokryt kostel železným pocinkovaným plechem. (Obr. 27.) Pamětní kniha byla založena farářem Adamem Žambokretym r. 1842. Matriky počínají se r. 1782. Působilo tu dosavade 9 farářů, z nich nejdéle Martin Marček (1782—1810) a Pavel Hajnóczy (1865—1893). Přifařeny jsou: 1 osada z okresu Val.-Meziříčského a části okresů Holešovského, Uh.-Brodského a Uh.-Hradišťského. Platu měl první farář 200 zl. stříbra, 4 ofěry, svobodnou štolu a zpovědlný peníz. Církev si až dosud svého duchovního správce sama vydržuje. Fondy kostelní obnášejí 15.165 K; ke kostelu patří 75 měr rolí. R. 1906 dělaly dluhy kostelní 9193 K.

Škola. Jakmile se r. 1782 ustavila církev, zřízena hned také škola. První učitel Michal Mazor z Čévar v Novohradské stolici v Uhřích přišel do Jasené 10. února r. 1782, bydlel a vyučoval v čís. 21., později v nové faře, až r. 1796 vystavěna školní budova. Do školy chodily evang. dítky z Jasené, Lutoniny, Ubla a z Chrastěšova. Platu bral první učitel 100 zl. víd. a sobo-

tálesu 1 kr. víd. Učitel Pavel Pellár (1831—1865) dostával 40 zl. stříbra za varhanictví hotově, tvrdého obilí 10 měr, dřeva 12 sáhů, 15 liber topeného másla, 3 oféry kostelní a 2 koledy, vánoční oplatky, 1 kr. ze školního dítěte, od pohřbu polovici štoly, kterou bral duchovní. Tato škola byla soukromá, církevní či konfesijní. R. 1886 odškolilo se Ublo, zřídivši si samostatnou veřejnou školu. Dne 22. dubna r. 1900 usnesla se církev, aby

Obr. 27. Evang. kostel v Jasené.

se konfesijní škola zrušila, jež následkem toho v červenci r. 1901 zavřena. Nyní rozšířila se stávající zde již jednotřídní veřejná škola, kterou navštěvovali jen katoličtí žáci, o pobočku a r. 1903 vystavěna nová čtyřtřídní škola nákladem 40.904 zl. 78 kr., v níž r. 1904 otevřeny 3 třídy veřejné školy. (Obr. 28.) Katoličtí spoluobčané z Jasené, Lutoniny a Chrastěšova zřídili si počátkem školního roku 1904/5 jednotřídní soukromou školu, která má nyní na 50 školních dětí. Pamětní kniha školní zřízena r. 1889, školní knihovna má nyní asi 210 svazků.

V obecní pečeti byla radlice.

Přes 100 let drží rodné grunty tyto rody: Bělohlávkův č. 1, Krajčův č. 7, Tlusťákův č. 9, Geržičákův č. 11, Sovičkův č. 17, Machovských č. 18, Hniličův č. 21, Poláchův č. 23, Tomančův č. 30, Bajzův č. 47, Viktoříkův č. 49, Ježův č. 51, Jurčákův č. 53, Mikuláštíkův č. 79, Tomečkův č. 89, Mynářův č. 99, Matyáštíkův č. 103.

Spolky: Při katolickém kostele bratrstvo srdce Ježíšova; obecní sýpka od r. 1899 se 70 členy, obecní pojišťovna dobytka

Obr. 28. Škola v Jasené.

z r. 1899, spořitelní a záloženský spolek dle vzoru Raiffeisenova z r. 1904, který měl hned v prvním roce 163 členův a 132.264 K obratu.

Epidemie: hlavnička r. 1847, cholera r. 1866.

Živelní pohromy: neúroda r. 1847 a z ní veliká drahota, hlad a hlavnička. Povodeň r. 1855 a krupobití r. 1896, krutá zima r. 1850.

Samoty: paseky na Lukách a Škrle (původně asi Kršle).

Jména tratí: Brdo, Grapy, Chmelov, Košařiska, Múčníky, Pastýrňa, Těšice, Uplzek, Vápenka, Vinohrádek, Žíry, Rohozná,

ve Žlebě, na Vrše, v Starých drahách, v Hlubokém, pod Paličkami, v Březině, nad Trávníky, na Skalkách, na Drahách, v Střešnoví, na Holém kútě, na Odjaťách, na Nivě, v Prlovčici, pod Prlovčicú, na Kútkoch, za Trnovicú, na Lázkoch, na Strážni, v Tyku, v Hadinci, u Vlčí jámy, v Končinách, v Hájkoch, v Psinkách (na Obětech a pod Obětmi), na Závrati, u Dúbrav, v Petrovinách, v Syrákově, nad Bzovíkem, pod Keřky, pod Zajačinkú, v Zajačím, v Klešni, pod Jasenskú výpustú, Vápenka, Středpole, Kozince, Zálučí, Pohořeliska, Smetanovská, Stránce, Škrle, Slívů vrch, Baráková, Táborek, Vartovňa, Sněhová jama. Jmen na Obětech a pod Obětmi se již neužívá; snad tato jména připomínají pohanských obětišť. O Táborku se vypravuje, že tam kdysi leželo táborem vojsko, o Vartovni, že za vpádův kuruckých stávala tam stráž, která dávala obyvatelům znamení, by před blížícím se nepřítelem uprchli do lesů, kam se Kuruci neodvažovali.

Poddanské poměry byly takové, jako na ostatních dědinách vizovského panství. R. 1585 bylo v Jasené 33 usedlostí, a to zákupní rychta s lánem rolí a s mlýnem, 8 pololánů, 16 čtvrtlánů (= 16 gruntů se čtvrtí rolí), 7 podsedkův a mlýn pode vsí. Platili o sv. Jiří a o sv. Václavě za hlásky a vartovné, o sv. Šimoně a Judě za odúmrť, o vánocích za výkup z roboty, o sv. Václavě husy, osypy dávali rež, pšenici, oves, kromě toho platili vejci, slepicemi posudkovými a slepicemi činžovými jednou v roce, kdy vrchnost nařídila. Chodili na hony a robotovali k zámku i ke dvorům potahem i pěší. Pěších robot bylo po r. 1800: od chalupníků bez zahrádek ročně 13 dní, se zahrádkami 26 dní, z podsedků $1^1/_2$, ze čtvrtlánů 2, z pololánů $2^1/_2$ dne týdně jednou osobou. Dle urbáře z r. 1775 bylo v Jasené dědičné fojtství na čísle 60. Dnes jsou z něho tři selské usedlosti, čís. 60, 71 a 125. Byl to mlýn, při němž byla i pila, ale obé na nestálé vodě. Sedláků bylo 15, velkých podsedků 7, malých podsedků 10, chalupníků na podolanském pozemku 36. Ovcí chovalo se v osadě na 550 kusů; včelstev bylo 140. (R. 1900 načítalo se ovcí jen 164.) Sedlák byl povinen odvézti jednou do roka kládu k panské pile do Zádveřic. Roboty ostatní byly jako v Pozděchově (viz ten). Chalupníci robotovali jeden den v témdni pěšky. Grunty zdejší byly veliké. Lán měl 80 jiter, pololán 40 jiter, podsedky různě 30 až 40 jiter pozemků. Po r. 1848 zůstalo vrchnosti 111 jiter, sedlákům 2022 jiter půdy.

Jméno osady jest po poloze místní v horách jasanových. Jasanů bylo na Moravě druhdy takové množství, že daly jméno celému pohoří Jeseníkám.

Dějiny: Vsi Jasené připomíná se po prvé r. 1481, když dne 7. prosince (feria VI. post festum sti Andreae) vizovský opat Beneš i vešken konvent pohoní pana Ctibora z Cimburka a z Tovačova z 5000 zl. dobrých uh. peněz, že drží klášter Vizovice s veškerým příslušenstvím i s jeho dědinami, mezi kterými jmenuje se také Jasená.[1]) Když dne 30. května r. 1482 opat Beneš půhon tento opakuje, čte se v něm Jasená znova.[2])

R. 1548 připomíná se fara, jejíž patronát náležel klášteru Vizovskému. Sotva chybíme dohadem, že klášter sám tuto faru založil a snad za svého trvání také svými řeholníky obsazoval.[3]) Při všech převodech panství vizovského na nové majitele vzpomíná se Jasené jako vsi Vizovicům poddané. Tak r. 1548, 1568, 1578 a 1600, o čemž viz při dějinách Vizovic. Když před r. 1600 farnost luteránům se dostala, vzdal se r. 1600 majitel panství, uherský šlechtic Emerich Dóczy z Nagy Luczie, patronátu kostela jasenského ve prospěch biskupa olomuckého Františka kardinála Dietrichštejna asi v naději, že tento lépe dovede čeliti nauce nekatolické. Z toho soudíme, ač Jasená již od r. 1597 byla přidělena do Vizovic, že na nové obsazení fary se přece jen pomýšlelo. Ale k novému obsazení nedošlo hlavně asi z nedostatku kněžstva katolického.

Také jasenské fojtství má svoji historii. R. 1607 koupil fojtství Pavel Ubelský s poručením jeho milosti pána od sirotků po nebožtíku Matějovi Klimšovu. Od Pavla fojta koupil je r. 1614 Jiřík Tomek a od tohoto r. 1623 Pavel Huňáček jinak Pavel Bidů. R. 1634 koupil je od Pavla Bídova Mikuláš Vykroutil, který je do r. 1647 úplně zaplatil. Byl dobrý hospodář, ale Jíra, syn jeho, neplnil povinností svých, protože byl velikým mrhačem. R. 1663 zvolila vrchnost jiného poctivého člověka na to fojtství, „aby dobrý a chvalitebný řád na dědině držel, platy pilně vybíral, každého času do důchodův panských protiva kvitancím odváděti nezameškal, na roboty panské pilně dle

[1]) Brandl, Půhony, VI., 172, č. 1008.
[2]) Ibid. VI., 205, č. 1223.
[3]) Volný, Kirchl. Topogr. I_3, S. 446.

nejmenšího rozkazu vypravoval, neposlušné, kteří by protiva tomu spurni byli, trestal a žádnému neodpouštěl. Jurovi Mikuláštíkovi puštěno fojtství za 170 zl. bez závdanku, poněvadž fojtství od Jury Vykroutila skrzeva nedobré hospodářství náležitě postaveno se nevynacházelo.“ Po nějakém čase zabrala vrchnost fojtství a přidělila je ke svému dvoru. Ale r. 1726 vrátil je majitel Vizovic Prokop Gervas z Gollena Jiřímu Mikuláštíkovi odměnou, že byv u něj hajduchem v nebezpečenství jej pilně opatroval a od smrti utopením zachránil. Tento nový fojt měl u vrchnosti velikou moc a vážnost. Jednou prý místo sebe poslal na robotníky dohlížet svého syna, ale purkrabí ho nepřijal. To dohněvalo fojta tak, že jel hned na zámek a tam obuškem rubal do brány a na vše strany dotud, až ho všickni odprosili. Byl také lajtnantem nad portáši. Jeho rod sedí na fojtství dodnes.[1]) Fojtství bývalo na nynějším gruntě číslo 60. Dosud na něm chovají privilej ze dne 12. listopadu 1726, kterou fojtství propůjčeno Jurovi Mikuláštíkovi.

R. 1610 zachovali se jasenští poddaní zle k své vrchnosti, panu Emerichovi Dóczymu, jak vysvítá z nálezu zemského soudu z r. 1610, dle něhož hrabě Dóczy „na poddané své ze vsi Jesené sobě velice stěžoval a to svědky dostatečně provodil, že tíž lidé téhož pána svého, jedouce on po myslivosti, s kyji, s obušky honili až do města Vizovic, jakož pak i na něm šaty jeden, který již umřel, posekal; též drába panského zamordovali, fojta z světnice vystrčili a zranili, vězně z vězení vizovských vylámali, ačkoliv na větším díle ti jistí, kteříž to činili, zemřeli a na jiné grunty se stěhovali.“

Zemský soud nalezl: „i poněvadž jsou lidé z též dědiny Jesené takovou nevážnou všetečnost proti vrchnosti své provésti se opovážili, mají ti, kteříž by na gruntech panských ještě v živobytí zůstávali, vězením od pána svého dostatečně na čtyři neděle trestáni býti.“

R. 1726 opraven panský dvůr nákladem 486 zl. a vpády kuruckými zkažená panská hospoda nákladem 153 zl. 48 kr.[2])

Bývalé valašské salašnictví kvete v Jasené do dneška. Druhdy bývalo až 18 salašů; když však mnohé pastvy byly zalesněny a tím ubylo „paše“, zbylo do nyníčka jen 6 ovčích

---

[1]) Peck, Holešovsko, 119—122.

[2]) Peck, Holešovsko 119.

salašů (po valašsku je salaš mužského rodu). Loni bylo salašů sedm, ale jen o 20—80 ovcích, kdežto dříve bývalo v každém 100—200 ovcí. Na salaši býval bača, který se zaměstnával výhradně přípravou žinčice, a valach s hoňákem, kteří ovce pásli. Bača míval 13 zl. platu a stravu, také příučky a odučky a z ovce 2 kr. „ocasného". Ovce se vyháněly až po Juřím a bývaly na salaších do Šimona a Judy, „co vyháňajú baču z búdy." Majitelé salašů mívali po většině ovce vlastní, ale pásali také ovce od jiných „sehnaté". Když bača uvařil žinčici, postavil se před kolibu s trúbú a vytruboval tak, že to bylo daleko široko slyšet. Trúba byla ze dvou kusů dřeva, zdobená korou třešňovou. Dobytek tažný — koně a voli — pásal se po nocích na týž způsob jako místem na valašském Klobucku. (Viz o tom kapitolu „Život lidu" v knize „Okres Val.-Klobucký.")

Kamenná Lhota viz Lhota Horní.

Klečůvka,

samostatná katastrální a politická obec na výšince, více než 6 km na západ od Vizovic, silnicí spojená s Veselou a Želechovicemi. V osadě prostřed parku je zámek rytíře Giry. Chaloupky při chodníku k Zádveřicům jmenují se Borošín a Bzovík.

Rozloha obce měří 2·67 km², z čehož plodné půdy 253 km².

Obyvatelstva bylo r. 1790 v 27 domech 180, r. 1834 v 37 domech 174, r. 1890 v 46 domech 249, r. 1900 ve 46 domech 249 duší, vesměs Čechů, ze čtyř pětin katolíků, z pětiny evangelíků helvetského vyznání, zemědělcův.

Osada tvoří spolu s blízkou Veselou samostatný alodní statek.

Přifařena a přiškolena je do Želechovic, kde je i pošta a železniční stanice.

Obecní pečeť pocházející z r. 1725 má obraz sv. Jana Nep.

Samoty: mlýn Kněžkúta a tři paseky.

Jména tratí: na Kněžských (role zlínské fary), Koráb, Lhotska, Vesníky.

Kolem r. 1840 byla v Klečůvce soukromá papírna, která vyráběla 700 rysů papíru ročně.

Ve XIV. století náležela Klečůvka ke Zlínu, při němž ji Schvoy připomíná k r. 1359.[1]) R. 1397 postoupil markrabí Jošt Klečůvky jako příslušenství lenního statku Zlínského dědičně Zdeňkovi ze Šternberka.[2]) Po té se osada tato po celou dobu až do r. 1662 uvádí jako příslušenství Lukovské, jmenovitě r. 1480, kdy Aleš ze Šternberka postoupil Lukova strýci svému Alšovi ml. ze Šternberka,[3]) a r. 1516, kdy Ludmila ze Šternberka, dcera tohoto Alše ml. ze Šternberka, intabulovala Klečůvku se zbožím Lukovským Vilímovi Kuně z Kunštátu.[4])

Že za doby všeobecné reformace náboženské také v Klečůvce zakořenilo se luteránství, jest jisto již z okolnosti, že r. 1586 želechovský pastor Michal pohnal majitele panství Lukovského, že mu bere desátek z Klečůvky a z tamějšího mlýna.[5]) Kdyžtě byla farní osada nekatolická, byly jistě také osady přifařené.

Po válce třicetileté, totiž r. 1656, měřila Klečůvka $3^{50}/_{64}$ lánu, měla domův osedlých 8, nový pustý 1, starých pustých 4, rolí starých pustých 240 měr III. třídy. Na nynějším panství Klečůvském, totiž v osadách Klečůvce a Veselé bylo toho roku rolí poddanských II. třídy $165^2/_3$ měr, III. třídy $901^1/_3$. R. 1667 bylo domův osedlých 7, pustých 5.[6])

R. 1662 byla Klečůvka odtržena od Lukova a utvořila samostatný statek. Toho roku totiž dne 6. února majitel Lukova Jan Bedřich Minckwitz svob. pán z Minckwitzburka a na Lukově postoupil Klečůvky císařskému radě a přísedícímu moravského tribunálu Janu Zlatoústému Zehendtnerovi z Reichersdorfu za dlužní úpis v ceně 1568 zl. 30 kr. rýn. Ten je hned s valchou, mlýnem a zahradami prodal za 2300 zl. rýn. Melicharovi svob. pánu z Ledenic.[7]) Od Ledenického koupil Klečůvku v neznámé době Jan Bedřich z Minckwitzburka, neboť ji závětí ze dne 17. října r. 1716 prohlášenou dne 13. června r. 1727 odkázal svým synům,

---

[1]) Schwoy, Mähren, II., 535.

[2]) Volný, Mähren, IV., 536; [3]) IV. 270.

[4]) Z. d. olom., XVII., 27.

[5]) Volný, Kirchl. Top., I., 3., 444.

[6]) Slavík, Morava, 85, 90.

[7]) Volný, Mähren, IV., 223.

z nichž dědickým porovnáním dne 31. července r. 1730 Klečůvku a Veselou převzal Ferdinand Josef v ceně 13.000 zl. rýn. Po něm dědil ji nebo koupil bratr Rudolf Matyáš, po jehož smrti r. 1745 přihlásila se vdova Arnoštka se šesti nezletilými dětmi k dědictví, ale statek byl předlužen, proto byl zemským právem odhadnut a dne 23. září r. 1758 v ceně 18.000 zl. rýn. Josefovi svob. pánu Petrášovi prodán. Ale tento prodal Klečůvku hned po třech dnech za 19.000 zl. a 25 dukátů Karlovi Josefovi rytíři Stiebigovi, c. k. radě a místopísaři zemskému na Moravě, jenž poslední vůlí ze dne 2. ledna 1767 prohlášenou po jeho smrti dne 1. května r. 1783 odkázal Klečůvku synu svému Janu Nep. Františkovi. Ten ji prodal dne 1. ledna r. 1798 za 25.000 zl. a 50 dukátů Janu Frant. Hainischovi ryt. z Haydenburka s chmelnicemi, květnicemi a sady. Tohoto poslední vůlí ze dne 27. srpna r. 1816 odkázána byla Klečůvka nejmladšímu synovi Janovi, jenž ji dne 11. srpna r. 1818 v odhadní ceně 50.000 zl. rýn. ujal. Od poručníků jeho syna Františka koupil panství dne 7. června 1837 držitel Zlína Klaudius svob. pán Bretton.

Kudlov,

samostatná politická a katastrální obec na bývalém panství Zlínském, $12^1/_2$ km západně od Vizovic, na silnici do Zlína. Osada leží na kopci, proto se říká „na Kudlově“. Chalupy jsou roztroušeny podél silnice, dosti po různu, návsí je nepravidelné. Každý hospodář sedí na svém gruntě uprostřed svých pozemků. Na Kudlově je mnoho studánek, a každá má své jméno po majiteli gruntu, jako Orlova studánka, Vajovo koryto a p. Voda odtéká z nich stále prameny, které spojují se brzy v potok. Ve všech studánkách je dobrá voda, v Lupčíkově studánce i léčivá. Pomůže prý každému, kdo se jí napije, proto málo kdy přijede na Kudlov lékař. Lid je chudobný a chová mnoho koz, jimž dává jména zvuku cikánského „Čožika, Šomyla“ a p. Chalupy domkařské jsou roztroušeny při silnici mezi statky. Každý hospodář má při svém gruntě sušírnu na ovoce. Domy jsou bez ozdob. Četné jsou při domech na poschodí stavěné komory. Starší budovy jsou zhusta dřevěné, úplně omítnuté, novější z vepřovic.

R o z l o h a obce měří 6·28 km²; plodné půdy jest 615 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1790 ve 62 domech 311, r. 1834 v 77 domech 472, r. 1890 ve 107 domech 533 a r. 1900 ve 111 domech 584 duší, Čechů, katolíků, zemědělců.

Přifařen jest Kudlov do Zlína, 28 pasek do Březnice.

Škola vystavěna byla r. 1896 nákladem obce. Dříve byla osada přiškolena do Březnice, kam dosud školou přísluší oněch 28 pasekářů. Pamětní kniha školní a knihovna založeny r. 1896, knihovna má nyní 86 svazků.

Spolek: Hospodářská besídka od r. 1902 s knihovnou téhož roku založenou.

Živelní pohromy: sucho r. 1904.

Samoty: Pindula (hospoda za Kudlovem při chodníku provodovském) a paseky: Buchalteři, na Švambovci, Rybníčky, Lebaviny, na Nové, Stráně.

Jména tratí: u Filíka, Amerika, Bílé hlíny, Kopánky, Kopanice, Lebaviny, Němčica, Ostružné, Pádol, Rybníčky, Strže, Švambovec, Týček, Skalka. Na Skalce strašívalo. O polednách pásalo se tu veliké stádo černých koz. Každá měla zvonec „tak to břáňalo". Kdysi zajal hospodář Šimák takovou kozu a vedl ji domů. Ale koza rostla, už byla dvakráte toliká, třikráte toliká a rožiska měla až strach. Šimák se zhrozil, kozu pustil a ta běžela hned za stádem. Roku 1890 našla se na Skalce nádobka s 217 stříbrnými groši z doby třicetileté války. Český groš byl jediný, všecky ostatní byly cizí.

Kudlov byl vždy příslušenstvím zboží Zlínského, při němž se poprvé připomíná r. 1589, kdy v témdni před neděli provodní Bohunka z Žerotína, druhá manželka Janova z Kunovic, prodala jej jako příslušenství Zlínské jménem svých vlastních dětí i pastorků Bohuslavovi Zendlerovi Pačlavskému z Hofu. Kup ten byl vložen do desk zemských teprve r. 1595.[1]) Viz proto další osudy dědiny při panství Zlínském, jak budou své doby obsaženy v okrese Napajedelském.

R. 1667 bylo v Kudlově 27 osedlých, z nichž do r. 1749 udržely tři rody rodný grunt.[2])

---

[1]) Z. d. olom. XXXI., 12.

[2]) Slavík, Morava, 204.

Lhota Dolní,

samostatná katastrální a politická obec, na bývalém panství Vasilském, v úzkém údolí Říky, 13 km od Vizovic na jihozápad. Osada tvoří nepravidelnou náves s usedlostmi po různu rozestavenými.

Rozloha obce měří 5·03 km², z čehož plodné půdy 486 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1790 v 35 domech 225, r. 1834 ve 44 domech 246, r. 1890 v 53 domech 310, r. 1900 v 53 domech 296 duší, vesměs Čechů, katolíků, zemědělců. V posledních dvaceti letech obyvatelstva neustále ubývá.

Osada je přifařena i přiškolena do Horní Lhoty, kde je také pošta.

Rody přes sto let na gruntech: Petrášův, Kuželův, Žáčkův.

Epidemie: r. 1795 osypky a 1836 cholera (10 obětí).

Živelní pohromy: krupobití r. 1885.

Jména tratí: Lúčky, Vinohrádky, Hrobiska, Kříba, Babinec, Lešníky, Lipska, Klenkov, Rovně; jména lesů: Tyky, Bahnica, Kořenačky, u Vozníka, Hladová dolina, Lamačka. Do lesa v Hladové dolině utíkali se obyvatelé po čas vpádů kuruckých, v lese Lamačce jsou prý ve 12 klecích zakopány peníze.

Dolní Lhota byla vždy při Vasilsku. R. 1516 připomíná se jako osada pustá. Týmže časem zanikla asi nedaleká osada Vasilsko, jejíž poloha náleží nyní do katastru obce Rudimovské v okrese Bojkovském. Avšak koncem století XVI. nebo nanejpozději počátkem stol. XVII. byla Dolní Lhota zase obyvatelstvem osazena, neboť r. 1613 dne 4. července jmenuje se již jako osedlá. Toho dne prodává Hanuš Petřvaldský z Petřvaldu celé léno Vasilské Frant. hr. Serenyimu i s osadami Lhotou Horní a Dolní. Podobně osedlou vzpomíná se r. 1632. R. 1663 strašně utrpěla vpádem tatarským. Osada byla úplně spálena, Tataři zabili 16 lidí, uloupili 14 koní, 7 kusů hovězího dobytka, 268 skopů a spálili všecko obilí.[1])

Z tohoto záznamu vidno, že ve Lhotě byl čilý chov ovcí; časem zanikl skoro úplně. Nyní chovají sedláci jen po dvou,

[1]) Slavík, Morava, 82; Slavík, Slovensko, 42; Peck, Holešovsko, 100, 113.

třech jehňatech, a staří pamětníci ani nedovedou vypravovati o bývalém salašnictví.

Desátky a roboty byly podobné jako ve Lhotě Horní. Lánů ani pololánů nebylo, čtvrtlány a podsedky byly o něco menší nežli v Horní Lhotě. Na čísle 35. bývalo fojtství. Je to mlýn, na němž výše 300 let seděl rod Maňasův. Fojtství na mlýně tom zřídil Antonín Karel hrabě z Serénu listinou ze dne 31. března r. 1722 za příležitosti kupu tohoto mlýna Danielem Maňasem od bratra Jana.[1])

R. 1665 bylo v Dolní Lhotě jen 10 usedlých, a to 1 celý lán a 9 pololánů, pusto nic. R. 1750 platila celá obec panství Vasilskému platu gruntovního o sv. Jiří 13 zl. 35 kr. a o sv. Václavě 11 zl. 48 kr.; o sv. Janě za hlídku 47 kr. a o vánocích 6 zl. 55 kr., platu lesního o sv. Janě 5 zl. 54 kr. a tolikéž o vánocích, platu robotního o vánocích 6 zl. a z kopanic 12 zl.; o sv. Martině platu gruntovního 9 zl. 31 kr. Kromě toho sypala za pastvy v panských lesích a na panském pastvisku 15 měr pšenice a 20 měr ovsa. 6 sedláků robotovalo dvojspřežně koni každý po 3 dnech v témdni, 2 sedláci párem volů každý 3 dni v témdni. R. 1757 měli poddaní 220 mor. měr rolí, 10 měr zahrad, 55 měr úlehlí, 54 měr rolí pustých a 47 měr lesa; obec sama měla $69^1/_8$ míry pastvisk a $236^3/_8$ míra lesa, luk na půl druhé dvojspřežní fůry sena. V osadě byly 3 mlýny na nestálé vodě.

R. 1753 měla zajímavý spor se sousední osadou Nevšovou o hranice v lese Kameničném, v němž Lhotští zasahovali do majetku Nevšovjanů. Manský soud kroměřížský rozhodl spor ve prospěch Nevšovjanů hlavně asi dle výpovědí svědků Nevšovských, kteří dokázali, na kterém místě byli při obchůzce hranic sešleháni. Bylo totiž v některých krajinách moravských zvykem, že chasa selská bývala před ujetím gruntův otcovských přivedena k hranečníkům, při nichž byla mrskána na napomenutí, aby hranice považovala svatými, chráníc svého a v cizí nesáhajíc.

R. 1775 robotovali poddaní z Dolní Lhoty jako jejich sousedé ze Sehradic. V popise lenního statku Vasilského z r. 1856 se praví, že Dolno-Lhotští měli spolu se Sehradickými a Horno-Lhotskými právo bráti z panských lesů sehradských bez zvláštního povolení vrchnostenského na pouhé oznámení hajnému

---

[1]) Viz Peřinka v „Listináři Selského Archivu“ sv. II. pg. 31.

stavební a palební dřevo dle potřeby své. Tolikéž své dobytky směli pásti v panském lese a na panském pastvisku, obé již od dob pradávných za plat 64 zl. 18 kr. víd. m. ročně, které se dávaly z obecní pokladny.[1])

Lhota Horní,

druhdy Kamenná Lhota, kterého jména lid dosud někdy užívá, samostatná politická a katastrální obec, na silnici, 10·5 km na jihozápad od Vizovic, v úzkém od severu k jihu směřujícím údolí, jež na jih jest otevřeno, na severu poněkud horami chráněno, avšak hluboké sedlo mezi horami Homolou a Valy studeným severákům velice nebrání. Údolím protéká potok Kosmanka, do něhož se v osadě vlévá potok Žlebový. Tento vytéká z údolí severozápadního, které od hlavního na horním konci osady se odštěpilo. Osada tvoří jedinou ulici, která se na severním konci rozdvojuje zasahujíc jako dvěma tykadly do obou těch údolí. Hlava těchto tykadel jsou kostel, škola a fara, sedící na úpatí Valů. Do návsí vede silnice ze Zádveřic, roztíná osadu na dvě řady a jde dále k Dolní Lhotě. Mezi domy jsou mezery. Novější domy stojí do ulice průčelím, starší štítem. Domkaři jsou na dolním konci (t. zv. Výpustě). Nejnověji vznikla část osady zvaná Amerika, jsou to tři chalupy vystavěné na pozemcích od gruntův odkoupených. Starší domy stojí těsně u silnice, proto není zahrádek před okny. Původně bylo jediným stavivem dřevo, nyní se staví z vepřovic.

Nad Lhotou, jež patří k panství Vasilskému, stával druhdy pevný hrad Sehrad na hoře, která dosud sluje Valy. Základy i hradební příkopy zachovaly se dosud. Příkop je 700 metrů dlouhý. Hrad tento byl proti nedalekému Starému Světlovu pravým velikánem. R. 1449 byl zakoupen moravskými stavy a poněvadž na něm sídlil loupežný šlechtic uherský Pongrác z Liptova, byl i se Světlovem pobořen. Lid vypravuje, že na hradě straší, běhají tam ohniví psi střehoucí pokladů v zasypaných sklepích. Jezírko u hradu nemá prý dna, a zasypaná

[1]) K. a. archiv v Kroměříži, registratura lesní, Lehengut Wasilsko.

studně blíž jezírka byla tak hluboká, že kačena s hrkávkou do studně vpuštěná vyplavala z Moravy až u Uh. Hradiště. Starý uhlíř viděl na vlastní oči vodníka, který bral divoké svini mladé a topil je v jezeře.

Rozloha obce měří 12·66 km², z toho plodné půdy 1249 ha, většinou lesů.

Obyvatelstva bylo r. 1790 v 56 domech 331, r. 1834 ve 62 domech 312, r. 1890 v 68 domech 378, r. 1900 v 70 domech 381 duší, vesměs Čechů, katolíků, zemědělců.

Farní kostel zasvěcený sv. Diviši Areopagitovi[1]) vystavěn byl r. 1700 dobrodinci na místě starého dřevěného, rovněž sv. Diviši zasvěceného. Tento původní dřevěný kostel byl dle dohadu založen asi ve XIV. věku některým majitelem panství, pánem ze Šternberka, v kteréž rodině té doby jméno Diviš bylo dosti oblíbeno. Kostel stojí na hřbitově r. 1827 znova obezděném. R. 1805 byl obnoven přičiněním obětivého faráře Josefa Keislera. R. 1857 byl kostel na útraty nábož. matice opraven. Jediný oltář má obraz přinešený prý ze zrušeného kláštera velehradského. Do r. 1671 sloužívala se v původním dřevěném kostele mše sv. jen třikráte do roka, k čemuž přijížděl farář bojkovský; po té však sloužívala se každý sedmý týden. Kostel má dva zvony a umíráček. Větší zvon pochází z r. 1749 a nese dva obrazy sv. Diviše, živého a sťatého, držícího hlavu v rukou. Menší zvon je z r. 1827.

Záduší má 3968 K hotových.

Fara náleží k děkanství pozlovskému. R. 1420 dne 5. prosince jmenuje se zdejší farář Matyáš, veřejný notář, syn německobrodského měšťana Jana.[2]) R. 1449 činí se první zmínka o zdejším patronátě.[3]) Fara však časem přešla do rukou českých bratří a po r. 1620 úplně zanikla.[4]) R. 1785 zřízena lokálie z nábož. fondu a r. 1786 zbudována týmže fondem budova farní. Avšak již r. 1791 jednalo se, aby farní obročí bylo zrušeno, k čemuž však přece nedošlo. Přifařeny jsou Horní a Dolní Lhota a Sehradice. Matriky počínají se r. 1785; pamětní kniha

---

[1]) Sv. Dionys byl členem areopagu v Aténách.

[2]) Volný, Kirchl. Top. I. 3, S. 415.

[3]) Ol. z. d. XII., 27.

[4]) Volný, Mähren, IV., 428.

farní založena farářem Karlem Lysým r. 1874. Věž chrámová byla vystavěna r. 1746. Dle tradice sbíral na ni po světě příspěvky zdejší usedlík Jan Váňa, začež byl pochován pod věží v „žebráčce“, kde obdélný kámen dosud hrob jeho kryje.

Nejdéle tu působili faráři Leopold Pecháček (1820—39) a Karel Lysý (1874—91), český spisovatel, jenž vydal pod názvem „Z jalovcového kraje“ a pod pseudonymem Karel Lhotský rozkošné cikánské humoresky. Nyní působí v Buchlovicích.

Desátek farský býval: z lánu máz másla, z menších usedlostí půl mázu; lán dával také čtvrt míry pšenice a čtvrt ovsa, menší usedlosti toliko po mýtníku. Z každé selské živnosti bral farář kuře a něco sýra.

Při kostele jsou nyní duchovní bratrstva živého růžence, srdce Páně, srdce Panny Marie, apoštolát sv. Cyrilla a Methoděje a sesterstvo sv. Terezie.

Škola jest jednotřídní. Protože byla původně farní, byla jistě nejpozději zřízena r. 1785. R. 1830 bylo rozšířena přístavbou. Chodily do ní děti z celé farnosti, až r. 1830 byla zřízena výpomocná škola v Sehradicích, která se r. 1865 stala samostatnou, a r. 1893 v Dolní Lhotě. Učitel míval ročně 2 zl. ze školáka, od sedláků po žejdlíku másla, o sv. Duše zápisného po vejci z hlavy, tříkrálovou koledu (sedlák dával slaměnku pšenice, chalupník 4 groše), o hodech po vdolku z čísla, kromě toho oplatky a štólu. Pamětní knihu školní založil nynější učitel J. Kalla, knihovnu školní (nyní 150 svazků) učitel Jan Štěpánek.

Pošta je v místě, železniční stanice v Zádveřicích.

Přes 100 let drží rodný grunt rodina Pláškova.

Hasičský spolek založen r. 1899.

Epidemie: 1798 osypky a 1830 cholera (10 obětí).

Živelní pohromy: krupobití r. 1885.

Samoty: Homola (6 usedlých), Amerika (3 usedlí), Vrch (1 us.), Salajňa (1 us. — vařívala se tam z popela salajka), Žleb (mlýn a pila).

Jména tratí: Kopanica, Krajina, Sustcová, Homola, Podcestí, Sítné, Nivy, Nivky, Újezdy, Krúžek, Lázek, Oblések, Kútik, Padělek, Vinohrádek, Nadhumení, Nadhájčí, Závišňoví, Nadkostelí, Stráň, Vlásení, Záhomolí, Vršek, Závrší, Zápeleškoví,

Za Dlhé březí, Mysle, Luha, Dolina, Kříba, Staňka, Láza, Smrďačka, Žáčka, Krajina, Klukova (tato všecka jsou pomnožná); kopce: Komonec, Hvězdový vrch, Slavický kopec, Vala, Homola; potoky: Kosmanka, Žlebový.

Poddanské poměry: celých lánů v době novější nebylo; pololáník měl v témdni čtyři dni roboty pěší nebo den jeté. Úroku platilo se průměrně z $^1/_2$ lánu 5 zl., 10 vajec, 8 slimáků, 3 měřice ovsa, $1^1/_2$ měřice pšenice. Z pololánu bylo 80 zl. výkupu. R. 1848 podržela obec svůj kotár 671 jiter a dostala k tomu 192 jiter lesa, kdežto vrchnost sama si podržela 1499 jiter. Do lesa daného Horní Lhotě měla podíl i Dolní Lhota a dostala z něj 28 měr. — Nyní jsou v obci jen čtvrtlány, ale ještě r. 1677 byly lány i pololány, neboť v zápisech desátkových se přesně udává, kolik sype se z lánu a kolik z pololánu. Nynější čtvrtlány jsou různé, po 65—90 měrách, takže lán měl asi 300 měr. Podsedky měly 40—60 měr. Na mlýně čís. 42. bylo erbovní či dědičné fojtství. Mlýn ten s povolením vrchnosti vystavěl kolem r. 1700 Jan Urbánek na pustém místě. Podle listiny z 31. března 1722, dané Karlem Ant. hr. Serényim, pánem na Světlově, byl tento mlýn povinen platiti platu svatojiřského 1 rejnský 40 kr. 1 denár, svatováclavského tolikéž, vánočního 39 kr. 2 den., sekerního 2 rýn., slepic 5 kusů, vajec 17, pšenice $1^2/_4$ měřice, ovsa 2 měř. Touže listinou povoleno mlynářům také právo volného odkazu nebo prodeje mlýna.[1])

Kromě výše již uvedených pověstí o hradě zachovaly se ještě některé jiné. Za husitské války měl hradní pán kaplana, který měl jeho dceru vychovati katolicky. Ale kaplan byl husita a z dívky vychoval husitku (lid říká „luteránku"). Za to jej dal otec do sudu hřeby vybitého zabedniti a spustiti s příkré stráně, aby tak bídně zahynul. Ale sud se o skálu rozbil, a kněz byl od souvěrců odnesen a vyléčen. Když v noci potom šel z Pozlovic s Pánem Bohem do Horní Lhoty, z hradu vystřelili na světlo z kusu a kněz v Pustém padl, kdež ho také pod starožitným kamenným křížem pochovali. Kříž tento stával prostřed osady (v Pustém) až do r. 1885 a byl považován za kříž cyrilometodějský.

---

[1]) Peřinka v „Listináři Selského Archivu" II., pg. 30.

Na kopci Komonci nad vsí Podhradím stával hrad Starý Světlov, již na půdě hejtmanství Uh.-Brodského. (Obr. 29.) Ke zříceninám

Obr. 29. Starý Světlov.

podnikly se ze Lhoty dvě výpravy hledat zasypaných pokladů. První na počátku 19. stol. skončila smrtí vůdcovou a zmrzačením

většiny účastníků; lid proto událost tuto fantasticky vyšperkoval. Druhá byla r. 1864 — ale nenašlo se nic.

Komonec dostal prý jméno od Komňanů, Slavický kopec od Slavičíňanů, kteří se tam před Kuruci skrývali. Slavičínští zakopali na Slavickém kopci i kostelní zvon (čti o tom v okrese Val.-Klobuckém při Slavičíně). Za Sehradem ještě viděti jámy a v nich opálené kameny; v jamách těch prý za kuruckých vpádů lid hledal a nalézal útočiště. Mlynářova rodina z Dolní Lhoty (Maňasé) také se tam utekla, toliko služku doma zanechavši. Tato byla Turky zajata a z Turecka psala Maňasům, že je velikou paní, má se dobře, „a klúče aby hledali na Lešníku (trať v Dolní Lhotě) pod tým a tým jalovcem, pod kerý jich potajmu hodila, když ju odváďali". Klíče se našly, ale dívka se nevrátila. Za to jiná zajatá z Řetechova, vdaná, matka dvou děvčat, za mnoho roků se vrátila s velikým bohatstvím právě před mužovou druhou svatbou. Vlastní dospělé dcery odháněly matku ode dveří, že „préj je to jakési cuzí cigánčisko". Od té doby se na gruntě tom dobře měli.

Také z Lipové utíkali se za kuruckých vpádů do hor lhotských a skrývali se u Lípovské studně.

Horní Lhota na panství Vasilském připomíná se k r. 1516 jako osada pustá. Jelikož měla vždy společné osudy se Sehradicemi a Vasilskem, odkazujeme lask. čtenáře ke článku o Sehradicích.

Již r. 1613 připomíná se jako osada osedlá podobně r. 1632; byla tedy asi počátkem stol. XVII. znova osazena. R. 1665 měla 19 osedlých domů, a to: 1 celý lán, 2 třičtvrtě lány, 11 pololánů a 5 podsedků; jen 1 podsedek byl pustý. Kostel byl filiální do Pozlovic.

R. 1750 platila obec platu gruntovního o sv. Jiří a o sv. Václavě po 14 zl. 54 kr., ze hlásku o sv. Janě 1 zl. 33 kr., lesního platu o sv. Janě a o vánocích po 11 zl. 19 kr., lučního platu o vánocích 9 zl. 52 kr., z kopanic 172 zl. 28 kr., ze včel 13 zl., za slepice, vejce a hlídku 12 zl. 28 kr. — to vše při čase vánočním, konečně platu svatomartinského 5 zl. 47 kr. Za pastvy v panských lesích a na panském pastvisku sypala celá obec 21⁶/₈ měr pšenice a 31 měr ovsa a platila spolu se Sehradicemi 3 zl. 27 kr. ročního platu z kovárny. Šest sedláků robotovalo

koni dvojspřežně každý 3 dny týdně, 5 sedláků párem volů tolikéž každý po 3 dnech týdně, 6 podsedků pěšky jednou osobou 3 dny týdně; ostatný roboty zaznamenány nejsou. R. 1757 byly v Horní Lhotě 4 mlýny po 1 složení na nestálé vodě. Vrchnost měla panský šenk a při něm 9 měr rolí a $3^{3}/_{8}$ měr úlehlí, $2^{4}/_{8}$ měr pustých a 3 míry lesa; poddaní měli $319^{4}/_{8}$ měr rolí, $14^{6}/_{8}$ měr zahrad, $118^{4}/_{8}$ měr úlehlí, $92^{2}/_{8}$ měr pustých, 93 měr lesa, luk na $76^{3}/_{4}$ dvojspřežních vozů sena; obec sama měla $19^{2}/_{8}$ měr pastvisk. R. 1775 byla robota jako v Sehradicích, jen 2 sedláci zůstali při staré robotě a robotovali v čas setí 24 dní dvěma páry koní den po dni.

R. 1772 prodala vrchnost panský šenk za 130 zl., ale smlouva byla napsána teprve r. 1805. Dne 24. července r. 1810 povolil arcibiskup olomucký manům sehradickým prodati v Horní Lhotě 800 měr rolí poddaným, aby se stržených peněz užilo na melioraci lenního statku, ale komise r. 1842 shledala, že se vlastně prodalo 1543 měr. R. 1848 prodala vrchnost horno-lhotskou kořalnu a r. 1854 se uvádí, že v panské potašovně se již několik roků nepracuje.

O společných pastvách s ostatními lenními vesnicemi v panském viz při Dolní Lhotě.[1]

Lhota Podkopná,

samostatná katastrální a politická obec, 10 km na sever od Vizovic, dříve příslušná k soudnímu okresu Holešovskému — do Holešova má 24 km, proto byla v nejnovější době připojena k okresu Vizovskému.

Rozloha obce měří 4·83 km², z toho plodné půdy 475 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1870 v 68 domech 397, r. 1890 v 91 domech 481, r. 1900 v 91 domech 453 duší, vesměs Čechů, katolíků, zemědělců.

Návsí není; chalupy stojí nahodile v údolí kolem cesty a na pasekách; dědinou vine se potůček. U domů jsou zahrady a za nimi pole. Domky jsou z pravidla dřevěné, bez omítky, pokryty šindelem.

---

[1]) K. a. archiv v Kroměříži, registratura lenní, Lehengut Wasilsko.

Osada je přifařena do Kašavy, přiškolena do Trnavy.

Rod nejstarší jest Minaříkův.

Samot, ponejvíce pasek, je v obvodu obce počet značný. Jmenují se: Hrubý les, Kamrlica, na Úlehlách, Pročelé, u Bačů, u Čmelů, u Daňků, u Jakubů, u Marcoňů, u Marušáků, u Michalů, u Rajcucha, u Vaculů, za Zbytky — tedy ponejvíce po jménech majitelů.

Jména tratí: Rybníčky, Brda, Podbrdí, Sýkornica, Spizla, Včelín, Vazí, Bašta, Vlčí hůra. Vrch, pod nímž se osada rozkládá, slove Kopná (675 m); s hory té je krásný rozhled po okolí. Po této hoře nazvána osada také Lhotou „Podkopnou".

Obyvatelstvo, vlastně mužská jeho část, jsou tak zvaní „větoví ľudé". Muži v bílých halenách, barevných nohavicích, s huněnými papučemi na nohou a černými, homolovitými klobouky na hlavě roznášeli po vlasti i cizině své i svých sousedů výrobky, jako hrábě, vidle, žebříky, lžičníky, křiváky, jalovcové dýmky a v dobách dřívějších i hubku (habán) a křesivo.[1]) Kroj vyhynul; nyní obyvatelé prodávají čerstvé a suché ovoce a povidla.

Lhota byla vždy při panství Lukovském a měla s ním společné osudy.

Lhotsko,

také Lhotska, v ústech lidu Lhocka, druhdy Lhotka, 2 6 km východně od Vizovic, v údolí, při silnici z Vizovic do Bratřejova.

Osada leží při Dubovském potoce bez ladu a skladu vystavěna. Domy jsou „jak stádo běží" rozběhnuty po vsisku, jsou mezi nimi zahrady i role. Jsou skoro všecky domy ze dřeva, zornítány, průčelím do dvorů.

Rozloha obce měří 3 km^2, z čehož plodné půdy 293 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1834 v 38 domech 200, r. 1890 ve 44 domech 224 a r. 1900 ve 45 domech 196 duší, vesměs Čechů, náboženstvím většinou katolíků, dvěma pětinami evangelíkův, zemědělcův.

V místopisu Švojově se osady této nepřipomíná.

---

[1]) Peck, Holešovsko, 54.

Lhotsko jest přifařeno a přiškoleno do Vizovic; evangelíci zdejší příslušejí k faře do Jasené. Pošta i stanice železniční je ve Vizovicích.

Rody přes sto let na gruntech: Krajčův a Hlavenkův.

Epidemií od nepaměti nebylo.

Živelní pohromy: krupobití r. 1890, povodeň a kroupy r. 1891.

Samoty: dva mlýny na Dubovském potoce, pojmenované Dubovským a Podhorským mlýnem. Přímo nad Podhorským mlýnem je zřídlo Dubovského potoka, jmenované Dubovskou studní. Teče z ní tak silný pramen, že mlynář Podhořák má vždy vodu. Na převrat k Loučkám je druhé, rovněž silné zřídlo, a voda z něho teče také hned na mlýn.

Jména tratí: Pod Poláští, Dolní Podhoří, Horní Podhoří, Úlehla, Podevsí, Hrbaté, Mořiženka (les).

V místech nynějšího Lhotska stávala původně osada Lhota, která se již r. 1548 připomíná jako pustina. Nelze přesně určiti, kdy zanikla, počátek a vznik její však jistě spadá do doby, kdy vznikly tak četné Lhoty českomoravské. R. 1549 dal Lhotu pustou Zigmund Kuna z Kunštátu vložiti do desk se statkem Smilheimským Václavovi z Bozkovic.[1]) R. 1568 při Vizovicích ves pustou Lhotsko vkládá do desk Albrecht Černohorský z Bozkovic,[2]) r. 1578 Zdeněk Kavka Říčanský z Říčan a r. 1594 Václav Tetour z Tetova.[3]) Nemohla býti tedy osada znova založena již kolem r. 1580, jak chce Volný.[4]) Avšak již r. 1585 byly v nově osazeny paseky či kopanice, které slovou toho roku na Podhoří, u Tyků a v Měřínkách.[5]) Osada byla v nově zřízena před r. 1595, kdy se ve vizovském urbáři různě píše: Ves nová Lhotsko, Nová ves Lhota, Lhotka, Lhotsko i Lhotska. O sv. Jiří léta 1595 „vyšla všem poddaným lhota," i platili a robotovali jako jiní poddaní na panství. Toho roku bylo tu již 14 usedlíků, a to 12 čtvrtlánů, podsedek a mlýn.

Nová osada utrpěla s počátku války třicetileté lidem vojenským, neboť k r. 1627 po dvakráte čteme v gruntovní knize, že grunt od lidu vojenského jest k spálení přišel.

---

1) Z. d. olom. XXV., 68. 2) Z. d. olom. XXVII., 7.
3) Z. d. XXX., 134.
4) Volný, Mähren, IV., 488.
5) Peck, Holešovsko, 124.

R. 1656 měřila obec jen $^{56}/_{64}$ lánu a měla domův osedlých 7, nové osedlé 2, starých pustých 5, rolí nově vzdělaných II. třídy 30 a III. třídy 90 měr.[1]) Panství vizovské mělo ve Lhotsku hospodu, která r. 1726 byla nákladem 68 zl. 55 kr. opravena.

Poddanství bylo jako na celém panství Vizovském. Od nepaměti bylo ve Lhotsku jen 14 podsedníků -- větších usedlostí nebylo. Podsedník měl však 70—80 měr půdy, byly tedy podsedky veliké. Fojtství bylo na Hlavenkově gruntě číslo 11, Fojt nerobotoval; měl táž práva i povinnosti, jako ostatní fojtové na panství. Po výkupu z poddanství zbylo vrchnosti 305, poddaným 880 měr půdy.

Ještě r. 1775 fojtství nebylo. Toho roku bylo 10 podsedníků, 4 sedláci a 11 chalupníků. Poddaní pásali na panském pastvisku 10 krav, z nichž vrchnosti vycházelo 5 mázů másla. Ovcí chovalo se 90. Každý sedlák odvezl jednou v zimě k pile do Zádveřic dvě klády; ostatní roboty selské byly jako v Pozděchově. Kromě ospův ovesných byly i osypy pšeničné. Sedlák i podsedník sypali pšenice po ½ míře, ovsa po dvou měrách. Ostatní dávky jako u jiných osad na panství Vizovském.

Chov ovcí byl značný, ale na domácím území se nekošárovalo, nýbrž ovce se posílaly „na pašu“ bačům lačnovským.

Robot jízdných nikdy nebylo. Podsedníci robotovali pěšky — bez potahu 156 dní do roku, chalupníci jen 14 dní — to je ovšem robota, jaká byla po regulaci Josefem II. na všech panstvích moravských nejvýše dovolena.

Lípa,

samostatná katastrální a politická obec v údolí řeky Dřevnice, 6·8 km od Vizovic, nazvaná asi po lipách, které tu druhdy hojně rostly a dosud tvoří háj čtvrt hodiny nad osadou. Také na obecní pečeti je lípa, ale na staré bylo krojidlo. V místopise Švojově nazývá se osada neprávem Lípov.

Rozloha obce měří 8·25 km^2, z čehož plodné půdy 799 ha.

---

[1]) Slavík, Morava, 93.

Obyvatelstva bylo r. 1790 ve 114 domech 526, r. 1834 ve 106 domech 614, r. 1890 ve 122 domech 622 a r. 1900 ve 126 domech 705 duší, většinou katolíků, menšinou evangelíků helvetských, vesměs Čechů, zemědělců.

Katolické obyvatelstvo je přifařeno do Želechovic, helvetské do Zádveřic.

Školou patřila katolická část osady do Želechovic a evangelická do Zádveřic, když pak Zádveřice zbudovaly si samostatnou školu konfesijní, začaly také helvetské děti choditi do školy do Želechovic. R. 1892 zřídila si obec vlastní školu jednotřídní, která r. 1893 rozšířena byla na dvojtřídní. R. 1895 zavedeno též vyučování ženským ručním pracím. Školní kronika i knihovna zřízeny hned se školou, knihovna má nyní na 150 svazků. Od r. 1892 působí zde nadučitel Fr. Žíla.

Pošta je v Želechovicích, železniční stanice v místě.

Rody přes sto let na gruntech: Machův, Janečkův, Krajčův, Kubínův.

Spolky: chudobinský fond od r. 1898.

Epidemie: hlavnička r. 1876.

Živelní pohromy: krupobití dne 29. června r. 1889, povodeň r. 1891, kdy Dřevnice spojená s Lutoninkou takové spousty vod přivalily, že celé údolí bylo zatopeno a voda vtékala okny do stavení, takže není pamětníka podobné noční hrůzy.

Samoty: V obvodu obce jsou velmi četné paseky, které mají jména: na Bařinkách, na Drdole, na Kútě, na Lázcech, na Malém, na Rybníčku, na Zadkoch, u Lípy, nad Podlázím, nad Velikým, na Kolibě, na Potůčku, na Uhlisku, na Zbytkoch, v Jámě.

Jména tratí: Bezednica, Nová dědina, Ohřeblo, Ohřeblisko, Pastýrňa, Pirťa, Rybníky, Strčihlava, Tyky, Uhliska, Vápenica, Zádušitá, v Mostkoch, na Malém, na Velikém, Hluboké, Zbytky, Láze, na Bařinkách, na Kabátě, ve Snozkách, na Slatinách, Drdol (hora 543 m), Kozačky, Makovniska; r. 1599 jmenují se v panském urbáři vizovském nové kopanice: v Mostkoch, na Malém, v Hlubokém, nad Velikým potokem, nad Zbytky, na Lazi, na Bařinkách, za Kabátem, v Snozcích, v Slatiní, kteráž všecka jména do dneška se udržela.

Poddanské poměry: r. 1848 zůstalo bývalé vrchnosti 56 jiter a sedlákům 400 jiter. Lány měly asi 200 měřic, pololány

100 měr, čtvrtlány 50 měřic. Podsedek větší měl 110 měr, menší 45 měr. Fojtství bylo na gruntě čís. 9.

R. 1775 měla osada 69 domů, z nichž 9 selských, 9 velkých a 10 malých podsedkův, 39 chalup na poddanském a 4 chalupy na panském pozemku. Krav chovalo se 50 kusů, včelstev 90 úlů. 8 sedláků vozilo klády k zádveřské pile, každý po jedné; ostatní roboty a dávky jako v Pozděchově.

Ač býval chov ovcí značný, přece se nesalašovalo. Kdo chtěl ovce dojiti, dával je do Všeminy, kde salašovali. Jinak pásal ovce obecní pastýř, jenž měl z kusu mýtník (měrku) rži a 5 groší. Noční pastvy („zápovědě") tažného dobytka provozovaly se, jak jsme je popsali v okrese Val.-Klobuckém.

Lípa jest starobylá osada, která se připomíná už v zakládácí listině kláštera vizovského, r. 1261 jako majetek Viléma z Hustopeč, jenž ji na přímluvu Smilkovu ze Střílek daroval nově založenému klášteru cisterciáckému, vyhradiv si, že do smrti bráti bude její užitky.[1]) Jako majetek klášterní připomíná se také výslovně o sto let později v listině papežské kurie ze dne 16. března 1361, kdy škůdcové klášterní Jan z Kravař, Aleš ze Šternberka, biskup zvěřínský Albrecht ze Šternberka, Beneš ze Strážnice, Aleš z Lípy a jiní jsou voláni před rozhodčí soud, aby se z pychu svého na klášteře páchaného zodpovídali.[2])

Když r. 1548 Zikmund Kuna z Kunštátu statky kláštera Smilheima vložil do desk zemských ve prospěch Václava z Bozkovic, čte se Lípa mezi dědinami klášterními.[3]) Podobně při dalších převodech zboží klášterského r. 1568 a 1600 uvádí se dědina Lípa výslovně jako příslušenství zboží Smilheimského.

Nebyla však příslušenstvím vizovským Lípa celá. R. 1585 na př. čteme, že mlynář na Dřevnici, pána lukovského poddaný, má svobodu v horách panských vizovských k potřebě své drva rúbati a dobytek pásti, povinen jest však platu pánu dávati v roce o sv. Jiří $7\frac{1}{2}$ groše bílého a o sv. Václavě tolikéž, ovsa dvě měřice, slepice dvě.[4]) Toho roku bylo v Lípě 26 usedlostí, a to

---

[1]) C. d. M., III., 313, č. 324. Dobner, Monumenta, IV., pg. 270.

[2]) C. d. M., IX., 173.

[3]) Brandl, Volný, Mähren, IV., 477.

[4]) Peck, Holešovsko, 125.

4 lány, 2 tříčtvrtlány, 8 pololánů, 1 čtvrtlán, 11 podsedků. Rychty zákupní ani svobodného fojtství se nevzpomíná.

R. 1656 bylo v obci $3^{3}/_{64}$ lánu, domův osedlých 15, nové pusté 2, starých pustých 9, rolí starých pustých $234^{1}/_{2}$ míry.[1]) R. 1726 po vpádech kuruckých opravován byl panský mlýn na panství vizovském nákladem 800 zl.[2])

Singulární občané mají rozsáhlé lesy, které asi r. 1900 valně rozmnožili výhodnou koupí panského lesa Kozačky od majitele Vizovského panství barona Stillfrieda.

Loučka,

v ústech lidu Lúčka, nebo Lúčky, samostatná katastrální a politická obec na bývalém panství Brumovském (II. díl — Brumov — Chorynský), na okresní silnici z Újezda do Vizovic, 6·5 km na jih od Vizovic, na úpatí horském pod lesem v podélném mírném úvalu po obou stranách potůčka. Osada tvoří podélný čtyřúhelník, na obou koncích uzavřený. Domy stojí do návsí průčelím, jsou ze dřeva, omazány a obíleny, novější z cihel.

R o z l o h a obce měří 7·59 km², z toho plodné půdy 743 ha.

O b y v a t e l s t v a bylo r. 1790 ve 53 domech 347, r. 1834 v 45 domech 420, r. 1890 v 78 domech 434, r. 1900 v 79 domech 443 duší, Čechů, katolíků (14 evangelíků), zemědělcův.

Loučka je přifařena do Oujezda. Desátkem dával faráři pololáník půl kopy pšenice a půl kopy ovsa a 4 kuřata. Učiteli oujezdskému dával dva snopy pšenice, dva snopy ovsa a půl libry másla.

Š k o l o u patřila Loučka původně do Oujezda. Když v zimě byly cesty zaváty, učily děti v obci ženské po každé v jiné chalupě. Asi r. 1824 odtrhly se všecky přifařené osady od mateřské školy farní v Újezdě a zřídily si vlastní školy pobočni neb výpomocné, na kterých vyučovali ob den školní pomocníci z Újezda, dostávající výživu dům od domu. V Loučkách dostával učitel z obce sypaného 5 měřic pšenice a 5 měřic rži, půl libry másla a půl

---

[1]) Slavík, Morava. 93.

[2]) Peck, Holešovsko, 102.

libry soli ze školáka a z obecní pokladny 25 rýnských. Na otop donášel každý školák každodenně po polénku dřeva. R. 1849 vykoupili si usedlíci z dávek školských, a to půllán 20 zl. stříbra. Původně se vyučovalo v obecní pastoušce, r. 1829 vystavěna škola; nynější budova školní vystavěna byla r. 1873. Pamětní knihu založil r. 1887 učitel Ignác Matula, jenž založil také obecní a školní knihovnu.

Pošta i nejbližší nádraží jsou ve Vizovicích.

V obecní pečeti bylo původně krojidlo s radlicí, ale pečeť se ztratila a v nové je snop s pluhem.

Nejstarší rod v osadě je Mikulkův, o němž si vypravují, že je tak stár jako Loučka sama.

V obci je spolek hasičský.

Samota: na Nivě (mlýn).

Jména tratí: Hrabiny, Lány, Sokolovy, Lipůvky, Niva, Láz.

Poddanské poměry na panství Valdorfském byly mírné, protože r. 1768 se výkupem 10 zl. z gruntu poddaní z nejobtížnějších povinností vykoupili. Z pololánu bylo den roboty potahem a dva dni pěšky, ze čtvrtlánu a podsedku polovic. Na pololánech a čtvrtlánech byl nejstarší syn vojny prost, z podsedků nikoli.

Loučka patřila původně ke statkům kláštera vizovského. R. 1481 čte se osada Lúčky mezi statky mnišskými v půhonu, kterým opat Beneš pohoní Ctibora z Cimburka a z Tovačova, že drží bez práva klášter se vším jeho příslušenstvím, s městečkem Vizovicemi a všemi vesnicemi.[1]) V podobném půhoně z r. 1482 čte se znova.[2]) To jsou nejstarší zmínky o Loučce, která však zajisté stávala již o nějaké století dříve.

Když r. 1549 Zikmund Kuna z Kunštátu vložil statky klášterní Václavovi z Bozkovic, znova výslovně uvádí se Loučka při klášteře.[3]) Sluje toho roku „Na Lúčkách“. S Vizovicemi přešla také na Zdeňka Říčanského Kavku z Říčan, jenž r. 1574 od zboží Vizovského odtrhl dědiny Polanku, Léskovec, Drnovice, Vysoké Pole, Újezd, Slopné a Loučku a připojil je ke statku Brumovskému.

---

[1]) Brandl, Půhony, VI., 172, č. 1008. [2]) VI., str. 205, č. 1223.
[3]) Volný, Mähren, IV., 477.

Od té doby má Loučka společné osudy s tímto statkem, proto odkazujeme na dějiny Brumova v „Okrese Val.-Klobuckém“.

Válkou třicetiletou utrpěla osada dosti. R. 1656 načítalo se v Loučce $2^{49}/_{64}$ lánu, domův osedlých 18, nové osedlé 3, nové pusté 2, staré pusté 3. Rolí nově vzdělaných bylo 110 měr III. třídy a starých pustých 69 měr III. třídy. Vpádem tatarským r. 1663 však byl zabit pouze jeden člověk a spálen jen jeden dům.[1])

Lutonina,

druhdy také Lutonín, samostatná katastrální a politická obec, v údolí, 3·2 km severovýchodně od Vizovic do Liptálu.

Rozloha obce měří 6·17 km². Plodné půdy 592 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1790 ve 74 domech 407, r. 1834 v 82 domech 438, r. 1880 v 91 domech 441, r. 1890 v 94 domech 498 a r. 1900 v 95 domech 450 duší, vesměs Čechů, převážnou většinou evangelíků augsburské konfesse, menšinou katolíků, zemědělců.

Katolíci i protestanté jsou přifařeni do Jasené, kde je i škola. Pošta a nádraží jsou ve Vizovicích.

Rody přes 100 let na gruntech: Mynářův, Tomancův, Řepův, Kolajův, Bělíkův, Bednářův, Malého.

Epidemie cholerová r. 1866 vyžádala si 17 obětí, tyfem r. 1849 zemřelo 19 lidí, tyfem r. 1866 jen 3.

Živelní pohromy: neúroda r. 1847 a v jejích následcích hlad, z něhož hlavnička, povodeň r. 1855, krupobití roku 1896.

Samoty: Holubský na Kamenici, Výpusta, Žleby.

Jména tratí: na Strážnej, Lipůvky, Lomce, Moučníky, Hodišova (mn. č.), Rohozná, Podlází, Ohrady, Snozky, Láze, Žleby, Zanivy, Slatiny, Podlištì, Bohláčky, Bravenčí, Řepovské, Závrší, Okrouhlá, Včelínek, Nadluží, Nivy, Háje, Čertoryje, Díla, Zahájí, Holubice, Strážná, Sklady, Kúty, Hodín, Hájky, Lúky, Klešně, Žíra, Zažíří, Kopec, Čtverhranná, Dlúhé, Vrchy, Koryto,

---

[1]) Slavík, Morava, 88. Slavík, Slovensko 42, Peck, Holešovsko, 100.

Havlica, Mlýniska Halašín, Ochlamky, Brhlisko, Teplica. Paseky: R. 1599 jmenují se kopanice: v Bravenčích, za Hájem, v Hodišově, na Lánech, u Lazů, v Lipůvkách, v Lištím, v Lomcích, v Mezném, na Nivě, v Pržnici, v Snozkoch, v Stražném a na Stráži, na Větrném, ve Vlčinku, ve Vrše, na Výpustě, ve Žlebě, v Žíru, v Končinách; r. 1652 Honce, v Mlíčníku, v Podlazí, na Rohozné; r. 1653 na Hodíně, nad Teplicú.

K poměrům poddanským sluší vytknouti, že obec odváděla vrchnosti $13^1/_8$ míry chmele, z čehož lehko souditi lze na mnoho chmelnic v chotáře.[1]) Nevíme však, nebyl-li to planý chmel, což se nejvíce pravdě podobá. V posledních letech poddanských nebylo již v Lutonině dědičného fojtství. Za to číslo 14. sluje do dneška „zemanstvím“ (viz v okrese klobuckém při Poteči). Lány měly 120 měr, pololány 60, čtvrtlánů nebylo, podsedky 90 měr. Po r. 1848 zůstalo vrchnosti 115 jiter, sedlákům $1072^1/_3$ jitra půdy. Ovčáctví bylo velmi pěstováno; bylo v chotáře devět salaší, za to nebylo kolib.

R. 1775 bylo v Lutonině 14 sedláků, 6 velkých a 3 malé podsedky, chalup 27. Chovalo se 18 krav, ovcí kolem 290, včelstev 98 klátů. Obec dávala 4 zl. 30 kr. platu šenkovního a 1 zl. 10 kr. za „posudkové“ tele. Platy byly jako v Pozděchově, jen chalupníci platili ještě za přástku.

Lutonina je osada starobylá, která se poprvé připomíná v zakládací listině kláštera vizovského z r. 1261.[2]) S klášterem byla spojena až do jeho rozpadu a zaniku a po té nadále se šlechtickým zbožím vizovským, jakož je při něm do dneška, R. 1481 jmenuje se výslovně v půhonu, kterým opat Beneš i vešken konvent pohoní Ctibora z Cimburka a z Tovačova. že násilím a bez práva drží statky a dědiny klášterní[3]) a tolikéž r. 1482, kdy opat půhon svůj z neznámých příčin opakuje.[4])

R. 1585 bylo v Lutonině 22 usedlostí, a to rychta zákupní s lánem rolí, 5 pololánů, 4 grunty s půl druhou čtvrtí rolí, 5 čtvrtlánů, 6 podsedkův a mlýn.[5]) Fojtství připomíná se už roku 1503.[6]) R. 1549, když Zikmund Kuna z Kunštátu vtělil do

---

[1]) Selský Archiv, 1903, pg. 72.
[2]) Cod. d. M., III., 313, č. 324.
[3]) Brandl, Půhony, VI., 172, č. 1008, [4]) VI., 205, č. 1223.
[5]) Peck, Holešovsko, 127.
[6]) Ig. Tkač, Naučení Brnènská, 1880, pg. 318.

desk statek druhdy kláštěrní Václavovi z Bozkovic, zase znova připomíná se mezi poddanskými dědinami Lutonina, jakož i při dalších převodech zboží vizovského r. 1568, 1578 a 1600 se děje. Odkazujeme proto ke článku o Vizovicích.

Za všeobecné reformace byla Lutonina celá nekatolická a náboženství nekatolické udrželo se zde ještě dlouhou dobu po válce třicetileté. V gruntovní knize čteme k r. 1675 o mlynáři lutoninském: „Tak jakož ten mlýn horní od Martina Fojtova jeho dětem Martinovi a Mikulovi při poručenství společně užívati poručen byl, poněvadž ten Mikula katolíkem ostati nechtěl, raději svůj díl aneb toho mlýna polovici upouští a tak Martinovi všecko postupuje. Nicméněji Martin svou vůli v tom dává, aby děti Mikulovy, kteří katolíci budou, ten nápadek v tom mlýně vyhledávati mohli.“[1])

Vrchnost vizovská měla v Lutonině hospodu, kterou r. 1726 vpády kuruckými hrubě zkaženou nákladem 82 zl. 53 kr. opraviti dala.[2])

Lužkovice,

nesprávně Luškovice nebo dokonce Lůžkovice. Peck píše Luškovice, arcidiecesánní katalog Lůžkovice, Volný píše sice Luškovice, ale udává, že osada slula druhdy Lučkovice. Osada však slula původně Dlužkovice, jak se píše r. 1408 v knihách půhonných,[3]) z čehož vychází, že místní jméno je patronymické, od osobního Dlužek dovozené. Náslovné **D** se časem odsulo.

Ves leží v údolí, na pravém břehu Dřevnice, 9·4 km na východ od Vizovic, těsně při Želechovicích, od nichž je jen Dřevnicí oddělena. (Obr. 30.) U Lužkovic vtéká do Dřevnice potok, který Volný jmenuje Slben. Část osady, příslušivší druhdy k panství Zlínskému, sluje Kostelecká ulice, prostředkem osady tekoucí potok slove dnes Novinový. Při domě čís. 34 na povýšeném místě je zahrada, jíž říkají na tvrzi, a majiteli Tvrzovják. Bývala tam druhdy tvrz. Je to prostora okrouhlá, 30 kroků zdélí a tolikéž zšíří, obehnaná se tří stran až 2 m hlubokým příkopem

[1]) Peck, Holešovsko, 127, [2]) str. 102.
[3]) Brandl, Půhony, I., 282, č. 696.

a rovněž tak vysokým valem. Na povrchu není zdiva, ale v zemi jsou základy. Nacházejí se tu střepiny hliněných nádob, železné předměty popel a j. Ulička ke tvrzi sluje Zámecká.

Rozloha obce měří 4·7 km², z čehož plodné půdy 453 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1790 ve 52 domech 275, r. 1834 v 61 domech 336, r. 1890 ve 62 domech 382 a r. 1900 v 61 domech 355 duší, z veliké většiny katolíků, z menšiny evangelíků, vesměs Čechů, zemědělců.

Obr. 30. Lužkovice.

Lužkovice jsou přifařeny i přiškoleny do Želechovic, kde je i pošta a nádraží. Mají spolek hasičský.

Samota: Panský dvůr (také Cecilka zvaný).

Jména tratí: Juré, Hamberky, Chmelnice, Lésky, Noviny, Podhrází, Rybník, Súhrady, Sekyry, Šefránice, Újezd, Vratišov. Šefránice je trať v údolí mezi Lužkovicemi a Židlochovicemi — pěstoval se tu druhdy šafrán (poloha 254 m nad hladinou mořskou), v trati Chmelnici bývaly druhdy chmelnice.

Lužkovice připomínají se poprvé r. 1407 jako majetek Ješka z Ostraty spolu s osadami Ostratou, Březovou a Veselou.[1]) Avšak již r. 1408 píše se Matéska z Dlužkovic, jehož pohoní Jan z Dlúhévsi, že mu slíbil za pana Albrechta z Lukova za 40 hř.[2]) Matéska z Dlužkovic připomíná se ještě r. 1410, kdy jej pohnala Margreta z Kaňovic, že jí slíbil za peníze, kterých jí plniti nechce.[3]) R. 1411 píše se však Mateška z Želechovic,[4]) jehož považujeme zajisté správně za totožného s výše uvedeným Matéskou z Dlužkovic.

R. 1437 příslušely Lužkovice již k panství Lukovskému, neboť toho roku daroval je s jinými ještě osadami Albrecht ze Šternberka bratrovi svému Lackovi ze Šternberka[5]). Lacek daroval je r. 1448 s dvorem Ondřejovi ze Zástřizl[6]), takže až do r. 1498 tvořily samostatný statek. Toho roku přešly trvale ke statku, Zlínskému ale po čase zpustly a byly pobořeny.[7]) Jelikož však se roku 1480 připomínají zase již při Lukově (Albrecht ze Šternberka postoupil toho roku Lukova strýci svému Alšovi ml. ze Šternberka), zdá se nám tato nově vzpomínaná souvaznost s Lukovem pouze simultánní. R. 1493 však tento Aleš ml. ze Šternberka postoupil jich, vyjímaje farní patronát, Adamovi ze Stříbra a jeho manželce Johance.[8]) Byl-li tou dobou Lužkovský patronát, byl v osadě jistě kostel, kterého se před tím nikdy nevzpomíná. Dnes ovšem nevíme ani, kde stával.

R. 1498 vdova po Adamovi ze Stříbra Johanka z Královy Hory Lužkovice prodala ke Zlínu bratřím Jiřímu a Václavovi Tetourům z Tetova.[9]) Od té doby zůstaly při Zlíně, při němž se poprvé připomínají r. 1589, kdy před nedělí provodní (nedí se, kterého dne) Bohunka z Žerotína a na Zlíně, druhá manželka Janova z Kunovic, prodala je jako zlínské příslušenství jménem svých dětí z obou manželstev mužových Bohuslavovi Zendlerovi Pačlavskému z Hofa. Kup tento byl vtělen do desk zemských teprve r. 1595.[10]) Od té doby viz osudy jejich při statku zlínském, jak budou své doby vypsány v okrese Napajedelském.

---

[1]) Brandl, Půhony, II., 218; [2]) I. 282, č. 696; [3]) I. 356, č. 1109; [4]) I., 377, č. 1180.

[5]) Volný, Mähren, IV., 270.

[6]) Z. d. olom X., 59.

[7]) Peck, Holešovsko, 127.

[8]) Z. d. XIV., 25.

[9]) Z. d. olom. XVI., 11. [10]) XXXI. 12.

Kolem r. 1640 rozmohlo se tu lupičství, v němž se zvláště smutně vyznamenal Lužkovský poddaný Martin Sturňák.[1])

R. 1667 bylo v osadě 16 osedlých, z nichž do r. 1749 udržely rodný grunt pouze dva rody.[2])

Neobuza,

samostatná katastrální a politická obec na bývalém panství Lukovském v údolí při potoku Všemině, silnicí spojená se Slušovicemi, Všeminou a Hrobicemi, 5 km na sever od Vizovic.

Rozloha obce měří 5·28 km^2, z čehož plodné půdy 510 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1790 v 33 domech 217, r. 1834 v 52 domech 338, r. 1890 v 64 domech 392 a r. 1900 v 67 domech 377 duší, Čechů, katolíků, zemědělců.

Osada jest přifařena do Slušovic, kde je také pošta. Nádraží je v Lípě-Slušovicích. Jednotřídní školu má od r. 1891. Uprostřed návsí je úhledná kaple.

V obecní pečeti je sv. Barbora.

Samoty: Pusté, za Humny, za Vrchem.

Jména tratí: Bílá hlína a les Títěž.

Místní jméno pochází od osobního jména Neobud.

R. 1373 byla ves majetkem bratří Ondřeje, Vojtěcha a Vlka ze Šárova, kteří ji toho roku (píše se Neubicz) prodali se Slušovicemi Zdeňkovi ze Šternberka, čímž osada byla spojena s panstvím Lukovským, od něhož se již nikdy neodtrhla.[3]) R. 1376 Jan ze Šternberka, nejvyšší brněnský komorník, zapsal na Nových a Starých Slušovicích, Všemině, Neobuze a Deštné své ženě Hyzle 1000 kop věna.[4])

R. 1406 a 1407 měl o tuto osadu Ješek z Lukova nějaký spor s Janem Pardusem z Žiranovic, jemuž slíbil za Jeníka ze Žop za 100 kop. Pardus požadoval, aby mu to pan Ješek vložil

---

[1]) Prasek, Organisace práv magdeburských, pg. 57.

[2]) Slavík, Morava, 204.

[3]) Schwoy, Mähren, II., 573. Volný, Mähren, IV., 270. Z. d. II., 352.

[4]) Z. d. III., 193.

ve dsky, ale páni na soudě zemském rozhodli, že toho ve dsky vložiti nemuož, ale že má pan Ješek Pardusovi vložiti ve dsky na Neubozi čtyři hřivny platu ve 40 hřivnách.[1]) Leč Ješek tomuto nálezu nevyhověl, proto úředníci Parda ze Žeranovic r. 1407 na oněch 40 hřiven zvedli.[2])

R. 1437 Albrecht ze Šternberka dal Neobuzu bratrovi svému Lackovi; r. 1480 Albrecht ze Šternberka strýci svému Alšovi ml. ze Šternberka, a po té šla osada spolu z Lukovem z ruky do ruky, pročež odkazujeme k okresu Holešovskému.

Ostrata,

samostatná katastrální a politická obec v údolí u rozsáhlého lesa, $8^1/_2$ km na severozápad od Vizovic, na bývalém panství Lukovském, pojmenovaná po říčním jméně Ostrata.[3]) Domy tvoří širokou nepravidelnou náves, do níž vedou tři cesty od nepamětných dob. Mezi domy jsou mezery; domy stojí do ulice většinou štítem, některé průčelím. Jsou stavěny porůznu, novější z nepálených cihel, starší ze dřeva. Chalupníci jsou mezi grunty.

Rozloha obce měří 3·82 km², z toho plodné půdy 3·69 km².

Obyvatelstva bylo r. 1790 v 31 domech 38 rodin o 184 duších, r. 1834 v 38 domech 242, r. 1890 v 49 domech 303 a r. 1900 v 56 domech 331 duší, Čechů, katolíků, zemědělců.

Osada jest přifařena do Hvozdné, kam až do r. 1895 byla také přiškolena. Toho roku zbudovala obec vlastním nákladem za pomoci zemské jednotřídní školu, neboť dětí bývalo od 62—75. Školní kronika i knihovna zřízeny byly r. 1895, knihovna má nyní 65 svazků. Od počátku školy do dneška působí tu učitel Fr. Konečný.

Pošta je ve Slušovicích, nádraží v Lípě-Slušovicích.

Rody přes sto let na gruntech: Šošolíkův, Březíkův (č. 27 a 28), Červenkův č. 16.

---

1) Brandl, Půhony, I., 166 č. 257, 206 č. 116.

2) Ibid. II., 217.

3) Ostrata totéž co Ostrava, Ostravica; Palacký odvozuje od osob. jména Ostrata. (Radhošť I. 124.)

Epidemie: cholera r. 1866 (2 oběti), cholera r. 1836 (10 obětí), úplavice r. 1903 (10 obětí).

Živelní pohromy: krupobití r. 1838.

Spolek hasičský od r. 1905.

Jména tratí: Kolečko (les), Ohrádka, Úlehly, za Hudečkem, Zelnice, za Mazalou, Drahy, Obecní meze, Hranice, Trávníky, pod Hájky, Horní a Dolní pole.

Poddanské poměry: Z lánu robotovalo se 2 dni potahem, chalupníci měli roboty pěší. Dědičného fojtství nebylo. Lány měly 100, pololány 50 měr, čtvrtlánů nebylo, podsedky rovnaly se pololánům.

Ostrata jest starobylá osada, která bývala druhdy samostatným statkem. R. 1391 Ješek ze Šternberka a z Lukova zapsal Anně, manželce Pavlíkově z Ostraty, na té části dědiny Ostraty, která jest obrácena k Velikové, 24 hř. věna. Volný klade zápis tento omylem k r. 1389.[1])

R. 1392 přidal jí k tomu věnu ještě půl druhé hřivny ročního platu, který zajistil na 15 hřivnách platu vycházejících z Ostraty.[2])

Pavlík z Ostraty byl r. 1409 již mrtev, neboť t. r. vdova po něm pozůstalá, vdaná po druhé za Dobše z Ostraty, bere na věno své v Ostratě na spolek své děti.[3])

R. 1405 Anna Dobšova z Ostraty pohoní Ješka z Lukova ze 40 hř. dobrých pěnez a z 10 hř. z úroků, že jí drží její věno mocí a toho jí vydati nechce, ač může dskami dovésti.[4]) Také jej pohoní, že jí drží v Ostratě dvór její a její dítek, ježto jej mu svěřil její muž. Jestliže jí pří, má dosti dobrých lidí, co jí ku právu třeba.[5]) R. 1407 připomíná se, že Ostrata dosud byla těmito věnnými 40 hř. obtížena.[6])

R. 1408 Jan z Dlouhévsi pohoní Dobše z Ostraty, že mu slíbil za 40 hř. za pana Albrechta z Lukova, páně Ješkova syna.[7])

---

[1]) Z. d. VI. 180; Volný, Mähren, IV., 270; Schwoy, Mähren, II., 588.
[2]) Z. d. VI., 447.
[3]) Z. d. VII., 755.
[4]) Brandl, Půhony, I., 134 č. 140.
[5]) Ibid. I., 134 č. 141. [6]) I., 199 č. 57, II., 218. [7]) I., 282 č. 695.

Roku 1410 Margreta z Kaňovic pohoní Dobše z Ostraty, že jí slíbil za peníze a těch jí plniti nechce.[1]) Téhož Dobše pohoní v prosinci roku 1411 Jan v Dlúhévsi, že jest jej zastavil k Zichovi z Nedachlebic a k Alšovi z Žeravic ve 100 hř. gr., ježto jemu měl svú dceru dáti, totiž Alšovi, a z těch jej vyvaditi nechce.[2]) Roku 1412 pohoní jej Agneška ze Šlapánic, že jí jest rukojmí za její věno a toho jí plniti nechce,[3]) a r. 1413 v listopadu jej znova pohoní z rukojemství ze 100 hř. gr. věna dosud nesplněného.[4]) R. 1415 v sobotu po sv. Lucii (dne 14. prosince) pohoní jej Předbor z Cimburka z 30 hř. gr., že mu drží jeho člověka purkrechtního odpuštění (výhosti) jemu nevzav, a skrze to Předborovi dědina celá pustá leží a úroci mu' nejdú.[5]) Tento spor skončil smírem bez stání před soudem zemským, neboť písař soudní připsal k půhonu slovo „poklid". Dobeš sám však r. 1417 v sobotu před sv. Martinem (6. listopadu) pohnal Martina z Želechovic z 80 hř. gr., že mu slíbil za peníze a těch mu neplní. I tento spor skončil poklidem.[6])

Za válek husitských (neznámo kterého roku) přešla Ostrata k Lukovu, při němž byla již asi r. 1437, kdy farář zlínský Jan pohoní Lacka z Šternberka a z Lukova ze 30 hř. gr., že mu drží dvůr zástavný v Ostratě a jeho požívá.[7]) Také tato pře skončila poklidem.

Od r. 1516 vzpomíná se Ostraty již neustále při Lukově, proto odkazujeme ke knize věnované okresu Holešovskému.

R. 1602 připomíná se výslovně, že osada patřila k právu do Fryštáku, jež bralo naučení z Olomouce.[8])

R. 1656 měřila obec $3^{58}/_{64}$ lánu. Bylo v ní domův osedlých 11, nový osedlý 1, nový pustý 1, staré pusté 2. Rolí nově vzdělaných II. třídy bylo $15^{2}/_{8}$ míry, III. třídy $30^{5}/_{8}$ míry, rolí starých pustých II. třídy $28^{2}/_{8}$ míry a III. třídy $56^{5}/_{8}$ míry.[9])

---

[1]) I., 365 č. 1110. [2]) I., 377 č. 1179. [3]) II., 378 č. 56. [4]) II., 392, č. 101. [5]) II., 477 č. 463. [6]) II., 531 č. 654.

[7]) Brandl, Půhony, III., 543 č. 591.

[8]) Prasek, Organisace práv Magdeburských, pg. 77.

[9]) Slavík, Morava, I., 90.

Oujezd viz Újezd.

Podkopná Lhota viz Lhota Podkopná.

Pozděchov,

také Pozdichov, samostatná katastrální a politická obec, 9·8 km východně od Vizovic, položená dosti vysoko, obstoupená horami a lesy, na silnici z Vizovic na Vsetín, na potoce, který v létě málem vysychá, ale z jara a za letních lijavců nabývá rozměrů značných. Okolní lesy náležejí k panství Vizovskému, jehož majitel má tu oboru, chov pstruhů a kaprů, v lesním údolí zvaném „Trubiska“ (v katastru obce Prlova) dřevěnou útulnou lesní vilu s celým zařízením, u Pozděchova na „Neratově“ vodní pilu a rybník. Také obec má svůj les bukový a podrost borový. Většina domů je vystavěna ze dřeva. Osada tvoří širokou nepravidelnou náves, na obou koncích široce otevřenou, s domy roztroušenými ponejvíce bez ladu a skladu. Domy stojí do ulice některé štíty, některé průčelím, před nimi jsou všude zahrádky, nejvíce ovocné (obr. 31.). Grunty jsou v Dolansku, chalupníci v Hořansku. Ruch stavební je nepatrný. Před mnohými domy jsou t. zv. „náspy“ nebo „zápraží“. Řezeb na štítech není mnoho, za to na každém domě letopočet a na evangelických i biblické verše.

Rozloha obce měří 13·46 km². Plodné půdy je 1318 ha, a to: rolí 411 ha, luk 82 ha, zahrad 3·52 ha, pastvin 95 ha a lesů 736 ha.

Obyvatelstva bylo roku 1790 v 87 domech 444, roku 1834 ve 104 domech 575, roku 1880 ve 125 domech 641, roku 1890 ve 128 domech 675, roku 1900 ve 128 domech 625 duší, vesměs Čechů, zemědělců. Dle posledního sčítání bylo 348 katolíkův a 277 evangelíkův augsburského vyznání. Kromě zemědělství jest ovocnářství zdrojem výživy obyvatelstva, hlavně se tu daří švestky („trnky“), které se prodávají buď „na surovo“, buď sušené, vařené na povidla nebo pálí se z nich slivovice.

V Pozděchově jest katolický kostel s farou a evangelický kostel s farou. Oba kostely stojí na kopci nad osadou.

Katolický kostel, slušící k děkanství Vizovskému, je zasvěcen sv. Jiří. Stojí na hřbitově. Zbudoval jej na místě starého kostelíku roku 1710 majitel Vizovic Prokop hrabě z Gollena. Nad hlavním vchodem do kostela je Gollenovský erb, v němž jsou bochníky chleba. Z toho, jakož i z historicky zjištěné okolnosti, že pevný kamenný kostel byl stavěn po deset let (1700—1710), vznikla mezi lidem pověst, že majitel panství dal kostel stavěti, aby lid něco si vydělal. Hraběnka vizovská

Obr. 31. Pozděchov.

každý den prý přivezla mnoho pecnů chleba nebo poslala pekaře s chlebem, který se mezi lid rozdával. Kostel má dva oltáře, sv. Jiří a sv. Jana Nep., oba r. 1840 obnovené a tři zvony, jeden roku 1851 přelitý pochází z roku 1541. Druhý zvon pochází z r. 1781. Kostel je kryt šindelem, má prostranný kůr, roku 1857 pořízené varhany a klenutý boží hrob. Oltářní obraz sv. Jiří maloval Šichan. Kostel je celkem stavba pevná, rozsáhlá, pěkně postavená na vyvýšeném místě na skále a vévodí celé osadě.

Fary vzpomíná se už roku 1549, ale zanikla v dobách reformačních a již roku 1597 kostelík (zove se kaplí) stal se filiálním do Vizovic, odkudž každého čtvrtého pátku až do roku 1775 přijížděl do Pozděchova kněz sloužit mše sv. Býval-li v dobách reformačních při této druhdy katolické faře kněz nekatolický, nevíme, ač Volný tvrdí, že fara se do rukou nekatolíků dostala.

O zřízení fary jednalo se už r. 1723 ale marně. Teprve r. 1777 byla zřízena vizovskému faráři podřízená expositura, která r. 1784 povýšena na samostatnou lokalii, jejíž trvání r. 1835 zabezpečeno. Budova farní byla vystavěna teprve r. 1786, před tím od r. 1777 bydlel kněz v panském dvoře. K lokalii náležely původně i Polanka a Léskovec. Dne 8. března r. 1868 povýšena byla lokalie na faru, jejímž prvním farářem stal se dosavadní lokalista P. Frant. Brzobohatý. Největších zásluh o faru získal si farář Frant. Mlčoch (1886—1895), přikoupiv k farnímu obročí 13 měř polí.

Hřbitov byl původně kolem kostela, potom byl přeložen k silnici, r. 1842 přeložen na jihovýchod od kostela, ale tu bylo místo mokré. Roku 1901 založen nový hřbitov před kostelem na místě úplně suchém, což se však setkalo s tuhým odporem obyvatelstva protestantského. Přece však byl hřbitov povolen a v prosinci r. 1903 posvěcen.

Patronát náleží náboženskému fondu. Přifařen jest jediný Prlov, záduší obnáší 3800 K, matriky počínají se roku 1785, pamětní kniha farní byla založena roku 1895. Při kostele jsou bratrstva živého růžence a sv. Cyrila a Metoděje.[1])

Evangelíci zdejší, kteří se tu ve velikém počtu udrželi přes veškero úsilí protireformační, slušeli od tolerančního patentu až do r. 1870 k evang. faře do Jasené. Již od roku 1824 usilovali, aby se osamostatnili, ale nezvedlo se jim, ač žádali až u císaře Františka. Roku 1869 dovoleno, aby se evangelíci z Prlova, Bratřejova a Pozděchova od Jasené odtrhli, vlastní farnost zřídili a v Pozděchově kostel a faru vystavěli. První farář byl zvolen r. 1870, kdy vystavěna budova farní. Roku 1871 dokončena stavba kostela nákladem asi 23.000 zl., sebraných ponejvíce sbírkami. Roku 1874 zakoupeny varhany, r. 1890 opraven kostel a zakoupeny zvony, roku 1892 zakoupil sbor selský grunt pro

---

[1]) Volný, Mähren, IV., 488, Kirchl. Topogr. I. 3, S. 448.

faráře, roku 1893 pokryt kostel plechem a roku 1895 slavnostně posvěcen. Přifařené obce jsou chudé, hlavní podporou byl jim německý spolek Gustav-Adolfský. Roku 1898 zakoupeny věžové hodiny a r. 1899 založen salární fond. Matriky i kronika sboru založeny r. 1870. V církvi je zpěvácký kroužek, místní Gustav-Adolfský spolek a Evangelická Matice (spolek pro přednášky; zakládá také lidovou knihovnu).

Škola jest trojtřídní. Založena byla roku 1819, kdy vyučovalo se v chalupě, na jejímž místě r. 1855 vystavěna byla

Obr. 32. Škola v Pozděchově.

zděná škola. Roku 1892 škola rozšířena na dvojtřídní a vystavěna druhá budova, která je dřevěná, ale úhledná — stála na 8000 zl. (obr. 32). R. 1905 byla škola rozšířena na trojtřídní přístavbou učírny ke staré zděné škole. Přiškoleny jsou osady Pozděchov a Prlov. Roku 1905 bylo 215 školních dětí. Školní kronika byla založena roku 1878 nynějším nadučitelem Frt. Rolčíkem. Nejdéle v Pozděchově působili učitelé Bundil (1819—1850) a nynější nadučitel Frt. Rolčík (od r. 1877). Školní knihovna má 203 svazky.

Rody přes sto let na gruntech: Štachův (na čís. 1., 99. a 124.), Tomaníkův č. 41., Kadlečkův, Zychův, Polčákův.

Epidemie: hlavnička r. 1904.

Živelní pohromy: krupobití r. 1890, sucho r. 1904.

Spolek hasičský od r. 1893.

Pošta je v místě, nádraží ve Vizovicích.

Samoty, ponejvíce paseky: Dolina, Rudovňa, Svěradov, Trubiska, Vrchy. Na Trubiskách jsou rozkošné rybníčky a letohrádek (dřevěný) majitele Vizovského panství barona Stillfrieda z Ratenic. Jest to překrásné údolí v horách, jehož větší část i s letohrádkem jest na půdě Prlovské.

Jména tratí: Ráje, Peklo, Fojtství, Lechy, Výpusta, Amerika, na Rudovni, na Lůžkách, na Sekyře, na Lázoch, na Svěradově, Hrabník, Skládky, u Vrchovských, u Dolinských, Nekřtěnov, Zálesí, Záhoří, Hradištka, Kotrbov, Nepřejov, Pláňavy, Vápenka. Hrádek. V Hradištkách bývalo asi staroslovanské hradisko, ale trať Hrádek za takové prohlášena nebyla.[1] O Hradištkách, na nichž jsou znatelny stopy opevněné, vypravuje lid, že jsou tam v zasypaných sklepích poklady. Dívce, která tu byla na trávě, se sice ukázaly, ale ta hloupá, než by si byla sama nabrala, vysypala trávu z nářitku na hromádku a běžela pro své kamarádky, a zatím země se zavřela. Kdyby aspoň trávy nebyla odkládala, mohly být všecky šťastny. Byla tam jistě zelinka, která otvírá poklady, a na to ona v té chvíli nepřišla.[2]

Z rodáků zdejších vytknouti sluší hudebního skladatele Jana Čéška. Narodil se dne 6. dubna r. 1863; žije nyní ve Vídni.

Zdejší evang. farář Jan šlechtic Kraicz sepsal pro evang. školy „Výklad malého Lutherova katechismu“ (v Olomouci 1894). Nynější ev. farář Jos. Lukášek jest mnohostranně spisovatelsky činen. Sepsal „Dějiny ev. církve a. v. v Pozděchově“ (1900) a přispívá články časovými, dějepisnými, povídkami, kázáními a verši do všech českých časopisův a kalendářův evangelických.

Poddanské poměry. R. 1775 nevzpomíná se již bývalého dědičného fojtství, ač ze starších zápisův bezpečně víme, že v Pozděchově bylo. Tenkráte bylo v osadě 9 sedlákův, 4 velcí a 2 malí podsedníci a 38 chalupníků vystavěných na poddanském pozemku. Kromě toho číslo 1., jež druhdy patřilo Černíkovi, spojila vrchnost s panským dvorem. K tomuto bývalému gruntu

[1] I. L. Červinka, Pravěká hradiska, pg. 36, 45.

[2] Peck, Holešovsko, pg. 129.

patřilo druhdy $46^1/_2$ míry v jediné poloze (nynějších 70 měr a luk na 4 vozy sena. S panským dvorem sloučila vrchnost ještě) tři jiné usedlosti v Pozděchově. Před rokem 1775 zabrala tedy vizovská vrchnost z rustikálních či selských usedlostí ke svému dvoru 144 starých moravských čili 216 (nynějších) dolnorakouských měr. Uznávala ovšem grunty ty poddanskými a zbývala z nich také všecky poddanské berně a desátky farní.

Kromě sedlákův a chalupníkův bylo v Pozděchově ještě 5 domkařů, již nebyli v katastru, a 5 podruhů, kteří u jiných poddaných se zdržovali. Tito platili za přádlo po 3 kr. a týdně jednou osobou pěšky každá rodina robotovala. Rožného dobytka chovalo se v Pozděchově průměrně rok s rokem 60 kusů. Dobytek pásal se na panském pastvisku, zač poddaní dávali vrchnosti z každého kusu 2 žejdlíky másla, dohromady z celé vsi ročně 30 mázů. Chov ovcí byl v dědině značný. Chovalo se ročně 320 skopů. Že chov skopového dobytka se od roku 1775 zmenšil na polovici, vidno z toho, že roku 1900 napočítalo se v Pozděchově jen 161 kusů. Devět sedláků vozilo klády k panskému Neratovskému mlýnu (na území obce Prlova), každý po dvou kladách ročně, celkem 18 klad. Za to směli si bráti klesť z panského lesa k své potřebě. Dřevo stavební dostávali od vrchnosti ke koupi, ale za slušnou cenu, tedy nikoli zdarma, jak bývalo na některých panstvích výsadou dědin. Obyčejná polední přestávka trvala pro dobytek dvě hodiny, pro pěšího robotníka jen hodinu. Hodinu před úplným večerem byli robotníci z práce puštěni. Robotníci nepřicházeli do práce v létě před devátou, v zimě před desátou hodinou ráno. K dalekým forám, kdy bylo potřebí čtyř koní k zápřeži, zapřahali čtyři sedláci každý po jednom koni nebo dva sedláci po páru. Připadl-li v témdni svátek, odpouštěl se z roboty jeden den těm sedlákům, kteří byli vázáni týdně dvoudenní pěší robotou, ale to jen v době od sv. Jana do sv. Václava, za robot zimních neodpouštělo se nic. O žních, senoseči a otavách dává vrchnost robotníkům denně po půl mázu piva, jinak však po celý rok nijakého pití a vůbec nic jídla.

Tyto povinnosti byly při všech poddanských dědinách vizovských stejné a proto jich při ostatních již neuvádíme.

Grunty selské ani grunty podsednické nebyly všude stejně veliky. Při odhadech celých panství nebo i jen dědin čítalo se na

lán půdy 100 staromoravských čili 150 nynějších (dolnorakouských) měr půdy, louky však a zahrady i vinohrady čítaly se zvlášť.

V Pozděchově nebyly ani dva selské grunty rovně veliky. Největší byl při čís. 53. Patřilo k němu orných polí $27^4/_8$ míry, zahrad $2^4/_8$ míry, úlehlí $23^4/_8$ míry, lesa $1^4/_8$ míry, luk pro 4 fůry sen a otav.

Dle velikosti gruntů řídily se daně a platy, a proto ani tyto nebyly stejné. Čís. 53. platilo daně vojenské 11 zl. 57 kr. 3 den., stálých platů urbárních 4 zl. 3 kr. 2 den., na posudkové tele 3 kr., za výkup z povinnosti čepovat panské nápoje 45 kr., plat ovsa za přádlo 18 kr., a dávky: ovsa $2^4/_8$ míry, 4 kury a 15 vajec.

Poplatek za přádlo vznikl, když na panství přestalo se síti konopí. Dokud je panství silo, musil každý grunt pracovati při něm. Byla to robota ženská. Ještě roku 1585 na celém panství ženy konopí plely, trhaly, třely, potíraly, hachlovaly, v zimě jistý počet přaden každý grunt spředl. R. 1750 se za přástku již platilo, což je znamením, že se na panství již konopě nesely. Chalupníci nikde neplatili na posudkové tele.

Také roboty řídily se dle velikostí gruntů, ale nebyl již v nich takový rozdíl jako v platech.

V Pozděchově robotovali sedláci bez rozdílu po celý rok párem koní 3 dny týdně a v době od sv. Jana do sv. Václava 3 týdně 1 osobou ještě pěšky, velcí podsedkové po celý rok párem koní 2 dny týdně a ještě k tomu v době od sv. Jana do sv. Václava 4 dny týdně jednou osobou pěšky. Malí podsedkové měli jen pěší roboty jednou osobou a to od sv. Jana do sv. Václava 6 dnů týdně, od sv. Václava přes zimu a jaro do sv. Jana 3 dny týdně. Chalupníci platili vojenské daně po 14 kr., za přástku po 6 kr. a robotovali pěší týdně 2 dny jedním člověkem. Několik chalupníků mělo po $^1/_2$ míry zahrádek. Ti platili vojenské daně po 22 kr. 1 den. Někteří se zahrádkami platili daně i po 36 a 32 kr., kteří měli však jen $^1/_8$ m., po 16 kr. Podruzi, kteří neměli vlastních domků, neplatili žádné daně, ale robotovali po celý rok bez rozdílu pohlaví jeden den pěšky. Robotní patent patent císaře Josefa II. uveden v platnost teprve po některých průtazích.

D ě j i n y: Pozděchov čte se (jako Pozechov) poprvé dne 6. března r. 1361 mezi statky kláštera Vizovského.[1]) Dne 7. prosince r. 1481 pohoní opat vizovský Beneš Ctibora z Cimburka a z Tovačova, že drží bezprávně klášter a jeho statky, mezi nimi i Pozdichov.[2]) Když týž opat r. 1482 tento půhon opakuje, čte se zase Pozděchov mezi klášterními statky.[3])

Roku 1531, když Jan Kuna z Kunštátu a na Lukově na prospěch měšťanů vizovských zakázal fojtům na poddanských dědinách bývalého klášterství pivné várky, dovolil je pouze fojtům ubelskému a pozděchovskému, protože měli na ně výsadní listy.[4])

O toto fojtství měli spor r. 1503 vlastní bratří Jiřík a Jan. — Jiřík Fojt, nemoha zaplatiti dluhův svých, postoupil fojtství bratrovi svému Janovi, aby zaň 18 zl. dobrým lidem zaplatil a to fojtství za to k své ruce držel. Ale tak úmluva byla, jestliby kdy Pán Bůh Jiříka obmyslil, aby mu nebo dětem jeho Jan fojtství pustil. Jan však dluhův nezaplatil a Jiříkovi fojství vydati nechtěl. Utekli se před právo hradištské, které nalezlo, aby Jiřík to fojtství zase 18 zlatými k sobě vyplatiti mohl.[5])

Při Vizovicích čte se Pozděchov roku 1549, kdy Zikmund Kuna z Kunštátu vložil zboží klášterské Václavovi z Bozkovic a podobně při dalších převodech tohoto zboží r. 1568, 1578 a roku 1600.

Roku 1585 bylo v Pozděchově 18 usedlostí, a to rychta zákupní s lánem rolí, 4 tříčtvrtlány, 11 pololánů, čtvrtlán a podsedek.[6])

Roku 1600, kdyžtě již protestantství bylo příliš zmohutnělo a katolický majitel panství vizovského Emerich Dóczi z Nagy Luczie nemohl ho zdolati, vzdal se práva patronátního ke kostelům pozděchovskému a jasenskému ve prospěch olom. biskupa kardinála Dietrichštejna. Leč také tento se marně namáhal, aby obnovil katolicismus. Farnost byla odkázána do Vizovic, a farář

---

1) Brandl, Cod. d. Mor. IX., 173 č. 237.
2) Brandl, Půhony, VI., 172 č. 1008.
3) Ibid. VI., 205 č. 1223.
4) Peck, Holešovsko, pg. 95.
5) Ign. Tkač, Naučení Brněnská, 1882 pg. 317 sq.
6) Peck, Holešovsko, 129.

vizovský kolem roku 1670 sloužil v Pozděchově každou čtvrtou neděli mši sv.[1])

Nešťastným vpádem tatarským r. 1663 celý Pozděchov byl spálen a v nic uveden. Také vpády kuruckými osada nemálo utrpěla. Roku 1726 opravena byla jimi zpustošená panská hospoda nákladem 183 zl. a panský dvůr nákladem 900 zl.[2])

Roku 1778 přihlásila se skoro celá osada k náboženství evangelickému.

Na místech nynější trati Svěradova stávala druhdy dědina **Svěradov**, která již v 16. století připomíná se jako pustá. Vznikla asi začátkem století 14., protože v zápiscích kláštera Vizovského se o ní zmínky neděje. Kdy a za jakých okolností zanikla, neumíme udati.

Prlov,

samostatná katastrální a politická obec, při silnici z Vizovic na Vsetín, na panství vizovském, v údolí horami obklíčeném, 10·9 km východně od Vizovic. Osada tato chybí v místopise Schwoyově.

Osadou protéká potok, který se vlévá spojen s potokem Pozděchovským do Senice. Náves podél obecní cesty a potoka se rozkládající je nepravidelná, na obou koncích otevřená. Mezi domy jsou mezery vyplněné ponejvíce zahrádkami a lučinami. Domky jsou většinou dřevěné, kryté šindelem, některé omítnuty, mnohé bez omítky. Lid živí se zemědělstvím. V zimě kvete šindelářství, na podzim košikářství.

Okolí Prlova je velmi romantické. Na Neratově má majitel vizovského panství bar. Stillfried pilu a hájovnu a rybníky na chov kaprův a pstruhů (obr. 33). Nad Neratovem jest několik pasekářů, kteří tvoří kolonii zvanou „Dvořiska“ (na mapách píše se Neratov). Byl tu kdysi panský dvůr, z něhož zbyly již jen nepatrné zdi. Blíže Neratova je villa na Trubiskách, o níž byla řeč při Pozděchově. Vila, úhledné dřevěné stavení, leží v údolí mezi vrchy u krásného rybníku. Je to oblíbené místo výletní (obr. 34).

Rozloha obce měří 7·12 km^2, z čehož plodné půdy 697 ha,

[1]) Volný, Kirchl. Topogr. I. 3, 448.
[2]) Peck, Holešovsko. pg. 102.

Obr. 33. Neratovský rybník u Prlova.

Obyvatelstva bylo r. 1834 v 74 domech 418, r. 1880 v 91 domech 492, r. 1900 ve 102 domech 544 duší, Čechů, skoro vesměs evangelíků augšburského vyznání, zemědělcův.

Obr. 34. Lovecký zámeček „na Trubiskách".

Přiškolen a přifařen je do Pozděchova, kde je i pošta.

Rody přes 100 let na gruntech: Polčákův, Ondráškův, Novosádův, Lukšův.

Epidemie: cholera r. 1873, osypky r. 1886 a úplavice r. 1904.

Živelní pohromy: požár r. 1898, povodeň a krupobití r. 1901.

Samoty: Dvořiska (11 chalup), Osykovica (6 chalup) Brhlenka.

Jména tratí: Nádevsí, Homole, Hůry, Jámy, Lechy, na Pasekách, Břeh, Drahy, Trhová, Kříby, Skalka. Kopce: Hrabník, Prcútov, „na Cigánově".

Prlov čte se mezi statky kláštera Vizovského poprvé dne 16. března 1361,[1]) a po té častěji. Tak v půhonech opata Beneše na Ctibora z Cimburka r. 1481 a 1482,[2]) při převodu klášterství Vizovského r. 1549 na Václava z Bozkovic (Perlow), r. 1568, 1578 a r. 1600. Odkazujeme ke článku o Vizovicích.

R. 1585 bylo v Prlově 14 usedlostí, a to třičtvrtilán, 8 pololánů, 2 čtvrtlány a 3 podsedky.[3]) O rychtě se zmínky neděje, neboť jí nebylo. K r. 1503 totiž čteme v soudních knihách města Uh. Hradiště výslovně, že obce Pozděchovská a Prlovská měly společně jediné fojtství v Pozděchově.[4])

R. 1644 celá osada vyhořela.

R. 1654 začaly se zakládat v Prlově první paseky. Čteme o tom v gruntovní knize: Anno 1654 za fojta Šťastného pan Zuzana Dóczy ráčila pustiti paseky od hranic Martinovi Kubíčkovu, aby on vedle vyměření jich užíval, sobě živnostku a stavení tam vystavěl, na roboty nechodil a neposílal, za což má dávati do důchodu panského 9 rýnských, k tomu platy z dobytku má dávati jako jinší valaši (pastevci).

Vpádem tatarským r. 1663 zabito bylo 23 lidí, ale spálen jediný dům.[5]) Jinak Tataři neuškodili.

Tou dobou bylo i v Prlově horlivě obnovováno náboženství katolické, ale úsilí nevedlo k nijakému cíli, neboť v okolních osadách stále se tajně zdržovali evangeličtí kazatelé, kteří vždy v nebezpečí měli dosti času prchnouti do Uher.[6]) Jesuité z koleje

---

[1]) Cod. d. Mor. IX., 173

[2]) Brandl, Půhony, VI., 172, 205.

[3]) Peck, Holešovsko, 130.

[4]) Ign. Tkač, Naučení Brněnská, 1880 pg. 317.

[5]) Slavík, Slovensko, 48.

[6]) Registratura konsistoře olom. a. a. 1636. Žaloba Melchiora hraběte Dóczyho.

hradištské marně se namáhali učení Lutherovo vypleti. Ukázalo se to r. 1777, kdy jesuité vyhlásili na Valašsku falešný toleranční patent. Tenkráte Prlov celý přihlásil se k svobodě náboženské a již v květnu r. 1777 přišel z Uher luterský kazatel a kázal na kopci Vartovni nad Prlovem.

V letech devadesátých minulého století domáhal se Prlov školy, ale žádost zamítnuta, ježto děti mají do školy pozděchovské

Obr. 35. Provodov.

blízko dosti. R. 1901 zřízen pro obec Prlovskou samostatný chudinský fond.

Provodov,

samostatná katastrální a politická obec, poutní místo, na bývalém panství Luhačovském, v údolí, 12 km jihozápadně od Vizovic (obr. 35). Domy stojí ve dvou řadách tvořice ulici. Návsí je pravidelné (obr. 36). Části osady slují Bránka, Rakovec, na Drahách, ve Dvoře (druhdy — za nepaměti — panský dvůr). Asi 30 chalup stojí po různu

na pasekách. Osadou protéká bezejmenný potok, jehož údolí u Pradlisk je velmi malebné. Teče na Ludkovice a Biskupice, kdež se do Olšavy od Luhačovic běžící vlévá. Domkaři jsou na „dolním“ konci osady, od gruntův odděleni (obr. 37).

Domy na návsi stojí těsně vedle sebe štítem do návsi. Některé mají žudry, kterých nyní již ubývá. Jsou pak domy většinou z nepálených cihel omítnuty a čistě obíleny. Malůvek jest již po řídku. O jméně osady se vykládá, že obyvatelé provodovští provázeli cestující na silnici vedoucí tamním údolím,

Obr. 36. Náves v Provodově.

a odtud osada pojmenována. Také se vypravuje, že kotlina, v níž leží Provodov, až k Pradliskům byla velikým jezerem. Osada jest pojmenována dle zakladatele Provoda. (Srv. Provodice, Provodín a Provodov v Čechách.)

Rozloha obce měří 11·88 km², z toho plodné půdy 1161 ha, a to: 574 ha rolí, 98 ha luk, 22 ha zahrad, 56 ha pastvin a 411 ha lesův.

Obyvatelstva bylo r. 1790 ve 104 domech 568, r. 1834 ve 109 domech 628, r. 1890 ve 136 domech 711, r. 1900 ve 141 domech 790 duší, Čechů, katolíků, zemědělcův.

Farní kostel Panny Marie Sněžné je proslulý po širém okolí četnými poutěmi k němu konanými. Stojí čtvrt hodiny východně od osady na vrchu zvaném Maleniska. V Maleniskách je léčivá studánka, známá již od pradávna (obr. 38). Když se pověst o studánce rozšířila, a blízko ní také nalezena byla soška Panny Marie, začaly ke studánce poutě ze široka daleka. R. 1734 zbudoval majitel Luhačovic Wolfgang hr. Szerényi nad studánkou kapli k poctě Panny Marie Sněžné. Kaple byla r. 1740 prohlášena

Obr. 37. Staré chalupy v Provodově.

veřejnou a dovoleno v ní pro hraběcí rodinu mše svaté sloužiti Když se poutě rozmnožily, zřídil dne 24. června r. 1752 Amand hr. Szerényi kaplana-expositu, podřízeného faráři do Pozlovic, kamž Provodov od pradávna byl přifařen. Tou dobou asi byla kaple rozšířena na nynější kostel, ježto dosavadní kaple nestačila pro návaly poutníkův. Léčivá studánka, zvaná „Zdravou vodou“, je pod hlavním oltářem. Poutníci vodu pijí nebo se jí umývají. Průvody poutníků se tak rozmnožily, že r. 1785 expositura prohlášena lokální kuracií, která r. 1864 povýšena na faru·

R. 1849 byl kostel nově pokryt. R. 1845 Jan Nep. hrabě Szerényi daroval oltářní obraz, r. 1849 opraveny hlavní oltář a kazatelna, zjednány nové varhany a křížová cesta (obr. 39). Hřbitov je na druhé straně osady, tři čtvrti hodiny od kostela.[1])

Fara náleží k děkanství Pozlovskému. Patronem je majitel Luhačovského velkostatku. Při kostele jsou bratrstva srdce Ježíšova, srdce Panny Marie, živého růžence. Matriky počínají se r. 1785. Farní pamětní knihu založil r. 1741 farář pozlovský Jan Minicati.

Obr. 38. Kaplička s pramenem u Provodova.

Nejdéle tu působili kněží Vilém Chromeček (1759—1789), Tomáš Heger (1817—1842), Jan Spina (1856—1875) a Ignat Havlíček (1880—1902).

Byly tam původně vanové lázně, do nichž se napouštěla voda ze studně před farou, nebo snad ze zázračného pramene. Avšak již nejstarší pamětníci nepamatují, že se tu koupalo.

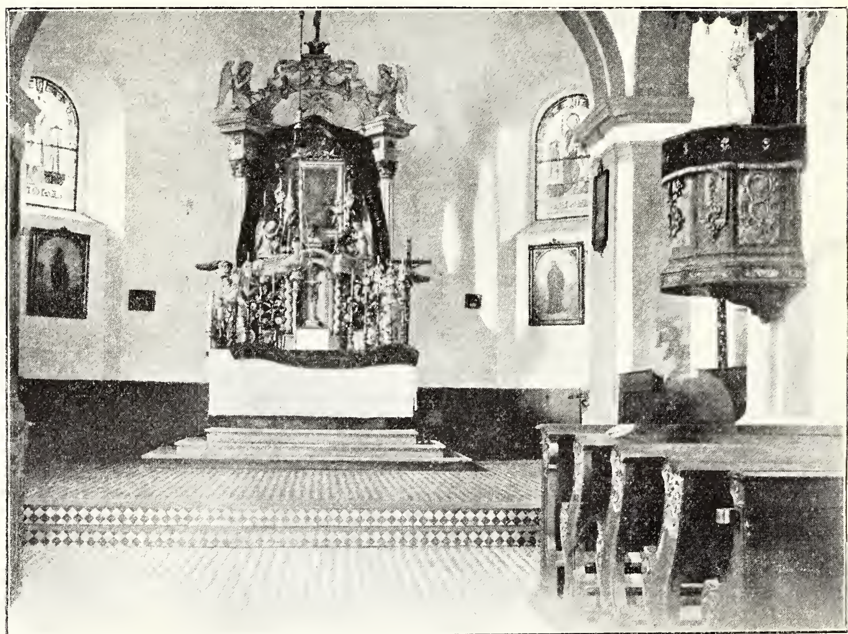
---

[1]) Volný, Mähren, IV., 268. Kirchl. Topogr. I. 3., S. 416. Čti také Eichler, Poutní místa, díl II., 1888, str. 308—312.

O poutích provodovských píše znamenitý národopisec ředitel Josef Klvaňa v tato slova:

„Je to zvláštní, jak půvabná místa poutnická lid náš dovedl si vyhledati a jak velebná!

Rád chodím na místa ona v době poutí. Poznávám tu nejednu stránku našeho lidu zcela zblízka a ve zvláštním světle. Na Mor. Slovensku chodí se dosti na pouti ne z pobožnůstkářství, leč z jakési skutečné potřeby. My měšťáci zapomínáme trampot

Obr. 39. Vnitřek kostela v Provodově.

všedního života na výletech a cestách, lid náš má za to své pouti, které, nezvrhnou-li se v pouhou formalitu, jen pro zevnější dojem častokráte zaranžovanou, skutečně účelu svého dosáhnou. Lid si na poutnických místech v duchu postěžuje a poleví a posilněn v duševních svízelích vrací se často v největších slotách domů, kde čeká ho práce a starost nová.“[1])

[1]) Časop. Mat. Mor. 1897, pg. 352 sq.

Škola. R. 1785 byla zbudována v Provodově farní škola nákladem patronovým (panství luhačovského). Nynější škola, stojící nad osadou na Maleniskách vedle kostela, vystavěna byla r. 1880 jako dvojtřídka, byl však na Maleniskách vždy pouze jeden učitel. R. 1899 vystavěna jednopatrová školní budova v osadě; od té doby jest dvojtřídní i s vyučováním ručním pracím. Má nyní přes 160 školáků. Školu u kostela zakoupil r. 1905 farní kostel a farář upravil ji na útulnu pro poutníky. Školní kroniku založil r. 1890 učitel Adolf Facalka, jenž pořídil také žákovskou a učitelskou knihovnu (první nyní o 132, druhá o 111 svazcích). R. 1856 měl učitel 210 zl. platu a pomocník 120 zl. ročně.

Obecní pečeť, komponovaná po způsobu pečetí šlechtických, měla ve štítě ruku držící kříž; nad fafrnochy s přilbou svítí půlměsíc a hvězda.[1])

Pošta je v Luhačovicích, v Provodově je sběrna.

Rody přes sto let na gruntech: Slovákův, Sedlářův, Plecův, Talašův, Pavlačíkův, Mokrýškův, Malaníkův a Mališkův.

Spolky: hasičský od r. 1891 a Raiffeisenka od r. 1902.

Epidemie: tyfus břišní r. 1899 (30 obětí).

Živelní pohromy: r. 1822 za velikého vichru shořelo 65 obytných budov i s ústavami hospodářskými. Nový veliký požár byl dne 27. září r. 1891, kdy shořelo 39 usedlostí. Krupobití r. 1890 zničilo veškeru úrodu a zavinilo nesmírnou bídu.

Samoty: Maleniska, Pod Malenisky, na Lhotách, na Salašoch, ve Březí, za Díly.

Jména tratí: Lhoty (druhdy prý osada stejného jména), Nadelhotí, Podnadelhotí, Ráj, Záduší, Včelín, Dúbravky, Salaše, za Bačů, Stodoliska, Brda, Komonec, Hvězdák, na Vřesách, Klenčov, malé a velké Koňské, Rysov, Maleniska. V Maleniskách je léčivá studánka. V trati Rysově stával druhdy hrad Rysov, který se r. 1516 připomíná jako pustý.[2]) Jiných zpráv jsme o něm neshledali. Na Rysově je Čertův kameň, kde čert pojídal jalovice, ovce, husy, kachny a jiná zvířata. Jsou na něm vyznačeny důlky a rýhy, zvané Čertova pec a Čertovy vidličky.

---

[1]) Slavík v „Časop mor musea zemského" 1906 pg. 141.

[2]) Volný Mähren, IV., 414.

U jeskyně Mlčáčky za vpádů kuruckých ukrýval se lid (obr. 40) pozlovský i se stařičkým farářem Mlčákem.[1])

Skalisko „Čertův kameň“ vystupuje z příkrého úbočí na vrchu Rysově z prostranství rukou lidskou urovnaného, jež má v obvodu asi 200 krokův. Ohrazeno jest na straně polední 2 m vysokým a 34 kroků dlouhým náspem z drobného kamení a hlíny. Se stran ostatních objímá prostranství polokruhem příkrý vysoký okop. Země veškerého hradiska jest na 3 dm hluboko černá

Obr. 40. Mlčáčka u Provodova.

dubovým uhlím. Na skalisko možno obtížně vystoupiti po náspu. Býval prý na kameni také dřevěný zámek, v němž se zdržoval černý kůň. Také tu často vídán černokněžník. Východně od „Čertova kamene“ je prohlubeň, kterou lid má za zbytky čertovy studně.[2])

Na Provodovsku bývaly také lázně „Slanice“, ale zanikly.[3]) Volný klade je do Malenisk.

---

[1]) Peck, Holešovsko, 131.

[2]) I. L. Červinka, Hradiska, 22.

[3]) Klvaňa, v „Čas. Mat. Mor.“ 1896 str. 141.

Na hranicích provodovského a podhradského chotáru jsou zříceniny hradu Tetova, o němž lid vypravuje, že jej Žižka obléhal a pobořil. Ale konečně ho tu přece chytili. Žižka věda, že ho smrt nemine, poradil jim, aby udělali z jeho kůže buben, a na ten buben, až bude nejhůř, aby bubnovali, že nepřítel k nim nepřistoupí. Potom prosil, aby tělo jeho posekali na drobno, vložili do truhly a devět dní tak nechali, nedívajíce se na ně. To všecko se stalo, jenom že Provodovští podívali se do truhly ještě před devátým dnem a to na štěstí, neboť z posekaného masa dělal se už nový Žižka. Už byl v bláně, a jak se ho dotkli, krev tekla. I měli s ním pilno do země. A ten buben je prý schován podnes kdesi na Maleniskách v kopci.[1])

První zmínka o Provodově je z r. 1412, kdy byl příslušenstvím zboží Světlovského, při němž zůstal až do r. 1590, kdy přešel k Luhačovicům. R. 1412 vzala naň jakožto příslušenství Světlovské Elška ze Světlova na spolek Jaroslava ze Šternberka a Štěpána, syna Vilémova z Pernštejna.[2]) Jako příslušenství Světlovské uvádí se ves Provodov také v kupu ze dne 15. května r. 1449, kdy stavové moravští Světlov a Sehrad koupené od Pangrace od sv. Mikuláše a z Brance prodali Burjanovi z Vlčnova a Zychovi z Lipiny, strýci jeho.[3])

R. 1656 měřila osada $3^{38}/_{64}$ lánu. Domův osedlých bylo 9, nově osedlých bylo 6. Rolí nově vzdělaných II. třídy bylo jen 9 měr.[4])

Vpádem tatarským r. 1663 byl zabit 1 člověk a uloupeni 4 koně.[5])

R. 1679 byly v Provodově 2 lány, 4 třičtvrtilány, 2 pololány, mlýn a 6 podsedkův. Ač tu bylo více usedlostí větších, nevyskytuje se na žádném gruntě ani plat za kopanice ani za jiné polnosti. Za to jsou platy svatojirské a svatováclavské větší než v ostatních osadách panství Luhačovského. Též nedávali platu za husu o sv. Martině, nýbrž skutečnou husu krmenou; z celé obce 8 kusů, ježto podsedníci hus nedávali. Za husy „tykové" vycházelo z obce ročně o sv. Martině 1 rýnský 14 kr. 2 denáry.

---

[1]) Peck, Holešovsko, 131.
[2]) Z. d. Ol., VIII., 7.
[3]) Archiv Český XVI. pg. 116, č. 61.
[4]) Slavík, Morava, 90, [5]) Slovensko, 43.

Povinnosti z podsedků byly: o sv. Jiří 30 kr., svatojanské hlásky 4 kr. 2 den., 2 slepice, 8 vajec; toliko 2 podsedníci platili též o sv. Martině 14 kr. za husu, asi „tykovou".[1])

Příluky,

v ústech lidu Příluk, na Příluku. Ves na rovině v údolí Dřevnice, z větší části však na kopci po pravém břehu Dřevnice, na bývalém panství Zlínském, 12·2 km. západně od Vizovic. Osadu tvoří čtyři části, a to Pančava při okresní silnici na levém břehu, Výpusta v údolí Dřevnice na pravém břehu, Chrasť a konečně ostatní dědina na kopci. Grunty jsou prostřed osady, chalupníci na horním konci a na pasekách (obr. 41 a 42). Dle pověsti stávala osada původně v údolí Dřevnice při jaroslavském potoce v trati na Boněckoch. Před lety bývaly v Přílukách chmelnice a vinohrady, ale již dávno zanikly.[2])

Rozloha obce měří 5·69 km², z toho plodné půdy 544 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1790 v 66 domech 366, r. 1834 v 98 domech 510, r. 1890 ve 110 domech 559 a r. 1900 ve 107 domech 627 duší, z nichž 569 katolíků a 58 evangelíků, vesměs Čechů, zemědělců.

Příluky jsou přifařeny do Želechovic, kam byly původně také přiškoleny; v Přílukách jest jen kaple se zvoničkou (obr. 43.) Želechovský učitel dostával z podsedku čtvrt míry žita a dvacetník, o koledě slaniny. Vlastní škola byla vystavěna r. 1865 pro osady Příluky a Jaroslavice. R. 1886 rozšířena na dvojtřídní. Školní kroniku založil r. 1878 učitel Vojtek, školní knihovnu r. 1870 učitel Nedbal; knihovna učitelská má nyní 133, žákovská 140 svazků. Nejdéle tu působil učitel Emil Kubelka (1882—1902).

Nejstarší rod je Švajdův.

Poddanské poměry byly podobné jako v ostatních osadách panství Zlínského. Farář želechovský dostával půl druhé kopy pšenice a půl druhé kopy ovsa z lánu, z podsedku kopu

---

[1]) Ed. Domluvil: „Z urbáře panství Luhačovského" v „Čas. mor. musea zemského" 1904, pg. 123 a 133.

[2]) Selský Archiv, 1903, 64, 71.

pšenice, kopu ovsa a kuře nebo kousek másla. Z lánu bylo týdně 3 dni roboty potahem, z podsedku půl třetího dne. Za to dostával každý sedlák od vrchnosti 2 sáhy dřeva z pařezů. Výkupu z roboty

Obr. 41. „Na Dědině“ v Přílukách.

i z farského desátku bylo z lánu 400 zl. Celý lán měl 120 měřic, pololán 60 měřic, čtyři větší podsedky měly 96, 93, 88 a 70 měřic, menší podsedky po 60 měřicích výsevku. Čtvrtlánů ne-

bylo a není. Při výkupu z robot zůstal starý poměr pozemkový, vrchnost nic sedlákům nepřidala a nic neodebrala. Fojtství nebylo

Obr. 42. Chalupa „u Žlebu“ v Přílukách.

dědičné, neboť v posledních letech nevolnictví bylo chvíli na čísle 4., čas na čís. 37. — V obci chovalo se mnoho ovcí, které se však nekošárovaly. Pásly se po úhorech a obecní pastýř

dostával z čísla na podzim čtvrt míry obilí a o hodech vdolky. Pásal se také ušípaný dobytek. Obec najala kus panského lesa, a tam se na podzim pásli vepři „na buku“ (na bukvicích). Na noc shánělo se „ušípané“ do „prútěného košára“. Pastýřovi chodili na noc dva z dědiny pomáhat hlídat, říkali, že „jdou na čídu“. Tak bylo až do r. 1860.

Epidemie a živelní pohromy: hlavnička r. 1858-9 (13 obětí), cholera r. 1866 (14 obětí); neúroda r. 1866, povodeň r. 1907.

Samoty: Boněckové, Šťákovy (skupiny chalup).

Jména tratí: Batalice, Biskupská, Becková, Bonečka, Bravenčí, Čupy, Hradištka, Kostelná, Juré, Stráž, Hrdlo, Chmelnice, Koňský žleb, Kosová, Zákosoví, Městská, Příkazy, pod Valchú, Ronzica, Tyky, Tyček, Újezd, Včelínek, Vápenka, Vinohrady, Záblatné, Zálešná, Zářečí, Bukoviny, Nivky, Chrástka, Díly, Padělík, Lána, Doliny, Smínové, Hrbaté, Příčka, Potoka, Oráciny, Zárybničí, Jama. Louky slují: Kútika, na Lázi, Sádek, Žabárně, Kúska, Obecina, Pešůvka. Pastviny: Březina, Podlání, Úvezlina, Stráň, Drahy, Trávníka, Zážlebí, Hrdlo, Pasíčky; lesy: Záhraničí, Dubovina, Březina, Pastvisko, Kamenná; potok Kosovják; rybníky: Horní a Boněckový. O trati Kostelné vypravují, že tam stavili kostel, ale co za dne vystavěli, v noci se zbořilo. Na Hradištkách býval prý hrad. Není dosud prokázáno, bylo-li tu pravěké hradisko, ač se tu nasbíralo něco pazourkových nožíkův a přesten.[1]) V Bukovinách prý se na boží narození propadl forman s vápnem; na tom místě je studánka a v ní bílé bláto. V okolí nic neroste, jen šáší. V noci na boží narození tam slyšet volat: „Vijó, prr!“ Na Lázi pod zemí hrčí peníze. Strýček Kolínkovi tam pásli; černokněžník je volal, aby šli za ním. Oni mu políbili ruku. Byla velice chladná. Volal je k chrástu, že jim ukáže poklady; krávy prý se jim budou pást jako zbité, než oni nešli.

Dějiny. Až do r. 1430 mohly býti Příluky samostatným statkem, neboť se r. 1397, kdy markrabí Jošt prodal Zlín (až dotud zeměpanský) Zdeňkovi ze Sternberka, mezi dědinami ke Zlínu slušejícími nejmenují.[2]) R. 1407 čte se Jindřich z Příluk, ale

---

[1]) I. L. Červinka, Pravěká Hradiska, 36.
[2]) Z. d. VI., 704.

beze vší spojitosti, takže nelze udati, ke kterým Přílukům jej vztahovati.[1]) R. 1415 čte se Drslav z Příluk.[2]) Naše Příluky čtou se při panství Zlínském poprvé určitě r. 1437, kdy je s lukami dali Jiří a Lacek ze Šternberka vložiti do desk zemských Petrovi Romanovi

Obr. 43. Kaple v Přílukách.

z Vítovic,[3]) jenž kolem r. 1460 vzal na ně na spolek Niklasa Romana z Vítovic. Po bezdětné smrti Petrově dal král Matyáš Příluky při statku Zlínském Vilímovi Tetourovi z Tetova (r. 1485).

---

[1]) Brandl, Půhony, I., 255 č. 661. [2]) II., 477 č. 461.
[3]) Z. d. X., 227.

R. 1571 Bedřich a Burjan Tetovcové z Tetova vložili půl Želechovic a Příluk Janu Kropáčovi z Nevědomého.[1])

R. 1573 dcera Jana Kropáče Anna vzala muže svého Jana z Kunovic na spolek na Příluky jako příslušenství zlínské.[2])

R. 1589 Bohunka z Žerotína prodala je jménem svých dětí z obou manželstev Bohuslavovi Zendlerovi Pačlavskému z Hofa.[3]) Od té doby šly Příluky neustále se Zlínem z ruky do ruky, pročež odkazujeme k dějinám tohoto panství, jak budou obsaženy v místopise okresu Napajedelského.

R. 1656 měřila obec $3^2/_{64}$ lánu a měla domův osedlých 12, nově osedlých 6, rolí nově vzdělaných III. třídy 194 měr.[4]) R. 1667 bylo 18 osedlých, z nichž do r. 1749 udrželi rodný grunt dva rody.[5])

V místech, která se dnes jmenují Boněcka, Boněckový rybník, stávala druhdy nyní zaniklá osada **Bonětín**, která se po prvé připomíná jako příslušenství statku Zlínského r. 1397, kdy markrabí Jošt zapisuje ji se Zlínem Zdeňkovi ze Šternberka. Ale r. 1437 Jiří a Lacek z Lukova vkládají Petrovi a Romanovi z Vítovic a matce jeho Anně již pustou ves Boněcko. Zanikla asi válkou husitskou a od té doby již nikdy osazena nebyla, ba čašem i jméno prišlo v zapomenutí, neboť r. 1596, kdy Zdeněk Žampach z Potenštejna vkládá do desk Zlín Bohuslavovi Zendlerovi Pačlavskému z Hofa, píše se ves tato pustá Boženisko.[6])

Raková,

také Rakovy — v Rakovách, samostatná katastrální a politická obec, nazvaná asi po osobním jméně Rak, na bývalém panství vizovském, v údolí, 3·3 km. severozáp. z Vizovic, v údolí při silnici z Vizovic do Slušovic.

Rozloha obce měří 2·55 km². Plodné půdy jest 2·45 km².

---

1) Z. d. XXVIII., 25.
2) Z. d. XXIX., 2.
3) Z. d. XXXI, 12.
4) Slavík, Morava, 93. 5) 204.
6) Z. d. VI., 704; X., 227; XXXI., 12.

Obyvatelstva bylo r. 1790 v 41 domech 221, r. 1834 v 46 domech 266, r. 1890 v 54 domech 261, r. 1900 v 55 domech 272 duší, Čechů, zemědělců, z malé třetiny katolíkův a z více než dvou třetin evangelíkův.

Raková jest přifařena z části katolické do Vizovic, z části evangelické do Jasené; přiškolena do Slušovic. Pošta i nádraží jsou ve Vizovicích.

V obecní pečeti byla radlice.

Samoty, ponejvíce paseky: na Nivách, na Padělkách, na Pasekách.

Jména tratí: Nivy, Padělky.

Dějiny: Raková byla vždy součástí panství vizovského, při němž se poprvé připomíná jako osada pustá r. 1549, kdy klášterství Vizovské Zigmund Kuna z Kunštátu vložil do desk ve prospěch Václava z Bozkovic,[1]) a potom ještě několikráte výslovně, hlavně při převodech panství r. 1568, 1578 a 1600, pročež odkazujeme ke článku o Vizovicích.

R. 1585 byla osada již zase lidem osazena a měla 9 usedlostí, totiž 6 čtvrtlánův a 3 podsedky.[2]) R. 1599 jmenují se nové kopanice: při Padělkoch, nad Rosochovem, za Žlebem, na Záhumní, v Sekaných pasekách, na Zámezníku, v Hloží.

R. 1726 opraven byl vpády kuruckými zpustlý panský hostinec nákladem 71 zl. 22 kr.,[3]) z čehož soudíme, že těmito vpády, kterými jihovýchodní a východní Morava počátkem století XVIII. nemálo trpěla, také Raková trpce byla zasažena.

Sehradice,

samostatná katastrální a politická obec na bývalém panství Vasilském, v údolí mezi horami při horním toku Olšavy, pod hradem Sehradem (v. obr. 5), 12 km. jjz. od Vizovic. Rozkládá se při potoce na délku; domy stojí rozházeně, netvoří nijakého návsí ani souvislých ulic. Stavěny jsou štítem do ulice, před okny mají zahrádky. Novější chalupy jsou z vepřovic, většinou bez omítky,

[1]) Z. d. olom. XXV, 68.
[2]) Peck, Holešovsko, 133.
[3]) Peck, l. c. pg. 102.

kryty šindelem; staré chalupy, pokud r. 1877 neshořely, jsou dřevěné, kryté doškem. Jednotlivé části této nepravidelné osady slují: Horní strana, Dolní strana, Kút. Za stara stávaly prý na jiném místě, v údolí potoka Sběhůvky; paseky v Končinách jsou prý zbytkem oněch původních Sehradic.

Rozloha obce měří 9·12 km², z čehož plodné půdy 884 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1790 v 57 domech 76 rodin o 459 duších, r. 1834 v 95 domech 514, r. 1890 ve 102 domech 590, r. 1900 ve 102 domech 548 duší, vesměs Čechů, katolíků.

Sehradice jsou přifařeny do Horní Lhoty. Škola byla založena r. 1839, ale vyučovat docházel školní pomocník z farské školy Hornolhotské. Dětí bylo 61, a pomocník měl za vyučování 20 zl. ročně. R. 1846 zbudovala obec stálou školu, dosud však nikoli samostatnou. Učitel měl tehdy ročně 147 zl. Teprve r. 1865 stala se škola samostatnou, když občané Sehradští nahradili Horní Lhotě 400 zl. Toho roku plat učitelův zvýšen na 210 zl. Nejdéle tu působil učitel Fr. Ptáček — téměř 40 let, až do r. 1904. Ten založil také školní kroniku a školní knihovnu.

Pošta je v Horní Lhotě.

Spolek hasičský.

Živelní pohromy: Požár r. 1877 zničil velikou část osady a zdělal mnoho škod.

Samoty: Končiny, Mokré, Vrchy, Vyhnalov.

Jména tratí: Vyhnalov, Rubiska, Miloňov, nad Oblésky Uhliska, Stráně, Háj, Studničné, Zábrdí, Brdy, Šarov, Ráj, Klukovy, Tresné, Vazičné, Příčky, Podhájí, Zásadné, Nivy, Podnivčí, Široké, Mokré, Záluží, Vrchy, Brodské, Lysé pole, Dubovské, Včelín, Húšť.

Dějiny. Doba, kdy povstala obec tato, není nikde udána, však jméno samo ukazuje, že vzala původ od hradu „Sehradem“ zvaného. Kdy však hrad nad samou osadou strmící byl vystavěn, není dějinné památky, jen dle zbořeniska možno souditi, že před X. stoletím základy jeho položeny nebyly: leč že by dříve někde na blízku byl stával hrad způsobu staršího. Důležité místo to zajisté bylo pro pohodlný průsmyk hřbetem horským, o němž dobře i Prušáci r. 1866 věděli, kdy jím protáhli. Od koho by byl

---

[1]) Cod. d Mor. I. 207.

hrad zbudován rovněž neznámo. Sehradice jsou osadou starožitnou, připomínajíť se již v soupise církevních statkův moravských za biskupa Jindřicha Zdíka r. 1131 jako příslušenství kostela Zpytinovského.[1]) Dle Volného byli ve XII. století držiteli jeho pánové ze Šternberka po 230 let, jeden z nejstarších a v dějinách vlasti naší nejznamenitějších panských rodů staročeských. U předků vzácné rodiny této, kteří od starodávna nosili v erbu hvězdu zlatou o osmi rozích v poli modrém, převládala z prvopočátku osobní jména Zdislav (Zdeněk) a Diviš. (Snad podle některého zasvěcen i chrám Páně Hornolhotský sv. Diviši Areopagitu, bisk. a muč.)

Před r. 1360 seděli na tom zboží Ješek a Stašek bratří ze Sehradic, kteřížto stojíce nepochybně ve službách pánů Alberta, biskupa zvěřínského, a Alše ze Šternberka, s nimi a s pány Janem z Kravař, s Benešem z Kravař a ze Strážnice, jakož i s panem Onšem z Lípy, nájezdy činili do vesnic klášteru Vizovskému Smilheimu náležitých. Mocní páni ze Šternberka, kteří ze hradů svých Lukova a Světlova (asi 3 km. na jihozápad od Sehradu vzdáleného) vládli celou krajinou na daleko a široko, snadno ve služby své svedli sehradské rytíře. A čím mocnější byli spojenci pánů ze Šternberka, tím snáze dopouštěli se všichni vespolek svévole. Zabrali tedy Vizovskému klášteru všecky vesnice: Jařice, Liptál, Roketnici, Leštnou, Polanku, Pozděchov, Prlov, Želechovice, Lípu, Vysoké Pole, Hrozenkov a Šanov. Že opat kláštera tomu se dívati nemohl, vyhledával nejprve v zemi pomoci; avšak nebylo snadno tak mocným pánům poručiti, aby zabrané zboží vydali. Pročež obrátil se konečně ke stolici papežské do Avignona s prosbou o pomoc. A papežská kurie, nemohouc oslyšeti opatovy žádosti slušné, dne 16. března r. 1361 nařídila biskupovi olomuckému Janu VIII. příjmením Očko, děkanu a vší kapitule kostela olomuckého, opatům hradištskému, strahovskému a mnohým jiným osobám duchovním, aby v kostele, když bude o službách božích, anebo kdež toho potřeba nejlépe ukazovati bude, tak aby o tom žalovaní zvěděti mohli, ohlásili, že svrchupsaní nájezdníci, mezi nimi i Ješek a Stašek ze Sehradic, do 60 dní buď sami nebo skrze své plnomocníky mají se dostaviti před kurii papežskou, která jakmile 60 dní mine, na té při seděti bude. A byť se prý biskupovi vidělo něco proměniti, co se týče dne a způsobu stání před kurií papežskou, nicméně rozhřešení provinilcům uděliti že

sobě zůstavuje stolice papežská sama.[1]) To znamená jinými slovy, kdyby provinilci vydali klášteru i všechny statky, že ještě jim sluší činiti pokání tak, že pouť vykonají k papežské stolici do Avignona a tam rozhřešení dosáhnou. Nemáme dalších zpráv (píše V. Prasek v „Komenském 1882“), jak provinilci potrestáni byli, ale jisto jest, že páni ze Šternberka teprve r. 1367 podrobili se rozsudku biskupa, někdy zvěřínského, tehda litomyšlského, Alberta ze Šternberka. Usoudil totiž dne 15. prosince 1367 listem daným na hradě Šternberku, že vsi svrchu psané sice náležejí Petrovi opatu a všemu klášteru Vizovskému, avšak že jich páni Aleš a Vilém ze Šternberka, odjinud ze Zlína, mají užívati až do smrti. Od té chvíle neslyšeti o Sehradu ničeho.

Dle Volného čte se k r. 1361 také Vojslav ze Sehradic,[2]) jehož však nikde hledati jsme nemohli. Podobně nevíme, kde Schwoy i Volný vzali zprávu, že r. 1383 držel Sehradice Vilím ze Šternberka[3]).

Teprve v letech 1381—1398 vzpomíná se, že na Sehradicích seděl pan Aleš z Cimburka, jemuž Jeník z Dobrotic všecko své právo na vsi Těšově u Uh. Brodu vzdal za 150 hřiven.[4]) Posledně vzpomíná se v zemských deskách olomuckých k r. 1398[5]).

Při smrti své zůstavil pan Aleš z Cimburka dva syny, Jana Balšana a Miroslava, a vdovu Anežku z Vilhartic, kteráž za ně i za sebe hrad Sehrad v držení zatímné dala panu Předborovi z Cimburka, strýci svých synův. Když pan Předbor hradu vydati nechtěl, pohnala jej r. 1405 ze 2600 hřiven, že mu odevzdala hrad Sehradice a statky k němu příslušné a „toho jí jest řekl i slíbil postúpiti beze vší závady, kdyžby jej napomenula, neboli její děti, a toho neučinil a drží to mocí až do dnešního dne“.[6]) Téhož roku také Jan z Cimburka, odjinud ze Sehradic, tak jako jeho matka, pohnal ze 600 hřiven Předbora o toto své dědictví.[7]) Možná že trvalo nějakou dobu, než se uvázal ve zboží otcovské, avšak r. 1410 byl pan Jan už držitelem, poněvadž ho pohnala

---

[1]) Cod. d. Mor. IX., 174 a 175 č. 237. II. 19 a 20.
[2]) Volný, Mähren, IV., 416.
[3]) Schwoy, Mähren, II., 641.
[4]) Brandl, Kniha Tovač.
[5]) Z. d. VI., 807, 828.
[6]) Brandl, Půh. I., 121 č. 77. [7]) Brandl, Půh. I., 122 č. 83.

Anna ze Šarova, že jí pobral dědictví v Těšově.[1]) Sehradice byly tehdy lénem biskupa olomuckého. Víme to z listiny, kterou kdysi mezi 7. a 15. listopadem r. 1408 nově zvolený biskup Konrád dává je s hradem i s příslušenstvím v léno Jankovi ze Sehradic. Ale v téže listině připomíná se, že na léně tom seděl také bratr Jankův Mírko.[2]) Jsou to bratří Jan a Miroslav z Cimburka, kteří se dle Volného připomínají na Sehradicích ještě r. 1430,[3]) ba r. 1437 byli ještě oba na sněmě tříkrálovém v Olomouci[4]).

Tři léta později r. 1413 opakovala táž Anna svůj půhon, že mi probral „na mém zpupném dědictví".[5]) K r. 1416 vyznávají už oba bratří Jan i Miroslav, že zboží v Těšově vzdali zase Onšovi ze Šarova[6]); kdežto r. 1415 Miroslav sám pohnal ze 100 hřiven Jana z Moravan na Kunovicích, že „neměv ke mně ani k otci ani k bratru svému nedílnému žádné viny, spálil nám naše zboží, ježto přísluší k Sehradicům.[7]) Mnohé z těchto sporů skončily poklidem, takže ani nedošlo k líčení pře před zemským soudem.

Jak dlouho oba bratří v nedílu setrvali, není povědomo, ani se oba píší ze Sehradic ještě r. 1440. Ve čtvrtek před sv. Lucií (dne 11. prosince) r. 1438 vkládá se léno Sehradické do desk manských pouze pro Miroslava z Cimburka a ze Slavičína. V deskách je řeč ovšem o hradě a části zboží k němu slušející.[8]) Však již za pět čtvrtí roku (den sv. Blažeje r. 1440) vzdal týž Miroslav léno Sehradské i s hradem a jak zboží sám držel Petrovi Nebojse. Vymínil však, že pro všecky příští doby v platnosti zůstanou svobody, které za svého vládnutí lenními statky Sehradským a Slavičínským dal obojím poddaným, totiž aby Slavičínští měli svobodu v lesích k hradu Sehradicům slušejících dřeva káceti a rubati k potřebě své a také pásti aby směli na pastvisku Sehradském. A zase naopak lenní poddaní z Sehradic aby směli

[1]) 359 č. 1073. [4]) III., 425. [5]) II., 414 č. 235. [7]) II., 434 č. 357.

[2]) Cod. d. Mor. XIV., 51 č. 45. Ještě téhož roku vloženo léno Sehradské panu Janovi do desk Manských biskupství Olomuckého. Manské desky v k. a. archivě Krom. kvat. III. fol. 10.

[3]) Volný, Mähren, IV., 416.

[6]) Zem. d. VIII., 568.

[8]) Manské desky v arcib. archivě Krom. kvat. IV. fol. 29. — Krátké je zaniklá osada Krátecko u Divnice.

drva káceti a pro sebe rubati v lesích Slavičínských, vyjímaje toliko les ležící mezi Krátkým a Slavičínem, protože je majetek soukromý. Také se Slavičínským překážeti nemá, mají-li jaké právo k lesům Rudimovským a Vasilským.[1]) Jan píše se r. 1437 jako Jan Balšan z Cimburka a z Sehradic, a zároveň uvádí se manželka jeho Kateřina z Lilče.[2]) Možná že Miroslav seděl na Brumově, kdežto Jan na Sehradicích, neboť Miroslav míval tuhé půtky s magnáty uherskými, zejména s hrabětem od sv. Mikuláše,[3]) i svědčí více než cokoli jiného o této věci půhon k r. 1448: Anna z Dobruše a z Knihnic pohoním pana Miroslava z Cimburka ze 20 a ze 100 hřiven, že jsem u něho k věrné ruce na Brumově nechala a zastavila nejprv tři bečice salnitru, tři bečice prachu, 47 píščel, 8 zlomkuov od píščel, dvě houfnice, dvě tarasnice, 8 kotlíkuov, tři rožně, moždíř, olověné kule a toho mi nechce vydati.[4]) Že takových výprav se súčastnil i pán sehradský, jest nepochybno. Jestiť zapsáno, že okolo r. 1430 se zmocnil hradu Světlova (svrchu uvedeného) nějaký Jan. I nevíme míněn-li Jan z Cimburka, čili pověstný Jan Mesupek, avšak od té doby sloučeny Sehradice se Světlovem. Ze Světlova a ze Sehradic konali páni ukrutné nájezdy, tak že jim to od země zapověèzeno; když pak i následující držitel Pankrác hrabě od Sv. Mikuláše týmž způsobem z obou hradů řádil, stavové moravští r. 1449 všecko to zboží jemu odkoupili nepochybně za tím účelem, aby oba hrady sbořili.[5]) Tento uherský šlechtic Pankrác ze sv. Mikuláše (ve stolici Liptovské) byl původně spojencem, přítelem a pomocníkem Jana Jiskry z Brandýsa, ale jsa mužem nad míru smělým a násilným i ukrutným, volil sobě raději hráti na Jiskru sám a proti mistru a vzoru svému zdvihal mnohé i ne vždy nešťastné boje, až pokojem 4. máje 1449 v Křemnici uzavřeným smířil se s ním konečně. Souvěké dějiny uherské i rakouské vypravují obšírně, jaké zádavy šly zemím okolním od Pankráce, kterýžto maje vojsko své zvláštní, ve stolicí Turčanské i na pomezí moravském a rakouském počínal sobě drahný čas jako mocnář samostatný a nikomu nepodlehlý.[6])

---

[1]) Manské desky, kvat. IV. fol. 40.
[2]) Půh. III., 459 č. 136. [4]) III., 707.
[3]) Brandl, Tov., VII.
[5]) Volný, IV., 416. Z. d. XII., 27.
[6]) Palacký, Dějiny, vydání Riegrovo, IV., 254. Šembera, Páni z Boskovic, pg. 61.

Kup ze dne 15. května 1449 datovaný „na poli před Miloticí“ je slovo od slova vložen v dsky zemské cúdy olomucké. Pro dějiny okolí Sehradic je důležit nad pomyšlení. Opis jeho chová se také v k. a. archivě v Kroměříži. Sehradic a Světlova nekoupili vlastně stavové in corpore, než jen někteří páni, totiž Jan z Cimburka a z Tovačova, hejtman markrabství Moravského, Pertolt z Lipé, nejvyšší maršálek království českého, Jiřík z Kravař a z Strážnice, Beneš z Bozkovic a z Černé Hory, podkomoří markrabství Moravského, Jan z Pernštejna, Kuna z Kunštátu a z Bolehradic, Vaněk z Bozkovic a na Letovicích, Lacek z Šternberka a z Lukova, Vilém z Zvířetic a z Sebranic, Karel z Vlašimě a z Úsova, Adam z Konice a z Slavkova, Jindřich z Bozkovic a z Nových Hradův, Jan z Drahotúš a z Deblína. Tito páni neměli nic méně na mysli, než staviti mnohé a rozličné záhuby, kteréž jsou se v zemi od mnohých let dály s těchto zámkův a hradův. Ale hned zboží koupená i s celým příslušenstvím prodali, totiž hrad Světlov s městečkem Bojkovici a s kostelním podacím, s vesnicemi, se dvory, lidmi a platy, jak se vše v listině obšírně vypočítává, panoším Burjanovi z Vlčnova a Zychovi z Lipiny, strýci jeho za 4000 zl. a za 200 zl. uherských červených, kteréž peníze hned hotově zaplaceny byly. Také prodali hrad Sehradice, jak slušel ku pravému manství pod biskupa olomuckého, totiž hrad i ves Sehradice, dvě Lhotce (staročeský duál) v jednej kostelní podací, ves Nevšovou, ves Rudímov, ves Vasil[1]) s dvory, s mlýny panskými i platnými, s lidmi usedlými i neusedlými, s rolí, robotami a poplatky a vším obšírně uvedeným příslušenstvím, nic sobě ani práva ani vlastenství nezachovávajíce na tom manství, témuž Burjanovi i jeho erbóm a Zychovi strýci jeho. Také se zavázali, že na prvním nanejdéle na druhém sněmu panském, když dsky zemské v Olomuci otevříny budou, jmenovaným kupitelům beze lsti ve dsky vloží svým nákladem, a ode všech břemen a závad očisti, kromě věna, které jest vtěleno na Krhově.

Syn páně Janův Bernart, pán na Brumově, že podobně jako jeho strýc a otec neustálé půtky míval, vychází z hojných

---

[1]) Listina má Radimov. Ves Vasil zanikla; stávala u Rudimova v okrese Bojkovském, zde je nyní panský dvůr Vasilsko k Světlovu příslušný. Archiv Český XVI., pg. 116 č. 61. O zamýšleném pobořeni hradů nedí se v listině nic — je to jen dohad místopisce Volného. Rudimov píše se po té po dlouhou dobu Radimov.

půhonů na něho podaných. Jím tuším okolo r. 1458 vymřela větev pánů Cimburků ze Sehradic. Neumíme bohužel udati, kdo byl onen Jan Nebojse z Sehradic, jenž na sněmě brněnském dne 28. ledna r. 1440 přistoupil k landfrýdu.[1]) Byl zajisté příbuzný svrchu psaného Petra Nebojse a držel snad nějaký alodní dvorec v Sehradicích.

V roku 1449 náležely k Sehradu následující dědiny, jež od stavů zemských byly koupeny: Sehradice, Horní a Dolní Lhota, Nevšová, Rudimov a Vasilsko; pak zůstaly už spolu a mají podnes svůj společný fond kontribučenský.

Téhož r. 1449 byl statek Sehradice s dědinami prodán Burianovi z Vlčnova a na Zycha z Lipiny. Burian z Vlčnova byl r. 1456 již nebožtík, neboť dne 12. srpna t. roku připovídá se pan Bernart z Cimburka protiv sirotkuom Burianovým na některá pastviště, jakož k Sehradicům přislušejí. Po jeho smrti spadly jeho díly manské na jeho sirotky, ti však byli nezletilí. Teprve na den sv. Brikcí (13. listopadu) r. 1464 dal onen díl biskup Tas z Černé Hory v léno synu Burianovu Jiřímu z Vlčnova, když již po sedm let dával jej k své ruce spravovati, ježto sirotkové Burianovi k lénu se nehlásili. Jiří z Vlčnova již po desíti letech (22. dubna r. 1474) vzdal se léna k ruce biskupově, prodav svá práva na ně Vilémovi z Landštejna a bratřím jeho Zbyňkovi, Jaroslavovi a Ctiborovi. Vilém z Landštejna hned složil přísahu manskou.[2]) Druhý díl držel zatím Zych z Lipiny až r. 1481 přešlo celé léno na Ctibora z Cimburka, kterýž je držel po 34 léta[3]) Týž prodal — listinou danou na den Všech Svatých r. 1483 — mlýn v Dolní Lhotce s kusem lučiny, osvobodiv jej všech robot a dávek, za 50 zl. uherských obyvateli Tomancovi, jeho ženě Kači a synu Matějovi na věčné časy. (Listina tato zachovala se jen v opisu Sehradského učitele Krejsy). R. 1515 přešlo zboží Sehradské i Světlovské na Joachima z Biberštejna, kterýž sobě postavil ještě téhož roku hrad „Nový Světlov“ u Bojkovic, ježto Starý Světlov i Sehrad zůstaly zbořeninami podnes. Teprve k roku 1554 mluví se v manských deskách biskupství Olomuckého zase o léně Sehradském. Toho

[1]) Archiv Český X. pg. 256 č. 12.
[2]) Manské dsky v arch. kroměřížském, kvat. III., fol. 211, kv. V. fol. 15, 2.
[3]) Z. d. XII., 28.

roku počátkem května (po božím vstoupení, jehož bylo dne 3. května) paní Kateřina z Vilímova podle povolení ještě kněze Jana biskupa (Doubravského, zemřel již 6. září l. 1553) prodala statek manský, totižto pustý hrad Sehradice, vsi Nové Sehradice, Lhotu Vyšší (= Horní), Lhotu Nižší, Nevšovú, Rudimov, ves pustú Vasil a ves pustú **Oustí** s jich vším a všelijakým příslušenstvím, což k tomu hradu a vsem od starodávna příslušelo, panu Václavovi Tetourovi z Tetova a z Malenovic, jenž statek ten přijav z ruky kněže-biskupovy jako léno, věrnost manskou učinil (složil přísahu).[1])

Okolo r. 1563 nabyl zboží Sehradského se Světlovem Frydrych Tetovec z Tetova, a jak se zdá, bez potomků zemřel, načež zboží Světlovské, k němuž od té doby patřilo i zboží Sehradské a podnes náleží, připadlo bratru jeho Burianovi. Tento byl již dříve spolu s Frydrychem prodal Zlín Janovi Kropáčovi z Nevědomí, sám pak pustil r. 1570 Malenovice Nikodémovi z Bobolusk. Za to dostalo se mu okolo téhož času panství Veselí, kteréž však jeho synové a dědicové Václav a Vilém r. 1587 opět prodali. Týmž způsobem vzdali se r. 1589 i statku Bánova. Vilém zemřel r. 1592. Václav směnil Nový Světlov s panem Jetřichem z Kunovic za Vizovice, kteréž však po jeho smrti (1600) též na prodej přišly.[2])

Jan Jetřich z Kunovic byl synem Jana z Kunovic, jenž držel statky Ostroh a Kunovice, a jeho manželky Anny, rozené Kropáčovny z Nevědomí. Tato zdědila po otci mimo statek Rataje, jejž r. 1579 prodala Matyášovi Žalkovskému ze Žalkovic, panství Hranice a Zlín a koupila r. 1578 od pana Zdeňka z Říčan i panství Vizovské. Přečkavši manžela svého († před r. 1578) vdala se znova za pana Jana ml. ze Žerotína a na Koldštýně, jemuž se po ní Zlína dostalo. Hranice a Vizovice dědily děti její z prvého manželství Jan Jetřich a Anna Marie,

[1]) Manské desky, kvat. VII. fol. 50. Ves **Oustí** stávala kdesi na území obce Sehradické, ale neumíme udati, kde. Vychází tak z výslechu svědka Ludvíka Ševce z Rudimova r. 1706: „Že mimo lenní vsi Sehradice, obojí Lhotku, Radimov a Nevšovú, slychal jsem, že za pradávných časů stávala kdesi dědina Oustí, ale nemohu dnes vědět kde.“ (K. a. archiv Kroměřížský, registratura manská, art. Vasilsko, fasc. I., Nr. 6). Oustí připomíná se poprvé r. 1412, kdy polovice teto vsi patřila ke Světlovu (Z. d. VIII., 7.).

[2]) Naučný slovník IX., 363.

manželka Zdeňka Žampacha z Potenštejna. Jan Jetřich, kterýž měl po otci Ostroh a Kunovice, sjednal se se sestrou v ten způsob, že tato mu díl svůj v obou statcích Hranicích i Vizovicích postoupila, začež on jí koupené r. 1594 panství Světlovské pustil. Později směnil s ní r. 1600 zase panství Hranice za Světlov, kterýž r. 1610 prodal Hanušovi Petřvaldskému z Petřvaldu i se statkem Sehradským. Tento ve čtvrtek po památce Navštívení Panny Marie (4. července) r. 1613 prodal dědiny manské Rudimov, Nevšovou, Sehradice, Dolní Lhotu a Horní Lhotu s kostelním podacím, se dvorem Novým na Vasilsku a s lidmi poddanými i se šenkem vinným i pivným ve svrchu psaných vesnicích manských Férenczovi Serenýmu z Malého Serénu a paní Dorotě Jakušické z Orbova, manželce jeho za 20.000 zl. moravských. R. 1614 prodal jim také statek Světlovský. Ve čtvrtek po památce sv. Jana Křtitele (26. června) r. 1614 učinil s nimi novou smlouvu, kterou vyznává, že kupitelé statek lenní Sehradský dílem hotovými penězi, dílem dlužními listy zaplatiti, proto jim dává právo jej do desk manských vložiti a ode všech závad očistiti. Vklad stal se teprve v pondělí po Božím Vstoupení r. 1617.[1])

Nový majitel Sehradic držel tou dobou Vlachovice. Jeho synové Pavel a Gabriel zůstávajíce nejdříve o nedílu, koupili r. 1629 Luhačovice od Maximiliana knížete z Lichtenštejna, r. 1632 se však rozdělili. Pavel dostal Luhačovice, Gabriel alod Světlovský a léno Sehradské. R. 1632, datum na Nyklšpurku dne 1. srpna, kardinal Dietrichštejn Gabrielovi z Malého Serénu toho dopustiti ráčil, aby dítky jeho obojího pohlaví, dobře dcery jako synové, které by jemu Pán Bůh dáti ráčil, na manství kostela olomuckého, totiž dvůr na pusté vsi Vasilsku postavený, vsi Rudimov, Nevšovou, Sehradice, Horní Lhotku a Dolní Lhotku, dědici býti mohli. Také aby statek ten komu by se jim zdálo a líbilo za zdravého života neb na smrtelné posteli mohli dáti, prodati, odkázati neb poručiti, však bez umenšení práv biskupských.[1]) Dne 24. února r. 1639 obnovil panu Gabrielovi biskup olomucký Leopold Vilém, arcikníže rakouský, zápis na celý statek manský,[2]) jakož vůbec bylo právem, že při změně na stolci biskupském všichni manové obnovovali přísahy manské.

---

[1]) Knížecí arcibisk. archiv v Kroměříži, registratura manská, art. Vasilsko.

[2]) Manské desky k. a. archivu, quatern 25, fol. 14.

Gabriel koupil r. 1648 Milotice, r. 1653 Kunvald, r. 1655 Zlín a konečně r. 1662 Lomnici. Od r. 1650 do 1654 držel též Pohořelice. Byl nejprve hejtmanem kraje Hradištského a nejvyšším sudím, pak nejvyšším komorníkem a posléze hejtmanem zemským markrabství Moravského, jakož i J. M. C. komořím a tajným radou; dosáhl 7. dubna r. 1656 první z rodu svého povýšení do stavu hraběcího a zemřel v Brně dne 6. května r. 1664. S manželkou Alžbětou, rozenou Zahrádeckou ze Zahrádek, zplodil syny Františka a Jana Karla. Mladší — Jan Karel — dostal po otci Nový Světlov a Milotice. Slouže generálem ve vojště císařském zemřel okolo r. 1690. Bratří František a Jan Karel dělili se o statky otcovské r. 1666 nebo 1667, kdy Jan Karel byl ještě nezletilý. Bylo pak jeho povinností, aby se u biskupa olomuckého ucházel osobně o leno Vasilské. Ježto toho jednak z nevědomosti, jednak z nedostatku let neučinil, pohnal jej dne 5. října r. 1671 plnomocník biskupův Jiří Hanšperský z Fanálu k nejprv příštímu soudu manskému, kterýž ten pondělí po první neděli adventní v Kroměříži držán bude, z 15.000 zl., „že stanouce se mezi ním a starším bratrem jeho skutečné rozdělení netoliko statkův dědičných, ale i manských a přijdouce dle konaného volení takové manské statky na něho, takže pan starší bratr nic na dále s nima činiti nemá, on v tom se nehlásil, ani ve dni a v roce dle pořádku a obyčeje lenního, investitury jest na ně nepohledával a nevyzdvihl a tedy všeliké právo, které by k témuž manství byl měl, ztratil a propadl.“[1])

Jan Karel Szerenyi stěžoval si do půhonu, ježto při převzetí léna byl nezletilý a investituru své doby přijímal a homagium přísahal jeho starší bratr za oba dva, za sebe a zaň. Jemu jsou dosud lenní práva a obyčeje neznámy. Nyní pak se k manství a ke všem povinnostem vasalským přihlašuje a prosí, aby mu biskup sdělil všecky manské povinnosti, ustanovení a práva. Také žádal císaře Leopolda, v jehož službách právě byl, aby mu byl pomocen. Císař biskupovi skutečně dopsal a celá věc urovnána tím, že Jan Karel na léno investován.[1]) Dne 27. září r. 1674 biskup Karel z Lichtenštejna dal témuž Janu Karlovi výsadu, aby

---

[1]) K. a. archiv Kroměřížský, registratura manská, art. Vasilsko, fasc. I., číslo 3.

léno Sehradské vždy bylo spojeno s alodním statkem Světlovským a od něho nebylo trháno.[1])

Nad jeho nezletilými dětmi vedla poručnictví vdova Ernestina Barbora, rozená hraběnka z Löwensteinu, kteráž r. 1692 sirotkům těmto i Svatobořice a v Čechách Blatnou a Skořetice koupila. Ježto sirotkové byli nezletilí, nemohli činiti přísahy manské. Proto r. 1692 biskup Karel z Lichtenštejna přivolil, aby matka jejich — ženy také manství nepřísahaly — zplnomocnila k tomu Ferdinanda Milotu Petřvaldského z Petřvaldu, jenž skutečně toho roku homagium v ruce biskupovy složil dne 22. května ve jménu Karla hraběte Serényiho a jeho dvou bratří Josefa a Leopolda. Podobně dne 16. září r. 1698 (za biskupa Karla III. Josefa vévody Lotrinského) žádala matka Arnoštka Barbora Serényiová, rozená hraběnka Löwenštejnová, pro tři svoje sirotky o udělení léna — zase asi jen proto, že nedávno (r. 1695) stala se změna na olomuckém stolci biskupském. Léno jim uděleno, ale již 14. května r. 1703 Karel Antonín ze Serényie přísahal biskupovi Karlovi Lotrinskému za svou osobu. Tím vznikla rozmíška mezi bratry Karlem Antonínem a Josefem, neboť třetí bratr, Leopold, vstoupil do řádu maltézského a ke statkům otcovským se netáhl. Jako rytíř johanitský také r. 1713 zemřel. Bratr Josef, ačkoli dostal Blatnou a Skořetice, domníval se, že Karel Antonín dal jej r. 1703 úmyslně z reversu manského vypustiti, proto dovolával se na biskupovi Wolfgangovi hr. Schrattenbachovi r. 1716 investice na léno Sehradské. Avšak starší Karel oznámil biskupovi, že proti investituře bratrově ničeho nenamítá.[2])

R. 1713 měl Karel Antonín spor o hranice mezi lénem a zbožím Vizovským s baronem z Gollena, avšak již dne 30. srpna t. r. oznámil biskupovi, že spor byl smírně urovnán a žádal o schválení smíru. Jednalo se o společný les, ležící mezi Horn Lhotou a Vizovicemi, který chtěl si hrabě z Gollena úplně přivlastniti. Biskup píše na toto oznámení hraběti Serényimu (29. září r. 1713), že sice rád slyší o smírném narovnání bez úhony statků lenních a že smír schválí, přece však ustanovuje komisi, aby shlédla hranice.[3]) Komise také skutečně vyšla, ale chtěla les

[1]) Tamže, fasc. I., číslo 4.
[2]) K. a. archiv kroměřížský, registratura lenní, Vasilsko, fasc. I., Nr. 5.
[3]) Tamže, Vasilsko, fasc. I., Nr. 6.

děliti úplně jinak, než jej panstvo mezi sebou rozdělilo. Konečně zůstalo při starém.

Spory mezi bratry r. 1716 a 1717 urovnány tím, že dne 5. dubna r. 1717 Josef hrabě Serényi povolán k manské přísaze, kterou dne 20. dubna t. r. v ruce biskupovy složil, zůstávaje s bratrem na dále na manském statku Sehradském v nedíle.[1]) Josef hr. Serényi zemřel jako J. M. C. komoří, tajný rada a místodržící v království Českém bezdětek r. 1742, odkázav zboží své vdově Marii Alžbětě, rozené hraběnce z Valdštejna do života, jejž skončila v r. 1787, ale Sehradic již asi nedržela.

Karel Antonín, držel také Nový Světlov, Milotice a Svatobořice. Byl J. M. C. komořím, tajným radou a arcikněžny Marie Magdalény (dcery po Leopoldu I. pozůstalé) nejvyšším hofmistrem a zemřel bez mužských potomkův dne 17. září r. 1746. Sehradice držel poslední dobou svého života již asi sám, neboť dne 27. dubna r. 1740 biskup Jakub Arnošt hrabě z Lichtenštejna propůjčil je v léno jen jemu samému bez ohledu na mladšího bratra Josefa. Po jeho smrti spadly i dědičné i lenní statky jeho na dceru Karolinu, provdanou za Guarda Josefa hraběte ze Saint Julien, jedinou dědičku, jež také dne 30. října r. 1746 žádala na biskupovi, aby na léno uvedena byla a aby mohla složiti přísahu manskou. Později koupil od ní všecky její statky její manžel (léno píše se r. 1750 „fürstlich Ollmützer bischofliches Lehengut Zehrad nun Wasilsko genannt), jenž dne 30. srpna r. 1759 žádal, aby směl přísahu manskou přísahati zaň plnomocník jeho Jan Adam rytíř Podstatský z Prusinovic, ježto sám byl ve službách dvorských a ode dvora císařského nemohl se vzdáliti. V čemž mu povoleno. I byl Světlov spolu se Sehradicemi, v držení rodiny Saint Julien až do r. 1803. Téhož roku koupila panství toto Žofie, manželka Hendrycha Viléma III. hraběte Haugvice, svobodného pána na Obiši, za 357.000 zl. konvenční mince.

Rod Haugviců jest staroslovanská rodina šlechtická, která kvetla již ve XIII. století ve krajinách polabských v Lužici a v Míšni, odkudž později přešla i na Moravu. Jmenovaná Žofie, manželka Hendrycha Viléma III., c. k. komořího a velkého přítele krásných umění, rozená hraběnka Friesová,

---

[1]) K. a. archiv kroměřížský, registratura lenní, Vasilsko, fasc. I., Nr. 5.

měla s chotěm svým, jenž držel Náměšť a Kojetín, syna Karla Viléma a dcery Žofii a Jindřišku, z nichž tato provdala se r. 1817 za Jindřicha, hraběte Laryše-Mönnicha a věnem po matce dostala panství Světlovské. Týž koupil okolo r. 1827 od Karla rytíře Harasovského z Harasova statek Velké Kunčice v Těšínsku a zemřel 21. dubna r. 1859. Po smrti jeho rozdělili se o statky tři synové: Jan (narozený r. 1821), jenž byl zemským hejtmanem vojvodství rak. Slezska a dědičný rada říšský, Leo (narozený r. 1824) a Eugen (narozený r. 1833), jenž dědil panství světlovské. Zemřel záhy zanechav tři dcery: Jindřišku, Františku a Gabrielu. Nejstarší Františka provdala se za Augusta hraběte Bellegarde a zemřela již r. 1890, zanechavši dvě dcery dědičky společné, Jindřišku a Augustu, podnes svobodné.

Mezi tou dobou má i dědina svoje osudy. Od r. 1582 až do r. 1597 měly všecky osady lenního statku Sehradského spor se svou lenní vrchností o povinnosti poddanské. R. 1582 stěžoval si fojt Sehradský Jan u knížete biskupa olomuckého, Stanislava Pavlovského, že lenní vrchnost Světlovská obtěžuje jej proti dosavadním zvyklostem šenkem vinným i pivným, dovážením vína, ba že jej pán na potkání ubil, že piva často nebral, ač tím šenkem povinen nebyl. Ba ještě hradskému kázal, aby jej ubil a do vězení dal, a nad to panské víno k vyčepu mu dal, a to víno jest nedobré a drahé. „Takové víno až dosavad u mne jest; člověk přespolní trefí-li se, když ho jemu naleješ, koštuja ho, pít ho nebude, nechá ho stát a odejde.“ Podobně stěžovali si sousedi z Dolní Lhotky, z Nevšové a Rudimova a znova „ve všem povolní a poslušní ze všech pěti dědin manských sousedé“, že již nemohou s to býti, aby takový plat, kterého prve nikdy nedávali, nejsouce tím povinni pánu svému, jakž toho po nich žádostiv býti ráčí dávali. Spor se vlekl po kolik rokův. Soud manský v Kroměříži zabýval se touto věcí teprve po božím vstoupení l. 1597, když měl již v rukou třetí stížnosti poddaných. Vedena byla celá řada svědkův, z nichž jediný bývalý fojt sehradský Jan vypovídal ve smyslu žaloby. Vrchnost vedla si za svědky šafáře, dráby a poklasné ze zámka Světlova a velký počet fojtův, rychtářův a poddaných z vlastních dědin zpupného panství Světlovského — celkem 83 — ale všichni vypovídali skoro stejně ve prospěch vrchnosti, neboť všichni byli více méně od ní odvislí. R. 1597 učiněn nález: „Poněvadž týž lidé z těch pěti vesnic

nic toho, aby se jim od pana Jana Jetřicha z Kunovic, pána jich v čem jaké ublížení stalo v supplikaciji své nedokládají, že pan Jan Jetřich z Kunovic tomu roku odpovídati nemá a že se týž jmenovaní lidé toho opovážili a nemajíce žádné příčiny od pána svého sobě k tomu dané J. V. K. M. a soud manský daremně zaneprázdňovali, z těch příčin Jich M[ti] Páni soudci je jiným ku příkladu v trestání své bráti ráčí.“[1])

R. 1656 bylo v Sehradicích domů osedlých 18, nové osedlé 3, nový pustý 1, starých pustých 10; rolí nově vzdělaných III. třídy bylo $34^1/_2$ míry, rolí starých pustých III. třídy 174 měr. R. 1663 byla celá osada Turky spálena. Zabito bylo 7 lidí a pobráno 7 koní, 8 kusů hovězího dobytka, 206 ovcí.[2])

Celá ves Sehradice platila r. 1750 o sv. Jiří a o sv. Václavě platu gruntovního po 25 zl. 8 kr., o sv. Janě: za hlídku 1 zl. 26 kr. a lesního platu 14 zl. 56 kr., o sv. Martině 21 zl. 35 kr., o vánocích: lesního platu 14 zl. 56 kr., platu na místě hlídky, dávek slepic a vajec 22 zl. 40 kr., za sekání dřeva 12 zl. a z kopanic 1 zl. 15 kr. Kromě toho sypali poddaní za pastvy, které jim v lesích a na pastviskách panských povoleny byly, $27^1/_2$ míry pšenice a 38 měr ovsa. Z kovárny panské, která byla společná pro Horní Lhotu a Sehradice, vycházelo vrchnosti 3 zl. 27 kr. Roboty potahem byly dosti trpké. Potahem koňským robotovalo se dvojspřežně po třech dnech týdně; tím povinno bylo 7 sedláků, 2 čtvrtníci a 9 podsedníků. Potahem volským robotovalo 9 sedláků párem 3 dny týdně.

K r. 1757 jest zaznamenáno, že poddaní měli dohromady $453^2/_8$ měr rolí, $19^1/_8$ měr zahrad, $53^4/_8$ měr úlehlí, $138^4/_8$ měr polí pustých, 89 měr lesa a luk na $91^1/_2$ dvojspřežných vozů sena. Obec měla $4^4/_8$ měr pastvisk a $80^4/_8$ měr lesa. V Sehradicích byly dva mlýny po jednom složení na nestálé vodě.

R. 1752 vynášelo celé léno vasilské: gruntovního platu 435 zl. 22 kr., robotního platu 50 zl., z rolí 1 zl. 15 kr., za nesbírání hlemýžďů 37 kr., různé jiné platy peněžité 2 zl. 42 kr., pšenice $77^6/_8$ měr po 54 kr. dělá 69 zl. 58 kr. a ovsa 241 měr po 28 kr. dělá 112 zl. 28 kr.

---

[1]) K. a. archiv Kroměřížský, registratura lenní, Art. Vasilsko, fasc. I., Nr. 1. Také ostatní údaje tuto uvedené z téže registratury čerpány.

[2]) Slavík, Morava, 82, 92; Slavík, Slovensko, 42.

Tou asi dobou mělo lenní zboží nějaký spor o hranice s panstvím Vizovským.

Spory hraniční trvaly několik roků. Byla sice dne 16. srpna 1766 učiněna smlouva mezi vrchnostmi Luhačovskou, Zlínskou, Světlovskou a Vizovskou, kterou hranice v lesích mezi těmito statky ležících vyměřeny, společný les rozdělen mezi súčastněné vrchnosti, ale sporům mezi poddanými tím konec učiněn nebyl. Již r. 1772 poddaní vizovští žádali, aby ohraničení panství z r. 1766 bylo odvoláno. Ohraničením tím totiž také poddaným dány hranice, kam až v lese smějí lámati a bráti si dříví, neboť na sousedním panství práva k tomu neměli. Vizovští poddaní stěžovali si do všech okolních vrchností: Zlína, Luhačovic, Světlova a Vasilska, byli však se svými požadavky odkázáni do slušných mezí. Dne 17. srpna r. 1772 obešly a popsaly se přesně hranice lesů k lénu příslušných za přítomnosti zástupců všech okolních vrchností a vložily se na hranice hranečníky. Ale ještě roku 1779 pohnaly okolní vrchnosti léno vasilské o hranice, ve kterém sporu znova hranice vyměřeny. Od té doby se podobné spory neopakovaly.

Po r. 1775 byl manský statek Sehradský jedním z prvních v těchto částech Moravy, na němž v platnost uveden robotní patent a poddaní proti němu robotou nepřetěžováni.

R. 1772 prodala vrchnost panský šenk v Sehradicích za 150 zl., ale emfyteutický kontrakt napsán teprve r. 1805. K šenku náležel čtvrtlán o výměře $27^1/_2$ míry.

Slopné,

také Slopná, roku 1460 Slúpná. Místní jméno je zajisté téhož původu jako Sloupu a Sloupných. Samostatná katastrální a politická obec na bývalém II. díle Brumovském (hrabat Chorynských), v údolí Říky, v dolíku, 9·8 km na jihozápad od Vizovic. Dolnímu konci osady říkají Brána; zdaž po bývalých dědinských branách či po jiném, není pamětníka.

Rozloha obce měří 9·67 km², z čehož plodné půdy 948 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1790 v 75 domech 409, r. 1834 v 85 domech 490, r. 1890 v 92 domech 515, r. 1900 v 97 domech 577 duší, vesměs Čechů, katolíků, zemědělců.

V osadě je kostel (vlastně větší kaple) sv. Rocha, který je filiálním do Újezda, kam Slopné je přifařeno. Kaple stojí při cestě k Loučkám. Vystavěli ji předkové na poděkování Pánu Bohu, že od osady odvrátil mor. V kapli sloužívá se mše svatá jen o dušičkách.

Škola byla zřízena r. 1850. Roku 1866 nařídilo místodržitelství, aby obec dávala výpomocnému podučiteli 107 zl. 50 kr. ročně. Původně patřila dědina školou do Oujezda. Škola byla v čísle 87. Učitel Jan Kolčava založil r. 1884 školní kroniku a školní knihovnu (nyní 130 svazků). Roku 1898 vystavěna nová škola, která nyní už nedostačuje.

Rody přes sto let na gruntech: Váňův, Petrův, Výskupkův, Elšíkův, Juřicův, Kolaříků, Šústkův, Máchalův, Václavíkův, Hlavenkův a Bočanův.

Spolek hasičský od r. 1903, čtenářský od r. 1904, králíkářský od r. 1906, kdy také zřízen odbor včelařský.

Epidemie cholerová r. 1836 vyžádala si mnoho obětí.

Živelní pohromy: kroupy r. 1886 a r. 1890, průtrž mračen a krupobití r. 1891. Častější menší požáry; poslední roku 1901.

Jména tratí: Blatné, Rybníky a Rybníčky, Lysé a Podlysé pole, Károv, Křesov, Újezdy, Brusinné, Malinová stráň. Rudová jáma, Benedovy jámy, u Judycha, Čertoryje, Sovíkov, Břes, Lázky, Mezilází, Okrouhla (vrch), Klokočí (hora). Na úbočí hory Klokočí stával do nedávna veliký balvan, na jehož povrchu bylo dle lidové fantasie znáti šlépěj a jiné důlky a rýhy; v jednom důlku voda nikdy nevysýchala. Balvanu tomu říkali „Svatá šlapa". O stráni Malinové a Rudové jámě vypravují, že tam kdysi nějaký Zblavec z Vizovic chodil hledat zlaté rudy.[1]) Na vrchu Okrouhle bývaly prý nepatrné zbytky umělých náspů, kterých však archeolog Červinka shledati nemohl. Na severozápadním

---

[1]) Časop. mus. spolku olom. VII., 88, 123.

svahu tohoto vrchu je trať Žárovy. Již toto jméno samo pro archeologa má významný zvuk, ale nic se tu dosud nenašlo.[1])

O původu osady vypravují Slopňané, že jejich předkové byli původně rozptýleni po pasekách, ale poněvadž prý kazili lesy a hubili zvěř, „sehnala je vrchnost v kulu", aby na sebe dohlédali a vrchnosti přestupky oznamovali. Podání toto je smyšleno, nepravdivo, neboť v okrese Vizovském až do XVI. století nebylo nijakých pasekářů, jen lidé osedlí v osadách, Teprve k r. 1654 připomíná se první paseka Prlovská.[2])

Slopné je osada starožitná, o níž se děje první zmínka už r. 1261 v zakládací listině kláštera vizovského, kdy byla ještě samostatným vladyckým statkem, po němž se majitel psal Petr ze Slopného. Tento daroval tehdy část Slopného klášteru, ale tak, aby až po jeho smrti měl k ní právo.[3]) Teprve roku 1298 darovali Petr a bratří jeho celou osadu klášteru.[4]) Osada jmenuje se tenkráte Slopna in provincia Lucensi, čehož nesmíme vykládati za nějaký kraj Lukovský, nýbrž za „pole Lucko", které je známo z kroniky Kosmovy.[5])

Od té doby byla Slopná při klášteře až do jeho zániku. Výslovně jako zboží klášterské připomíná se několikráte. Roku 1460 dne 13. prosince (in die Luciae) pohoní opat Matyáš i vešken konvent Miroslava z Cimburka ze 100 hřiven groší dobrých stříbrných peněz, že drží klášterskou ves Slúpnú, nemaje k ní práva, ale klášter právo má a chce je listy pokázati.[6]) Také uvádí se v půhonech opata Beneše z let 1481 a 1482 podaných na pana Ctibora Tovažovského z Cimburka, jenž neprávem držel celé klášterství Smilheimské.[7]) Když roku 1549 klášterství zastavené Adamovi z Lomnice Zikmund Kuna z Kunštátu vložil do desk Václavovi z Bozkovic, připomíná se Slopné opět výslovně. Podobně při dalších převodech Vizovic r. 1568 a 1578. Tohoto roku však je Zdeněk Říčanský Kavka z Říčan s několika jinými osadami od Vizovic oddělil a spojil se statkem

---

[1]) I. L. Červinka, Pravěká hradiska, 86. „Žárovy" může znamenati místo v horách, kde se pálilo uhlí, neb kde vyhořel les.

[2]) Ed. Peck, Holešovsko, 134.

[3]) Cod. d. M. III., 313 č. 324. Dobner, Monumenta, IV., 270.

[4]) Cod. d. M. III., 298. Emler, Reg. II., 769.

[5]) Časop. Mat. Mor. 1891 str. 23.

[6]) Brandl, Půh. IV., 319 č. 333. [7]) Tamtéž VI., 172 č. 1008 a 205 č. 1223.

Brumovským. V důsledcích pak dělení statku Brumovského roku 1659 mezi pět Forgáčoven vykonaného přešlo Slopné k druhému dílu Brumovskému, s nímž je r. 1894 koupil továrník Antonín Dreher. Viz při Brumově.

Roku 1663 Tataři spálili v osadě 4 domy a zabili 4 lidi. O jiných úhonách se nemluví.[1]) Také pozdejší (1703—1710) vpády kurucké osadě jistě značně ublížily, neboť jsou dosud v živě paměti. Jednou prý se utkali Slopňané s Kuruci bitvou a zvítězivše nad nimi pobrali jim veškeru kořist. I dobytek už byl s Kuruci obeznámen; zavolal-li hospodář ve chvíli nebezpečí: „Kravičky, k horám“, šly bez další pobídky.[2])

Slušovice,

samostatná katastrální a politická obec, městečko, na bývalém panství Lukovském, v údolí při stoku potoků Kašávky a Trnávky od severu a potoka Všeminky od východu. Spojená řeka má odtud jméno Dřevnice. Osada leži 5 km severozápadně od Vizovic na silnici z Vizovic do Fryštáku; kromě toho je spojena silnicemi s Lipou, Hrobicemi a Trnavou. (Obr. 44).

Rozloha obce měří 6·84 km². Plodné půdy je 650 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1790 ve 107 domech 704, r. 1834 ve 155 domech 857, r. 1880 ve 178 domech 955, r. 1890 ve 185 domech 930 a r. 1900 ve 178 domech 973 duší, Čechů, katolíků, zemědělců.

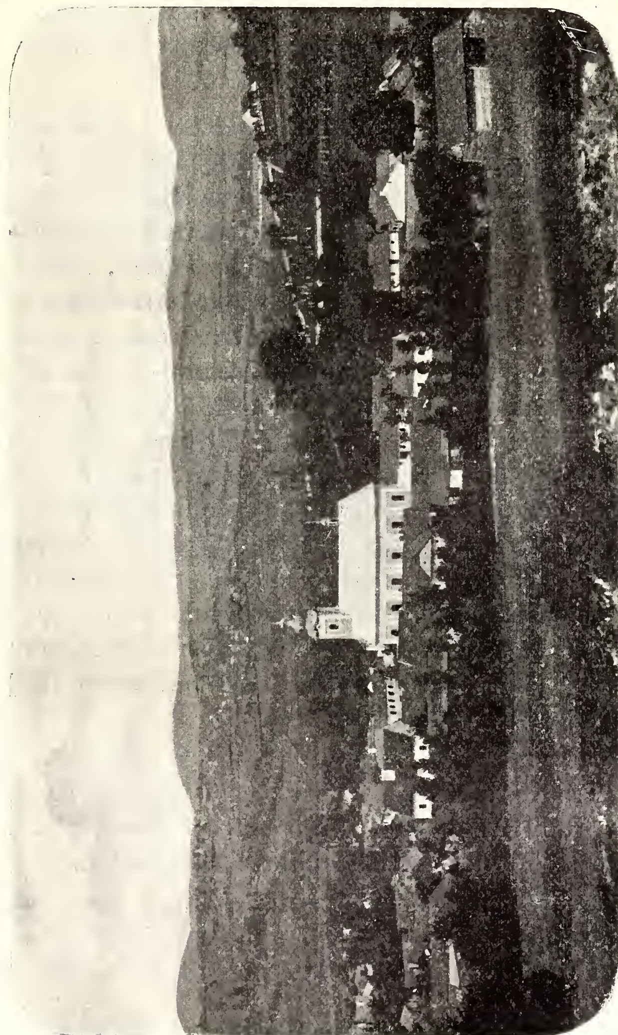
Farní kostel je zasvěcen sv. Janu Nep., jehož má také obec ve znaku městském. Původní kostel témuž světci zasvěcený stával nad osadou na hřbitově. Byl zbudován zajisté až po prohlášení mučedníka zpovědního tajemství svalým (1729). R. 1738 byla k němu zbudována věž a r. 1763 dány mu 3 zvony. Kostel měl 3 oltáře, hrobku a věž s hodinami. Kostel stával na kopečku, proto vedlo k němu 80 schodů. R. 1814 byl již sešlý, hrozil sesutím a lidé báli se doň choditi. Proto r. 1815 podniknuta stavba nového kostela v městečku na náklad majitele velko-

---

[1]) Slavík, Slovensko, 42.

[2]) Peck, Holešovsko, 135.

statku Lukovského hr. Seilerna. Stavba byla dokončena v moderním uměleckém slohu r. 1817. Obraz sv. Jana na hlavním oltáři je umělecké dílo Schillingovo ceny trvalé. Ze starého kostela přeneseny do nového všecky tři zvony. Velký byl r. 1774 v Olomouci

Obr. 44. Slušovice.

přelit, prostřední r. 1861. Starý kostel měl r. 1672 jediný oltář, pozlacený a nepozlacený stříbrný kalich, 2 ornáty, 3 zvony, 43 zl. hotových. Farní budova byla bídná a měla na dvě míry pusté zahrady.

Při kostele jsou bratrstva srdce Ježíšova, živého růžence a věčného klanění nejsv. svátosti.

Fara sluší k děkanství vizovskému. Připomíná se již r. 1480. R. 1504 jmenuje se farářem řádový kněz Šimon. Kolem r. 1550 byli již všichni farníci českými bratry a faru spravoval kněz bratrský. O něco později zabral velkostatek Lukovský také farské pozemky, kterých užíval až do r. 1672.[1])

Fara však zanikla ještě před r. 1620 a celá farnost byla odkázána do Fryštáku. R. 1613 byl ze Slušovic vypuzen nekatolický kněz a dosazen katolický farář Martin Tichý (Mitis). R. 1616 dne 26. dubna investován na slušovské obročí kardinálem Dietrichštejnem katolický kněz Alexandr Toman, ale již r. 1617 byla fara uprázdněna, neboť kardinál píše toho roku dne 18. března úředníku na hradě Lukově Frydrychovi Čišvicovi, že do sv. Jiří chce se o nového faráře postarati.[2]) Postaral-li se o toho faráře, nevíme, jisto však je, že teprve v letech 1633—1633 připomíná se katolický farář Jan Bisbicenus.[3]) V letech 1636—1686 zase byla farnost spojena s Fryštákem. Slušovstí však v té době byli horlivými vyznavači protestantismu a odpírali houževnatě jesuitům. Když r. 1632 katolický farář fryštácký přišel do Slušovic konat služeb božích, vyhnali jej. Teprve dne 14. prosince 1686 vrchnost Lukovská obnovila nynější faru. Kterému světci byl zasvěcen tehdy kostel, nedí se. Budova farní vystavěna byla teprve r. 1732. R. 1843 byla již na spadnutí. R. 1841 přistavěny hospodářské budovy. Matriky počínají se r. 1674.

Přifařeny jsou osady: Slušovice, Březová, Hrobice, Neobuza, Trnava a Veselá. Patronát náleží velkostatku Lukovskému. R. 1847 pořízeny pro kostel paramenty. R. 1776 usedlík Martin Gargulák učinil mešní základ 500 zl.

Na farských pozemcích stávala chalupa, která byla obroči r. 1759 odkázána.[4]) R. 1774 byla chalupa již vetchá, stará a ztyřelá, proto ji farář Ondřej Martykán za 60 zl. rýn. prodal.[5])

---

[1]) Volný, Kirchl. Topogr. I., 3., pg. 437. — Mähren, IV., 277.

[2]) F. Snopek, Nová akta kard. Dietrichštejna, v „Časop. Mat. Mor.“ 1903, str. 299.—306.

[3]) Volný, Kirchl. Topogr. I. 3, pg. 437.

[4]) Volný, op. c. 436.

[5]) Selský Archiv, 1904, 78—80.

Škola byla již r. 1672, ale učitel bydlil v najatém domě.[1]) R. 1828 byla zbudována nová školní budova, která r. 1838 nákladem majitele Lukovského panství byla přestavěna. Farní škola byla původně dvojtřídní, až r. 1874 nákladem přiškolených obcí na trojtřídní byla rozšířena. Přiškolena jest jen obec Raková.

Pošta je v místě, nádraží v Lípě nese jméno Lípa-Slušovice.

V městském znaku je sv. Jan Nep., patron zdejšího kostela. Městečkem připomíná se osada již r. 1407, výsadní listiny není. Nezmýlíme se asi tvrzením, že osada byla na městečko vysazena na přímluvu majitelů hradu Lukovského, pánův ze Šternberka. Na radnici chová se archiv, v němž jsou některé pro místní dějiny důležité listiny, o nichž bude řeč níže. Trhy se konají do roka tři, první v pondělí po smrtné neděli, druhý v pondělí po sv. Bartoloměji, třetí v pondělí před první nedělí adventní; dobytčí trhy v tytéž dny.

Spolky: čtenářský spolek „Svěradov“ založený r. 1869, sbor dobrovolných hasičův od r. 1884, občanská záložna od r. 1888, kromě toho spolek potravní a spolek řemeslnicko-živnostenský. Knihovna čtenářského spolku má na 300 svazkův.

Ve Slušovicích bývaly řemeslné cechy, a to řeznický, ševcovský, smíšený a šňůrkářský („gombarský“). Cech ševcovský byl zřízen r. 1651 a obdržel artikule na pergameně napsané od cechu hradišťského. Až po tu dobu náleželi slušovští ševci cechem do Fryštáku. Cech měl pečeť z r. 1670 a cechovní džbán hliněný z r. 1845. Cech řeznický byl zřízen r. 1751 — tedy až sto let po ševcovském. Před tím patřili slušovští řezníci cechem do Fryštáku. Artikule cechovní vydal cech hradištský, a sice generální artikule cechovní pro země dědičné vydané Karlem VI. r. 1739. Cech smíšený zřízen byl dne 1. dubna 1752. Byli v něm: krejčí, kožešníci, tkalci, pekaři, stolaři, bednáři, koláři, kováři a j. Pečeť cechovní je z r. 1752, džbán cechovní z r. 1849. Mistři šňůrkářští čili gombarští patřili původně k cechu smíšenému, teprve r. 1840 ustavili se ve vlastní cech. Dělali šňůry, kterými zdobily se soukenné nohavice valašské. Pečeť cechovní je z r. 1840.[2])

---

[1]) Volný, o. c. 438.

[2]) Peck, Holešovsko, 138—139.

Samoty: mlýny Podskalský a na Hamroch (tu bývaly hamry; strusky dosud zhusta se nalézají).

Jména tratí: na Neobuzce, na Trnávkách, na Dražkách, u Bílé hlíny, ve Výpustě, v Tresných, v Grúně, v Závrati, u Kadlúbka, na Hrušovém, u Sýkorných, v Uhlésce, na Pihříbce, Tepliny, na Sviradovách; Kněžské (druhdy farské, nyní selské pole), Dolní a Horní rybník, Šenkýřův háj (bývala tu hospoda, ve které se páchaly různé neřesti, jako v tak mnohé osamělé hospodě. Hospoda se trestem božím propadla, ale dosud tu slýchati hrající muzikanty.)

Slušovice byly druhdy samostatným vládyckým statkem, po němž se čtou r. 1263 Bohdalec a r. 1321 Vít ze Slušovic.[1]) Ve XIV. století přešly na pány ze Šárova (u Napajedel), kteří r. 1373 pustili vsi Slušovice, Všeminu, Neobuzu a Dešnou Zdeňkovi ze Šternberka. Jmenují se tři bratří Šárovští, a to Ondřej, Vojtěch a Vlk.[2]) Tím spojeny byly Slušovice s Lukovem, při němž zůstaly již na vždy. R. 1376 Jan ze Šternberka zapsal na Nových a Starých Slušovicích, Všemině, Neobuze, Dešné své ženě Hyzle 1000 kop groší věnem. Byly tu tedy dvojí Slušovice: Staré Slušovice stávaly asi na kopečku nad nynější osadou, kolem dřevěného kostelíku, na jehož místě časem zbudován byl onen r. 1815 pobořený kostel. Dle Švoje, jenž jmenuje bratry Ondřeje, Víčka a Vlka ze Šárova, byly Slušovice s Lukovem spojeny teprve r. 1378.[3]) R. 1373 píše se také Vlk ze Slušovic, jenž je zajisté totožný s Vlkem ze Šarova právě jako r. 1374 připomíná se Lupus de Slurchowicz.[4])

R. 1386 vzpomíná se Slušovský farář Jan z Holešova, jenž byl však na útraty farního obročí, kterého osobně nezastával (což byl ošklivý zvyk té doby velmi rozšířený), posluchačem práv na universitě pražské.[4]) Peck o něm vzpomíná, že proslul svými spisy bohosloveckými a také na sněmě v Kostnici proti Husovi vystoupil;[5]) známý jest jeho spis o Štědrém večeru (Largus sero).

---

[1]) Peck, Holešovsko, 136. C. d. M. III., 133, č. 174.

[2]) Volný, Mähren, IV., 270. Z. d. II., 352.

[3]) Schwoy, Mähren, II., 612. Tvrzení to je mylné. Z. d. III., 193.

[4]) Z. d. II., 237, 511.

[5]) Volný, Kirchl. Topogr. I., 3., pg. 437.

R. 1407 zveden jest zemským právem Petr z Plumlova, nejvyšší komorník olomucký, na statek Ješka z Lukova na městečko Slušovice o 50 hř. groší.[1])

Páni z Kravař, z nichž pocházel tento Petr Plumlovský, měli o Slušovice s panem Ješkem dlouhý a těžký spor. Ještě r. 1413 v sobotu den sv. Alžběty (dne 19. listopadu) pohoní Jindřich z Kravař odjinud z Plumlova, Albrechta z Lukova z 50 hř. gr., že když otec jeho nebožtík na panu Ješkovi z Lukova 50 hř. gr. zemským právem obdržel a zveden na Slušovice plným úřadem, a když jsú jemu odhadati měli, tu úředníkóm svú mocí odhadati nedal, i drží to městečko proti Jindřichově vuoli do dnešního dne. Pan Jindřich chce to těmi úředníky prokázati, ježto jim nedal odhadati.[2])

R. 1424 strhla se u Slušovic bitva mezi biskupem olomuckým Janem Železným a držitelem Vizovic i Brumova, husitsky smýšlejícím Bočkem z Kunštátu, který byl poražen.[3])

Do té doby nikde nemluví se o slušovské faře, ale jelikož r. 1437 a 1440 znova výslovně Slušovice městečkem se připomínají, není pochyby, že měly faru se značným obročím.[4]) O faře a kostele děje se první zmínka r. 1447, kdy poddaní Petra Romana z Vítovic a na Zlíně v čase nočním na faráři a kostele ve Slušovicích různé zlé popáchali a věci pobrali. Lacek z Lukova pohoní Petra Romana ze 100 hř. gr. dobrých, že jsou lidé z Slušovic poznali u faráře jeho v Zlíně oltářík, podle kteréhož to vzato jest, ornáty, kalichy a jiné kostelní věci a toho vrátiti nechce.[5])

Při Lukově připomínají se Slušovice s Hvozdnou, Březovou, Trnavou, Veselou a Klečůvkou výslovně r. 1516, kdy Ludmila ze Šternberka, dcera Albrechta ml. ze Šternberka, osady tyto s Lukovem vložila do desk zemských Vilímovi Kunovi z Kunštátu.[6]) Od té doby viz další osudy jejich při Lukově (okres Holešovský).

V pondělí po sv. Lucii (dne 14. prosince) r. 1562 majitelé Lukova Jan a Přemek bratří vlastní Nekešové z Landeka, dovolují opatrným purkmistrovi, fojtovi i vší obci městečka Slu-

---

[1]) Brandl, Půhony, II., 217.

[2]) Brandl, Půhony, II., 391, č. 97. [3]) III., 597, č. 929.

[4]) Pilarz & Morawetz, Historia Moraviae, II., 23.

[5]) Volný, Mähren, IV., 277. Selský Archiv, 1904, str. 78.

[6]) Z. d. olom., XVII., fol. 27.

šovic na jich žádost, aby sobě dům kterýkoliv v městečku Slušovicích najíti a pro rathúz koupiti mohli, a což z toho domu a z rol i luk k němu přináležejících pánům dědičným až dotud dáváno bylo, takové platy jim pouštějí. Listina chová se v obecním archivě. Z jiné v archivě chované listiny vychází, že na den sv. Jiří (24. dubna) r. 1582 Václav Nekeš z Landeka měšťanům v městečku Slušovicích usedlým tu milost učinil a jim várky a šenky pivné volné, svobodné učinil. Také prosili Slušovští, jakž jsou každého roku pět beček vína vyšenkovati povinni byli, aby takový šenk s nich sňal a v platy stálé peněžité obrátil. Václav z Landeka i v tom jim povolil, dopustiv aby svá vína, jakž nejlépe mohou, přiváželi, prodávali a šenkovali tu v městečku beze vší překážky, však s tou výminkou, aby těch várek a šenků pivných toliko k svým vlastním potřebám užívali a za peníze tu v městečku šenkovali a prodávali, než do dědin na škodu pivovaru lukovského žádných piv vystavovati a prodávati nesměli. Za to se měšťané uvolili platu stálého každoročně 40 zl., za 1 zl. 30 groší a za 1 groš 7 peněz bílých počítajíc dávati, a to rozdílně, při sv. Jiří 20 zl. a při sv. Václavě 20 zl. Ale dva panské domy, které tou dobou byly v městečku, mají účastny býti práva várečného. Listiny tyto znal již Volný.[1])

R. 1586 Václav Nekeš z Landeka vložil do desk Slušovice a pustou ves Janůvku, která stávala někde na blízku městečka[2]) své manželce Barboře Podstatské z Prusinovic.

Slušovice byly tenkráte buď bez faráře, nebo měly kněze bratrského, jakož většina obyvatelstva Jednoty se přidržovala. R. 1594 Václav Nekeš z Landeka a na Lukově žádal biskupa olomuckého o faráře do Slušovic. Biskup mu slíbil vyhověti, vybídnuv jej, aby pro kněze poslal povoz do Kroměříže.[3]) Farář se jmenovitě nejmenuje.

Když časem Lukov přesel sňatkem vdovy Lukrecie Nekešovny z Landeka na potomního vévodu Frydlantského a vůdce císařských vojsk ve válce třicetileté Albrechta Euseba Václava z Valdštejna, také tento pán listinou bez datum z r. 1612 rozmnožil výsady Slušovských měšťanův. Jakož jsou Slušovští ně-

---

[1]) Volný, Mähren, IV., 277.
[2]) Z. d. olom., XXIX., 76.
[3]) Volný, Topogr. I., 3, 437.

kterými robotami povinni byli, z těch je propustil a prázdny učinil, tolikéž ustanovil, aby sirotci k službě panské ani na Lukov bráni, ani jinam dáváni nebyli; kdyby však některý sirotek nepoctivě se choval, tehdy jeho spravedlnost (podíl) do důchodu panského odvozována býti má. Též na žádné hony krom vlkův a medvědů choditi nemají, aniž v žádné vymyšlené roboty potahováni býti. Pouští měšťanům v užívání valchu na Dřevnici a dva rámy a ustanovuje, že kromě dosavadních platů ničím více povinni nejsou. Dosavadní platy byly 200 zl. počtu moravského na pět terminů: o sv. Jiří, o sv. Janě, o sv. Václavě, o Vánocích a o Hromnicích po 40 zl., také slepic 4 kopy a vajec 12 kop.

Válkou třicetiletou bylo městečko trpce postiženo. R. 1656 měřilo $5^{16}/_{64}$ lánu a mělo domův osedlých 36, nový osedlý 1, nové pusté 4, starých pustých 9. Rolí nově vzdělaných bylo III. třídy 5 měr, rolí starých pustých III. třídy 74 měr.[1]) Škola slušovská však válku přetrvala a r. 1667 bydlil učitel v nájmu, jelikož budovy školní nebylo.[2])

V letech 1686—1723 byl dlouhý spor mezi patronem a faráři fryštáckým a slušovským o nedostatečnou kongruu. R. 1723 zavázal se lukovský velkostatkář písemně konsistoři, že schodek kongruy sám ze svého čtvrtletně předem dopláceti bude. Leč doplácel desátkem a dávkami naturálními, a to dosti nepatrně, tak že záhy vznikly nové spory, které byly dne 28. srpna r. 1737 urovnány tím, že velkostatek odškodnil faráře fryštáckého za platy, o které byl zkrácen znovuzřízením fary slušovské.[3])

R, 1742 vypálili městečko Prusové, čímž zničena také fara. Farář utekl do hor, kde zemřel.[4])

Trnava,

samostatná katastrální a politická obec na bývalém panství Lukovském, silnicí spojená se Slušovicemi, 12 km severovýchodně od Vizovic, v údolí mezi vysokými vrchy. Usedlosti stojí po

[1]) Slavík, Morava, 90. [2]) Slavík, Morava, 213.
[3]) Volný, Kirchl. Topogr. I., 3., pg. 432.
[4]) Volný, Mähren, IV., 277.

různu na obou březích potoka Trnavy. Každý hospodář má všecky své pozemky pohromadě; tyto začínají u chalupy a jdou až k hranicím sousedního chotáru. Chalupy dřevěné, bez omítky, na svislích a pod makovicí pomalovány. Na dvorech vysoké zděné náspy.

Rozloha obce měří 18·8 km², z čehož plodné půdy 1850 ha, a to 594 ha rolí, 94 ha luk, 20 ha zahrad, 393 ha pastvin a 749 ha lesův.

Obyvatelstva bylo r. 1790 ve 101 domě 700, r. 1834 ve 151 domech 1002, r. 1890 ve 189 domech 1116, r. 1900 ve 195 domech 1179 duší, vesměs Čechů, 1157 katolíků, 19 evangelíkův a 3 israelité. Obyvatelstvo živí se kromě zemědělství výrobou drobných dřevěných věcí hospodářských, hlavně lžičníků, košíků, řičic, s čímž a s jinými ještě výrobky dřevěnými chodí do světa.

Trnava má faru, která byla zřízena teprve r. 1906. V letech 1905 a 1906 zbudovali si osadníci moderní kostel, ve slohu ne úplně románském a vedle něho faru. Kostel je krásně vyzdoben, břidlicí krytý, s věží 38 m vysokou, na níž jsou tři zvony, lité r. 1905 v Brně. Je zasvěcen sv. Cyrilu a Metoději. Budova je ozdobou a ovšem také chloubou dědiny. Až do r. 1906 byla Trnava přifařena do Slušovic. „Jednota kostelní k zařízení samostatné duchovní správy“ zřízena byla r. 1892 a vykonala v několika letech poctivý kus práce.

Škola byla zřízena v prvních počátcích minulého století. Byla nejprve jednotřídní, jejíž učitel měl 70 zl., později 200 zl. šajnů platu. Kromě toho dostával od každého sedláka buď plachtu sena nebo půl žejdlíku másla. R. 1895 byla škola rozšířena na trojtřídní, kdy také rozšířena přístavbou. R. 1905 měla 302 školáky, kteří však nechodí do školy řádně, ježto některé paseky jsou od školy velmi vzdáleny. Školní kroniku založil učitel Kratochvíl r. 1886, zřídiv již rok před tím knihovny žákovskou a učitelskou, jež mají nyní přes 300 svazků.

V obecní pečeti, pocházející z r. 1728, je jelen.

Rody přes sto let: Gerychův, Gargulakův, Vyvlečkův, Macháčkův, Geržův a Vičíkův.

Spolek: hasičský od r. 1905.

Epidemie: cholera r. 1866.

Živelní pohromy: průtrž mračen r. 1878, krupobití r. 1896.

Samot je v obvodu obce velmi mnoho. Skupiny chalup slují: Dolina, Dvořisko, Hromičov, Popradná, Skalky; jednotlivě stojící paseky slují: Bařiny, Čertová, Janůvky, Luhy, Miluchov, na Kozinkách, na Potůčkách, na Rovenkách, na Zumčinách, pod Lysou, Uhličné, u Komarů, u Machů, u Židáků, ve Forotě, ve Žlebě Handrošovém, Zápačí, za Bořím, Žáry.

O Janůvce domníváme se, že vzpomíná zaniklé osady téhož jména, která se jako pustá na blízku Slušovic čte jen jedinkrát k r. 1586 v deskách zemských.

Jména tratí: Miluchov, Uhličné, Popradná, Čup, na Lhotsku, Stráž, Seky, Tyky, Zábransko, Žáry, Čertová, Košáry, Duniny, Šrajdy, Slovenská, Vápenky, Vlčí hůra, Palúch, Bílá studénka, u Středmchové lúky, Píšťálkova voda. V Uhličných byly milíře uhlířů, ve Vápenkách pálívalo se vápno, trať Košáry ukazuje na bývalé košiarování ovcí; Stráž je vysoký kopec, s něhož je široká vyhlídka — nazván asi po strážích, které na něm se konávaly.

V zakládací listině Vizovského kláštera k r. 1261 vzpomíná se potoka Trnavy, ale o dědině téhož jména zmínky není.[1]) Z toho soudíme, že osada vznikla později a jako všecky československé Trnavy po vodě své nazvána byla. R. 1368 prodal Aleš z Komárova (u Napajedel) Jaruškovi z Vícomělic své zboží v Komárově a v Trnavě (in Tyrnawa.[2])

R. 1397 markrabí Jošt postoupil Trnavy jako příslušenství lenního statku Zlínského Zdeňkovi ze Šternberka dědičně, ale Jan ze Šternberka podal proti tomuto vkladu odpor, udávaje, že statek je zapsán jemu.[3]) Bylo mu asi dáno sluchu, neboť Trnava se od těch dob vždy píše při zboží Lukovském. Tak r. 1480 postoupil jí Albrecht ze Šternberka jako příslušenství Lukovské spolu s Březovou, Veselou, Klečůvkou, Všeminou, Neobuzou, Dešnou, Hvozdnou, s Hrobicemi a Lužkovicemi strýci

---

[1]) Boček, C. d. M. III., 313 č. 324.

[2]) Z. d. olom. I., 1021. Index Chytilův vztahuje zápis tento k Trnavě v okrese Vizovském. Leč soudili bychom ze vzdálenosti Komárova od Trnavy, že se asi jedná o osadu zaniklou.

[3]) Volný, Mähren, IV., 536.

svému Albrechtovi ml. ze Šternberka a r. 1516 dcera tohoto Albrechta ml. Ludmila ze Šternberka zapsala Trnavu s Lukovem Vilímovi Kunovi z Kunštátu.[1]) Od r. 1516 viz další osudy této vsi při Lukově.

Za války třicetileté, kdy v okolí Vizovic rozmohlo se lupičství, kvetlo toto nekalé řemeslo také v horské Trnavě. R. 1640 dne 28. března byl pro lupičství v Olomouci sťat a v kolo vpleten trnavský loupežník Pavel Píšťalka.[2]) Ač dědina je skryta v horách, přece touto zlou válkou nemálo utrpěla. O bídě, jaká nastala v Trnavě po válce, nejlépe svědčí, že r. 1666 i fojt pro bídu a zpuštění válkou opustil statek svůj mající 70 měr orných ve dvou kusích.[3])

Na čísle 11. bývalo fojtství v rodě Janušků (nyní již vymřelém) po drahnou dobu. Lánů v pravém smyslu slova v Trnavě nikdy nebylo. Největší grunt, mající 300 měr pozemků, slul „grunt půlvolařský“. Poddaní robotovali při panství Lukovském a staří pamětníci na robotu dosud vzpomínají s hrůzou. Vrchnostenští úředníci prý neměli lidského citu. Část osady slove Dvořiska — asi po dvoře, který býval v těch místech. Na dolním konci osady byl prý také panský dvůr, který držela německá rodina Gerychova. Dosud se rod ten zove zemanským. Panský dvůr býval v Trnavě ještě r. 1750, patřilo k němu 70 měr pozemků, a to 50 měr orných, 38 měr úhorů a 2 míry pastvisk. Asi r. 1777 byl rozkouskován.

Ublo,

také Ublov nebo Úblo, samostatná katastrální a politická obec na bývalém panství Vizovském, na svahu horském a v údolí, na pokraji nevelikého lesa, 4 km severovýchodně od Vizovic. Hornímu konci osady říká se Horňansko, dolnímu Dolansko.

Rozloha obce měří 4·63 km^2, z čehož plodné půdy 449 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1790 ve 43 domech 258, r. 1834 v 56 domech 286, r. 1890 ve 74 domech 373, r. 1900 v 74 do-

[1]) Z. d. XVII., 27.

[2]) Prasek, Organisace práv Magd. 57.

[3]) Slavík, Morava 192.

mech 396 duší, vesměs Čechů, 14 katolíkův a 382 evangelíkův obojího vyznání. Obyvatelstvo živí se zemědělstvím.

Ublo je přifařeno do Jasené, poštu i nádraží má ve Vizovicích.

Škola je česká, jednotřídní.

V obecní pečeti je krojidlo.

Epidemie tyfová r. 1847 (18 obětí).

Jména tratí: Brť (nazvaná tak po včelích brtích), Fojtačky (pole druhdy k fojtství náležité), Hromová, Chudačky, Janotova jama (zbojník Janota se v ní kdysi zdržoval a na klášťovský zámek odtud střílel), Jílovica, Lešník, Makytí, Léščky, Maršovské, Popradná, Spadalina, Strže, Sýkorník, Tresné (původně Trestné), Telcová a Zátelcoví, Valušná, Včelín, Vrchhájí, Vrchhůra. Na Valušné našla se r. 1886 pod prastarou hruší bronzová sekyrka s tulejí.[1])

O původu osady vypravuje lid, že je starší Vizovic a že měla dávno pivovar, kdy ho ve Vizovicích ještě nebylo.

V zakládací listině klášterské se však o Uble nemluví, poněvadž pak v dobách pozdějších vždy bylo příslušenstvím klášterským, není pochyby, že vzniklo teprve později. První zmínka o něm činí se teprve k r. 1450, kdy listinou, danou ve čtvrtek před sv. Janem Křtitelem, opat vizovský Matyáš, Prokop převor, Mikuláš podpřevor i všecek konvent Bartoňovi fojtovi z Ubla prodali fojtství v Uble za 4 hřivny do života jeho, jeho manželky Ludky i synův jeho vlastních Beneše, Petra a Jana, aby měl na tom sedění polouláním svobodnou krčmu ode všech dávek a pomocí. K tomu ještě mu přidali čtvrt rolí a dali jemu dobrou vůli, aby sobě přikoupil ještě jednu čtvrt rolí, aby měl v plně celý lán. Jestli by mohl pivo vařiti, můž a má to činiti, pakli by nemohl piva vařiti, můž svobodně pivo voziti a dávati. Také mu nechali na vůli, aby sobě mohl mlýn ve vsi přikoupiti svobodný kromě roční dávky jedné husi na sv. Martina. Také mu dali svobodu, aby v té vsi mohl míti svobodný hon v zajících a koroptvích, ale aby z toho na každý rok k vánocům dával po zajíci a po dvou koroptvích. Může sobě o každé robotě jednoho robotníka k své potřebě postaviti tolikrát, kolikrát klášteru

[1]) I. L. Červinka, Pravěká Hradiska 48.

robotovati budou. Kdyby soudci klášterní do té vsi na soud vyšli, má jim obec dáti piva, ale fojt jim a jejich koním stravy a obroku.[1])

Právo pivo vařiti měl ubelský fojt ještě r. 1531, kdy vrchnost (Jana Kuna z Kunštátu, Zikmund a Vilém Kunové z Kunštátu a na klášteře Smilheimu na místě všech Kunštátů, spolu fundátorův a štyftéřův kláštera Vizovského) všem fojtům na dědinách poddanských, kromě ubelského a pozděchovského, várky pivné zakázala, jelikož svobod na ně neměli.[2])

Při Vizovicích připomíná se Ublo znova r. 1481 a 1482, kdy opat Beneš pohoní pana Ctibora Tovačovského z Cimburka, že neprávem drží klášter a město Vizovice a jeho vsi.[3])

S Vizovicemi zapsal je r. 1549 Zikmund Kuna z Kunštátu Václavovi z Bozkovic a s nimi bylo převedeno také r. 1568, 1578 a 1600, proto odkazujeme ke článku o Vizovicích.

R. 1585 bylo v Uble 15 usedlostí, a to rychta zákupní s lánem rolí, 5 pololánů, 7 čtvrtlánů, 3 podsedky.[4])

Vpádem tatarským r. 1663 zabit byl 1 člověk a pobráno 6 koní.[5]) Také vpády kuruckými (1703—1710) osada utrpěla, neboť r. 1726 opravována vpády těmito zpustlá panská hospoda nákladem 67 zl. 51 kr.[6])

Újezd,

také Oujezd, Oujezd u Vizovic, někdy i Horní Oujezd, druhdy Mniší Oujezd i Wildperk a Wilperk, kdysi městečko, nyní farní ves, samostatná katastrální a politická obec, $8^1/_2$ km jihovýchodně od Vizovic, na silnici z Val. Klobouk do Vizovic. Osada tvoří dvě nepravidelné řady domův podél silnice; domy stojí volně, s mezerami mezi sebou, bez ladu a skladu, do ulice průčelím, nad nímž je štít. Vchod se strany z neohraženého

1) Listinář „Selského Archivu“ 1903 č. 106.
2) Peck, Holešovsko, 95.
3) Brandl, Půhony, VI., 172 č. 1008 a 205 č. 1223.
4) Peck, Holešovsko, 142.
5) Slavík, Slovensko, 43.
6) Peck, d. c. pg. 102.

dvora. Grunty tvoří ulici, chalupníci vystavěli se na jednom konci osady, který slove Bosna. Osada leží na mírném návrší.

Rozloha obce měří 12·4 km², z čehož plodné půdy 1206 ha, a to 602 ha rolí, 87 ha luk, 8·96 ha zahrad, 143 ha pastvin a 365 ha lesů.

Obyvatelstva bylo r. 1834 ve 110 domech 731, r. 1890 ve 148 domech 831 a r. 1900 ve 157 domech 937 duší, vesměs Čechů, katolíků (7 židů), zemědělců.

Farní kostel stojí na mírném kopečku na hřbitově. Vystavěn byl r. 1844 a 1845 nákladem patronovým ve slohu čistě románském na místě starého kostela, zbudovaného asi r. 1680. Nynější kostel je stavba krásná, úhledná. Zeď kolem hřbitova vystavěna r. 1861. Při velikém požáru r. 1884 za prudkého vichru, kterému za obět lehla skoro celá osada i se školou a farou, byl kostel s nadlidským namáháním zachráněn. S farou shořela také stará pamětní kniha, obsahující vzácné záznamy historické. Ale dne 11. června r. 1896 z neznámé příčiny — prý následkem nočního úderu blesku — povstal oheň na věži právě po čas mše svaté. Přes veškero namáhání hasičův i občanstva věž úplně shořela. Dva menší zvony se rozlily, tři větší popukaly a spadly, kostel však byl zachráněn. Zvony ty laděny byly do A-moll a pověstny byly daleko široko svým jemným souzvukem. Vypravuje se mezi lidem, jak asi r. 1833 farář Vebřík pořídil jeden z menších zvonů. Přišel po poledni k jednomu sousedu a pravil mu svým úsečným způsobem: „Vezmi si tragač a jeď se mnou na Plané díly!“ — to byl nyní zrušený a rozpadlý brumovský panský dvůr mezi Vlachovicemi a Oujezdem. Soused vzal tragač a jeli. Když přijeli do dvora, farář u nikoho se neohlásiv nařídil sousedovi: „Vezmi žebř, sdělej tenhle zvonec s trámu a vez do Oujezda!“ Zvoncem tím svolával se lid do roboty a z ní propouštěl. Občan rozkaz vykonal a beze slova jeli se zvoncem k Oujezdu. Jakým právem to farář Vebřík vykonal, nikomu se nepochlubil. — Při ohni r. 1896 shořely také věžní hodiny. R. 1897—1900 byl kostel zevně i uvnitř opraven, věž, která do r. 1898 jen provisorně pokryta byla, vystavěna ve své hořejší části znova a pět nově přelitých do A-dur zladěných zvonů na ní zavěšeno.

R. 1845 měl kostel tři oltáře, hlavní sv. Mikuláše a poboční sv. Anny a sv. Jana Nep.; nad obrazem sv. Mikuláše na hlavním

oltáři byl obraz Panny Marie, přenesený do újezdského kostela ze zrušené kaplice ve Vysokém Poli. Po ohni r. 1896 byl hlavní oltár zbudován úplně nový a bývalý hlavní oltář proměněn v boční s oním obrazem Panny Marie. Soška marianská z téže kaple je dosud na hlavním oltáři v Újezdě. Od r. 1783 konají se na den navštívení Panny Marie pouti v Újezdě, které se dříve konávaly ve Vysokém Poli. R. 1899 opravena byla hřbitovní zeď. Varhany byly r. 1879 a 1899 opraveny. Novou pamětní knihu farní založil r. 1899 učitel z Loučky Fr. Mikulec. Matriky jdou do r. 1634. Záduší obnáší 1980 K 81 h.

Fara újezdská náleží k děkanství val.-klobuckému. Je na patronátě náboženské matice teprve od r. 1779; před tím náleželo právo podací olomuckým biskupům. V Újezdě byla fara již před r. 1261, kdy se poprvé připomíná. Poněvadž toho roku městečko Újezd, které se v listině jmenuje Wilperk, darováno bylo klášteru vizovskému, není pochyby, že po r. 1261 faru obsazovali cisterciáci kněžstvem řádovým. V XVI. století celá farnost přiznávala se k Jednotě českých bratří a faru zajisté držel kněz bratrský. Po Bílé Hoře fara zanikla a r. 1634 celá farnost byla sloučena s Vlachovicemi, ale r. 1637 dne 17. června zase osazena farářem. Od té doby je řada farářů nepřetržitá. Od r. 1726 dosazují se také kaplani. Nejdéle působili v Újezdě faráři: P. Vavřinec Vebřík (1819—1839), Tobiáš Tomáštík (1839—1872), Frant. Toman (1872—1894), od r. 1894 je farářem dp. P. Jan Pírek. Budova farní vyžadovala r. 1802 opravy, ale ještě r. 1808 opravena nebyla. R. 1806 přiřkl náboženský fond faráři 136 zl. 7 kr. na vydržování kaplana, ale farář musil k tomu ještě dopláceti kaplanovi 200 zl. ze svého.

Přifařeny jsou osady: Loučky a Slopné z okresu Vizovského, Drnovice a Vysoké Pole z okresu Val.-Klobuckého.

Desátkem dostával farář z půl gruntu: půl kopy pšenice a půl kopy ovsa, 4 kuřata. Výkup z farního desátku činil r. 1851 z pololánu 320 rýnských stříbra na 20 termínů s 5% úroky.

Škola je dvojtřídní. Náleží k nejstarším v okrese. Už r. 1656 vzpomíná se jí a r. 1660 se dí, že učitel měl od poddaných 8 kop pšenice, 8 kop ovsa a koledu.[1]) Až do r. 1896 byla škola jednotřídní. Nynější budova byla vystavěna r. 1884 úplně zemským

[1]) Slavík, Morava, 213, 217.

nákladem za 10.370 zl. na místě starší, r. 1842 nákladem náboženského fondu vystavěné. R. 1858 měl učitel z celolánu 8 snopů pšenice, 8 snopův ovsa a půl mázu másla; z menších gruntů poměrně méně, jen z podsedků nedostával snopů. Školní kronika byla založena r. 1863 učitelem Ručkou. Školní knihovna má jen asi 60 svazkův.

V obecní pečeti býval sv. Mikuláš, patron kostelní.

Spolky: hasičský od r. 1886 a záložna dle způsobu Raiffeisenova od r. 1901.

Epidemie cholerová zuřila r. 1863. R. 1831 zmíněný již farář Vavřinec Vebřík prý cholery nepřijal. Rozdával ji vizovský vrchní Kozelka, ale Újezd patřil k prvnímu dílu panství Brumovského a na toho vizovský vrchní neměl moci, proto újezdský farář cholery přijati nechtěl. Věda, že ho za to trest nemine, naříkal si před svými farníky. „Nebójíja sa nic, velebný pane,“ těšili sedláci, obstoupili faru a stáli tam ve dne v noci na stráži. Dlouho nečekali. Třetí noci přijel kočár do dědiny a v něm seděl pán v černě. Chlapi ho zastavili a ptali se: „Kde jedeš“? Černý pán: „Na faru.“ Sedláci: „Tam ťa nepustíme!“ Černý pán: „Já tam musím býti.“ Sedláci: „Vrať sa, nebo ťa i s koňmi zamlátíme!“ Nezbývalo, než vrátiti se. Pan farář byl vysvobozen — ale tisíc zlatých pokuty přece položil.

Živelní pohromy: požárem dne 20. května r. 1884 lehla popelem skoro celá osada. R. 1896 shořela kostelní věž.

Samoty: Na Oujezdě, před Lípy, Pavelkovy a Ambruzovy mlýny. Abruzovy mlýny jsou krásně položeny mezi mnohými velikánskými duby; jsou příjemným místem výletním z Vizovic i z Klobouk. Jediný jen mlýn, jenž má několik spolumajitelů, kteří mají svá obydlí kolem mlýna. Každý mele jeden týden („týdňují se“).

Jména tratí: Bánova (pl.), Bravenčík, u sv. Františka, Háj, Hradisko, Knížky, Mostky, Myší (snad kdysi Mniší), Sedliska, Skalice, Strčihlava, Svět, Újezda (pl.), Výpusta, Zahusoví.

Místní jméno jako u všech Újezdů v Čechách a na Moravě značí osadu nově založenou v lese, nazvanou po okrsku zemském, jehož hranice objížďkou byly určeny. Takové újezdy obsahovaly role, lesy a luka, ale nejvíce lesův.[1])

[1]) Viz Brandl, Glossarium, 1876, pg. 346. Wisnar, Untersuchungen, pg. 43.

Osady této není v místopise Schwoyově.

Že by Újezd byl založen na místě bývalého staroslavného hradiska, není pravda. Kostel sám stojí sice na předhradí takového hradiska, které lid také zove Hradištkem, ale jsou tu jen známky bývalé tvrze, sídla panského, nikoli pravěkého hradiska.[1])

V pramenech připomíná se poprvé r. 1261, kdy jej jako městečko s farou a patronátem a trhem týdenním čtvrtečním Smil ze Střílek daroval nově založenému klášteru Smilheimu ve Vizovicích.[2]) K faře náležela již toho roku osada Slopná.[3]) Nebyl asi klášteru darován r. 1261 Újezd celý, neboť ještě r. 1321 Jaroslav z Částkova daroval mu 6 lánů v Újezdě.[4]) R. 1455 opat Matěj zastavil vsi Březolupy a Újezd za 500 dukátů Romanovi z Vítovic. Tenkráte byl Újezd již jen dědinou; kdy a za jakých okolností pozbyl svých práv městských, ze známých pramenův se nedovídáme. Mohlo se tak státi jen ze dvou příčin: buď zpustnutím osady, což jest při vpádu Matěje Trenčanského r. 1315 pravdě nejpodobnějším, nebo z trestu, jemuž by předcházeti musila značná vina.

R. 1481 a 1482 vzpomíná se Újezda v půhonech, kterými opat Beneš pohoní pana Ctibora Tovačovského z Cimburka, že neprávem drží zboží klášterská.[5])

Fary újezdské vzpomíná se ještě r. 1549, když Zikmund Kuna z Kunštátu vložil ve dsky klášterství Vizovské Václavovi z Bozkovic. Při Vizovicích byl Újezd ještě r. 1568 a 1574, ale tohoto roku majitel Vizovic a Brumova Zdeněk Říčanský Kavka z Říčan oddělil jej s několika jinými osadami od Vizovic a spojil s velikým zbožím brumovským, při němž od těch dob zůstal. Viz proto článek „Brumov“ v okrese Val.-Klobuckém.

Kolem r. 1550 byla již celá osada českobratrská a r. 1565 uvádí se nekatolický farář Jan Hodonínský,[6]) jehož nástupcové byli asi všichni nekatolíci. Právo podací náleželo vrchnosti

---

[1]) I. L. Červinka, Pravěká hradiska, 36.

[2]) Cod. d. Mor. III. 314.

[3]) Dobner, Monum inedita, IV., 271.

[4]) C. d. M., VI., 133, čís. 174.

[5]) Brandl, Půhony, VI., 172 č. 1008, 205 č. 1223.

[6]) Volný, Kirchl. Topogr. I. 3, 367.

brumovské, která je vykonávala, obsazujíc faru kněžími po své hlavě. Kolik a jak na změnu vyznání v Újezdě působil konvertita Jan Říčanský Kavka z Říčan, jenž obnovil náboženství katolické na svých patronátních farách v Brumově, v Kloboucích, ve Vlachovicích a v Lidečku, nevíme, neboť za jeho panování na Brumově nemluví se o žádném katolickém faráři újezdském. R. 1625 biskup olomucký kardinál Dietrichštejn vyhradil si právo kněží na faru dosazovati.

Válkou třicetiletou osada značně utrpěla. 1656 měřila obec $4^{27}/_{64}$ lánu a měla domův osedlých 30, nové osedlé 4, nové pusté 2, starých pustých 7. Rolí nově vzdělaných III. třídy bylo $116^1/_2$ míry, rolí starých pustých III. třídy $229^1/_2$ míry.[1]) Také vpádem tatarským r. 1663 byla osada značně postižena. Tataři zabili 12 lidí, uloupili 22 koní, krávu a 113 ovcí.[2])

R. 1758 bylo dle závěti Josefa hr. Illyesházyho v Újezdě 84 domů, mezi nimi kostel, fara, škola, 33 celých gruntů, 10 podsedků, 13 podruhů, 2 mlýny, hospoda, jatka a kovárna.[3])

Veliková,

druhdy Velková; Peck píše Velikova a odvozuje místní jméno od osobního Velík. Samostatná katastrální a politická obec na bývalém panství Lukovském, $11^1/_2$ km severozápadně od Vizovic, pod kopcem položená, tvořící nepravidelné návsí, jehož středem teče potok zvaný „od Kadlbka".

Rozloha obce měří 3·46 km², z čehož plodné půdy 332 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1834 v 33 domech 213, r. 1880 v 48 domech 300, r. 1890 v 53 domech 283, r. 1900 v 54 domech 305 duší, vesměs Čechů, katolíků. Obyvatelstvo zdejší rozchází se do světa buď po práci, buď za podomním obchodem.

Farou přísluší osada do Lukova, kde je také pošta. Před tím patřila do Hvozdné (až do srpna r. 1858).

Škola jednotřídní zřízena byla r. 1890. Před tím byla Veliková přiškolena do Hvozdné. Současně se školou založena i kronika a knihovna.

---

1) Slavík, Morava, 88.
2) Slavík, Slovensko, 42.
3) Pluskal, Brumov, 1877, str. 23.

Starým rodem jest jen rodina Bořutova, a to na chalupě číslo 7., selské grunty všecky často měnily majitele.

Epidemie cholerová r. 1866, ale nebyla krutá.

Živelní pohromy: v živé paměti lidu je krupobití stihnuvší osadu asi před 60 lety. Na ten den dosud chodí do kostela lukovského z Velikové procesí a lidé ten den světí jako svátek.

Jména tratí: Štamberka, u Jezérka, Záhumení, Skalky, Zábranky, Podevsí, Široká, Niva, Díla, Lúčky, Padělky, ve Včelínku, na Úkorce, na Břeclavě, na Bažinkách, Chrast, Převrat, Doliny, Rablina, Horní a Dolní boří.

Ve studánce na Pavelce, která v zimě nezamrzne a v létě nevyschne, je zdravá voda chuti poněkud slané; kdo ochoří a jí se napije, ještě prý ozdraví. Nyní však upadá v zapomenutí, protože je od Velikové daleko vzdálená.

Osady této není v místopise Schwoyově.

Veliková připomíná se jako příslušenství zboží Lukovského poprvé r. 1437 a od té doby byla s ním vždy spojena. Proto odkazujeme k článku o Lukově (své doby v okrese Holešovském). Čte se však již před tím k r. 1391 jako Welkow.[1])

R. 1656 měřila obec $2^{28}/_{64}$ lánu a měla domův osedlých 6, nový osedlý 1, nový pustý 1, staré pusté 3. Rolí nově vzdělaných bylo 34 měr III. třídy, starých pustých III. třídy 162 měr.[2]) R. 1751 měla 10 gruntů, 3 chalupy a pastoušku. Usedlíci dávali fryštáckému faráři společně 2 zl. 42 kr., 5 mázů másla, 11 slepic, 20 vajec.[3])

V pamětní knize fary fryštácké jsou některé zajímavé zápisy o Velikové. Tak k r. 1680 se praví, že ve Velikové bývalo druhdy 10 usedlíků, nyní však že jest jich jenom šest. Ještě 1. září r. 1690, že osada jest velice bídná a skoro pustá. Tenkráte odváděla obec faráři fryštáckému 1 zl. 40 kr. na rok a každý usedlík po kuřeti. Tyto zápisy mluví zřetelně, že následky války třicetileté byly na panství Lukovském dlouho citelny. Ba ještě roku 1737 a 1753 dostával farář z Velikové jen 9 kuřat ročně,

---

[1]) Z. d. VI., 180 (Villa Ostrat prope Welkow).

[2]) Slavík, Morava, 90.

[3]) Peck, Holešovsko, 146.

ježto jen 9 selských usedlostí bylo osazeno (tot pullos pendunt, quot incolae in pago reperiuntur). Také se poznamenává o dvou zázracích, které se udály ve Štípě obyvatelům velikovským. Usedlostí ve Velikové byly jen pololánní o 75—80 měrách a podsedky o 35—40 měrách.

Veselá,

samostatná katastrální a politická obec na bývalém panství Klečůvském, na kopci, 8 km. západně od Vizovic, silnicí spojena s Klečůvkou. Kdysi tu býval panský dvůr, jehož památka zachovala se v trati „pode Dvorem“ zvané.

Rozloha obce měří 4·44 km², z čehož plodné půdy 4·29 km².

Obyvatelstva bylo r. 1790 ve 42 domech 231, r. 1834 v 56 domech 326, r. 1880 v 84 domech 502, r. 1890 v 89 domech 495, r. 1900 v 91 domech 469 duší, vesměs Čechů, katolíků, zemědělců.

Farou přísluší ode dávna 25 čísel do Hvozdné, ostatek do Slušovic. Škola je ve Hvozdné, pošta ve Slušovicích, nádraží v Lípě.

V obecní pečeti pocházející z r. 1725 je Kristus na kříži.

Rody: Pataků̊v, Ševčíkův a Ševcův.

Živelní pohromy: vypukl oheň r. 1894.

Jména tratí: Na Hrobech, Záhumení, Padělky, pode Dvorem, Zádalní, Nivy, nad Lúky, Lhotska, Kúta, pod Ralým (louky), pod Mosty, Amerika, Rozepřa a Novina.

Poddanské poměry: R. 1848 zůstalo sedlákům vše, až na „Ameriku“, ve výměře asi 40 měřic, která zůstala vrchnosti prý „za jakési platy“. Lánů nebylo, půllán měl výměry 60—70 měřic, čtvrtlán 30—35 měřic.

Veselá připomíná se poprvé r. 1407 jako příslušenství zboží Lukovského.[1]) Podobně r. 1480 byla při Lukově, když Albrecht ze Šternberka postoupil tohoto zboží Albrechtovi ml. ze Šternberka[2]) a r. 1516, kdy dcera Albrechta ml. Ludmila ze Šternberka

---

[1]) Brandl, Půhony, II., 218.
[2]) Volný, Mähren, IV., 270.

vložila Lukov Vilímovi Kuně z Kunštátu.[1]) Od Lukova byla odtržena zajisté současně s Klečůvkou, neboť dne 31. července r. 1730, kdy Klečůvku ujímá Ferdinand Josef z Minckwitzburka, byla Veselá již při ní.[2])

Další osudy viz při Klečůvce.

Všemina,

samostatná katastrální a politická obec, farní ves, na silnici ze Slušovic do Liptálu, na potoce Všemině, na bývalém panství Lukovském, po silnici 16 km. severně Vizovic. Osada leží v dlouhém údolí, úzkém, po obou březích potoka. Návsí je nepravidelné, jednotlivé domy více nebo méně vzdálené, zahrádkami oddělené; za to není zahrádek před okny. Domy jsou roztroušeny bez ladu a skladu, grunty s chalupami se nepravidelně střídají. Stojí k silnici průčelím, zadkem nebo štítem. Jsou stavěny ze dřeva a po většině nezomítány.

Rozloha obce měří 11·63 km². Plodné půdy je 1135 ha, a to 510 ha rolí, 54 ha luk, 20 ha zahrad, 352 ha pastvin a 199 ha lesů.

Obyvatelstva bylo r. 1790 v 84 domech 623, r. 1834 ve 118 domech 793, r. 1890 ve 160 domech 829 a r. 1900 ve 160 domech 816 duší, vesměs Čechů, 777 katolíků a 39 nekatolíků, zemědělců.

Farní kostel, zasvěcený sv. Janu Nep., byl zbudován r. 1780—1784 nákladem majitele panství Lukovského Kristiana hrab. Seilerna. R. 1854 byl nově pokryt. R. 1835 zřízen kůr a pořízeny varhany, obnoven hlavní oltář s kazatelnou. R. 1816 odkázal majitel Klečůvky Frant. Hainisch z Haydenburka 400 zl., aby za ně byl pořízen nový oltářní obraz.[3]) R. 1904 byl kostel uvnitř i zvenku opraven. Dána nová střecha z polévaných křidlic, věž pokryta pocinkovaným plechem, opatřen hromosvod, pořízena nová železná okna. Kostel byl vymalován, na třech klenbách

---

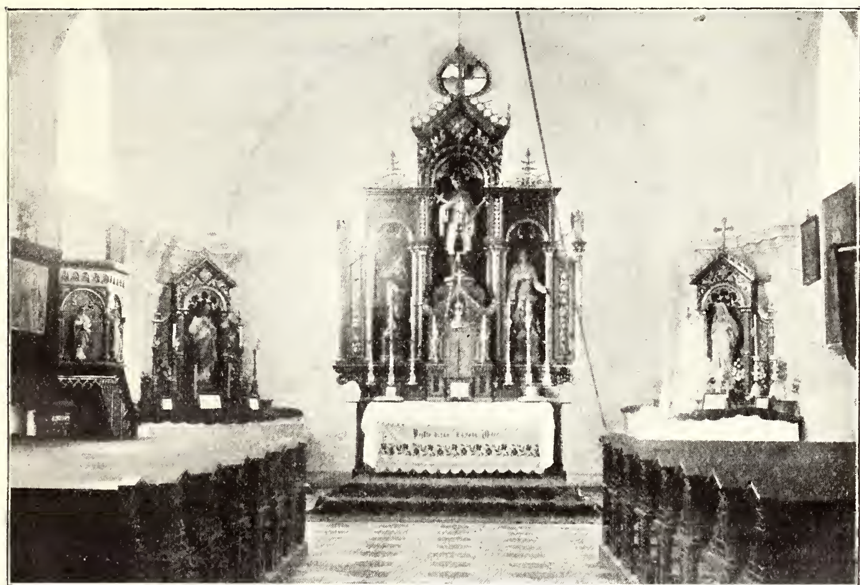
[1]) Z. d. XVII., 27.

[2]) Volný, Mähren, IV., 223.

[3]) Volný, Kirchl. Topogr. I. 3, pg. 449. Mähren, IV., 282.

namalovány obrazy ze života Ježíšova. Hlavní oltář kromě obnovené sochy sv. Jana Nep. opatřen novými sochami sv. Cyrila a Metoděje (obr. 45). Zjednána vyřezávaná křížová cesta. Veškery kostelní ozdoby, jak na oltářích, kazatelně, křtitelně, křížové cestě — vše jsou jen sochy a řezby. Zvony jsou tři, dva větší z let 1741 a 1702, zvonek sanktusový bez vročení.

Fara byla zřízena r. 1778 Kristiánem Augustem hr. ze Seilerna, tedy ještě před stavbou kostela, který byl až r. 1784 úplně

Obr. 45. Vnitřek kostela ve Všemině.

dostavěn; budova farní vystavěna r. 1780. Hrabě prý zřídil faru, aby ukončil neustálé půtky a záští mezi katolíky a nekatolíky v nynější farnosti všeminské. Před tím byla Všemina přifařena do Slušovic. Duchovní správa byla původně expositurou podřízenou faráři do Slušovic, r. 1784 stala se lokálním kaplanstvím. V letech šedesátých minulého století povýšena na faru. Budova farní byla r. 1843 a 1848 opravována. Patronem je velkostatkář lukovský, přifařena jest Dešná. Při kostele jsou bratrstva srdce Ježíšova a Panny Marie, sv. růžence, sv. Cyrila a Metoděje, ustavičného uctívání nejsv. svátosti. Záduší má jmění 2100 K. Pa-

mětní knihu farní založil r. 1831 lokalista Kašpar Pavelka, matriky počínají se r. 1785.

Škola byla vystavěna r. 1780 od Kristiána Aug. hrab. Seilerna jako škola farní. R. 1889 zbudována nová škola dvojtřídní, která má nyní kolem 180 dětí. Přiškolena je dědina Dešná. Kroniku školní založil r. 1880 nadučitel Josef Kunert, který už rok před tím zřídil žákovskou knihovnu, mající nyní 230 svazků. R. 1856 bylo 112 školáků, vyučování bylo české. Učitelovy příjmy dělaly úhrnem i se službou varhanickou 212 zl. 57 kr. V tom koledy 48 kr. a školní plat 1 zl. ze školáka.

Nejdéle rodný grunt drží rod Kučerův č. 27 — přes 200 let; je to bývalá rychta čili fojtství. Na fojtství byl grunt tento vysazen Krist. Aug. hr. Seilernem; za to zaplatil majitel Jan Kučera 75 zl. do panských důchodův, obdržev současně právo na gruntě zříditi hospodu, k níž jeden podsedník měl mu na místě roboty dovážeti pivo z lukovského pivovaru.

Spolek: Hospodářská besídka od r. 1905.

Epidemie: Červená úplavice r. 1799 (14 obětí), cholera r. 1832 (10 obětí), cholera r. 1836 (24 obětí), osýpky r. 1844 (15 obětí), cholera r. 1866 (6 osob).

Živelní pohromy: Sucho r. 1834, krupobití r. 1896. Následkem sucha r. 1834 byla v dědině veliká bída.

Samoty, ponejvíce paseky: Brdus či na Mlýnisku, Ježov či Solnice, Kopanky či Kršla a druhé Kopanky či Mavík, Mičudka či Brynzice.

Jména tratí: Padělky, Dlúhé hona, Záhumení, Podstrání, Nadjavoří, Kráčiny, Nadjezeří, Zákopčí, Vrchy, Podosyčí, Mostky, Chmelinky, Podtyčí, Podořeší. Meduna, Podedraží, Dražné, Zápačí, Lány, Strážná. Vrchy: Hradištka a Hrádek. Kopec Hradištka se všech stran srázný, jenom k severu vybíhá v rozsáhlou pláň. Na straně severozápadní jest pod Hradištky dolina zvaná Mostky. Vrch Hrádek býval považován za menší pravěké hradisko a mluvilo se, že je ve spojení se zlatými duhovkami, které často bývají tam a ve vedlejší mokré trati Zlatné nalézány. Výšina ta nenese nikde známek opevnění. Poněvadž začasto se tu podkovy, železné ostruhy a šipky nacházejí a poněvadž k r. 1373 vzpomíná se ve Všemině hrádku nebo tvrze, jest Hrádek asi tvrzištěm.[1])

[1]) I. L. Červinka, Pravěká hradiska, 36, 45, 60.

Také skutečně domnívá se Peck, že onen r. 1373 vzpomínaný hrad stával na kopci Hrádku. Byl asi sídlem vrchnosti, jíž náležely vsi Slušovice, Neobuza, Deštná a Všemina, které všecky až do toho roku tvořily samostatný statek a teprve toho roku koupeny Zdeňkem ze Šternberka splynuly s jeho statkem Lukovským. Až dotud byly majetkem bratří Ondřeje, Vojtěcha a Vlka ze Šarova.[1]) R. 1376 Jan ze Šternberka, nejvyšší komorník cúdy brněnské, zapsal své ženě Hyzle věnem 1000 kop grošů na Nových a Starých Slušovicích, Všemině, Neobuze a Deštné. R. 1437 Aleš ze Šternberka daroval Všeminu, Neobuzu, Deštnou a Hvozdnou s Hrobicemi a Lužkovicemi bratrovi svému Lackovi ze Šternberka. R. 1480, když Aleš ze Šternberka postoupil Lukova strýci svému Alšovi ml. ze Šternberka, připomíná se znova Všemina hradním příslušenstvím. Další osudy její viz při Lukově.

Válkou třicetiletou utrpěla značně. R. 1656 měřila $4^{18}/_{64}$ lánu a měla domův osedlých 20, nových osedlých 9, nový pustý 1, staré pusté 2. Rolí nových vzdělaných III. třídy bylo 217 měr, rolí starých pustých III. třídy jen 16 měr. Po válce byla osada zasažena asi vpádem tatarským r. 1663, neboť r. 1666 byla bída taková, že sám fojt, ač měl statek se 162 měrami orných polí v jednom kuse, statek i ves opustil a sběhl.[2])

R. 1789 byl panský dvůr ve Všemině prodán bez roboty dvěma sedlákům, bratřím Jiřímu a Kristiánovi Seidlům, kteří dle jména sotva pocházeli ze Všeminy.

R. 1835 ukončen byl u krajského soudu v Uh. Hradišti léta trvající spor mezi dědinami Všeminou a Neobuzou o hranice a zvláště o les řečený „Tíťěž“, který si obě osady svojily. Všeminští byli zamítnuti, jelikož neměli po ruce důkazů, že by lesa onoho kdy byli užívali.

R. 1848 byl zdejší představený Jan Bělíček poslancem, ale sněmu Kroměřížského již se nesúčastnil.

Zádveřice,

samostatná katastrální a politická obec, na silnici z Vizovic do Zlína, silnicí spojená také s Horní Lhotou. Ves leží 4 km na

---

[1]) Peck, Holešovsko, 147. Volný, Mähren, IV., 270.

[2]) Slavík, Morava, 90, 192.

západ od Vizovic, v údolí potoka Lutoninky ústícího do Dřevnice (obr. 46). Při gruntě č. 70 bývala brána — vchod do osady; majiteli dosavad přezdívají Bránský.

Rozloha obce měří 15·51 km². Plodné půdy jest 1509 ha,

Obr. 46 Zádveřice.

a to 734 ha rolí, 102 ha luk, 19 ha zahrad, 177 ha pastvin a 477 ha lesův.

Obyvatelstva bylo r. 1790 ve 135 domech 711, r. 1834 ve 148 domech 831, r. 1890 ve 186 domech 953, r. 1900 ve 187

domech 989 duší, až na 9 katol. vesměs evangelíků z většiny helvetského, z menšiny augsburského vyznání, Čechů, zemědělců. Chválí se také v Zádveřicích znamenitý chov koní. Druhdy bývaly v osadě i vinohrady a pěstoval se tu ve značné míře chmel, kterého poddaní odváděli vrchnosti ročně 27 měr.[1]) (Obr. 47).

Katolíci zdejší (celkem 9) jsou přifařeni do Vizovic.

Evangelíci zřídili si r. 1782 modlitebnu, školu a byt pastorův. Zádveřané přilnuli již v době reformační k učení Jednoty bratrské tak, že ani v nejtužší době protireformační se víry své nezřekli. Když v dubnu r. 1777 jesuité Petr Jiříček a Jan Kořistka dali vyhlásiti pověstný falešný patent toleranční, přihlásili se Zádveřané mezi prvními k vyznání evangelickému. Když však Josef II. vydal skutečný patent o náboženské snášelivosti a zaručil svobodu vyznáním nekatolickým, obec zádveřská hned celá z církve římské vystoupila a přijala faráře vyznání augsburského. Když však sousedé viděli, že pastor rozsvěcuje svíčky a staví krucifix na stůl, obávali se, že snad je to přestrojený tajný jesuita, a přinutili faráře, rodilého Slováka, k odchodu z osady. Jen asi 5—6 rodin přiznávalo se nadále k vyznání augsburskému. Po odchodu kazatele Matěje Bystřického rozdělila se obec na augsburskou a reformovanou. Reformovaná měla převážnou většinu, proto podržela kostel, faru i školu, augsburská stala se filiální do Jasené, odkudž přijížděl kazatel do Zádveřic a konal služby boží ve chrámě helvetském. R. 1785 přišel do Zádveřic první farář reformovaný Jan Simon. R. 1856 kostel lehl popelem, ale znova postaven a r. 1869 (v listopadu) svému účelu odevzdán. Kostela dosud užívá také místní filiálka augsburská, zvláště když luteráni zdejší jsou velmi snášeliví a obřadům církve reformované tak se přizpůsobili, že v reformovaném kostele prostém oltáře, obrazů i svěc ani responsorií a jiných zvyklostí církve augsburské při svých bohoslužbách neužívají.

Sbor reformovaný má své příslušníky také ve Vizovicích a jiných obcích okresu, ba až na Uhersko-Brodsku a Hradišťsku. Mimo kostel má také své hřbitovy v Zádveřicích, Želechovicích a v Divnicích (u Slavičína), jichž užívají i příslušníci vyznání augsburského.

---

[1]) Selský Archiv, 1903 str. 64, 72.

Nejdéle působil v Zádveřicích farář Benjamin Opočenský (1858—1903).

Obr. 47. Podsedek v Zádveřicích.

Na vydržování faráře platí sbor t. zv. salarium, totiž za každou rodinu 2 K a přirážkou k daním 35% přímých daní.

R. 1904 založeno v Zádveřicích po způsobu anglické presbyterní církve sdružení mládeže, která se schází každou neděli večer k vzdělavatelným večírkům do staré církevní školy.

Škola byla zřízena zároveň s farou r. 1780. Byla to původně škola církevní či konfesijní. R. 1890 byla evangelická církevní jednotřídka zrušena a postavena veřejná dvojtřídní škola obecná, která r. 1905 byla rozšířena na trojtřídní. Církevní škola vyučovala také evangelické děti ze sousedních obcí. Učitel míval 1 zl. 96 kr. ze školáka. Školní kronika počíná se r. 1890, školní knihovna má přes 70 knih.

Od více než 60 let jsou Zádveřice sídlem kontribučenského fondu panství vizovského.

V obecní pečeti, pocházející z r. 1755, je jezdec na koni.

Živelní pohromy: dne 28. dubna r. 1856 veliký požár, který ztrávil 63 domů, hospodu i modlitebnu. Nový požár dne 6. května r. 1907 způsobil škody na 96.300 K, hrazené pojištěním jen ve výši 18.525 K.

Samoty: Budková, Dolní trávníky, na Horních trávníkách, na Menšíkoch, na Nivách, na Padělkoch.

Jména tratí: u Kvočky, Mozolky, Přesky, Rybníky, Uháňky, Ústí, Vinohrad, Žďátské, Křibná studánka, pod Vřesky, v Hradištkoch, Mutišov. O Křibné studánce vypravují, komu jiná voda nejde v chuť než její, zemře. Pod Vřesky pochovali Zádveřané Kuruce, které za vpádu do jednoho pobili. Hradištka jsou pole v kopci nad Dřevnicí. Na mapě z r. 1780 slují „na Hradisku". V sousedním Mutišově je studánka s dobrou vodou. Po slunce západu ukazuje se v ní zlatá kačena. Také tu strašívala „omama", na kterou slušovští pastevci dosud pokřikují: „Mutišovská hole, pojď na nás." Na Veselé říkají mutišovskému strašidlu Beznoska, v Zádveřicích Klapatý. Však také na Hradištkách v díře zdržoval se drak. Jednomu hospodáři, který tu pásl koně, uchytil hříbě a sežral, jenom ohryzané hnáty zůstaly po něm. Domluvili se Zádveřané, zaházeli díru nehašeným vápnem a kamením a od té doby mají pokoj.[1]) Trať pod Vřesky čte se již v zakládací listině vizovského kláštera (mons Brzyes), v níž čtou se (r. 1261) také hora Tlustá (Tlustahora), jméno nyní neznámé a tři vody řečené Oslná, vše v Zádveřicích.[2])

Schwoy píše Zádvořice, v půhonu z r. 1481 píší se Závořice.

---

[1]) Červinka, Pravěká hradiska, 36; Peck, Holešovsko, 148.

[2]) Cod. d. M. III., 313.

R. 1261 daroval nově založenému klášteru Smilheimu ve Vizovicích Smil ze Střílek svůj díl vsi Zádveřic. Druhá část patřila Vilímovi z Hustopeče, ale ten ji současně také klášteru daroval. Od té doby byly celé Zádveřice sloučeny s klášterem, ač se výslovně jako Závořice připomínají teprve r. 1481 a 1482 v půhonech, kterými opat vizovský pohoní pana Ctibora Tovačovského z Cimburka, že drží neprávem celé zboží klášterské.[1]

Znova výslovně připomínají se zase r. 1549, kdy Zikmund Kuna z Kunštátu vkládá zboží klášterské Václavovi z Bozkovic. Po té uvádějí se znova při převodech klášterství vizovského r. 1568, 1578 a 1600, majíce stále společné osudy s Vizovicemi, k nimž tuto odkazujeme.

R. 1585 bylo v Zádveřicích 38 usedlostí, a to rychta, 20 pololánů, 7 čtvrtlánů, 10 podsedkův.[2] Každý poddaný mimo podsedníkův odváděl vrchnosti ročně míru chmele.

Po válce třicetileté r. 1656 měřila obec $4^{58}/_{64}$ lánův a měla domův osedlých 27, nových osedlých 8, nové pusté 3. Rolí nově vzdělaných bylo $148^{6}/_{8}$ měr III. třídy.[3]

Tataři r. 1663 zabili jediného člověka, jinak osadě neuškodivše.[4] Za to poškodily osadu vpády kurucké (1703—1710). R. 1726 opravována vpády kuruckými zpustlá panská hospoda nákladem 186 zl. 14 kr.,[5]) a opraven panský mlýn s pilou nákladem 411 zl. 19 kr. Z toho můžeme bezpečně souditi, že poškozena byla také stavení selská.

Želechovice,

druhdy Želichovice, samostatná katastrální obec, na silnici ze Zlína do Vizovic a na dráze, která tam má zastávku. Menší díl osady patřil k panství vizovskému, větší k panství zlínskému.

Ves leží v údolí, na levém břehu Dřevnice, 8·4 km západně od Vizovic, má nepravidelné návsí, jež protéká potok Obůrek, ústící

[1]) Brandl, Půhony, VI., 172 č. 1008 a 205 č. 1223.

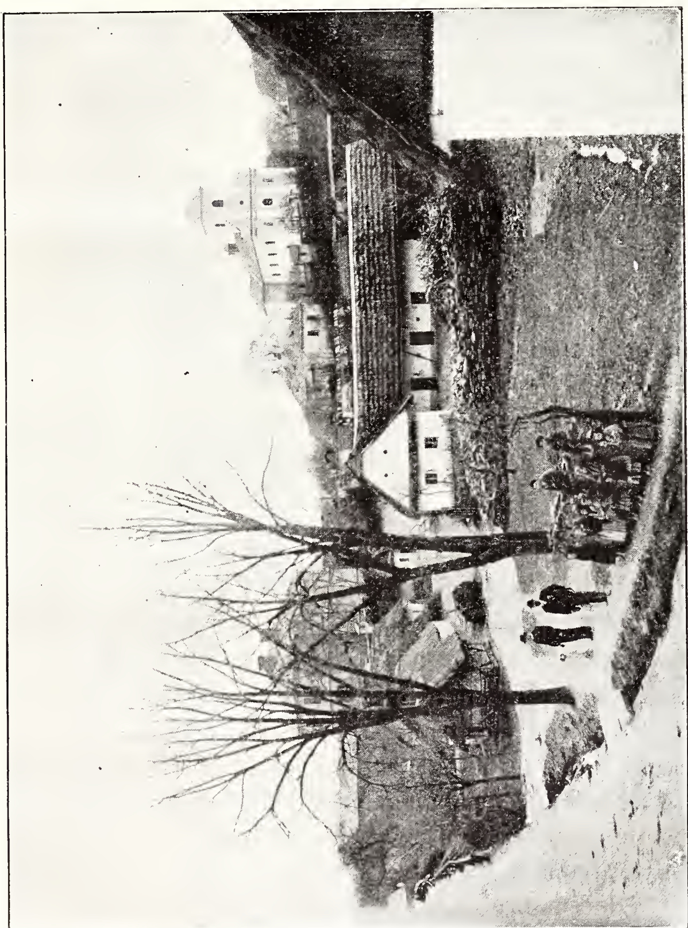
[2]) Peck, Holešovsko, 149.

[3]) Slavík, Morava, 93.

[4]) Slavík, Slovensko, 43.

[5]) Peck, Holešovsko, 102.

v Želechovicích do Dřevnice, který také dělí osadu na bývalou stranu zlínskou a vizovskou, z nichž každá do nového zřízení politického mívala svého starostu i fojta a má až dosud svého obecního hospodáře. Mezi oběma stranami bývají zhusta rozpory.

Obr. 48. Želechovice.

Mezi domy, které stojí do ulice dílem štítem, dílem průčelím, jsou mezery, grunty jsou s chalupami pomíchány; osada tvoří dvě zkřížené ulice. Před některými domy jsou květinové zahrádky, ale všecko novější. Stavebním materiálem bylo ponejvíce dřevo, ale dřevěné ústavy želechovské výpravou řezbářskou a svým vzhledem nevyrovnají se pravým valašským požárům z Rožnovska nebo

i jen z bližšího Vsatska a Klobucka. Osada leží na rozhraní valašsko-slovenském (obr. 48).

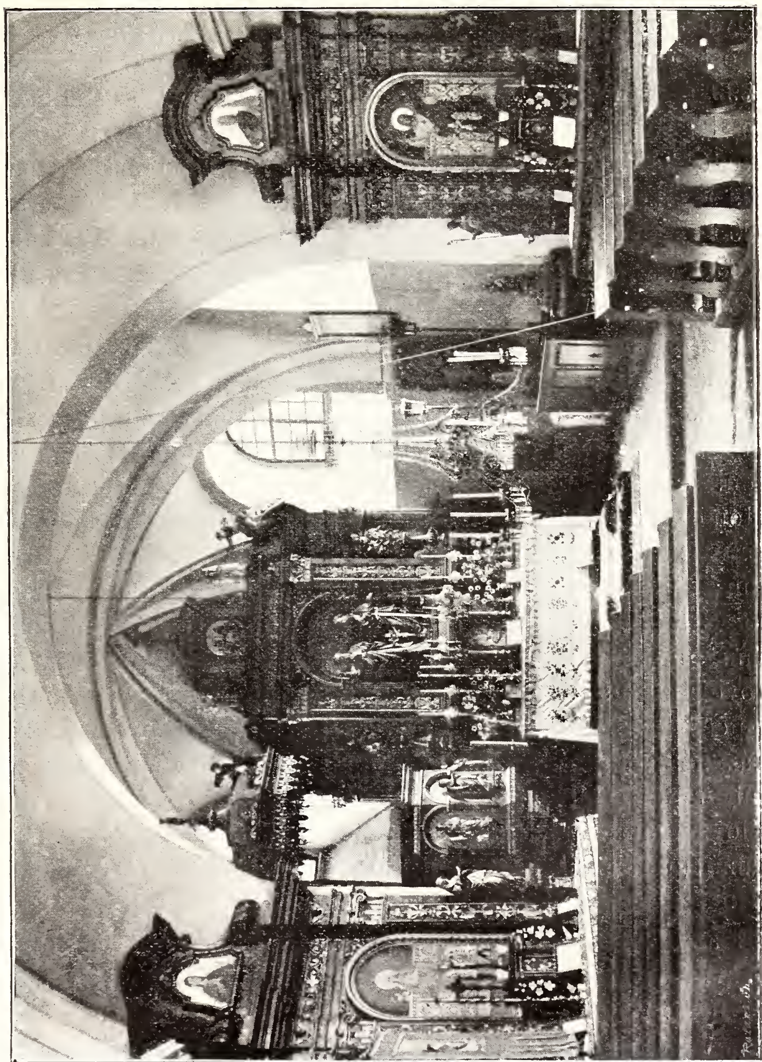
Rozloha obce měří 15·99 km². Plodné půdy jest 1559 ha, a to 599 ha rolí, 77 ha luk, 4·86 ha zahrad, 125 ha pastvin a 753 ha lesův.

Obyvatelstva bylo r. 1790 ve 100 domech 625, r. 1834 ve 145 domech 738, r. 1890 ve 158 domech 840, r. 1900 ve 160 domech 880 duší, vesměs Čechů, náboženstvím 755 katolíků, 117 evangelíků, 8 židů, zaměstnáním zemědělcův. Také ovocnářství a dobytkářství skytají lidu výživy. Druhdy tu bývaly i chmelnice.[1])

Farní kostel je zasvěcen sv. Petru a Pavlu. Kdy a kým byl zbudován, nepovědomo. Původem náleží asi do XIV. století — dle úsudku znalců Vítězslava Houdka a Josefa Klvaně — a tu pak snadno se domyslíme, že založen a vystavěn byl mnichy vizovskými, jimž náleželo původně jeho podací právo a kteří zajisté také zřídili faru. Kostel má dosud zaoltářní okno gotické a na humně gruntu č. 74 vyorán náhodou gotický úlomek, vršek sanktuaria. Nyní však kostel již pozdějšími opravami i přestavbami pozbyl svého gotického slohu, jest to stavba neslohová, jevící i prvky románské i renesanční. R. 1737 byl nynější kostel prodloužen i sklenut nákladem a pomocí všech tří súčastněných panství, totiž Adama hrab. Rotala na Zlíně a majitele sloučených ještě tehdy statků Vizovského a Klečůvského, svob. p. z Minkwitzburka. Byl asi přestavěn také presbytář. Mezi lodí a presbytářem již častěji objevily se trhliny povážlivé a nadělaly farníkům i stavitelům mnoho starostí: podťali kořeny starým lipám, aby větrem se klátíce neoviklávaly presbytář, zakázáno pochovávati na evangelní straně kostela, aby prý kostel neuhýbal. Mimo to celá síť silných prutů železných nad klenbou kostelní drží pevně presbytář a loď pohromadě. Již koncem století XVIII. byl kostel sešlý, a úřady schválily opravy, které se měly podniknouti. Leč ještě r. 1806 stěžuje si lokalista Michal Manďák u zemského gubernia, že sice náboženský fond již před čtyřmi roky schválil výlohy potřebné na pokrytí kostela i na opravu sakristie. Ale stálým odkládáním vrchnostenských úřadů zlínského, vizovského a klečůvského protáhla se tato nanejvýše nutná oprava na léta.

[1]) Selský Archiv, 1903, str. 71.

R. 1794 byl kostel uvnitř velmi dovedně vymalován. Kněz Tomáš Blabeta, jenž tu byl hostem u lokalisty, vymaloval na klenbě Narození Páně, večeři Páně, poslední soud. Na stěnách

Obr. 49. Vnitřek kostela v Želechovicích.

byly i jiné obrazy biblické (Kristus vyhání prodavače z chrámu a j.), ale vše bylo časem pokryto vrstvou vápna (asi r. 1859). R. 1827 kostel znova pokryt, 1832 opravovány kostel, fara i škola. R. 1857 byl kostel na mnoha místech popukán, r. 1859 vykonány

nutné opravy nákladem 2859 zl. 65 kr. víd. m. Nové opravy byly r. 1871 a 1872, r. 1894 a 1899 (obr. 49).

Kostel stojí na mírném návrší, průčelím obrácen k západu. Na průčelí stojí úhledné kamenné sochy sv. Petra a Pavla. Na věži jsou dva zvony, menší z r. 1679, druhý větší z r. 1760. Na vížce nad kostelem je zvonek, zvaný v ústech lidu „šifrún" z r. 1869. R. 1899 pořízeny za 1760 zl. nové dobré varhany. Kostel má tři oltáře, hlavní sv. Petra a Pavla, dva poboční r. 1896 za 800 zl. opravené Božského srdce Páně a druhý srdce Panny Marie. Hlavní oltář s řezanými sochami sv. Petra a Pavla byl r. 1896 pořízen za 1000 zl. Po evangelní straně jest náhrobek dne 17. dubna r. 1783 zemřelého Josefa rytíře Stiebiga, pána na Klečůvce a Veselé.

Nejvzácnějším pokladem kostela želechovského je starý stříbrný kalich gotický, bohatý, pocházející ze století XV. Byl r. 1895 na národopisné výstavě v Praze. Budil tam zaslouženou pozornost. Jest i vyobrazen v katalogu této národopisné výstavy a přidán k němu tento text: „Kalich stříbrný, pozlacený, s pozoruhodnou bohatou ozdobou filigranovou na noze i číši, z pozdní doby gotické." Odborný znalec umění církevního v Čechách napsal o tomto kalichu: „Velice zajímavý jest kalich z farního kostela želechovského. Štíhlý tento kalich honosí se pozoruhodnou ozdobou filigránskou (zlaté nitky) na noze i číši: střídá se tu ornament do kovového plátu vyřezaný a na konturách filigranovým drátem obklopený s bohatou ornamentikou větvovou a listovou. Zdá se, že prázdné nyní plošky ornamentu filigranovým drátem obklopené, chovaly kdysi email, jenž zajisté lepost tohoto mistrného díla nemálo zvyšoval."[1]) Jak se kalich ten dostal do Želechovic, jest neznámo (obr. 50). Také lampa pro věčné světlo před hlavním oltářem jest vzácná tepaná práce ruční ze XVII. stol.[2])

Fara byla zřízena zajisté záhy po r. 1261 cisterciáky vizovskými. V zakládací listině klášterní z tohoto roku o ní řeči dosud není. V XVI. století však zlutřela a kolem r. 1620 úplně zašla. V letech 1624—1632 byla farnost kommendována do Vizovic, r. 1632 připomíná se již zase katolický farář Jiří Kolací.

---

1) „Vlast", 1895, pg. 1159.

2) Viz „Dějiny a popis kostela v Želechovicích u Zlína" od Jana Vychodila v kalendáři „Hostýnu", 1902.

V letech 1633—1636 fara přikázána do Zlína, odkudž roku 1636 odtržena a spojena s Vizovicemi, při nichž nebyla dlouho, byvši záhy zase sloučena se Zlínem. Jednalo se sice r. 1640, aby buď byla navždy spojena s Vizovicemi raději nežli se vzdálenějším Zlínem, nebo aby byla obsazena vlastním farářem, ale jednání nemělo výsledku a Želechovice zůstaly při Zlíně nadále. R. 1701 znova

Obr. 50. Kalich z XV. stol. v kostele Želechovském.

nastupováno o zřízení vlastní fary, leč znova bylo rozhodnuto zamítavě. Ba ještě r. 1752 nové žádosti o vlastního faráře zamítnuty, až konečně r. 1785 povoleno, aby v Želechovicích byla zřízena lokalie, kdyžtě již od r. 1755 působil zde kaplan jako exposita. Zakládací listina pro exposituru byla vydána dne 7. ledna r. 1762. Přifařeny byly původně osady Želechovice, Příluky, Lužkovice, Klečůvka, Lípa, Zádveřice. R. 1777 doplněna kongrua expositova o 118 zl. a r. 1784 náboženská matice povolila kaplana.

R. 1799 nařízeno, aby v bohoslužbě byla alternace s kuratií Hvozdenskou. Teprve r. 1843 byla lokalie povýšena na faru. Budova farní byla vystavěna asi hned kolem r. 1755. R. 1853 byla přístavbou rozšířena.

Patronem jest od r. 1790 náboženský fond. Před tím náležel patronát olomuckému arcibiskupovi.

Přifařeny jsou nyní Želechovice, Klečůvka, Lípa, Lužkovice, Příluky a Jaroslavské paseky (Jaroslavice samy jsou přifařeny do Zlína).

Kromě katolického hřbitova pro celou farnost je v Želechovicích také hřbitov církve reformované, filiální do Zádveřic, na němž pohřbívají se evangelíci obojího vyznání z celé katolické farnosti želechovské.

Z kněží, kteří v Želechovicích působili, vytknouti sluší zásluhami bohatého „strážce posvátného Velehradu", faráře, děkana a assessora Jana Vychodila. Tento narodil se dne 26. srpna r. 1848 v Třebšíně u Olomouce. R. 1874 stal se kaplanem na Velehradě, kde setrval až do r. 1890, kdy stal se farářem v Charvátech u Olomouce. Jeho zásluhou posbíráno bylo 80.000 zl., za které opraven byl nádherný chrám velehradský. Se zemřelým děkanem P. Josefem Vykydalem (viz o něm v okrese Litovelském v kapitole o Cholyni) založil a redigoval „Sborník Velehradský", v jehož šesti svazcích uveřejnil několik učených článkův.

Škola želechovská je prastará, náležejíc k nejstarším v okrese; připomíná se již r. 1656.[1]) V letech 1660—1670 rektor želechovský Klabík napsal kancionál tak zvaný Lomnický. O životě jeho nevíme více, než že byl nějaký čas obyvatelem zlínským.[2]) R. 1696 jmenuje se varhaníkem a rektorem školním Jiřík z Borka, rodilý Zlíňan.[3]) Školní budovu založila konsistoř olomucká zároveň s farní expositurou dne 7. ledna r. 1762. Měla to býti škola farní.[4]) R. 1846 byla budova nákladem patronovým (náb. fondu) přístavbou rozšířena. R. 1867 vystavěna nová školní budova a škola rozšířena na dvojtřídní; r. 1883 na trojtřídní a r. 1897

---

[1]) Slavík, Morava, 213.

[2]) O kancionálu pojednal Fr. J. Rypáček v „Časop. Mat. Mor.", 1900 pg. 398.

[3]) Peck, Holešovsko, 149.

[4]) Volný, Mähren, IV., 489.

na čtyřtřídní; od r. 1901 zřízena jest každoročně pro velký počet dítek při některé pobočka. Počet školních dítek i s přiškolenými obcemi dělá 326. R. 1897 rozšířena školní budova o druhé patro, čímž získáno 5 učíren, v nichž ve všech se vyučuje. Dlouhou dobu působil zde Jan Halda (od r. 1868—1895), který založil kroniku školní. Škola má také knihovnu pro žáky i učitele.

Pošta i nádraží jsou v místě.

Rody přes sto let na gruntech: Bobal, Mareček, Bobalík, Hurta, Elšík, Kratochvíle, Úšela, Strnadel, Žaludek. Zdejší usedlíci se velmi zhusta stěhují do Ameriky a jejich místa zaujímají přistěhovalci z Hané, z Lašska a odjinud. Za léta hledá zdejší lid výživy hlavně ve Vídni.

Spolky: občanská záložna zřízená r. 1871, spolek voj. vysloužilců od r. 1875, spořitelní a zálož. spolek dle vzoru Raiffeisenova, hasiči, jednota sv. Cyrila a Metoděje, pěvecký spolek, čtenářský spolek (tento má knihovnu). V poslední době jednalo se o zřízení družstevní mlékárny, ale podnik pro nahodilé překážky se neuskutečnil, ač by mlékárna osadě a obyvatelům jejím, dobytka hojně chovajícím, nemálo prospěla.

Z bývalé panské papírny byla zřízena nedávno parní plétárna košů, která zaměstnává na 80 lidí.

Samoty, ponejvíce pasekářské usedlosti: Obunky, Láze, na Žleboch, na Vidovách (obr. 51), v Batolicoch, Želechovské paseky.

Jména tratí: Dřínoví, Dubovina, na Hrobech, Chmelinec, Kúty, Kněžské, horní a dolní Křtěna, Milenovy, Obůrky, Oslna, Podsítí, Příkaze, Lipí, Slatina, Súhrada, Tyky, Vápenka, Zápovědě, Maršovy, Dehetníky, Hona, Úbice, Hujalky, Hucovské, Hluboče, Podedraží, Včelíny, Štěpnice, Rybníky, Okruh, Slatiny, Slivné, Kamenná, Padělky. Stráně se jmenují: Šefránica, Víchové, Mechová; potůčky: Rutišová, Obůrek, Milena; studánky: Řehoňůvka, Sirčena (sirnatá voda); kopce: Stráž, Lysá (v dávných dobách prý se tu dolovalo zlato). O trati na Hrobech vypravují, že se tam více než před 100 lety strhla bitka robotníků s drábу; v té bitce zabití byli tu také pochováni.

První zmínka o Želechovicích je k roku 1160, kdy dne 16. června (XVI. kal. Julii) král Vladislav potvrzuje a rozmnožuje

výsady a državy premonstrátů v Hradišti u Olomouce. Obec se píše Selechowici.[1])

R. 1252 na listině, kterou král Přemysl II. Otakar potvrzuje založení cisterciáckého kláštera ve Žďáře, čtou se mezi svědky Pavel a bratr jeho ze Želechovic.[2]) K Želechovicům potahuje

Obr. 51. Myslivna „ve Vidovách" u Želechovic.

Chytil také onoho Přibyslava de Selchwicz, který se čte na listině z r. 1255 pro klášter Žďárský, vydané Bočkem hrabětem z Perneka a Nidy.[3]) Právem-li nebo neprávem, neumíme rozhodnouti.

---

[1]) Cod. d. Mor., I., 271, čís. 243; H. Jireček v Památ. Archaeol. III.; Časop. Mat. Mor., 1891, str. 37.

[2]) C. d. M. III., 156, č. 184, [3]) III., 201, č. 223.

V listině, kterou dne 16. dubna (in die Parasceve = na velký pátek) biskup olomucký Dětřich potvrzuje klášteru sv. Jakuba v Olomouci ves Trávník, čte se mezi svědky Predborius de Zelechowicz[1].)

Z toho by vyplývalo, že Želechovice ve století XII. byly majetkem premonstrátského kláštera Hradištského a ve stol. XIII. že byly samostatným statkem vládyckým. R. 1261 daroval je dle zakládací listiny vizovské majitel jejich Vilím z Hustopeče spolu s Lipou a s částí Zádveřic Smilheimu.[2]) Postavíme-li všecky tyto údaje vedle sebe, jsme na rozpacích, můžeme-li je všecky k našim Želechovicům vztahovati. Zmínka k r. 1261 patří k nim jistě, snad i zmínky z let 1252 a 1255 — ale což udání k rokům 1160 a 1283?

Smilheimu však patřila jenom část Želechovic, kdežto druhá, větší byla od jakživa příslušenstvím zlínským. O menší, vizovské části čteme k 16. březnu r. 1361, že překážejí v jejím užívání klášteru biskup zvěřínský Albert ze Šternberka s bratrem svým Alšem a páni Jan z Kravař, Beneš ze Strážnice, Aleš z Lípy, Jašek a Stašek ze Sehradic.[3])

Polovici zlínskou postoupil markrabě Jošt r. 1397 se Zlínem, tehdy statkem lenním, dědičně Zdeňkovi ze Šternberka, proti čemuž současně vložil odpor Jan ze Šternberka dovozuje, že statek je jemu již zapsán. Od té doby má tato část společné osudy se Zlínem.[4])

R. 1411 čte se zase již Mateška z Želechovic,[5]) jehož r. 1417 pohoní Dobeš z Ostraty z 80 hřiven groší, že mu dluhu neplní.[6]) Týž Mateška z Želechovic pohoní r. 1418 Buška z Vlachovic ze 32 hř. gr., že jsou měli spolu list, tu mu slíbil toho listu nevydávati bez jeho vuole, ani na rukojmě, a toho neučinil.[7])

Neumíme rozhodnouti, nebyl-li tu snad kromě části zlínské a vizovské ještě třetí statek v Želechovicích.

Díl zlínský dali r. 1437 Jiří a Lacek ze Šternberka vtěliti Petrovi Romanovi z Vítovic spolu se Zlínem. S ním r. 1485 dal král Matyáš onen díl po bezdětné smrti Petra Ro-

---

[1]) IV., 279, č. 211, [2]) III., 313, [3]) IX., 173, č. 237.
[4]) Z. d. VI., 704. Čtou se Selythowicz.
[5]) Brandl, Půhony I., 377, č. 1180, 1182, [6]) II., 531, č. 654.
[7]) Brandl, Půhony, II., 594, č. 913.

mana z Vítovic jako odumřelé léno korunní Vilímovi Tetovcovi z Tetova, ač již kolem r. 1460 vzal Petr Roman na zboží to na spolek Niklasa Romana z Vítovic.[1])

R. 1460 pohnal opat vizovský Matyáš Onšíka z Zástřizl v půl druhého sta hřiven, že drží klášteru půl vsi Želechovic s jejím příslušenstvím a dvůr, nemaje k tomu práva.[2])

R. 1481 Pavel a Martin bratří vlastní z Prostějova pohoní Hynka staršího ze Zvole na Goldštejně z půl druhého sta hřiven groší, že se jim uvázal v rychtu v Želechovicích s její se vším příslušenstvím.[3]) V listopadu téhož roku pohoní jej z té rychty znova, ale již ze 300 hřiven.[4])

R. 1481 a 1482 díl vizovský čteme v půhonu opata Beneše na pana Ctibora Tovačovského z Cimburka, který klášteru všecka jeho zboží mocí a bez práva držel.[5])

Nevíme, jakým právem vložil r. 1493 Aleš ze Šternberka patronát kostela v Želechovicích pro Vilíma Tetovce z Tetova,[6]) kdyžtě patronát náležel klášteru. Vilím se na základě tohoto vkladu k patronátu také táhl. Proto jej r. 1494 opravčí klášterní pan Boček Kuna z Kunštátu pohnal ze 200 zl.[7]) Spor byl asi vyřízen ve prospěch klášterní, neboť kolem r. 1570, kdy klášter byl již za zaniklý považován, zmocnila se vrchnost zlínská patronátu znova násilím.[8])

Další osudy obou částí byly společné se statky, k nimž příslušely, proto odkazujeme jednak ke Zlínu, jednak k Vizovicům.

V letech 1580—1620 obyvatelstvo obou částí odpadlo od katolictví a fara byla obsazována kněžími podobojí, z nichž známe k r. 1586 kněze Michala, který pohnal majitele Lukova, že mu odnímá farskou louku v Želechovicích a desátek z Klečůvky a z tamějšího mlýna.[9])

---

[1]) Z. d. X.. 227. Čtou se Zelechowicz.
[2]) Brandl, Půhony, IV., 319, č. 336.
[3]) Ibid, VI., 105, č. 617.
[4]) Ibid. VI., 176, č. 1037. [5]) Ibid. VI., 172, č. 1008 a 205, č. 1223.
[6]) Z. d. olom. XIV , 25.
[7]) Olom. půh., XI., fol. 106.
[8]) Volný, Mähren, IV., 544.
[9]) Volný, Kirchl. Topogr., I., 3., pg. 444.

R. 1585 bylo na vizovském díle osady 12 usedlostí, a to jeden pětičtvrtní grunt, 5 čtvrtlánů, 6 podsedkův.[1])

R. 1619 majitel panství Zlínského Krištof Zedler z Hofa daroval podací kostelní obci, ale jen s podmínkou, že bude vždy dosazovati luterské kněze witemberské ordinace.[2])

Po válce třicetileté, v letech 1656—1679 jeden Čech ujal usedlost pustou po Němci, ale za to dva Němci ujali pusté grunty před tím Čechům náležité.[3]) Kolem r. 1660 utrpěli mnozí usedlíci značně velikou povodní, která zdělala tolik škod, že tím mnohé grunty i zpustly.[4]) Roku 1667 bylo na díle zlínském 17 osedlých, a z těch do r. 1749 jen dva rody udržely rodný grunt.[5])

Že vpády kurucké osadu značně poškodily, o tom nemůžeme býti v pochybnostech, čteme-li, že r. 1726 panství Vizovské vynaložilo na opravy panské papírny se 12 stoupami 1756 zl. 47 kr., na opravu panského dvora 385 zl. 12 kr. a panské hospody 103 zl. 39 kr.[6])

Do r. 1903 byla v osadě továrna na krycí lepenku; ta zrušena a zařizuje se nyní v jejích místnostech košikárna.

---

[1]) Peck, Holešovsko, 150, [6]) 102.
[2]) Volný, Mähren, IV., 542, 544; Kirchl. Topogr. l. č. 444.
[3]) Slavík, Morava, 167, [4]) 194, [5]) ibid. 204.

SEZNAM OBRAZŮV.

OBSAH.

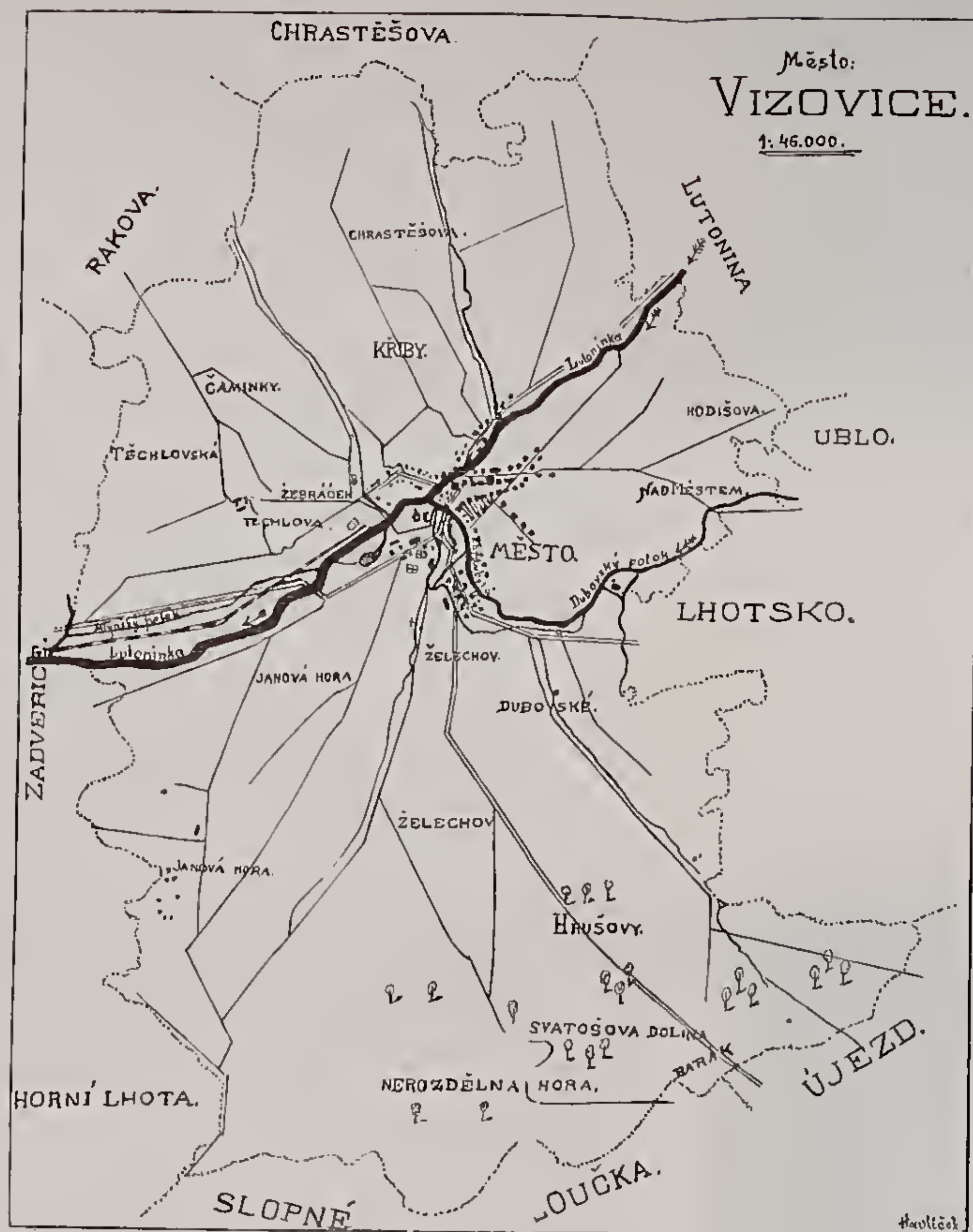
I. Všeobecný pohled.

II. Jednotlivé obce.

Seznam obrazův.

Opravy tiskových chyb.

Stránka	3.	řádek	7. shora	čti	měkčích	místo	měkších.
„	4.	„	23. „	„	větví	„	větev.
„	7.	„	3. „	„	zakládací	„	základací.
„	10.	titul obrázku		„	u Prlova	„	u Polova.
„	15.	řádek	6. zdola	„	Velíkova	„	Velikova.
„	21.	„	11. shora	„	kordůłka	„	kordůlka.
„	28.	„	11. „	„	nevěsta	„	nevěšta.
„	31.	„	21. „	„	v Uble	„	u Uble.
„	31.	„	5. zdola	„	zamezujíce	„	zemezujíce.
„	35.	„	21. „	„	Švédi	„	Svédi.
„	35.	„	poslední	„	nectnosti	„	necnosti.
„	38.	„	14. zdola	„	stvořen	„	stvořený.
„	41.	„	4. shora	„	v Zádveřicích	„	v Zádvěřicích.
„	41.	„	5. zdola	„	cizí	„	cizé.
„	43.	„	18. shora	„	oprávnění	„	oprávněni.
„	43.	„	19. „	„	potvrzení	„	potvrzeni.
„	51.	„	6. zdola	„	Štěpská	„	Stěpská.
„	62.	„	7. shora	„	zavázavši	„	zavázivši.
„	69.	„	19. „	„	Řeznický	„	Reznický.
„	82.	„	10. „	„	Soběn	„	Soběnova.
„	95.	„	16. „	„	Bochoři	„	Bohoři.
„	95.	„	22. „	„	na Kosti	„	na kosti.
„	96.	„	7. „	„	z Grajzenberka	„	a Grajzenberka.
„	96.	„	12. „	„	Bochoří	„	Bochaří.
„	101.	„	14. zdola	„	pánu	„	páni.
„	102.	„	7. „	„	dědily	„	dělily.
„	105.	„	11. shora	„	unverzeiliche	„	unverzehliche.
„	105.	„	26. „	„	dědila	„	dělila.
„	113.	„	14. „	„	Chrámečné	„	Chramečné.
„	122.	„	13. zdola	„	s níž	„	z níž
„	125.	„	4. „	„	2·69 km^2	„	2·69 ha.
„	128.	„	11. shora	„	4·18 km^2	„	4·18 ha.
„	138.	„	8. zdola	„	poddanském	„	podolanském.
„	141.	„	13. „	„	2·53 km^2	„	253 km^2.
„	181.	„	20. shora	„	paní	„	pan.
„	187.	„	9. „	„	Školní	„	Skolní.
„	216.	„	16. „	„	1633—1636	„	1633—1633.
„	233.	„	4. „	„	Usedlosti	„	Usedlostí.

Katastrální mapka města Vizovic.

SOUDNÍ OKRES VIZOVSKÝ

HRADIŠTSKÝ KRAJ

KRESLIL UČITEL JAN DOSTAL

1 : 150000

Kopná
Podkopná Lhota
Trnava
Velíkova
Hrobice
Ostrata
Neobuzí
Dešná
Všemina
Jasená
Březová
Slušovice
Hvozdná
Chrastěšov
Prlov
Skrle
Veselá
Rákova
Lutonina
Ublo
Pozděchov
Přílluky
Lužkovice
Klečůvka
Zádveřice
VIZOVICE
Bratřejov
Trubiska
Želechovice
Lípa
Lhotsko
Provodov
Hor. Lhota
Slopná
Loučka
Újezd
Sehradice
Dol. Lhota

Značky:

MĚSTO
Městys
Farní ves
Vesnice
Samota
Mlýn
Myslivna
Hospoda
Továrna
Vápenka
Cihelna
Kostel
Kaple
Kříž, socha
Dráha
Silnice
Cesta
Pěšina
Výšk. bod
Triang. bod

